

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM

Hittudományi Kar

Hittudományi Doktori Iskola

**A Magyar Görögkatolikus Egyház cigányok között végzett
missziója 1937-2016 között**

Írta

Balogh Győző János

PhD értekezés

Témavezető:

Dr. Kuminetz Géza professzor

Budapest, 2019

Tartalom

<i>BIBLIOGRÁFIA</i>	5
<i>BEVEZETÉS</i>	19
I. A disszertáció origója és status quo-ja.....	19
II. E dolgozat céljai:.....	19
III. A disszertáció felépítése:.....	20
IV. Módszertani megjegyzések.....	22
<i>I. FEJEZET</i>	23
<i>A GÖRÖGKATOLIKUS CIGÁNYPASZTORÁCIÓ KEZDETEI HAZÁNKBAN</i>	23
1.1 Sója Miklós élete és cigányok között végzett missziós tevékenysége.....	23
1.2 A cigány szó meghatározása.....	38
1.3 A cigányok vándorlásainak fő irányai.....	41
1.4 A cigányok kultúrája és tevékenységeik Magyarországon.....	43
1.5 Történelmi folyamatok, melyek hatottak a cigány népi vallásosságra.....	48
1.6 A magyarországi cigányokról általában.....	51
1.7 A cigányság vallásosságával kapcsolatos fontosabb források Magyarországon.....	53
1.8 A keresztény cigányok vallásossága Magyarországon.....	58
1.9 A missziológia és a cigánypasztoráció új felfogása.....	71
1.10 A cigány misszió mint magvak elhintése.....	74
1.11 Gyerek cipőben járó cigány missziós munka.....	77
1.12 Folyamatos meghívás a cigánypasztorációra.....	79

1.13 A cigánypasztoráció szükségessége.....	82
1.13 Missziós utak a cigánypasztorációban.....	84
1.14 A cigánypasztorációs és az inkulturáció.....	88
1.15 Cigánypasztorációs irányelvek Magyarországon.....	92
<i>II. FEJEZET.....</i>	<i>115</i>
<i>A KATOLIKUS EGYHÁZ NEHÉZSÉGEI A CIGÁNY VALLÁSI HAGYOMÁNYOKKAL A HÉT SZENTSÉG TÜKRÉBEN.....</i>	<i>115</i>
Bevezetés.....	115
2.1 Kereszteléssel kapcsolatos problematikus elemek a cigánypasztorációban és azok megoldási lehetőségei.....	116
2.2 Eukarisztia a cigánypasztorációban, mint az étkezés szimbolikája.....	122
2.3 A bűnbánat szentsége.....	130
2.4 A betegek kenete.....	133
2.5 A papszentelés.....	138
2.6 A házasság szentsége.....	152
<i>III. FEJEZET.....</i>	<i>156</i>
<i>HOSPITALITÁS A CIGÁNYPASZTORÁCIÓBAN.....</i>	<i>156</i>
3.1 Egy idegen nép emberi méltósága.....	156
3.2 Az Evangélium hirdetése a cigányok között.....	157
3.3 Marginalizálódott cigányok missziója.....	160
3.4 A cigányság és a felszabadítás teológiája.....	161
3.5 A Katolikus Egyház párbeszéde a cigány kultúrával.....	167

3.6 Isten országa és a cigánypasztoráció.....	171
3.7 Vallásközi párbeszéd az Egyház cigánypasztorációs küldetésében.....	176
<i>IV. FEJEZET.....</i>	<i>184</i>
<i>KRISZTUS ODAFORDULÁSA A VÁNDORLÓK ÉS ÚTONLÉVŐKHOZ.....</i>	<i>184</i>
Bevezető.....	184
4.1 Migráció és cigánypasztoráció.....	185
4.2 Szűz Mária és Krisztus a vándorlók és úton lévők egyházának középpontjában.....	190
4.3 Cigányokra irányuló befogadó lelkipásztorkodás.....	199
4.3 A cigánypasztorációt inspiráló II. Vatikáni Zsinat.....	203
4.4 A cigányok befogadása a Katolikus Egyházba és a velük való szolidaritás kérdése.....	212
<i>V. FEJEZET.....</i>	<i>220</i>
<i>A MAGYAR GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZ CIGÁNYPASZTORÁCIÓJA AZ OKTATÁSI SZFÉRÁBAN</i> <i>.....</i>	<i>220</i>
Bevezetés.....	220
5.1 Paradigmaváltás a cigánypasztoráció segítségével az oktatásban.....	221
5.2 Iskolai cigánypasztoráció mint együttműködő tanulási forma.....	223
5.3 Az iskolai cigánypasztoráció lehetséges nevelés dimenziói.....	226
5.4 Nevelési és oktatási szükségletek az iskolai cigánypasztoráció során.....	228
5.5 Gyermekvédelem, nevelőszülői hálózat a Magyar Görögkatolikus Egyházban a cigánypasztoráció során.....	230
5.6 Tanodaprogramok a Görögkatolikus Egyházban.....	232
5.7 A Görögkatolikus Cigány Szakkollégium.....	242

Záró következtetések.....	247
<i>SUMMARY</i>	249
<i>KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS</i>	253
<i>NYILATKOZAT</i>	254

BIBLIOGRÁFIA

A görög szertartású Katolikus Egyház szent és isteni Liturgiája, a legszentebb áldozat bemutatását megelőző imákkal és isteni tiszteletekkel kiegészítve, Jóba Elek Nyomdája, Nyíregyháza 1723

BALOGH, Gy. J., *The pastoral activities of the Hungarian Greek Catholic Church among The Gypsies*, Urbana, Roma 2015 (Licencia dolgozat)

BARLA SZABÓ, M., *Cigány óvodás gyermekek-in Tanulmányok a romológia köréből X-válogatás a romológiai alapismeretek tanfolyam dolgozataiból*, Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Pedagógiai Tanszék, Pécs 1994

BÁRSONY, J., *A jóslás, drábárélás meséje. Cigány mesék- népmesék és más történetek*, 2007 Budapest

Biblia: Dulmutani thaj Nyevoteshtamenticko Suntoiskiripe, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest 2008

BINDER M., Magyarországi roma történelem- kutatók, források és szövegek, in *Gypsy studies/ Cigány tanulmányok* 36.

BODA L., *Inkulturáció- Az Evangélium és a kultúrák átültetése*, Mundecon, Budapest 1994

BOSCH, D. J., *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*, Harmat-PMTI , Budapest 2005

CHOLI- DARÓCZI J., *Romológiai alapismeretek*, Corvinus Kiadó, Zsámbék 1999

CHOLI DARÓCZI, J., *A Lyukasztó eredete* in HEGEDŰS, S.-VARGA, I., *Irodalmi szöveggyűjtemény. Válogatás a kortárs cigány irodalom alkotóinak írásaiból a középiskolások I-IV. osztályai számára*, Konsept-H Kiadó, Budapest 1994

CHOLI DARÓCZI, J., *A Lyukasztó eredete* in HEGEDŰS, S.-VARGA, I., *Irodalmi szöveggyűjtemény. Válogatás a kortárs cigány irodalom alkotóinak írásaiból a középiskolások I-IV. osztályai számára*, Konsept-H Kiadó, Budapest 1994

COURTHIADE, M.- RÉZMŰVES, M., *Első cigány nyelvű európai szótáram*, Romano Kher, Cigányház, 2013

CROCIATA, M., *Teologia delle religioni, la questione del metodo*, Città Nuova, Roma 2006

DIÓSI, Á., *Szemtől szemben a magyarországi cigánysággal*, Pont Kiadó, Budapest 2002

DOTOLO, C.-MEDDI, L., *Evanglizzare la vita cristiana, Teologia e pratiche di nuova evangelizzazione*, Cittadella, Assisi 2012

European Roma Rights Centre, *Fenntartott érdektelenség, Roma gyermekek a magyar gyermekvédelmi rendszerben*, Európai Roma Jogok Központja, Budapest 2007

FAVARO, G., *Il dialogo interreligioso, Queriniana*, Brescia 2002

FERENC PÁPA, *Evangelii Gaudium, Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása*, SZIT, Budapest 2014

FRANK, M., *Életmód és gyermeknevelési szokások a cigány lakosság körében in -Tanulmányok a romológia köréből X- válgatás a romológiai alapismeretek tanfolyam dolgozataiból*, Pécs 1994

FRASER, A., *A cigányok*, Osiris Kiadó, Budapest 2002

GADÓ, P., *Szeretet a diakóniában*, in Diakonia, Evangélikus szemle, XV. évfolyam., 2/1993

GELSEI, G., *Hodászi cigányaink templomszentelője*, in *Görögkatolikus Szemle*, VI. évf.

(1998/7)

GNILKA, J., *I primi cristiani. Origini e inizio della Chiesa*, Paideia, Brescia 2000

Görögkatolikus Egyházi Szerkönyv (Euchologion), SZIT, 1964

Görögkatolikus név – és címtár, Görögkatolikus Metropólia, Debrecen 2016

GRONCHI, M., *Trattato su Gesù Cristo Figlio di Dio Salvatore*, Queriniana, Brescia 2008

GUTIERRÉZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán. A felszabadítás teológia*, Új Ember Kiadó, Budapest 2016

GYETVAI, G.-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, Cigány Módszertani és Kutató Központ, Békés 2014

HANGÁCSI ZS., *Miért görögkatolikus, miért cigány és miért szakkollégium?* in *Válogatott cikkek és beszámolók a Miskolci Apostoli Exarchátus cigánymissziós tevékenységéről 2012-2014 között*, Görögkatolikus Egyetemi és Főiskolai Kollégium, Miskolc 2014

HILBERATH, B. J.,- MÜLLER, A.,-NOCKE, F.,-SATTler, D.,-WERBICK, J.,-WIEDENHOFER, S.,

(SZERK.)SCHNEIDER, T., *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, Vigilia Kiadó, Budapest 2002

IVANCSÓ, I., *Görögkatolikus liturgikus kislexikon*, Szent Atanáz Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza 2001

JUHÁSZ, É., (Szerk.), *Avel o rashaj!- Jön a pap!*, Hajdúdorogi Egyházmegye, Nyíregyháza 2012

JUHÁSZ, É., *Az Isten őket is embernek teremtette!*, in *A Görögkatolikus Szemle Kalendáriuma*, Hajdúdorogi Egyházmegye, Nyíregyháza 2011

JUHÁSZ, É., *Moro Raj jertyiszár!- Uram irgalmazz!*, Romológiai Kutatóintézet, Szekszárd 2000

KERÉNYI, GY., *Tanodakönyv*, Sulinova Kht., 2005 Budapest

KÜNG, H.–CHING J., *Párbeszéd a kínai vallásokról*, Palatinus-Könyvek Kft, Budapest 2000

- LESZNYÁK, M.- CZACHESZ, E. (1995) *Multikulturális oktatáspolitikai koncepciók*, in: Valóság, 1995/11.
- LIÉGEOIS, J.-P., *Romák Európában*, Pont Kiadó, Budapest 2009
- Makkai László cigánypasztorációs helynökké való kinevezése a Miskolci Egyházmegye 1913/2015. számú püspöki levele
- Magyar Katolikus Katekizmus*, Impresszum, Vác 1995
- MÁTÉ, M., *Cigány foglalkozások, cigány mesterségek* in Gipsy studies 17., Pécs 2006
- MEDDI, L., *Proporre e far crescere la fede il contributo della catechesi alla missione*, in *Bilancio e prospettiva*, EMI, 2011 Bologna
- MEIER, J., *Un ebreo marginale. Ripensare il Gesù storico. Volume 2. Mentore, messaggio e miracoli*
- MONDADORI, B., *Dal tribale al globale, Introduzione all'antropologia*, Pearson Italia, Milano- Torino 2012
- NÁDAY, GY., *A cigányok hiedelemvilága*, Magyarországi Cigányok Demokratikus Szövetsége, Budapest 2000
- NAGY, P., *A magyarországi cigányok korai története (14-17. század)*, 2004 Pécs
- NEMESHEGYI, P., *Krisztus a mi utunk*, in Teológia 30 (1966/3-4)
- OBORJI, F. A., *Preghiera e guarigione nell'attuale contesto religioso*, Pontificia Università Urbaniana, Roma 2014
- OROSZ, A., *Merre vezet az út?*, SZIT, Budapest 2013
- Pápai Biblikus Bizottság: *Szentírás-magyarázat az egyházban*, Szent Jeromos, Budapest 1997
- PAT, A., *Muri angluni Biblia*, Agapé, Szeged 2011
- PETRÓ, J., *Az Ósegyház élete*, SZIT, Budapest 1929
- RÉTHY E., (2004): *Inkluzív pedagógia*, in NAHALKA, I.-TORGYIK, J.(szerk.): *Megközelítések*, Eötvös Könyvkiadó, Budapest 2004
- Római dokumentumok XLIII, Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsa Népek Evangelizációjának Kongregációja, *Párbeszéd és igehirdetés*, SZIT, Budapest 2015
- Római Dokumentumok XXXII. Elvándorlók és Útonlévők Pápai Tanácsa, *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, SZIT, Budapest 2005
- ROSTÁS-FARKAS, GY., *A cigánység hagyomány- és hiedelemvilága*, Cigány Tudományos és Művészeti Társaság, Budapest 2000
- ROSTÁS-FARKAS, GY., *Ősi cigány mesterségek és foglalkozások*, OMIKK, Budapest 1991

- ROSTÁS-FARKAS, Gy.,-KARSAI, E., *Cigány-magyar, magyar-cigány szótár*, Kossuth Kiadó, Budapest 1991
- RÓZSA, H., *Kezdetben teremtette Isten*, Jel, Budapest 1997
- RÓZSA, H., *Üdvösségközvetítők az Ószövetségben*, SZIT, Budapest 2005
- RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, Cigány Néprajzi és Történeti Egyesület Romológiai Kutatóintézete, Szekszárd 2004
- SOMOS, L., *Csak legyél ott!*, in *Rashajok, papok, szerzetesek- istenes emberek a cigányok között*, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest 2014
- SZABÓ, L., *Mária Terézia 1760/17612es cigányrendelete a Jászságban. Jászkunság*, 1961
- SZABÓ, P., *A keleti egyházak szentségi joga, összehasonlító bemutatás*, in COLLECTANEA ATHANASIANA III. MANUALIA Vol. I., Szent Atanáz Hittudományi Főiskola, 2012 Nyíregyháza
- SZABÓNÉ KÁRMÁN, J., *A magyarországi cigányság I.*, Semmelweis Kiadó, Budapest 2016
- SZAJKÓ C., *Látom magam előtt az utat*, in *Lehetőség* 2018/1
- SZÉKELY, J., *„Mindenki érte él”. Beszélgetés Székely János püspökkel*, Martinus Kiadó, Szombathely 2018
- SZÉKELY, J., *Cigány népismeret: Te del o Del baxt!*, Szent István Társulat, Budapest 2011
- SZÉKELY, J., *Leszállt közénk a Szent Isten – O Sunto Del huralylas tele mashkar amende. Jézus örömhíre roma fiataloknak*, SZIT, Budapest 2015
- SZOCSKA, Á., *„Engedjétek hozzám a kicsinyeket!” Püspöki katekézis 2019. mindenszentek vasárnapja*, Nyíregyházi Egyházmegye, Nyíregyháza 2019
- TOMKA, F., *Lelkipásztori teológia és új evangelizáció Ferenc pápa szellemében*, SZIT, Budapest 2015
- TUZA, T., *Roma történeti vázlat*, in *Romológiai alapismeretek. A hét szabad művészet könyvtára*, Corvinus Kiadó, Zsámbék 1999
- VACCARO, A., *Dizionario dei termini liturgici bizantini e dell’Oriente cristiano*, Argo, Lecce 2010
- Válogatott cikkek és beszámolók a Miskolci Apostoli Exarchátus cigánymissziós tevékenységéről 2012-2014 között*, Görögkatolikus Egyetemi és Főiskolai Kollégium, Miskolc 2014
- VARGA, A. (2006): *Multikulturalizmus* in FORRAI, R. K. (SZERK.): *Alapismeretek a romológia alapképzés szakhoz*, Pécsi Tudományegyetem, 2006 Pécs
- VEKERDI, J., *A magyarországi cigány kutatások története*, KLTE, Debrecen 1982

VINNAI E., *A diszkrimináció tilalmának szabályozása és a jogérvényesítés lehetőségei a magyar jogrendszerben*, in *Lehetőség* 2017/1, Görögkatolikus Egyetemi és Főiskolai Kollégium Cigány Szakkollégium, Miskolc 2017

Internetes források

A Boldog Ceferino Intézet együttműködő partnerei

<https://boldogceferinointezet.hu/tart/index/11/Partnerek>

A CEC és a CCEE üzenete a nemzetközi roma nap alkalmából

<https://regi.katolikus.hu/cikk.php?h=2309>

A II. Vatikáni Zsinat AD GENTES kezdetű dekrétuma az Egyház missziós tevékenységéről

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_ad-gentes_hu.html

A II. Vatikáni Zsinat APOSTOLICAM ACTUOSITATEM kezdetű dekrétuma a világi hívek apostolkodásáról <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=12>

A II. Vatikáni Zsinat CHRISTUS DOMINUS kezdetű dekrétuma a püspökök pásztori szolgálatáról az Egyházban

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651028_christus-dominus_hu.html

A II. Vatikáni Zsinat GAUDIUM ET SPES kezdetű lelkipásztori konstitúciója

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_hu.html

A II. Vatikáni Zsinat LUMEN GENTIUM kezdetű dogmatikus konstitúciója

<https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=3>

A II. Vatikáni Zsinat SACROSANCTUM CONCILIUM kezdetű konstitúciója a Szent Liturgiáról

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19631204_sacrosanctum-concilium_hu.html

A Magyar Katolikus Egyház roma/cigány pasztorációs irányelvei

<http://caritasinveritate.hu/wp-content/uploads/2017/03/strat%C3%A9gia-2015-MKPK-febr.pdf>

A Szentszék állandó ENSZ-megfigyelőjének felszólalása a Biztonsági Tanács ülésén, 2013. 11. 26.

http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/november/documents/papa-francesco_20151126_kenya-unon.html

art. babona, in *Magyar Katolikus Lexikon* <http://9lexikon.katolikus.hu/B/babona.html>

art. istenképiség, in *Magyar Katolikus Lexikon*

<http://lexikon.katolikus.hu/I/istenk%C3%A9pis%C3%A9g.html>

art. koinónia, in *Magyar Katolikus Lexikon* <http://lexikon.katolikus.hu/K/koin%C3%B3nia.html>

art. szegénység, in *Magyar Katolikus Lexikon*

<http://lexikon.katolikus.hu/S/szeg%C3%A9nys%C3%A9g.html>

art. szolgálat, in Magyar Katolikus Lexikon <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szolg%C3%A1lat.html>

Az Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa, *Chiesa e mobilità umana (Az egyház és az utazók)* körlevél a Püspöki Konferenciákhoz, <http://www.vatican.va/archive/aas/documents/AAS-70-1978-ocr.pdf> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.12.)

BAINES, A., *Ethnography: Castes and tribes*
<https://archive.org/details/ethnographycaste00bainrich/page/100>

BALATONYI, J., *A Nagy fa írásos és szóbeli reprezentációja a hegyháti beások körében (egy beás férfi példája)*, in IMPRESSZUM, I. évf. 2-3/2013, 131.
http://epa.oszk.hu/02400/02473/00002/pdf/EPA02473_romologia_2013_02-03.pdf

BANKS, J. A., *Multiculturalism's five dimensions*
<https://www.learner.org/workshops/socialstudies/pdf/session3/3.Multiculturalism.pdf>

BARÁT, J., *Segíteni kötelesség-Székely János püspök: oktatás kell, munkahely és szív*
<http://168ora.hu/segiteni-kotelesseg-szekely-janos-puspok-oktatas-kell-munkahely-es-sziv/>

BÓKA, J., *A globalizáció hátránya*
<http://globalizacio.blogspot.com/2010/08/globalizacio-hatranya.html>

BUCSY, L., Beer Miklós: *Nem elég, hogy „tessék, a naposcsibék,*
<https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/beer-miklos-nem-eleg-hogy-tessek-a-naposcsibek-4052629/>

CAMPO INTERNAZIONALE DEGLI ZINGARIOMELIA DI PAOLO VI Pomezia, 26 settembre 1965
https://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1965/documents/hf_p-vi_hom_19650926_intmeetingnomads.html?fbclid=IwAR0aK8Oykjjh542jWRsfv2xNHGyYY8vA04cTwQJaffPlzIozBaCpRMuuq3g

CHAMBERLAIN, L., *Hungary's Catholicism: a slow resurrection*
https://www.jstor.org/stable/40396430?seq=1#page_scan_tab_contents

COSTITUZIONE APOSTOLICA PASTOR BONUS
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_19880628_pastor-bonus.html

CZACHESZ, E., *A multikulturális neveléstől az interkulturális pedagógiáig*
http://real.mtak.hu/56947/1/EPA00011_iskolakultura_2007_08_10_003-011.pdf

DÚL, G., *A cigányság evangelizációja*
<https://ceferino.hu/2018/12/13/dul-geza-a-ciganysag-evangelizacioja/>

DÚL, G., *Cigánypasztorációs szeminárium a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen*
<https://ceferino.hu/2017/11/25/ciganypasztoracios-szeminaruim-pazmany-peter-katolikus-egyetemen/>

DÚL, G., *Lelkipásztori munkatárs – roma pasztorációs szakirány (képzési tájékoztató)*
<https://ceferino.hu/2017/08/01/boldog-ceferino-intezet-kepzesei/>

DUPCSIK, Cs., *A magyarországi cigányság története*

https://www.researchgate.net/profile/Csaba_Dupcsik/publication/311993121_A_magyarorszag_i_ciganysag_tortenele_Tortenelem_a_ciganykutatások_tukreben_18902008_Budapest_Osiris_2009/links/5867d4d308ae6eb871b75155/A-magyarorszag-i-ciganysag-toertenele-Toertenelem-a-ciganykutatások-tuekreben-1890-2008-Budapest-Osiris-2009.pdf

ÉLŐ, A., *Kisebbségből többség*

<http://valasz.hu/itthon/kisebbsegbol-tobbseg-127777>

Erdő Péter bíboros bemutatja az Eucharisztikus Kongresszusprogramját Rómában

<https://www.iec2020.hu/hu/hirek-sajto/erdo-peter-biboros-bemutatja-az-eucharisztikus-kongresszus-programjat-romaban>

ERDŐS, Z., *Mítoszok és sztereotípiák*

http://www.kethanodrom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=203:mitoszok-es-sztereotipiak&catid=62:tarsadalomciganysag&Itemid=86

European Roma Rights Centre, *Fenntartott érdektelenség, Roma gyermekek a magyar gyermekvédelmi rendszerben*

<http://www.errc.org/reports-and-submissions/fenntartott-erdektelenseg-roma-gyermekek-a-magyar-gyermekvedelmi-rendszerben>

FEJES, J. B., Roma tanulók motivációját befolyásoló tényezők

http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/1085/1/Fejes_2005_Roma.isk.pdf

FEJES, J. B.,-JÓZSA, K., *A tanulási motiváció jellegzetességei hátrányos helyzetű tanulók körében*

http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/1086/1/Fejes-Jozsa_2005_Hatranynos.motiv.MP.pdf

Ferenc pápa beszéde az „Elvándorlás és béke” Nemzetközi Fórum résztvevőihöz, 2017. 02. 21.

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/february/documents/papa-francesco_20170221_forum-migrazioni-pace.html

Ferenc pápa beszéde: *Üzenet az elvándorlók és menekültek 104. világnapjára, Befogadni, védelmezni, támogatni és integrálni a migránsokat és menekülteket* 2018. 01. 14.

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/angelus/2018/documents/papa-francesco_angelus_20180114.html

Ferenc pápa szegénységről és gazdagságról tartott elmélkedése a Szent Márta Házban 2015.06.16.

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/cotidie/2015/documents/papa-francesco-cotidie_20150616_ricchezza-e-poverta.html

Ferenc pápa üzenete a migránsok és menekültek 2018-as világnapjára

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/messages/migration/documents/papa-francesco_20170815_world-migrants-day-2018.html

Ferenc Pápa üzenete: *La Chiesa e gli zingari: annunciare il Vangelo nelle periferie*, 05.05.2014

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/june/documents/papafrancesco_20140605_pastorale-migranti-itineranti.html

Ferenc pápa, általános kihallgatás, 2017.08.02.

http://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2017/documents/papa-francesco_20170802_udienza-generale.html

FORRAI T. G., Keresztény Roma Szakkollégiumok Szakmai Standard Közösség – Szakmaiság – Társadalmi felelősségvállalás

<http://krszh.hu/dokumentumok/>

FORRAY, R. K.,-BECK, Z., *Gypsy languages in school education*, in Gypsy Studies-Cigány Tanulmányok 23.

http://www.forraykatalin.hu/doski/PTE_gypsystudies_23_beliv.pdf

GEDŐ, Á., *Ferenc pápa: Alaposabb házassági előkészítőre és a fiatal párok kísérésére van szükség*

<https://www.vaticannews.va/hu/papa/news/2018-09/ferenc-papa-hazassagi-elokeszito-fiatal-parok-segitese.html>

Giornata del perdono (Saját fordítás: A bocsánatkérés napja)

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/angelus/2000/documents/hf_jp-ii_ang_20000312.htm

GIOVANNI PAOLO VESCOVO SERVO DEI SERVI DI DIO A PERPETUA MEMORIA
COSTITUZIONE APOSTOLICA PASTOR BONUS

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_19880628_pastor-bonus.html

GYETVAI, G.- RAJKI, Z., *A cigányok/romák vallásossága – a „mimikri vallásosságtól” a cigány evangéliumi mozgalomig, különös tekintettel az új vallási entitások vallási attitűdjére*

http://semmelweis.hu/wp-content/phd/phd_live/vedes/export/gyetvaigellert.m.pdf

HABLICSEK, L., *Kísérleti számítások a roma lakosság területi jellemzőinek alakulására és 2021-ig történő előrebecslésére*

demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/download/540/483

HALÁSZ, G., *Oktatási rendszer*

http://halaszg.ofi.hu/download/Oktatasi%20rendszer%20-%20HTML.htm#_Toc117493043

HARANGI, L., *Két stratégiai dokumentum a felnőttkori tanulásról*

<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00043/2000-11-ta-Harangi-Ket.html>

HAVASI, V., *A történelmi egyházak cigány missziós tevékenysége Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*

https://matarka.hu/koz/ISSN_2062-204X/8_evf_1_klsz_2017/ISSN_2062-204X_8_evf_1_klsz_2017_147-191.pdf

HEGYI, I. K., *A nyelvi norma kérdése és az oktatás nyelve: összfüggések és dilemmák*, in *Kritika*, 117-121.

http://real.mtak.hu/56595/1/EPA00011_Iskolakultura_2012-10_117-122.pdf

Hegy, K., *A hódoltság muszlim népessége* (Elhangzott a *Történelemtanárok 13. Országos Konferenciáján*) <https://tte.hu/a-hodoltság-muszlim-nepessege/>

A cigány népesség meghatározása

https://www.parlament.hu/biz39/isb/tan/roma_osszefoglalo.pdf

HIDVÉGI B., A., *A zámolyi cigányok élete megváltozott Strasbourgban*
http://www.romnet.hu/hirek/2007/11/27/a_zamolyi_ciganyok_megvaltozott_elete_strasbourgban

Hittani Kongregáció, *Levél a Katolikus Egyház püspökeihez az Egyház néhány aspektusáról, mint communio*, <http://www.vatican.va/archive/aas/documents/AAS-85-1993-ocr.pdf>
 (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.12.)

Homília és könyörgések 2000. nagybőjtjének első vasárnapján
<https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=62>

I. János Pál enciklikája a minden időre érvényes missziós megbízatásról 1990. december 7.
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio.html

II. János Pál beszéde a brazil püspökök ad limina látogatásán
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1986/january/documents/hf_jp-ii_spe_19860117_brasile-ad-limina.html

II. János Pál enciklikája a Szentlélekről az Egyház és a világ életében, Dominum et Vivificantem
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_18051986_dominum-et-vivificantem.html

II. János Pál pápa Dominicae Cenae apostoli levele 1980.02. 24.
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/es/letters/1980/documents/hf_jp-ii_let_19800224_dominicae-cenae.html

II. János Pál pápa Ecclesia in Europa
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20030628_ecclesia-in-europa.html

II. János Pál pápa enciklikája az Eukarisztia és az Egyház kapcsolatáról
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_20030417_eccl-de-euch.html

II. János Pál pápa IV. cigánypasztorációs nemzetközi konferencián mondott beszéde 1995.06.07.
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1995/june/documents/hf_jp-ii_spe_19950607_4worldcongress-nomads.html

II. János Pál pápa más vallások vezetőivel való találkozáson mondott beszéde
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1990/september/documents/hf_jp-ii_spe_19900902_msimbazi-centre.html

II. János Pál pápa Redemptoris hominis kezdetű enciklikája
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html

II. JÁNOS PÁL pápa, *Az indiai püspökökhöz*, az ad limina látogatáson 1989.04.13.
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1989/april/documents/hf_jp-ii_spe_19890413_india-ad-limina.html

II. János Pál pápa, *Novo millennio ineunte*, kezdetű apostoli levele
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/2001/documents/hf_jp-ii_apl_20010106_novo-millennio-ineunte.html

II. János Pál pápa, *Redemptoris Mater* enciklika
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031987_redemptoris-mater.html

II. János Pál pápa, Üzenet a Béke Világnapjára, 2001, *Párbeszéd a kultúrák között a szeretet és béke civilizációjának érdekében*
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/peace/documents/hf_jp-ii_mes_20001208_xxxiv-world-day-for-peace.html

II. János Pál szinódus utáni apostoli buzdítása a világi hívőknek az Egyházban és a világban betöltött hivatásáról és küldetéséről 1988. december 30.
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html

II. János Pál üzenete a II. Nemzetközi Cigánypasztorációs Találkozó résztvevőjéhez, 1980. 09. 16.
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1980/september/documents/hf_jp-ii_spe_19800916_congress-gypsies.html

II. János Pál, *Centesimus annus* enciklika
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_01051991_centesimus-annus.html

II. János Pál, *Dies Domini* apostoli levele a vasárnap megszenteléséről
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/1998/documents/hf_jp-ii_apl_05071998_dies-domini.html

II. János Pál, Üzenet a migránsok és menekültek 2005-ös világnapjára, 2004.11.24.
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/migration/documents/hf_jp-ii_mes_20041124_world-migration-day-2005.html

IOVANOVICI, A., *A megtérés, mint a cigány integráció egyik alternatívája - 1. rész*
<https://barankovics.hu/cikk/vallas-es-tarsadalom-roma-muhely/a-megteres-mint-a-cigany-integracio-egyik-alternativaja-1-resz>

Irányelvek a cigánypasztorációban, Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsának dokumentuma, Róma 2005. december 8.
<https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=445>

JUHÁSZ, É., *Sója Miklós életrajza*
http://www.ciganypasztoracio.hu/Soja_Miklos_eletrajza

KEMÉNY, I., *A magyarországi romák*, in *Változó világ* 31.
http://www.kallaierno.hu/data/files/a_magyarorszagi_romak_fkqpng.pdf

KERTESI, G., *Oktatási reformterv tanulási problémákkal küzdő, hátrányos háttérű gyermekek megsegítésére az alapfokú oktatásban*
<http://econ.core.hu/kiadvany/szirak/7.pdf>

KNOCH, B. O., *Megtérés és bűnbánat*

<http://mek.oszk.hu/adatbazis/lexikon/phplex/lexikon/d/katlex/s296.html>

Központi Statisztikai Hivatal 2011-es cigányok létszámát kutató felmérése

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2018/01/ts580101.pdf>

KRAUS, N., *Zsidó fogalomtár II.*

<http://judaizmus.blogspot.com/2010/12/zsidó-fogalomtar-vagy-zsebrabbi-11.html>

KSH, *A roma népesség területi megoszlásának változása Magyarországon az elmúlt évtizedekben*

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2018/01/ts580101.pdf>

LÁZÁR, G., Kolozsvári Szalonna, *Sója Miklós az igaz keresztény*

<https://kolozsvaros.com/2018/01/23/soja-miklos-az-igaz-kereszteny/>

LUXMOORE, J., *Europe's bishops deplore continuing mistreatment of Roma gypsies*

<https://www.thetablet.co.uk/news/5409/europe-s-bishops-deplore-continuing-mistreatment-of-roma-gypsies>

MAENTS, D. S., *Archibishop Aymond offers „10 ways Vatican II Shapes the Church Today”*

<https://dioknox.org/archbishop-aymond-offers-10-ways-vatican-ii-shapes-the-church-today/>

MAKULA, K., *Kutatótábor és önkéntes munka hajdúdorogon*

<http://www.ciganypasztoracio.hu/hir/2016/kutatotabor-es-onkent-es-munka-hajdudorogon>

MARSH, A., *The Origins of the Gypsy People: Identity and influence in Romani history*, Kuri Journal of the Dom Research Center, Vol.1,9/2003

<http://www.domresearchcenter.com/resources/links/marsh19.html>

MÁTÉ-TÓTH, A., *Laikusok az egyházban*, in Vigilia, 63. évf., 7/1998, 500.

https://vigilia.hu/node/Vigilia_1998_07_facsimile.pdf

MOZGÓ, M., *Romapasztorációs továbbképzés a Miskolci Egyházmegyében*

<https://www.migorkat.hu/hirek/romapasztoracios-tovabbkepzes-a-miskolci-egyhazmegyeben>

NAGY, M., *Cigány tanulók az iskolában*

http://www.magyarpedagogia.hu/archive/mp102_3/maria_nagy-gipsy_pupils_in_schools.pdf

NAGY, P., *A „Müncheni sorok” - korai cigány nyelvemlék*

http://www.kethanodrom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1785:a-muencheni-sorok-korai-cigany-nyelvemlek&catid=65:kulturaciganyasag&Itemid=86

Nemzetközi Teológiai Bizottság, *A házasság szentségéről szóló katolikus tanítás*

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1977_sacramento-matrimonio_hu.html

Patron Saint of the Rom and Sinti

http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/migrants/documents/rc_pc_migrants_doc_20000601_noma_santi_en.html

POLYÁKNÉ TÓTH, N., *„A Ferenc pápával való találkozást a Lélek vezette” – Kocsis Fülöp az ad limina látogatásról*

<https://www.nyirgorkat.hu/?q=hir&id=1497>

Populorum progressio lettera enciclica di Sua Santità Paolo PP. VI, 42

http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_26031967_populorum.html

Roma Szokkollégiumi Charta melyet a KRSZH elnöksége elfogadott Budapesten, 2013.05.21-én

<http://krszh.hu/dokumentumok/>

ROSTÁS-FARKAS, GY., *Ősi cigány mesterségek és foglalkozások*

<http://www.uccualapitvany.hu/wp-content/uploads/2016/01/%C5%90si-cig%C3%A1ny-mesters%C3%A9gek-%C3%A9s-foglalkoz%C3%A1sok.pdf>

Sacra Congregatio Consistorialis, Decretum de Clericis in certas quasdam regiones demigrantibus Magni semper: AAS XI (1919)

Sacra Congregatio Consistorialis, Decretum de Sacerdotibus in certas quasdam regiones demigrantibus Ethnografica Studia: AAS VI (1914)

SOMOGYI, V., *Kocsis Fülöp metropolitát Somogyi Viktória kérdezte tapasztalatairól a Vatikáni Rádióban*

<https://hd.gorogkatolikus.hu/Ad-limina-latogatas-Romaban-2017-november-29>

SZALAI, A., *Egységesség? Változatosság? A cigány kisebbség és a nyelvi sokféleség*

https://kisebbségkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/intezetikiadvanyok/cigany_nyelvek_es_kozossegek_a_karpat_medenceben.pdf

SZÉKELY, J., *Körlevél Templomigazgató és Plébános uraknak*

<http://caritasinveritate.hu/ciganypasztoracio/>

Szerző: Ismeretlen, *A cigány himnusz szerzője*

http://www.kethanodrom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=121:a-cigany-himnusz-szerzje&catid=69:hirek-ciganyok&Itemid=85

Szerző: ismeretlen, *A Hodászi Görög Katolikus Cigány Egyházközség története*

<http://romatemplom.t-online.hu/magunkrol.htm>

Szerző: Ismeretlen, *A legdinamikusabban növekvő népcsoport*

<https://ujember.hu/a-legdinamikusabban-novekvo-nepcsoport/>

Szerző: Ismeretlen, *A Multikulturális nevelés dimenziói*

http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/15_iskola_a_tarsadalomban/1223_a_multikulturilis_nevels_dimenzii.html

Szerző: Ismeretlen, *A multikulturális nevelés dimenziói*

http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/15_iskola_a_tarsadalomban/1223_a_mu_ltikulturilis_nevels_dimenzii.html

Szerző: Ismeretlen, *A multikulturális nevelés és oktatási szükségletek*

http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/15_iskola_a_tarsadalomban/1224_multikulturilis_nevels_oktatsi_szksgletek.html

Szerző: ismeretlen, *A roma himnusz*

<http://www.oco.hu/a-roma-himnusz/>

Szerző: Ismeretlen, *Family background and its influence on the child academic performance in school*

<https://www.grossarchive.com/upload/1416825756.htm>

Szerző: Ismeretlen, http://nevtud.btk.pte.hu/sites/nevtud.btk.pte.hu/files/files/g15_kotet.pdf

Szerző: Ismeretlen, *Máriapócs Nemzeti Kegyhely*

<http://www.mariapocs.hu/?q=bucsurend>

Szerző: Ismeretlen, *Multikulturális nevelést folytató pedagógus*

http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/15_iskola_a_tarsadalomban/1226_multi_kulturilis_nevelst_folytat_pedagogus.html

Szerző: PAPP, Z.A., *Roma tanulók becsült aránya megyénként*

<https://www.google.com/search?q=papp+zolt>

[%](https://www.google.com/search?q=papp+zolt&btnG=&btnI=&btnS=&btnU=&btnV=&btnW=&btnX=&btnY=&btnZ=&btnAA=&btnAB=&btnAC=&btnAD=&btnAE=&btnAF=&btnAG=&btnAH=&btnAI=&btnAJ=&btnAK=&btnAL=&btnAM=&btnAN=&btnAO=&btnAP=&btnAQ=&btnAR=&btnAS=&btnAT=&btnAU=&btnAV=&btnAW=&btnAX=&btnAY=&btnAZ=&btnBA=&btnBB=&btnBC=&btnBD=&btnBE=&btnBF=&btnBG=&btnBH=&btnBI=&btnBJ=&btnBK=&btnBL=&btnBM=&btnBN=&btnBO=&btnBP=&btnBQ=&btnBR=&btnBS=&btnBT=&btnBU=&btnBV=&btnBW=&btnBX=&btnBY=&btnBZ=&btnCA=&btnCB=&btnCC=&btnCD=&btnCE=&btnCF=&btnCG=&btnCH=&btnCI=&btnCJ=&btnCK=&btnCL=&btnCM=&btnCN=&btnCO=&btnCP=&btnCQ=&btnCR=&btnCS=&btnCT=&btnCU=&btnCV=&btnCW=&btnCX=&btnCY=&btnCZ=&btnDA=&btnDB=&btnDC=&btnDD=&btnDE=&btnDF=&btnDG=&btnDH=&btnDI=&btnDJ=&btnDK=&btnDL=&btnDM=&btnDN=&btnDO=&btnDP=&btnDQ=&btnDR=&btnDS=&btnDT=&btnDU=&btnDV=&btnDW=&btnDX=&btnDY=&btnDZ=&btnEA=&btnEB=&btnEC=&btnED=&btnEE=&btnEF=&btnEG=&btnEH=&btnEI=&btnEJ=&btnEK=&btnEL=&btnEM=&btnEN=&btnEO=&btnEP=&btnEQ=&btnER=&btnES=&btnET=&btnEU=&btnEV=&btnEW=&btnEX=&btnEY=&btnEZ=&btnFA=&btnFB=&btnFC=&btnFD=&btnFE=&btnFF=&btnFG=&btnFH=&btnFI=&btnFJ=&btnFK=&btnFL=&btnFM=&btnFN=&btnFO=&btnFP=&btnFQ=&btnFR=&btnFS=&btnFT=&btnFU=&btnFV=&btnFW=&btnFX=&btnFY=&btnFZ=&btnGA=&btnGB=&btnGC=&btnGD=&btnGE=&btnGF=&btnGG=&btnGH=&btnGI=&btnGJ=&btnGK=&btnGL=&btnGM=&btnGN=&btnGO=&btnGP=&btnGQ=&btnGR=&btnGS=&btnGT=&btnGU=&btnGV=&btnGW=&btnGX=&btnGY=&btnGZ=&btnHA=&btnHB=&btnHC=&btnHD=&btnHE=&btnHF=&btnHG=&btnHH=&btnHI=&btnHJ=&btnHK=&btnHL=&btnHM=&btnHN=&btnHO=&btnHP=&btnHQ=&btnHR=&btnHS=&btnHT=&btnHU=&btnHV=&btnHW=&btnHX=&btnHY=&btnHZ=&btnIA=&btnIB=&btnIC=&btnID=&btnIE=&btnIF=&btnIG=&btnIH=&btnIJ=&btnIK=&btnIL=&btnIM=&btnIN=&btnIO=&btnIP=&btnIQ=&btnIR=&btnIS=&btnIT=&btnIU=&btnIV=&btnIW=&btnIX=&btnIY=&btnIZ=&btnJA=&btnJB=&btnJC=&btnJD=&btnJE=&btnJF=&btnJG=&btnJH=&btnJI=&btnJJ=&btnJK=&btnJL=&btnJM=&btnJN=&btnJO=&btnJP=&btnJQ=&btnJR=&btnJS=&btnJT=&btnJU=&btnJV=&btnJW=&btnJX=&btnJY=&btnJZ=&btnKA=&btnKB=&btnKC=&btnKD=&btnKE=&btnKF=&btnKG=&btnKH=&btnKI=&btnKJ=&btnKK=&btnKL=&btnKM=&btnKN=&btnKO=&btnKP=&btnKQ=&btnKR=&btnKS=&btnKT=&btnKU=&btnKV=&btnKW=&btnKX=&btnKY=&btnKZ=&btnLA=&btnLB=&btnLC=&btnLD=&btnLE=&btnLF=&btnLG=&btnLH=&btnLI=&btnLJ=&btnLK=&btnLL=&btnLM=&btnLN=&btnLO=&btnLP=&btnLQ=&btnLR=&btnLS=&btnLT=&btnLU=&btnLV=&btnLW=&btnLX=&btnLY=&btnLZ=&btnMA=&btnMB=&btnMC=&btnMD=&btnME=&btnMF=&btnMG=&btnMH=&btnMI=&btnMJ=&btnMK=&btnML=&btnMN=&btnMO=&btnMP=&btnMQ=&btnMR=&btnMS=&btnMT=&btnMU=&btnMV=&btnMW=&btnMX=&btnMY=&btnMZ=&btnNA=&btnNB=&btnNC=&btnND=&btnNE=&btnNF=&btnNG=&btnNH=&btnNI=&btnNJ=&btnNK=&btnNL=&btnNM=&btnNO=&btnNP=&btnNQ=&btnNR=&btnNS=&btnNT=&btnNU=&btnNV=&btnNW=&btnNX=&btnNY=&btnNZ=&btnOA=&btnOB=&btnOC=&btnOD=&btnOE=&btnOF=&btnOG=&btnOH=&btnOI=&btnOJ=&btnOK=&btnOL=&btnOM=&btnON=&btnOO=&btnOP=&btnOQ=&btnOR=&btnOS=&btnOT=&btnOU=&btnOV=&btnOW=&btnOX=&btnOY=&btnOZ=&btnPA=&btnPB=&btnPC=&btnPD=&btnPE=&btnPF=&btnPG=&btnPH=&btnPI=&btnPJ=&btnPK=&btnPL=&btnPM=&btnPN=&btnPO=&btnPP=&btnPQ=&btnPR=&btnPS=&btnPT=&btnPU=&btnPV=&btnPW=&btnPX=&btnPY=&btnPZ=&btnQA=&btnQB=&btnQC=&btnQD=&btnQE=&btnQF=&btnQG=&btnQH=&btnQI=&btnQJ=&btnQK=&btnQL=&btnQM=&btnQN=&btnQO=&btnQP=&btnQQ=&btnQR=&btnQS=&btnQT=&btnQU=&btnQV=&btnQW=&btnQX=&btnQY=&btnQZ=&btnRA=&btnRB=&btnRC=&btnRD=&btnRE=&btnRF=&btnRG=&btnRH=&btnRI=&btnRJ=&btnRK=&btnRL=&btnRM=&btnRN=&btnRO=&btnRP=&btnRQ=&btnRR=&btnRS=&btnRT=&btnRU=&btnRV=&btnRW=&btnRX=&btnRY=&btnRZ=&btnSA=&btnSB=&btnSC=&btnSD=&btnSE=&btnSF=&btnSG=&btnSH=&btnSI=&btnSJ=&btnSK=&btnSL=&btnSM=&btnSN=&btnSO=&btnSP=&btnSQ=&btnSR=&btnSS=&btnST=&btnSU=&btnSV=&btnSW=&btnSX=&btnSY=&btnSZ=&btnTA=&btnTB=&btnTC=&btnTD=&btnTE=&btnTF=&btnTG=&btnTH=&btnTI=&btnTJ=&btnTK=&btnTL=&btnTM=&btnTN=&btnTO=&btnTP=&btnTQ=&btnTR=&btnTS=&btnTT=&btnTU=&btnTV=&btnTW=&btnTX=&btnTY=&btnTZ=&btnUA=&btnUB=&btnUC=&btnUD=&btnUE=&btnUF=&btnUG=&btnUH=&btnUI=&btnUJ=&btnUK=&btnUL=&btnUM=&btnUN=&btnUO=&btnUP=&btnUQ=&btnUR=&btnUS=&btnUT=&btnUU=&btnUV=&btnUW=&btnUX=&btnUY=&btnUZ=&btnVA=&btnVB=&btnVC=&btnVD=&btnVE=&btnVF=&btnVG=&btnVH=&btnVI=&btnVJ=&btnVK=&btnVL=&btnVM=&btnVN=&btnVO=&btnVP=&btnVQ=&btnVR=&btnVS=&btnVT=&btnVU=&btnVV=&btnVW=&btnVX=&btnVY=&btnVZ=&btnWA=&btnWB=&btnWC=&btnWD=&btnWE=&btnWF=&btnWG=&btnWH=&btnWI=&btnWJ=&btnWK=&btnWL=&btnWM=&btnWN=&btnWO=&btnWP=&btnWQ=&btnWR=&btnWS=&btnWT=&btnWU=&btnWV=&btnWW=&btnWX=&btnWY=&btnWZ=&btnXA=&btnXB=&btnXC=&btnXD=&btnXE=&btnXF=&btnXG=&btnXH=&btnXI=&btnXJ=&btnXK=&btnXL=&btnXM=&btnXN=&btnXO=&btnXP=&btnXQ=&btnXR=&btnXS=&btnXT=&btnXU=&btnXV=&btnXW=&btnXX=&btnXY=&btnXZ=&btnYA=&btnYB=&btnYC=&btnYD=&btnYE=&btnYF=&btnYG=&btnYH=&btnYI=&btnYJ=&btnYK=&btnYL=&btnYM=&btnYN=&btnYO=&btnYP=&btnYQ=&btnYR=&btnYS=&btnYT=&btnYU=&btnYV=&btnYW=&btnYX=&btnYY=&btnYZ=&btnZA=&btnZB=&btnZC=&btnZD=&btnZE=&btnZF=&btnZG=&btnZH=&btnZI=&btnZJ=&btnZK=&btnZL=&btnZM=&btnZN=&btnZO=&btnZP=&btnZQ=&btnZR=&btnZS=&btnZT=&btnZU=&btnZV=&btnZW=&btnZX=&btnZY=&btnZZ)

SZILVAY, G., *A templomban a cigányság is leljen otthonra*

<http://www.magyarKurir.hu/hirek/szekely-janos-templomban-ciganysag-leljen-otthonra>

TORGYIK J., *Multikultrális elemek a pedagógiában*

http://www.kallaierno.hu/data/files/torgyik_judit_multikulturalis_tartalmak_pedagogiaban_hXHVPy.pdf

TÓTBEGYI, ZS., *Erdő Péter adta át az első nyolcvanöt romapasztorációs munkatárs oklevelét*

<http://www.ciganypasztoracio.hu/hir/2017/hidemberek-erdo-peter-adta-az-első-nyolcvanot-romapasztoracios-munkatars-oklevelet>

TÓTH, P., *A magyarországi cigányság története a feudalizmus korában*

<http://publikacio.uni-miskolc.hu/data/ME-PUB-40972/ciganyoktortenete.pdf>

VARGA, B., *Szent Zotikosz emléknap Tolcsván*

<https://www.migorkat.hu/hirek/szent-zotikosz-emleknap-tolcsvan>

VI. Pál beszéd Afrika püspökeihez, 1969. július 31.

http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1969/documents/hf_p-vi_hom_19690731.html

VI. Pál pápa 1965.09.26 Pomesiában mondott beszéde

https://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1965/documents/hf_p-vi_hom_19650926_intmeeting-nomads.html?fbclid=IwAR0WIsA3aRunsMYZtkgOxCW9XGZl664Brczk8coS4PWU-VDCbff-1MxkOOg

VI. Pál pápa beszéd Afrika püspökeihez 1969.07.31.

http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1969/documents/hf_p-vi_hom_19690731.html

VI. Pál pápa Ecclesiam suam kezdetű körlevele

http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_06081964_ecclesiam.html

VI. Pál: az Evangélium hirdetése - kezdetű apostoli buzdítása a katolikus egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez az evangelizációról a mai világban

<https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=121>

VINCZE, Z.,-PILLING, J., A cigányság jelenkori halotti és gyászszokásai
http://epa.oszk.hu/02000/02002/00052/pdf/EPA02002_kharon_2015_1_2_001-024.pdf

XII. Pius pápa Fidei donum enciklikája

http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_21041957_fidei-donum.html

XII. Piusz, Exsul Familia apostoli konstitúció

http://w2.vatican.va/content/pius-xii/la/apost_constitutions/documents/hf_p-xii_apc_19520801_exsul-familia.html

XVI. Benedek, *Caritas in veritate* enciklika

http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/hu/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html

ZEMPLÉN TELEVÍZIÓ, *Szent Zotikosz Gyermekvédelmi Intézmény átadása Tolcsván*

<https://www.youtube.com/watch?v=QDTJ7Ppk-Q0>

ZLINSZKY, J., *Emberi jogok és keresztény etika*

http://epa.niif.hu/02400/02445/00013/pdf/EPA02445_ias_2009_2_127-132.pdf

ZUBOR, Z., *Cigánypasztoráció Magyarországon*, in Kethano Drom

http://www.kethanodrom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2856:ciganypasztoracio-magyarorszagon&catid=62:tarsadalomciganysag&Itemid=86

ZUTI, M., *Nevelőcsaládok találkozója*

<https://www.migorkat.hu/hirek/nevelocsaladok-talalkozoja>

BEVEZETÉS

I. A disszertáció origója és status quo-ja

Ezen munka megszületését az a vágyam inspirálta, hogy papként hasznosan, és hatékonyan segítségére lehessenek egyházamnak a cigányok között végzett missziós munkában. Cigány származásom okán bensőséges kötődésem van ehhez a témához. Személyes tapasztalataimat cigány felmenőimtől, valamint azon *romungro*¹ közösségből származó közegemből nyertem, amelyben nevelkedtem. Látásmódomat ezen körülmények alakították. Véleményem szerint a cigányság célzott pasztorációja napjainkban sürgetőbb, mint valaha. Statisztikailag kimutatható, hogy Magyarországon a legszámottevőbb etnikum a kisebbségek sorában a cigányság népcsoportja. Egy 2011-es felmérés szerint megközelítőleg 876.000 cigány élt hazánkban.² Már csupán eme közösség létszámát tekintve is fontos, hogy egyházunk utat találjon ehhez a népcsoporthoz, melynek szüksége van az Evangéliumra.

¹ A lovári nyelvben jelentése: magyarcigány. A cigány nyelvet már nem beszélő csoport megnevezése, mely a magyarországi cigányok megközelítőleg kétharmadát teszi ki.

² Vö: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2018/01/ts580101pdf> (Utoljára ellenőrizve: 2019.06.24.)

Külföldi pasztorálteológiai és kateketikai tanulmányaim során igyekeztem minél több anyagot gyűjteni az eltérő kisebbségi kultúrával rendelkező népek pasztorációjával kapcsolatosan, tudatosan keresve azokat a lehetséges elemeket, melyeket az itthoni cigánypasztorációban később papként alkalmazhatok.

II. E dolgozat céljai:

Nagyon fontosnak éreztem, hogy kutatásom során a cigány vallási hagyományvilágot behatóan megismertessem, mert ennek az etnikai csoportnak rendkívül jó kapcsolata van a transzcendentális létezővel, mely hitvilágukból és tradícióikból világosan kitűnik. Dolgozatom első fejezetén belül kiemelt szerepet kap Sója Miklós atya, aki a Magyar Görögkatolikus Egyház papjaként a cigányok között végzett misszióknak szentelte élete nagy részét. Az ő papi attitűdje, inkulturációs újjító nézőpontja megalapozta azt a tevékenységet, melyet ma cigánypasztorációnak nevezünk. A vallási babonák értelmezésén, tisztázásán keresztül próbálok utat keresni arra, hogy miként lehetne eme közösséggel a Katolikus Egyháznak kapcsolatot teremtenie. Számos lehetőség kínálkozik számunkra, hogy megszentelve hagyományaik számunkra értékes elemeit, tovább gazdagíthassuk ezen inklúzió által egyházunkat.

Munkámmal igyekszem megkönnyíteni azon misszionáriusok tevékenységét, akik cigányok között élik meg hivatásukat, és Jézus Krisztust kell megismertetniük a „célközönséggel” saját kultúrájukon keresztül. Ez a munka szeretné felhívni a figyelmet a cigányok között végzett missziós tevékenység fontosságára és szükségességére, valamint hasznos lehet a cigányság önreflexiója szempontjából is. Az Evangélium mindig egy adott kulturális közegbe ágyazódik be.³ Ennek kiváló példája Bruno Mondadori *Dal tribale al globale* című könyve, melynek tradícióról és inkulturációról szóló fejezete mint társadalmi folyamatot írja le az inkulturáció eseményét, melyben egy saját szokásrendszerrel rendelkező kultúrát beoltunk az Evangéliummal. Ennek a kutatásnak a célja, hogy hatékony eszköze legyen a misszionáriusok munkájának, akik belépnek egy eltérő, speciális kultúrába.

III. A disszertáció felépítése:

Öt fejezetben mutatom be a cigányok között végzett missziót Magyarországon a Görögkatolikus Egyház berkein belül. Az első fejezetben ezen különleges misszió első lépéseiről írok Sója Miklós görögkatolikus áldozópap munkáján keresztül. Nagyon fontosnak

³ Vö: MONDADORI, B., *Dal tribale al globale, Introduzione all'antropologia*, Pearson Italia, Milano- Torino 2012, 37-40.

éreztem, hogy a cigány szó jelentését definiáljam, hiszen ennek hiánya további konfúzióhoz vezethet a hittérítő munka folyamán, ugyanis ma egzakt módon külső rasszjegyek alapján nem meghatározható, hogy ki számít cigánynak és ki nem. A dolgozat során érintem a cigányság történelmét, valamint vándorlási folyamataikat, melyek Észak-Indiából vezettek Magyarorszáig. Ez azért fontos, hogy megértsük mit jelent a gyakorlatban egy sokáig nomád életmódot folytató etnikumot evangelizálni.⁴ A dolgozat első része kitér a magyarországi cigányok hagyományaira és tevékenységeire és az első cigány görögkatolikus vallási közösség megszületésére, mely mérföldkő volt a Magyar Görögkatolikus Egyház cigánypasztorációja számára. Fontosnak éreztem továbbá a katolikus cigányok vallásosságát hazánkban, hiszen egy cigánypasztorációval foglalkozó misszionáló/evangelizáló személy számára fontos tisztában lenni azzal, hogy milyen vallási alapokkal rendelkeznek azok az emberek, ahová a dispoziója szól. Ennek következő lépcsőfokaként a missziológia és a cigánypasztoráció találkozása kapcsán a missziológia új felfogásáról értekezem, melynek keretében a cigányság önmagáért szóló pasztorációjáról gondolkodom a *Redemptoris missio* kezdetű enciklika nyomán. Az első fejezetben beszámolok a cigánypasztoráció részeredményeiről, az erre a tevékenységre való folyamatos meghívásról és a cigányokat célzó misszió fontosságáról és szükségességéről. Szót ejtek a cigánypasztoráció és az inklúzió keresztmetszetéről valamint, hosszabban tárgyalom a Vándorlók és Úton Lévők Pápai Tanácsának 2005-ben kiadott cigánypasztorációs irányelveit.

A második fejezetben a céloim azon nehézségek szemléltetése, melybe egy cigányok között misszionáló egyházi személy ütközhet tevékenysége során. Számos akadály létezik, melyet le kell küzdenünk ahhoz, hogy a cigányok között végzett hittérítő munkánk sikeres legyen. Ebben a dolgozatban próbálom sorra venni ezeket a nehézségeket, és megoldási lehetőséget kínálni a Magyar Görögkatolikus Egyház és természetesen a Római Katolikus Egyház tárházából, a szertartásokból és szentségek kiszolgáltatásából merítve. Ezekben a válaszokban próbálok reagálni a cigányság babonával tarkított formuláira. Megoldásként próbálok keresni azokat a lehetőségeket, melyekkel meg tudjuk keresztelni az Istennel és kereszténységgel kapcsolatos, még sok esetben le nem tisztult vallásukat, hiedelemvilágukat.

Munkám harmadik fázisában azokat a feszültég forrásokat elemzem melyek a cigány és gádzsó kultúrából adódó különbségből származhatnak és problémát okozhatnak a templomba belépő új cigány tagok számára. A tradicionális vallás és népi jámbor vallásosság felszínességére és megújításának szükségszerű okaira próbálok rámutatni, melyek gátolhatják

⁴ Vö: CROCIATA, M., *Teologia delle religioni, la questione del metodo*, Città Nuova, Roma 2006, 219.

egy pap misszionáló/evangelizáló tevékenységét. A Szentírást segítségül hívva próbálom a missziót végző személy feladatát szemléltetni, aki idegenként érkezik egy másik kultúrába. Azon cigányok helyzetét is nagyító alá veszem, akik idegenként helyezkednek bele nomád múltjukkal a magyar társadalomba. Röviden elemzem a Szentírásból azon szakaszokat az ó-szövetségi szövegek közül, melyek a vendéglátásra és az idegenekkel való bánásmódra reagálnak. Természetesen a Katolikus Egyház cigányokkal kapcsolatos integratív szerepéről is próbálok állást foglalni, hiszen az evangelizációnak köszönhetően egyfajta integráció mindenképpen megvalósul. Ebben a fejezetben a Katolikus Egyház cigányokkal történő párbeszédét fejtem ki, valamint szó esik a cigánypasztorációról olyan nézőpontból, mint Isten Országának kiteljesedése.

A negyedik fejezetben a migráció és a cigánypasztoráció kérdéskörét feszegetem, hiszen a cigányokat a Katolikus Egyház mint vándorlók és úton lévők definiálja. Szűz Mária és Krisztus jelenlétét vizsgálom a nomád kulturális alapokkal rendelkező cigányok életében, vallási felfogásukban. Szemléltetni próbálom a befogadó lelkipásztorkodást, valamint a II. Vatikáni Zsinat olyan aspektusait tárom fel, melyek megfelelő inspirációt szolgáltathatnak számunkra a cigánypasztoráció végzéséhez. Ismertetem Ferenc pápa cigányokkal való kapcsolatát és az Egyházon belüli szolidaritás témakörét, mely a cigánypasztoráción keresztül a cigány néphez fordul.

Az ötödik fejezetben a Görögkatolikus Egyház cigánypasztorációs jelenlétét próbálom feltárni az oktatási szférában. Az Egyház egyre nagyobb szerepet kap napjainkban az oktatás területén, ezért azokat a szociális faktorokat is vizsgálom a dolgozat eme fejezetében, melyek előre mozdíthatják a görögkatolikus intézményekben az oktatást. Ezek az intézmények nagyon fontosak számunkra, mert a pap vagy más missziót végző civil személy jelenléte nyomán az oktatásban részesülőkben természetessé válik a pap jelenléte. Ez nagy eredmény, hiszen vannak a cigányok között olyanok, akik babonás félelmek miatt tartózkodnak a paptól, míg mások bizalommal fordulnak irányába. Ezekről a jelenségekről röviden tárgyalok a dolgozaton belül. Specifikusan írok a dolgozaton belül a Magyar Görögkatolikus Egyház cigányok között végzett missziójáról. Számomra cigány származású görögkatolikus papként nagyon fontos volt, hogy olyan módszereket dolgozzak ki, melyek gyorsan és eredményesen hasznosíthatóak mindazok számára, akik cigánypasztorációval foglalkoznak hivatásukból adódóan. Ez alatt a pont alatt szummázom a cigánypasztorációs gyakorlatban elért eredményeket, összevetem a nemzetközi missziós tevékenységekkel, és megoldást keresve próbálom kiszűrni azokat a máshol jól bevált, számunkra reálisan applikálható módszereket,

melyek a cigányok közötti misszióban segítségünkre lehetnek, megtartó erőt tudnak sugározni az Egyházzal már megismerkedett embereknek és szerethetővé tudjuk tenni azon réteg számára, akik a katolikus hit mellett hagyományait is fontosnak tartják megőrizni.

IV. Módszertani megjegyzések

- A szövegtörzsben a nem magyar kifejezéseket, és a rövidebb idézett szövegeket dőlt betűvel közlöm.
- Kijelentéseimet igyekeztem minden esetben alátámasztani a legfrissebb és az általam legmegfelelőbbnek tartott kutatási eredményekkel. Ezzel biztosítékot szeretnék adni arról, hogy nem tulajdonítom saját felfedezésemnek, azt, ami nem az enyém elkerülve ezzel a plagizálás esetleges veszélyét.
- Munkám során a biblikus rövidítések a magyar katolikus hagyományt és szabványt követik.
- Dolgozatom során a lovári dialektusra hivatkozom.

I. FEJEZET

A GÖRÖGKATOLIKUS CIGÁNYPASZTORÁCIÓ KEZDETEI HAZÁNKBAN

Munkám ezen fejezetében szeretném bemutatni Sója Miklós görögkatolikus pap életútját és tevékenységeit, aki az elsők között misszionált cigány származású híveket. Választásom azért esett az ő személyére, mert kellő inspirációt, innovatív inkulturációs módszertanokat fedezhetünk fel az ő általa megalapozott hittérítő folyamatban. Első lépések egyikeként lefordította az Aranyszájú Szent Jánosról elnevezett Liturgia teljes szövegét *cerhari* dialektusra, azért, hogy a cigány hívei saját nyelvükön tudjanak aktívan részt venni a szertartásokon. A Magyarországon végzett cigánypasztoráció fontosságát és jövőbeli szerepét az ő munkásságán keresztül tudjuk értékelni, hiszen egy olyan jelentős mozzanat is volt az ő papi tevékenysége, mely napjainkban modellként működhet abban a folyamatban, melynek célja az, hogy a cigány népet kulturális értékeivel és hagyományaival közelítsük a magyar társadalomhoz. Miklós atya munkájában keresem azokat a metódusokat, melyek sikeresen applikálhatóak a mai modern missziós tevékenységünk során. Ezt követően egzakt determinációt keresek a cigány szó meghatározására, annak érdekében, hogy a cigányok közötti missziót megkönnyítsem mindazok számára, akik nem tudják beazonosítani, hogy ki is számít ma cigánynak. Erre a fogalmi meghatározásra szükségünk van, hiszen külső

rasszjegyek alapján a cigány származás nem minden esetben azonosítható. Az első fejezetünk végén szeretném bemutatni azokat a valláshoz fűződő babonákat a keresztelezés, temetés és esküvői hagyományokon keresztül, melyekkel a Magyarországon élő cigányok bírnak. Természetesen mindezen hagyományokkal szemben a Magyar Görögkatolikus Egyház válaszlépéseit, megoldási lehetőségeit is vázolni szeretném, hiszen egy cigányok alkotta közösségben missziós tevékenységet végző egyházi személynek szükséges, hogy tudatában legyen azon lehetőségeknek, melyek segítenek befogadhatóbbá tenni az Evangéliumot egy eltérő kultúrával rendelkező cigány közeg számára.

1.1 Sója Miklós élete és cigányok között végzett missziós tevékenysége

Sója Miklós atya 1912. május 18-án született két évvel az első világháború kitörése előtt a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Timáron, mint egy egyszerű falusi család ötödik gyermeke. Általános iskolát itt végezte el, majd középiskolai tanulmányait a nagykállói gimnázium folytatta. Ezt követően a Pázmány Péter Tudományegyetem teológia karán folytatta tanulmányait. Tanulmányait befejezve 1937-ben görögkatolikus áldozópappá szenteli püspöke, majd diszpozíciót kap egy Hodász nevű településre, ahol ma is nagy számban élnek cigányok.⁵ Juhász Éva a *Sója Miklós öröksége Hodászon* című művében arról ír, hogy az akkori Hodász lakosságának 24,2%-a cigány származású, mely nagyrészt oláh cigányokból áll, valamint kisebb létszámmal a *romungrók* is jelen vannak. Vallási hovatartozásuk tekintetében ebben az időben a *romungró* családok reformátusok voltak, míg a *cerhári*⁶ törzshöz tartozó oláh cigányok görögkatolikusoknak tartották magukat.⁷ Az egyházközség beszámolója szerint a faluban élő cigányok többnyire a sátorkészítő cigányok törzséhez tartoztak. A falu határában a dögtemető mellett, földbevéjrt kunyhókban, putrikban éltek, s ki-ki a mesterségéből (vályogvetés, kosárfonás, késfenés) próbálta fenntartani családját.⁸ 1941-ben Hodászon mintegy hatszáz cigány élt a falu területén, a cigányok lakta területet Kolerásnak nevezték, vélhetően azért, mert itt helyezkedett el a falu dögkútja, melyet már előzőleg említettünk.⁹ Az akkori cigánytelep leírását Sója Miklós atya 1988. április 24-én elhangzott rádió műsorában ismerteti, melyet Rózsahegyiné Juhász Éva *Sója Miklós öröksége*

⁵ Vö: LÁZÁR, G., Kolozsvári Szalonna, *Sója Miklós az igaz keresztény*, <https://kolozsvaros.com/2018/01/23/soja-miklos-az-igaz-kereszteny/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.25.)

⁶ Jelentése a lovári nyelvben: sátorosok

⁷ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, Cigány Néprajzi és Történeti Egyesület Romológiai Kutatóintézete, Szekszárd 2004, 9.

⁸ Vö: Szerző: ismeretlen, *A Hodászi Görög Katolikus Cigány Egyházközség története*, <http://romatemplom.t-online.hu/magunkrol.htm> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.25.)

⁹ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ É., Uo.

Hodászon című könyvében olvashatunk. Ebben a riportban első benyomásait fogalmazza meg a cigánytelep közösségével kapcsolatban:

„1941-ben idekerülve, nagy érdeklődéssel mentem ki a falu szélére, a cigánytelepre. Egy tágasabb falusi portának is alig elégséges területen tömérdek tákolt, düledező kalyiba, földbe ásott kunyhó éktelenkedik, belül egymás hegyén-hátán emberek, ruha jóformán csak némelyiken. Az egész telepen nincs egyetlen kút, egyetlen wc sem. Egyben dögtér is volt ez a terület. Akár kunyhó, akár kalyiba- az ablak mindegyike eldobott, törött üvegből került, keret nélkül, sárral beerősítve a bejárati- azaz egyetlen-ajtóval szemközi falba. Belépéskor úgy éreztem magam, mintha Dantét én kísértem volna le a pokolba és szemlélttem volna végig a legválogatottabb emberi szenvedéseket. Itt a pokol mélyén már elhatároztam, hogy mint pap nem azért fogok dolgozni, hogy a cigányokat először Istenhez vezessem, hanem hogy az emberekhez vezessem, az emberi társadalomba vezessem őket.”¹⁰

A Hodászi Görögkatolikus Egyházközség történetének leírásában évszázadok óta tartó cigány-magyar együttélésről olvashatunk. Az egyházközség emlékezete szerint a cigány lakosság köréhez kötődő legelső keresztelési anyakönyvi bejegyzés 1828.09-30-án történt. Ebből arra tudunk következtetni, hogy Sója Miklós atyának egy olyan cigány közösséggel kellett kapcsolatot kialakítania, amely körülbelül az 1820-as évektől jelen volt a falu életében.

A hodászi cigányok istenhite mindig megvolt, annak ellenére, hogy templomba nem jártak és nem tartották az egyházi ünnepeket. Pappal a keresztelőn találkoztak, amiből stoláris bevétel nem származott, tehát nem kellett érte fizetni; és ha mód volt rá, halottjaikat is pappal temették el. Az életük két végpontja volt tehát, amikor az Egyházzal kapcsolatba kerültek, s ez így ment több mint egy évszázadon keresztül, Sója Miklós atya érkezése pillanatáig.

Miklós atya dispozióját követően azonnal munkába kezdett. A cigánytelepre naponta kijárt kerékpárján, hogy megismerhesse az ott élőket. A gyermekeket az árok partján ülve kezdte el tanítani. Nem törődve a nyomorral és kosszal, minden nap meglátogatta a cigánytelep lakóit. Azért, hogy még jobban megértse őket, megtanulta a nyelvüket, mely egy nagyon fontos kapcsot jelentett az atya és a falu cigány közössége között.

A Görögkatolikus Egyház papjai közül ő fordult először a cigányok felé, akik éhesek lévén a szeretetre, befogadták maguk közé.¹¹ Miklós atya nemcsak pap, hanem pedagógus is volt, miközben a Bibliát magyarázta, a betűket is megtanította. A közösség esténként más-más háznál, putrinál gyűlt össze, imádkoztak, énekeltek, meghallgatták a tanítást, dicsérték Istent. Miklós atya hangszereket vásárolt a cigány közösség számára, színjátszó csapatot szervezett és sportolni járt a fiatalokkal.

¹⁰ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., Uo. 10.

¹¹ Vö: JUHÁSZ, É., *Sója Miklós életrajza*, http://www.ciganypasztoracio.hu/Soja_Miklos_eletrajza (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.08.)

Mivel a közösség saját templommal nem rendelkezik, ezért minden évben szeptemberben elzarándokolt a közösség Máriapócsra a Szentkereszt ünnepére, hogy megemlékezzenek arról, hogy Krisztus a cigányokért is életét adta. A Szentkereszt búcsúján megélt események olyan mély benyomást tettek a cigányokra, hogy hazaérkezvén egyre nagyobb lett az igényük az atya tanításai iránt.

Miklós atya valószínűleg a cigányok egyik ősi legendájára tudta alapozni a Szentkereszt búcsújához való zarándoklatokat, melyben a keresztrefeszítéskor jelen volt egy cigány ember, aki enyhíteni akart Krisztus szenvedésén, ezért ellopott egy szöveget, melyért a megváltó megjutalmazta őt.¹²

Az országban több búcsújáróhely is található, de Máriapócs az, amely a görög-katolikus cigányok központi búcsújáró helye. Mindezt köszönhetjük Sója Miklós atya hitoktatói munkásságának is. A már említett Vasárnapi Újság műsorában a búcsúra való készülődés élményéről is beszámol Miklós atya:

„ Arra kértek, hogy azokat az énekeket egészítsem ki teljes énekekre. Kérésükre ezt még két ilyen énekkel tettem meg, s meg is tanítottam őket ezekre. Olyan szépen énekeltek, hogy megjegyeztem: máris van annyi tudásuk, amennyi bőven elég egy máriapócsi zarándoklathoz. E kijelentés annyira tűzbe hozta az egész közösséget, hogy rimáncodni, majd követelőzni kezdtek: vezessem el őket Máriapócsra. Időpontot kellett kitűznom az indulásra. Egy szombati reggelt- másnap délutánra terveztem a visszajövetelt - tehát egy ott alvás is beleesett a zarándoklás idejébe. Nagyon készültek. Mosással, útravaló készítésével, tisztálkodással, nagy nyüzsgéssel. Otthon szinte nem maradt senki. Úgy tűnt, mintha e nép végleg el akarta volna hagyni a Kolerást. És más haza, új otthon keresésére indult volna.”¹³

A riport ezen részletéből jól következtethetünk Miklós atya papi hozzáállására. A hívei számára minden pillanatban elérhető volt, képes volt értük komoly áldozatot hozni. Fontosnak érezte a befogadó közeg nyelvének elsajátítását, mely révén a közösség gyorsabban tudta elfogadni őt. Miklós atya lefordított pár Mária éneket is, azért, hogy a közösség még inkább közelebbi kapcsolatba kerüljön az Istennel saját nyelvi kifejezőeszközein keresztül.

Sója Miklós atya liturgikus nyelvi reformja megelőzte közel húsz évvel a II. Vatikáni Zsinat azon népnyelvi rendelkezését, amely arról rendelkezett, hogy a liturgiát olyan nyelven és stílusban ünnepeljék, melyet nagyobb fokú megértés és magasabb részvétel támogatott.¹⁴ Miklós atya hasznosnak ítélte meg a cigányság hagyományának és lelkiségének liturgiába

¹² Vö: CHOLI DARÓCZI, J., *A Lyukasztó eredete* in HEGEDŰS, S.-VARGA, I., *Irodalmi szöveggyűjtemény.*

Válogatás a kortárs cigány irodalom alkotóinak írásaiból a középiskolások I-IV. osztályai számára, Konsept-H Kiadó, Budapest 1994, 191-192.

¹³ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége* Hodászton, 11.

¹⁴ A II. Vatikáni Zsinat SACROSANCTUM CONCILIUM kezdetű konstitúciója a Szent Liturgiáról, 40. pont, http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19631204_sacrosanctum-concilium_hu.html, (Letöltés ideje: 2019.07.08.) Továbbiakban: SC

történő beépítését. Ennek köszönhetően mai napig a cigány liturgiát akkordos gitár kísérettel végzik, mely sok cigány számára nagy vonzerővel bír.

Sója Miklós atya kifejezetten papi részeket a liturgiából az énekelni szerető hodászi cigány lányokra osztotta rá, missziós megfontolásból. Ez remek lehetőség volt számára, hogy a liturgián aktívan szereplő fiatalok családjait is be tudja vonni közösségébe, másrészt az ének szeretetén keresztül az ifjakat is aktivizálni tudta.

Sokak számára meglehetősen furcsán hatott ez a megoldás, mivel az *ekténia a Görögkatolikus liturgikus kislexikon szerint* egy „olyan könyörgésekből álló sorozat, amit az *ordo*-ban szereplő püspök, diakónus vagy pap vezet a szertartáson jelenlévők felé irányítva a felszólításokat, hogy miért kell imádkozniuk.”¹⁵ Ez a módszer annyira sikeresnek bizonyult, hogy Dr. Keresztes Szilárd görögkatolikus püspök is támogatta, annak ellenére, hogy a kispapok számára szigorúan tilos volt ennek gyakorlása.

Miklós atya a *cerhári* cigány nyelvet és a zenét sikeresen használta a Liturgiában. Módszerének köszönhetően a hodászi cigány közösség tagjai karakterükhöz közelebb állónak élhették meg a görögkatolikus kincseit. Miklós atya a már említett újság riportjában arról számol be, hogy a Kolerásnak nevezett cigánytelepről kivezetett cigány nép Mária oltalmára talált rá Máriapócson a görögkatolikus zarándok helyén.

„Késő délután érkeztünk Máriapócsra a tíezrekkel telt templom előtti térre, a templomudvarban akkor már ezernyi zarándok nyüzsgött, ácsorgott. A magyar tömeg utat nyitott nekik, s a csodálkozók sorfalai között kerültük meg énekszó mellett a templomot, vonultunk a templomba. A Szűzanya képe előtt térdre rogyva ez a primitív nép mindenkit megrikatva ezzel az énekkel köszöntötte Máriát: Hoztunk neked Szűz Mária lángoló szívét oltalmazra, piros rózsát, kék nefelejcsét. És ez a nép most valóban úgy érezte, hogy új otthonra talál Mária ölén. És hogy a honfoglaló magyarokat védő kárpáti bércenél biztosabb védelmet kapnak ők Mária ölelő karjai között. Annál is inkább úgy érezték, hogy hazajöttek, mert a magyar zarándokok is testvérként fogadták, ölelgették, csókolgatták őket. Másnap délután búcsút vettek a Mária kegyképtől. Haza felé menet úgy tűnt, mintha szívüket, lelküket Pócson hagyták volna. De alkonyatkor diadalittasan érkeztek Hodász község peremére, bevonuláskor mindenki égő gyertyát tartott kezében és megcsodáltatták magukat az utcára kiömlő néppel.”¹⁶

A Máriapócson szerzett élmények hatására a hodászi cigány közösség egy saját templomról kezd álmodozni, ahol rendszeresen lehetőségük lenne a gyónásra és az áldozásra. Először csupán egy kisebb házat sikerült Sója Miklós atyának kibérelnie, majd amikor az igény fokozódott a mindennapi imádságra, találkozásokra, éneklésekre, akkor az először csak bérelt házat megvásárolták.

¹⁵ IVANCSÓ, I., *Görögkatolikus liturgikus kislexikon*, Szent Atanáz Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza 2001, 20.

¹⁶ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 11.

Miklós atya irányításával a ház megvásárlásához szükséges összeget adománygyűjtésből és a saját maguk készítette vályogtéglák eladásával teremtették elő. A megvásárolt házikót a cigány közösség tagjai tulajdon kezűleg alakították át kápolnává. Az elkészült kápolna az akkori politikai körülmények miatt iskolaként volt bejegyezve, mivel az akkori rendszer nem igazán szívelte a vallásosságot és annak szimbólumait, így mivel a faluban amúgy is nagy volt az iskolázatlanság, templomiskolának nevezték ki az átalakított épületet.

Sója atya első lépések egyikeként megtanította a hodászi cigányokat az írásra és az olvasásra, felvette a harcot a közösség analfabetizmusával, megtanította a késsel-villával való étkezést, sokszor úgy, hogy egy tábla csokoládéval helyettesítette a húst. A kápolna falait szentképek, az ábécé betűi és a szorzótábla ékesítették. Az ábécés iskolai falitáblákat papjuk közbenjárására egy helybéli pedagógustól kapták ajándékba a cigány közösség tagjai.

A visszaemlékezések említik, hogy Miklós atyának volt egy füzet, amely neveket és cipőméreteket tartalmazott. Ha talált vagy kapott olyan lábbelit, mely passzolt valamelyik gyerek lábára, azt azonnal odaadta. Idővel a templomiskola növendékei megszerették az olvasást, így az atya saját kezűleg kezdte meg könyvek begyűjtését, hogy aztán az összegyűlt könyvekből egy könyvtárat alakítson ki.¹⁷

A korábban említett riportjában Sója Miklós atya erről az időszakról is megemlékezik:

„A fal tövében feküdt egy hosszú pálca, amellyel minden betűt el lehetett érni. Sokat nyúzódt e pálca, a gyerekek versengve kapdosták ki egymás kezéből, különösen, ha tétre ment a betű felismerés, ha ilyesmit mondtam: ez a szalag, ez a kötény vagy cukorka azé, aki a pálcával sorra mutogatja a szó betűit. A legelső vizsgázó Zági volt, aki lány korában kezdett el ismerkedni a betűkkel s fiatalasszony volt, amikor levizsgázott olvasásból úgy, hogy egy vasárnapi misén felolvasta az esedékes bibliai részt. Összesszervekedtem az iskola igazgatójával is, aki telerakatta a kápolnát iskolai padokkal, az oltárképet letakarta egy nagy fekete iskolai táblával és egy lejáró pedagógus minden este oktatta a felnőtteket betűvetésre. De valahogy a pedagógusok türelme elfogyott. Még ez a kis idő is jó szolgálatot tett, mert jó indítást adott a felnőtteknek a betűk világával való ismerkedéshez.”¹⁸

Sója Miklós atya módszerei közül ki kell emelnünk azt, hogy minden alkalommal nagyon jól tudta motiválni közösségét. Az iskolával/kápolnával kapcsolatban is azt láthatjuk a riporton elhangzottakból, hogy tudott rendszerben gondolkodni, jó vezető volt, aki hagyta, hogy hívei a saját áldozataikat meghozzák a közös missziós cél érdekében. A jutalmazás, ajándékozás és a versenyszellem fenntartása felfedezhetőek tevékenységeiben, melyek

¹⁷ Vö: LÁZÁR, G., Kolozsvári Szalonna, *Sója Miklós az igaz keresztény*, <https://kolozsvaros.com/2018/01/23/soja-miklos-az-igaz-kereszteny/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.08.)

¹⁸ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 16.

gyakorta sikeresek voltak ezeknek köszönhetően. Láthatóan azonnal keresi az alkalmat, hogy az olvasni tudást hasznosítani tudja a liturgia alkalmával, ezzel is kinevelve az első kántorokat a cigány közösség tagjai közül.

Az olvasásra való nevelés kardinálisan jelenik meg a hodászi cigányközösségben végzett missziós tevékenysége során. Kezdetben csak liturgikus könyvekkel kerülhettek óvatosan kapcsolatba cigány hívei, majd pár év leforgása alatt egy kápolnai könyvtárat hozott létre, melyet Hány Jánosról nevezett el Miklós atya. A könyvtár állományához többnyire adományokból jutott hozzá Sója atya. Nem volt rest több könyvkiadó cégnek kérelmet írni könyvadomány ügyében, és ennek köszönhetően hamar megtöltötte a kis könyvtárat a gyermekek örömeire. Sportszerek ügyében is írt kérelmet diákjai érdekében, és a Ferencváros Torna Club teljesítette is az atya kérését.¹⁹

1968-ban az akkori pápa, VI. Pál ezer dollárt adományozott a hodászi cigány kápolnának, mely összegből kibővítették és templommá alakították az egykori vályogépületet. Ezzel a hodászi lett a világ első cigány temploma. Az ezt követő évek során az ország, sőt a világ is megismerte ennek a kis szabolcsi falunak a nevét és történetét.²⁰

A világon elsőként megépült cigány kápolnáról Sója Miklós atya az említett műsor riportjában így emlékezik vissza:

„Nagy lépés és világelsőség volt a kápolnai kulturális élet során a cigány nyelv bevonása az istentiszteletbe, melynek nyomán bibliai szövegeket és népénekeket lefordítottunk és betanultunk. Persze nem egyszerre történt a magyar nyelv kikapcsolása, hanem igen lassan, óvatosan lépésről, lépésre, illetve énekekről énekekre szinte csak félvényként került be a misébe helycserével egy-egy cigány szöveg. Az első cigányénekeket éneklés közben a misén még meg is könnyezték. Szinte a belesülésig. Amint elmondták az jutott eszükbe éneklés közben, hogy az ő nyelvüket magyarok és cigányok egyaránt az ocsmány beszédek a drasztikumok nyelvének tartották és lám még misézni is lehet rajta. A cigányok ebből különösen kiéreztek az ő megbecsülésüket, felemelésüket. Nekem ezek után az jelentett hetenként nagy nehézséget, hogy a közeledő vasárnapra mindig le kellett fordítanom a mise váltakozó részét, elsősorban az evangéliumi és apostoli levelekbeli szakaszokat. Ez nehezen ment a cigány nyelv szegénysége, és sok magyar kölcsön szó miatt. Egy-egy a cigány nyelvben nem létező bibliai fogalom miatt sorra kellett járnom a putrik öreg cigányait és faggatnom őket, hogy a nem létező szó helyett mondjanak legalább egy hasonló értelműt.”²¹

Ebből a riport részletből tanúságképpen levonhatjuk Miklós atya hodászi munkásságára vonatkozóan, hogy nem volt könnyű feladat számára a *cerhári* cigány nyelv bevonása a liturgiába, mivel komoly nyelvészeti feladatokat kellett ellátnia a szentírási részek és a

¹⁹ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 21.

²⁰ Vö: Szerző: ismeretlen, A Hodászi Görög Katolikus Cigány Egyházközség története, <http://romatemplom.t-online.hu/magunkrol.htm> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.25.)

²¹ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 17.

népének fordítása közben. A *lovári* cigány nyelvben szerzett tapasztalataim alapján kijelenthetem, hogy Miklós atya idejében biztosra vehetően nem állt rendelkezésre megfelelő szókészlet, így a cigány közössége belső karakteréhez a lehető legközelebb álló fogalmakkal kellett dolgoznia. Ez komoly kutatómunkával járt a részéről.

Miklós atya a nyelvtani nehézségekről és a *cerhári* dialektus hiányos szókészletről Mosolygó Béla parókusnak is beszámol visszaemlékezéseiben, hiszen már a nevek szintjén is bizonyos hiányosságot mutatott az említett *sátoros cigány* dialektus. Sok esetben mint ahogyan az a levélben is olvasható, magyar szavakat cigány ragokkal látott el:

„Olyan pácban voltam, amikor azon gondolkodtam, hogy hogyan is szólítsam meg Szent Istvánt cigányul. Ugyanis nem tudtam és soha nem hallottam még, hogy miként van az István cigányul. A falusi cigányok még ha adnak is elvétve István keresztnévet valamelyik gyereknek, de csak valamilyen csúf néven szólítják egész életében szegényt. Itt kérdezősködtem úton-útfélen a cigányoktól, mondják már meg hogy miként hangzik az István név cigányul. A legtöbben azt mondták: Pesta! Most aztán elkezdtem vakarni a fületem: Atyaisten mi lesz Pócson, ha én Szent Istvánnak azt mondom Szevasz Pesta! Kitér a botrány! Mikor már annyit nevettem, hogy a rekeszizmom is fáj úgy döntöttem a cigány nyelvtani szabályt követve megcigányosítom a magyar István szót Istvanora és így fogom szólítani első királyunkat a magyarországi cigányok nevében.”²²

Miklós atyának sokat kellett küzdenie a hodászi egyházközség magyar tagjaival, akik furcsálták a *cerhári* cigány nyelven való szertartásokat és a hangszerek megjelenését a liturgikus térben. Egy idő után azonban a liturgia az imádság mellett attrakcióvá is vált, amely szép számban vonzotta a nem cigány híveket is. Tökéletes egyensúlyt hozott létre Sója atya a közösségen belül, mivel sem a magyarok, sem pedig a cigányok nem érezték azt, hogy valamelyik fél kisajátítaná a hozzájuk disponált papot. Ezt azzal oldotta meg, hogy buzdította a híveket arra, hogy a két közösség rendszeresen látogassa egymás templomát.

A két közösség egymáshoz való közeledéséről Sója atya a saját munkája értékelésekor nyilatkozta a már korábban említett műsorban:

„A község népének két rétege, a magyarság és a cigányság fokozatosan de egyre közelebb került egymáshoz. A Kolerásról kezdtek másképpen gondolkodni a község lakói. A Kolerás nem volt már olyan messzi, nemkívánatos periferia az emberek számára, mert a hajdan egymástól lélekben oly messze eső külső és belső községi területeket a kápolna, a csodás varrógép, mint két durva posztódarabot kezdte összevarrni. Így a Kolerás nemcsak közelebb kezdett kerülni a községhez, hanem bizonyos értelemben ez a büzfészek kezdett bevonulni a centrumba, mégpedig a legelőkelőbb negyedbe, a magyarok szívébe.”²³

²² Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 18.

²³ Vö: Uo. 23.

Sója Miklós Hodászon végzett missziója alatt megfigyelhető, hogy törekszik a különböző kultúrájú magyar és cigány hívek békés együttélésének megteremtését elősegíteni. A *cerhári* cigányokkal folytatott tevékenysége során az ott élő cigánytelepen vegetáló emberek alkalmassá váltak az Evangélium befogadására és megélésére, összeegyeztetve a katolikus hitvilágot a cigány kultúrával Miklós atyának köszönhetően.

A magyar közösség egyre jobban elfogadta az ott élő cigányokat, amikor azt látták, hogy Miklós atya hatására már nem lányszöktetések voltak, hanem templomi esküvőket tartottak és a házasságból született gyermekeket megkeresztelték a cigányok.

Sója Miklós atya 1981-ben vonult nyugdíjba, de nem szakította meg a kapcsolatot a hodászi cigánysággal, hiszen telefonon és levelezés útján tartották a kapcsolatot. 1987-ben volt az aranymiséje, melyre nagy szeretettel hívta meg a hodászi cigányokat, akik a zenei szolgálatot biztosították a Liturgián, mivel az aranymiséje cigány nyelven zajlott. A nyugdíjas évek alatt továbbra is segítette tanácsaival a közösség tagjait és utódait. Miklós atya amikor már fizikálisan nem volt jelen a közösségben, akkor karizmatikus vezető hiányában a közösség picit meggyengült és az ő legnagyobb bánatára sokan a hodászi cigányok elhagyva saját vallási közösségüket a Hit Gyülekezete nevű vallási csoport iránt kezdtek érdeklődni.

Miklós atya kijelölte az utódját, aki szerette volna, ha folytatja az általa megkezdett tevékenységet hodászi cigány hívei között. Levelezésében Mosolygó Béla görögkatolikus áldozópapot látná a legalkalmasabbnak munkája folytatására.

„Hodásznak főnyeremény volna sok-sok szempontból, ha Mosolygó Béla lenne a papja. Ennek igen –igen örvidenek. Éveken át kínálgattam mindenkinek a kerületben és a kerületen kívül, de egynek sem volt bátorsága Hodászhoz. Végre a Püspök atya megoldotta. Nagyon-nagyon kellett már ide egy ilyen fiatal ember, akinek pusztá jelenléte is többet jelent, mint az én veritékes prédikálásom. Mit tehetetlenkedik már itt egy ilyen vén pap, aki egy pár év alatt tönkre teszi az itteni egyházi életet. Igen sajnálom, hogy csak kevés időt tölthettem velük.”²⁴

Ebből a levelezési anyagból láthatjuk azt, hogy Miklós atyán kívül nem sokan szerettek volna a cigányok közötti misszióval foglalkozni abban az időben, mivel félték a cigányok közelségétől, vélhetően a Kolerásnak nevezett cigánytelep régi híre miatt. Valószínűleg ezért nem volt saját papjuk Miklós atya előtt sem, mivel abban az időben nem akadt Miklós atyán kívül olyan görögkatolikus pap, aki szembe mert volna szállni a nyelvi akadályokkal, és a kulturális különbségekkel.

A cigányok közötti misszió Sója Miklós atya szerint lendületet követel, éppen ezért önmagát idős kora miatt már alkalmatlannak tartja erre a munkára. Mivel tevékenységét

²⁴ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 24.

mindig a mobilitás jellemezte, ezért nem tűrhette, hogy fizikális ereje fogyásával a közösség kárt szenvedjen. Ebből tanulságként levonhatjuk azt, hogy a cigányok közötti misszióra Miklós atya véleménye szerint a legalkalmasabbak azok a fiatalos, lendületes papok, akik a nagy mozgásigénnyel rendelkező cigányokat meg tudják mozgatni és folyamatosan képesek őket motiválni.

Miklós atya nyugdíjas papként is biztatja kollégáit a cigányok közötti misszióra, hogy ne idegenkedjenek ettől a területtől. Próbálja levelezésben és telefonon zajló magánbeszélgetésekben erősíteni a hodászi cigány híveket. Sója atya felfedezi, hogy a cigányok közötti missziót nem lenne szerencsés csupán Hodász területére korlátozni, hanem ki lehetne terjesztetni országos méretűre is.

A levelezési anyagból kitűnik, hogy a magyarországi cigánypasztoráció lehetséges súlypontjait három helyszínen látja kialakulni: Hodászon, Nagyecsedben és Kántorjánosiban, ahol jelentős cigányközösségek voltak abban az időben.²⁵ Ezek a közösségek folyamatos kapcsolatban voltak egymással, és egymást bátorítva próbálnak a fejlődés útjára lépni.

Miklós atya arra buzdít, hogy fogjanak össze és tekintsék egy nagy parókiának a három cigány közösséget, amely az ő számításai szerint megközelítőleg 2000-2200 cigány hívőt foglalna magába. Véleménye szerint az összefogás megmutatkozhatna a hitoktatásban, éneklésben, zarándoklatban, miseéneklésben, népi rendezvényekben, a cigány hagyományok ápolásában, a hívek kölcsönös vendég szerepeltetésében. Ebben is kidomborodik az, hogy mennyire fontosnak érezte Sója atya a cigányok saját kultúrájának ápolását.

A hívekért való harcra buzdít Miklós atya kollégái körében, ugyanis a szomszédos parókia területén Kántorjánosiban az általa papi kényelemnek nevezett hiány miatt megjelenik két új vallási közösség a baptista és az evangélikus egyházak személyében. Vélhetően ez a személyes papi jelenlét hiányában alakult ki, mivel a hodászi misszió sikerét a pap személyes jelenléte, megszólíthatósága, közöttük való léte eredményezte.

Sója Miklós kiemeli a cigányok számára fontos hagyományok használatát. Hagyományteremtő szándékkal „ministráns bulit” szerveztek, ahol a cigányok közös cigány táncal ünnepelték az elsőáldozókat. Miklós atya egyik levelében kollégáját dicséri a cigányokkal való közös táncolás miatt:

„Béla nagyon örülök, hogy táncoltál a ministráns bulin. Húszévi munkával, elmélkedéssel se tudnál olyan prédikációt írni, amelynek olyan jó hatása és visszhangja lenne a cigányok között, mint ennek a cigányok közötti, őket kitüntető felmagasztaló

²⁵ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 26.

táncodnak, néhány tánclépésednek. Ez nem szégyen, sőt a te helyzetekben egyenesen morális kötelességed volt. Legyen hagyománnyá a ministráns buli!”

Már csupán a próbálkozás felülírta a cigány közösségben a papjuk táncstudásának hiányát, és örültek, hogy saját kifejezőeszközüikön keresztül próbál velük kapcsolatba lépni új papjuk. Miklós atya a cigányok közötti táncot egyenesen morális kötelességképpen írja le, hiszen szerinte minden prédikációt felülír a tettekben kifejeződő közösségi tevékenység.

Miklós atya közbenjárására és többszöri kérésére Mosolygó Bélát nevezte ki az akkori püspök hodászi parókusnak. Az új pap személyének elfogadásában Sója atya jelentősen közrejátszott. Személyes, több éves cigányok között végzett pasztorációs tevékenységem során magam is figyelmes lettem arra, hogy cigány híveim közül sokan a pap személyéhez ragaszkodnak. Érthető, hogy ettől a jelenségtől tartva Miklós atya fontosnak tartotta az új pap kezdeti idejében a folyamatos kapcsolatot volt közösségével, és hogy ő maga segítse a hodászi cigányok közé való beilleszkedését.

Sója atya jól felkészítette az utódot, hiszen mire Mosolygó Béla atya odakerült, már rendelkezett bizonyos szintű *cerhari* cigány nyelvtudással. Ez nagyban segítette az ő közösségbe történő befogadását. A hodászi cigány közösség új, lendületes papja tovább szerette volna építeni Miklós atya örökségét. Béla atya így emlékezik meg a cigány közösségben végzett missziója kezdeteiről:

„Bennem már akkor megpendült valami, amikor Miklós bácsitól két gépelt oldalon megkaptam a cigány mise szövegét és hozzá egy nem túl jó minőségű, de engem sok mindenre megtanító magnó kazettát a szent liturgia énekeivel. A hideg futkosott a hátamon a gyönyörűségtől, amikor a fiúk megpendítették a húrokat, megadták nekem a hangot és elkezdtem cigányul énekelni a szent liturgia kezdő áldását: Baktalój le Dádeszke taj le Saveszke, taj le Szunto Gyiheszke them akanak táj szakanak taj szakanak. Az egész közösség gitárkísérettel harsogta a választ: Ámen.”²⁶

Ebből a visszaemlékezésből is érezhető Miklós atya különleges papi lelkülete. Nem volt féltékeny, amikor át kellett adnia hivatalát, hanem a cigány közösség érdekében idejét nem sajnálva legépelte a Liturgia szövegét utódjának, akivel közösen begyakorolták a *cerhari* cigány nyelven való éneklését. Ez azért jelentős missziós módszertanilag, mert a cigány nyelv alkalmazása kiemelkedően fontos egy olyan cigány közeg pasztorációja során, ahol még valóban beszélnek és használják valamelyik cigány dialektust. Ilyen közegben a saját nyelven való végzés szorosabb és gyorsabb kötődést

²⁶ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 26.

eredményezhet, mint ahogyan ezt láthattuk a Hodászi Görögkatolikus Egyházközség cigány tagjainak esetében.

Mosolygó Béla atya személyében kiváló utódra lelt a hodászi cigány közösség, aki minden formában elődje nyomdokain járt, sőt ismeretterjesztő előadásokat is szervezett a cigány közösségnek védőnők és orvosok közreműködésével. Korrepetálás zajlott, beiratkoztak sokan a gimnázium levelező tagozatára az egyházközség cigány tagjai közül, és le is érettségiztek már abban az időben. Ennek az áldozatos munkának ellenére mégis megjelentek a szekták a közösség életében, akik hatására a hodászi görögkatolikus cigány közösség bomlani kezdett. A Miklós atya által szektáknak titulált közösségek beavatkozását negatív jelenlétként értékelem abban a tekintetben, hogy láthatóan nem missziós tevékenységet folytattak, hiszen már egy meglévő hitközösséget bomlasztottak szét tevékenységükkel, annak érdekében, hogy saját létszámukat növelhessék.

Miklós atya a széthullásnak induló egyházközség megmentésére siet a távolból leveleivel, melyeket a közösségből leszakadt tagoknak címez, mivel azt vette észre, hogy a közösség legmeghatározóbb alakjai közül is többen a Hit Gyülekezete nevű vallási közösséggel kerültek kapcsolatba, elhanyagolva saját görögkatolikus egyházközségüket.

Egy bizonyos Lina nevű cigány lány is tagja volt annak a csoportnak, amely elhagyva görögkatolikus vallását csatlakozott a Hit Gyülekezetéhez, mint ahogyan ez kitűnik abból a levélből, melyet Rózsahegyiné Juhász Éva munkássága során ismerhettünk meg. Ez a levél nyilvánvalóvá teszi Miklós atya gondoskodó szándékát a hodászi cigány közösség iránt.

„Kedves Esperes Úr netesék haragudni hogy zavarom de nehezen vetem Rá magamat hogy írjak levelet de sajnos ojan dolgok jötek amit Önök okvetlen az igazságot kel meg tudni. Sajnos Lina akit anyira tanítgatot azt amit Ön 40 éven keresztüül ojan sok fáradozásal fel építet és tanította őket azt fel akarja borítani. Szegény Esperes Úrnak sok fáradozásába kerül amíg meg tudja akadályozni az egész egyház szétesését most a közel múltban még ara is képes volt hogy Kálmányal fel keresték a Püspök Urat és ojan hazugságokat mondtak ami egyáltalán nem fedí a valóságot. Most nagy bajban vagyunk Kálmán követeli vissza a kereszt árát hát a biztoság meg is szavazta fel is hívták hogy vissza fizesék hivatalosan de ő nem hajlandó el fogadni csak a mostani árát amit a cigány egyház a szegénység mijat nem tud megfizetni. mán sóder, a téglá, a mész it van de ők akadájt gördítenek minden képen az építésbe. Lina azal boszantota az egyházat hogy le veteti a tornyot és a harangot a képeket kidobáltassa és ők csinálnak beléle imaházat magának a szektásoknak de most már javult a hejzetünk mert az Esperes Úr kihirdete hogy aki nem katolikus hagyja békén azt aki az akar maradni. Sőt Sándor mindenkit fel is írt Szóval Lina bár mikor oda mene vagy a lánya hiszen tesék engedni mert azt megszála a Sátán és az egész cigányságot félre akarná vezetni de nem fog nekijek sikerülni Reméljük segít az Isten. Most egyebet nem írok lene még mit de csak anyit sok boldogságot sok örömet és hosszú életet kívánok az egész családnak és ne tesék haragudni hogy ijen hosszú voltam.”²⁷

²⁷ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 28.

Ez a levél a hodászi cigányok egyházközségében az első írott formában megjelent emlék a Hit Gyülekezete nevű vallási közösség felbukkanásával kapcsolatosan, mely napjainkig megtalálható náluk. Az 5 kilométerre fekvő cigány vallási közösségben Kántorjánosiban, sokkal komolyabb károkat okozott a Hit Gyülekezetének megjelenése, mivel a cigánypasztoráció akkoriban még nagyon kezdetleges formában működött. Náluk nagy számban hagyták ott a cigányok a görögkatolikus vallást a Hit Gyülekezetének hatására.

Miklós atya Linának címzett válaszlevelében határozottan megjelöli, hogy miért fontos neki az egyházközség, miért tart fenn kapcsolatot vele, és részletezi a közösséget elhagyók pálfordulását.

„Kedves Lina Te röviden így válaszolhatnál e hosszú levelemre: ”Ennek a nyugdíjas vén papnak már semmi köze nincs a cigány kápolnához és híveihez!” Pál apostolnak is írhattak ilyesmit, mert így ír magát védve: ”Ha tízezer tanítótok volna is, de atyátok nincs sok. Krisztus Jézusban van az evangélium által én hívtalak életre titeket.” Ezen a címen nekem is van valami közöm hozzátok, akikről szintén Pál apostol szavaival szölok hozzátok: ”Csodálkozom, hogy attól (tőlem Páltól), aki Krisztus kegyelmére meghívott titeket, ily gyorsan átpártoltatok egy más evangéliumhoz, pedig nincs más. Csak néhány ember az aki titeket megzavar és el akarja ferdíteni Krisztus evangéliumát.” (Gal 1,6-9) Te Szent Pál tanítványának, hirdetőjének, követőjének tartod magad. Pál amikor megtudta, hogy tévúton jár azonnal hátraarcot csinált a damaszkuszi úton és többé soha nem fordult vissza, Jézus tanításából egy hajszálnyit el nem engedett, hanem inkább vállalta, hogy levágják a fejét. Szóval: Megtörtént a „Pál-fordulás” avagy a „Pál-forduló”. Vajon lesz –e ”Lina-forduló” is mindannyiunk örömeire és megbékélésére? Sajnos hiba nemcsak bennetek van, hanem az ellentáborban is. Ezért e tábor Pál-fordulójára is égetően szükség van. Éppen ezért azt javaslom egymásnak kölcsönösen megbocsátva (azzal nagyon dicsekedtél leveledben: „Mindenkinek megbocsátunk!”) kölcsönösen közeledjetek egymáshoz a teljes testvéri egységig. Megpróbálok ebben közreműködni köztetek. Ekkor lenne még csak igazán nagy tekintélyed és becsületed a községben.”²⁸

Sója Miklós atya a hodászi cigány egyházközséghez való ragaszkodását Szent Pál apostol Korintusiakhoz írt levelével támasztja alá, mivel úgy érzi, hogy az apostolhoz hasonlóan Krisztusban ő adott a közösségnek életet.²⁹ A galatákhoz írott levélből vett idézettel konkrétan a Hit Gyülekezete nevű vallási közösségre céloz, amelyben arról van szó, hogy Pál apostoltól elpártoltak hívei és más Evangéliumot kezdtek követni, csakúgy, mint ahogyan a hodászi cigányok is elpártoltak Sója atyától.³⁰

Miklós atya levelezésében jobb belátásra próbálja bírni hajdani közössége azon tagjait, akik a Hit Gyülekezete nevű vallási csoport miatt elhagyták saját görögkatolikus közösségüket. (Ez a levelezés sajnos mára csupán Rózsahegyiné Juhász Éva gyűjtésében

²⁸ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 38.

²⁹ Vö: 1Kor 4,15

³⁰ Vö: Gal 1,6-9

lehető fel, mivel az eredeti kéziratok időközben eltűntek.) Annak ellenére, hogy a hodászi cigány egyházközség kilépett tagjai egy kisebb csoportot hoztak létre, a kápolnát rendszeresen látogató, vallásukat gyakorló cigányok csoportja folyamatosan növekszik abban az időben.

Mindezen események ellenére a hodászi görögkatolikus cigány közösségtől leszakadt tagok nem tudták tönkre tenni Sója Miklós atya megközelítőleg negyven éves munkáját. Napjainkban ha cigánypasztorációról esik szó, akkor megkerülhetetlenül mintaként tudunk rájuk hivatkozni, mert ahogyan Juhász Éva „írja nincs olyan cigányokról szóló műsor, legyen az karácsony, húsvét vagy a pócsi búcsú, ahol ne kerülnének a figyelem középpontjába a hodászi görögkatolikus cigányok.”³¹

Az 1992-es év a hodászi görögkatolikus cigányok életében kiemelkedő jelentőséggel bír, amely a templomhoz való ragaszkodásukban megerősítette őket. 1992.03.14-én amikor egy ima esten gyűltek össze a hodászi cigányok rózsafüzért végezni és imádkozni, megjelent nekik Szűz Mária és Jézus. Másnap a cigányok elmondták a történetet lelkészüeknek, aki magnetofonon rögzítette a történetet, és az elbeszéléseket. Ezen elbeszélések és a jelenlegi visszaemlékezések kapcsán tudjuk az eseményt felidézni.³²

„Nekem az életembe ez volt a harmadik jelenet, de ilyen öröm, ilyen fényességet ember nem látott, ilyen jó voltot, ami ott akkor azon az éjszakán megjelent. Az első jelenés, mikor Máriát láttam megjelenni a kendőjével, akkor csak mosolygott, de akkor se bírtam elképzelni, hogy mi az. Nem bírtam azt a gyönyörű tündöklő fényességet magamba elképzelni, hogy mi volt ez. Ez most sokkal nagyobb volt, sokkal. Nem bírom úgy elmondani. Emberi ész nem bírja elmondani, hogy mi volt itten. Az öröm a szeretet, a sugárzás, csak az jut mindenki eszébe. Amit én láttam, amit én saját szememmel meggyőződésemmel, mikor kiálltam a házból, megdörzsöltem a szememet, hogy jól látok Istenem, ez valóban így van, és akkor fehér csillag hullott, utána a Szűz Máriát láttam, hangot halottam, hogy ne félj.... Én mikor először megláttam, mikor a fiam szólt nekem, akkor nem vettem komolyam, azt hittem képzelődik. Aztán mikor a feleségem is mondta, hogy igen ő is látta, mikor bementem a házba. Akkor kiszaladtunk a házból és szintén láttam. Mikor megláttam, meglepődtem és elkezdtünk szaladni Babocsaival, hogy szóljunk az asszonyoknak. Kiszaladtunk, és amikor kimentünk a lépcsőhöz keresztet vettem, de remegtem és csak néztem. Befedett fejjel láttam csak. Utána láttam fényeket, változtatta magát, de többet semmit..... Szűzanya egy fehér lepedővel volt a fején, és az arcát teljesen megláttam. A másodikra meg akkor két oldalt volt fésülve, de hogy az a Szűzanya volt vagy Jézus nem tudom vállig érő hajjal. Akkor kiabáltam a testvéreknél,

³¹ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 38.

³² Vö: JUHÁSZ, É., *Moro Raj jertyiszár!- Uram irgalmazz!*, Romológiai Kutatóintézet, Szekszárd 2000, 57.

hogy térdepeljünk le, imádkozzunk. Rá lehetett ösmerni arról a lepelről, és az arcáról. Női alakja volt. Egy női alakot tisztán ki lehet venni.”³³

Ez a természetfeletti élmény jobban összekovácsolta a hodászi görögkatolikus cigányokat, akikben elkezdett erősödni a vágy egy új templom iránt. Az új templom tervei elkészültek, majd 1992-ben elkezdődött az épület kivitelezése. A hodászi görögkatolikus cigányok erősebben kezdtek el ragaszkodni hitükhöz, és tanúságot tettek a kisebb cigány közösségek számára arról a jelenésről, amely vallási közösségükben történt.

1993 Mosolygó Béla atya a hodászi görögkatolikus cigányokkal töltött tíz éves szolgálata után dispozióiót kap püspökétől. A cigányok közötti misszióban töltött idejéről így emlékezik meg:

„Hodászi lelkipásztori működésemmel én is azt akartam folytatni, amit elődöm Sója Miklós tisztelendő úr elkezdett. Hamar megtapasztaltam, hogy ha nem folyik kitartó és következetes munka, a folytatást még mélyebbről kell kezdeni. Gondviselő Atyánkban bízva és az Istenszülő segítségét kérve elindultam ezen az úton. Fontosnak éreztem apostolkodni a szegények, a megkülönböztetettek szabad a szeretet vonalán egyeseket előtérbe helyezni szeretetünkéből vagy közösségünkéből kirekeszteni.”³⁴

Ezekből a sorokból kitűnik a Sója Miklós atya iránt érzett kötődés, aki a cigányok közötti misszióban mentora volt, megkönnyítette a közösséggel való kapcsolatának kialakulást, elősegítette a hodászi cigányok között való elfogadását, tanította cigány nyelvre és az ő hagyományaikba bevezette. Folytatója szeretett volna lenni Miklós atya munkájának, melyet ő megkezdett az akkori Kolerásnak nevezett cigánytelepen.

Az eldisponált Mosolygó Béla atya szerepét Gelsei Gábor görögkatolikus pap vette át, aki elődje munkáját sikeresen folytatta. Az építkezésre szánt összeg hamar elfogyott, így püspöke segítségével a források kimerülése után pénzt gyűjtött a templom felépítésére. Giovanni Cheli érsek úr közbenjárására a németországi Ostpriesterhilfe jelentős segítséggel támogatta meg a hodászi cigány közösség épülő templomát. A befolyt pénzüsszegnek köszönhetően folytatni tudták a templom építését. Az áttörés 1995.05.28-án következett be, amikor az új parókus templomszentelést ünnepelehetett a hodászi egyházközség cigányaival, melyet Giovanni Cheli érsek úr végzett. Az érsek tolmácsolta a Szentatya üdvözetét, majd felolvasták Göncz Árpád köztársasági elnök úr köszöntő levelét is. A liturgia két nyelven folyt, melyet a hodászi görögkatolikus cigány közösség tagjai kísértek gitáron.³⁵

³³ Vö: JUHÁSZ, É., *Moro Raj jertyiszár!- Uram irgalmazz!*, 57.

³⁴ Vö: RÓZSAHEGYINÉ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 39.

³⁵ GELSEI, G., *Hodászi cigányaink templomszentelője*, in *Görögkatolikus Szemle*, VI. évf.(1998/7), 1.

Sója Miklós egy évvel 1996-ban bekövetkezett halála előtt még egy utolsó levelet intéz hajdani hodászi cigány közösségéhez a húsvéti ünnepkörben, melyben visszaemlékezik a kezdetekre, arra az időre, amikor minden elkezdődött. Utoljára elbúcsúzik szeretett közösségétől amely hatalmas utat járt be vele.

„A feltámadt Krisztus hűségteket látva elővette isteni hatalmát és így rendelkezett felőletek: Megmutatom a gögös világnak ti lenézett szegények, hogy ez az orrbefogva került, büzös, utálatot és étvágytalanságot ébresztő dögtér egyszer e büszke község ünnepi terített asztala lesz, e község lakói pászkáikkal közzétek fognak furakodni, pászkáikat e dögtér gypeére fogják lerakni, hogy itt áldják meg azokat. E dögtérből a nem cigányok is fognak haza felé sietni- egyáltalán nem e kútból való- hűseledelekkel, hanem legfényesebb ünnepük falataival, és akkor az egész község minden családjának asztalán -a cigányokén is – azonos minőségű, rendű és rangú, a királyok asztalára is odaillő étel lesz földi feltámadásuk, felemelkedésük, művelődésünknek bizonyítékaként... Koronás püspökök fognak e helyen térdelni, imádkozni, misézni. E tér templomocskájának tornyai messzire el fognak látszani: látni fogják Rómából, Párizsból, Londonból, Oxfordból és Varsóból. És tornyai irányába turisták indulnak Európából, hogy itt imádkozzanak és bámuljanak, mint Sába királynéja tette: „hogy megcsodálhassa Salamon király csupa arany templomát.” Ti szegények milyen szép a ti húsvétotok, hiszen ti most két feltámadást ünnepeltek: Jézust és a magatokét egyszerre. Mind a kettő Jézus műve, ezért szeressétek Őt és ezt a kápolnát, mint a ti feltámadásokat egyik szent eszközét. Örülök, hogy mint elűzött király még egyszer visszanézhettem életem pereméről és láthatalak benneteket. Vigyázatok magatokra vagyis régi birodalmamra, jól megjegyezve hogy a pászkaszentelés és a szép húsvéti köszönés magában kevés a Jézussal való barátsághoz, hanem ezekhez még elengedhetetlenül szükséges az egyre szebb és tökéletesebb keresztény élet, amiről egyre elismerőbben beszél a község népe.

Feltámadt Krisztus! Valóban feltámadt!

Ustyilyász o Krisztusi! Csácsesz oprustlyilaszl!”

1.2 A cigány szó meghatározása

Ha tudni akarjuk a cigány szó mai értelemben vett jelentését, akkor szükséges, hogy etimológiailag elemezzük ezt a kifejezést, hiszen a cigányoknak adott nevek nagyon változatosak lehetnek, melyek más-más valóságot takarhatnak. A cigányok elnevezései jelölhetnek eredetet, vagy utalhatnak a cigányság történelmének egy bizonyos kívülről fakadó szemléletére.

Az cigány himnusz szövegében láthatóan a cigányok átkozottságra vezetik vissza eredetüket:

„Egész világ ellenségünk,
Úzött tolvajokként élünk,
Nem loptunk mi csak egy szöget,
Jézus vérző tenyeréből.

Isten, könyörülj meg nekünk,
Ne szenvedjen tovább népünk,
Megátkoztál, meg is vertél,

Örök csavargóvá tettél.”³⁶

A cigány himnusz mai változatát Žarko Jovanović Jagdino (1924–1985) jugoszláviai származású zeneszerző és balalajkaművész munkássága révén ismerhettük meg 1949-ben.³⁷ A roma himnusz szövegében a roma holokauszthoz fűződő személyes élményei jelennek meg, melyhez a cigányzenére építkező dallamot komponált. A szerző eredetileg a Roma Világkongresszus indulójának (erről a kongresszusról a későbbiekben bővebben szót ejtünk) szánta a dalt, azonban a küldöttek a rendezvényen a nemzetközi cigányság himnuszává kiáltották ki azt. A mű a cigányság körében gyorsan vált népszerűvé. A cigány folklór számtalan módon dolgozta fel. Emiatt ma sok változata létezik ennek a szövegnek és előadásmódjának. Több nyelvre is lefordították, valamint átírták. Az eredeti szöveg többek közt a roma népcsoportok vándorlását és a népirtást említi, valamint összefogásra buzdít.

A cigányok elnevezései különbözőek lehetnek, mint azt említettük. Franciaországban például *bohémiens* (bohémiai, vagyis csehországi) névvel jelölték a cigányokat, mivel a cseh király leveleivel érkeztek, Spanyolországban pedig magyar eredetet feltételeztek a cigányokról, ezért őket azon a területen *hungaros*-nak nevezték Jean Pierre Liégeois véleménye szerint.³⁸ Nagyon hasonló a helyzet minden olyan szóból képzett elnevezéssel, amely egyiptomi eredetet takar: *gitans*, *gypsies*, *gitanos*, *pharaones*, *yifti*, *giftos*, *yieftos*. A cigány szó meghatározása kapcsán sokan az egyiptomi szó fals verziójaként vélik felfedezni annak gyökereit, azon logikára alapozva, hogy a cigányok keletről érkeztek. Sokszor ezért őket núbiaiaknak, törököknek, egyiptomiaknak (*egyiziani*), vagy egyéb nem európai helyről származó népként határolták be.³⁹ Ez többnyire annak köszönhető, hogy a cigányok önmagukat egyiptomiaknak nevezték, ebből kifolyólag a környezetük ahol megjelentek a középkori iratokban mint egyiptomiakat tüntetik fel őket.⁴⁰

Előfordult olyan eset is, hogy hasonló megnevezéssel illetnek különböző kulturális csoportokat, így a kezdetektől összetévesztik a cigányokat és a Görögországban rossz hírű *atsinganos* (varázsló, szemfényvesztő, érinthetetlen, kitagadott) nevű szektát, amely jóslással és boszorkánykodással foglalkozott Kis-Ázsiában a 6-9. században.⁴¹ A legelterjedtebb elnevezéssé a *zigeuner*, *zigojnere*, *sigöyner*, *tsiganes*, *zingaros*, *zigenare*, *tsigani*, *zingari*,

³⁶ Szerző: Ismeretlen, *A roma himnusz* <http://www.oco.hu/a-roma-himnusz/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.25.)

³⁷ Vö: Szerző: Ismeretlen, *A cigány himnusz szerzője* http://www.kethanodrom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=121:a-cigany-himnusz-szerzje&catid=69:hires-ciganyok&Itemid=85 (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.25)

³⁸ Vö: LIÉGEOIS, J.-P., *Romák Európában*, Pont Kiadó, Budapest 2009, 34.

³⁹ Vö: SZÉKELY, J., *Cigány népismeret: Te del o Del baxt!*, SZIT, Budapest 2011, 13-15.

⁴⁰ Vö: SZABÓNÉ KÁRMÁN, J., *A magyarországi cigányság I.*, Semmelweis Kiadó, Budapest 2016, 47.

⁴¹ Vö: SZABÓNÉ KÁRMÁN, J., *A magyarországi cigányság I.*, 33.

tigan, tsignos, cingene, cigány, cikan megnevezések váltak. Lebecsülő értelemben keverték össze a cigányokat a nem kívánatos utazókkal, kóborlókkal, akiket pejoratív elnevezéssel illettek. Ilyen elnevezések: *vaganten, vagabunden, kilingiros, koulofosz, baraquis*. Olyan neveket is használtak a cigányok leírására, amelyek életmódra, mesterségre utalnak: *forains, woonwagenbewoners, camps-volants, tinkers, nomades, kurbétia, mastori*. Léteznek olyan elnevezések, amelyek a cigány szókinszből erednek: *manouches, romani-chals, didikais, romanichels, szinto*. Az említett nevekhez hozzájárulnak továbbá a közigazgatások használt elnevezések. Ezek többnyire körülírások, metaforák. Az Írországból fellelhető *tinkers itinerants* változik, és Franciaországban a *tsiganes és voyageurs a personnes d'origine nomade*, majd a *gens du voyage* elnevezést kapják.⁴²

A rom vagy roma elnevezést illetően, habár politikai területen a cigány szervezetek gyakran használják, még politikai téren sem fedti le teljesen valamennyi cigány csoportot.⁴³ A cigány nyelvben a cigány férfire a „rom” szó használatos, melynek többes számú alakja a „roma” szó a lovári dialektusban.⁴⁴ Rostás-Farkas György cigány kutató szerint a cigányok első világtalálkozója, melyen jelen voltak a törzsek vezetői 1971 április 8-12-ig tartott Londonban. A megjelentek szavazással döntöttek el, hogy ettől a pillanattól önmagukat, a „rom” szó többes számú alakjával, mint „romák” aposztrafálják.⁴⁵ Ez annak érdekében történt, hogy megszabaduljanak a cigány és az *atsinganos* féle népvnevektől. Az 1971. évi I. Roma Világtalálkozó az Egyházak Világtanácsa és az indiai kormány segítségével jött létre. A különböző országokból delegáltak (23 fő, magyar résztvevő nem volt) a roma önelnevezést fogadják el, valamint nemzetközi cigány nyelvnek a *romanit* tették meg, mely az oláh cigányok nyelve.⁴⁶

A politikai korrektség okán a megjelölés érdekében a kívülálló romának neveznek minden cigány embert, valamint a cigányok jelentős része is ezt a szót használja önmegjelölésre. Azonban nem lehet általánosítani ebben a kérdésben sem, hiszen a roma szó ami a rom szó többes száma, csupán az oláh-cigányok nyelvén bír jelentéssel (cigány férfiakat jelent), és így a közösség női tagjai (romnyi/romnya), valamint a gyermek tagok (shavoro/shavora) nincsenek megjelölve. Más dialektusok, mint amilyen a beás nyelvjárás, ezt nem tudja értelmezni és felháborodva ezért mondhatják, hogy ők cigányok és nem romák.⁴⁷

⁴² Vö: LIÉGEOIS, J.-P., Romák Európában, 35.

⁴³ Vö: Uo. 36.

⁴⁴ Vö: ROSTÁS-FARKAS, Gy.,-KARSAI, E., *Cigány-magyar; magyar-cigány szótár*, Kossuth Kiadó, Budapest 1991, 100.

⁴⁵ Vö: ROSTÁS-FARKAS, Gy.,-KARSAI, E., *Cigány-magyar; magyar-cigány szótár*, 12.

⁴⁶ Vö: SZABÓNÉ KÁRMÁN, J., *A magyarországi cigányság I.*, 35.

⁴⁷ Vö: SZALAI, A., *Egységesség? Változatosság? A cigány kisebbség és a nyelvi sokféleség*,

1.3 A cigányok vándorlásainak fő irányai

A nyelvészeti kutatások, valamint összehasonlító elemzések szerint a cigányok elődei több hullámban hagyták el őshazájukat, megközelítőleg a Kr.u. 4-11. századokban. A cigányok kivonulásának lehetséges okai többféle lehetnek Szabóné Kármán Judit véleménye szerint: társadalmi okok, politikai feszültség, gazdasági megfontolások (piacszerzés), Nagy Sándor északnyugat-indiai támadásai, háborúk, és az arabok térnyerése. A bizánci hódítás, arab invázió, török támadások vándorlásra ösztönözték a cigányokat a Keletrómai Birodalom, Balkán, majd Európa irányába.⁴⁸

Történelmük során a cigányok írásos emlékeket nem hagytak maguk után, azonban mindazon országokban, melyeknek területein megfordultak vándorlásuk során, a nem cigány közösségek írásos emlékekben rögzítették a velük való találkozást. Ennek köszönhetően tudjuk megbecsülni relatív pontossággal érkezésüket az európai kontinensre. J.-P. Liégois a *Romák Európában* című könyvében arról ír, hogy a kollektív emlékezet leginkább legendákban, mesékben emlékezik meg róluk és nem pedig a tényszerű történelmi beszámolóiban.⁴⁹

A legelső adat a Bizánci Birodalom területén található cigányokról a 11. századból maradt ránk. Egy 1068 körül íródott grúziai hagiográfiai műben, az Athos hegyen élt Szent György élettörténete, melyben egy Simon mágusra találunk utalást, aki a varázslók és *adsincanik* közé tartozott. A *The Georgian Royal Annals* (Grúz királyi évkönyv) további cigányokra vonatkozó utalásokat tartalmaz.⁵⁰

Mai ismereteink szerint a 11-12. században Európa határán megjelenő cigányok csoportjai, és lassan továbbvándorolva megközelítőleg a 13-14. században érkezhettek meg Európába, a Velencei Köztársaság görög gyarmataira, a Peloponnészoszi-félszigetre, és a szigetekre.⁵¹ A 14. században némelyik bizánci forrás utal a cigányokra, mint egyiptomiakra, akik okkultisták, vándorló akrobaták, valamint szemfényvesztéssel foglalkoznak, akik nagyobb csoportokban érkezve letelepedtek a Peloponnészoszon és a görög szigeteken. Sir Angus Freser utal arra, hogy egy hasonló kolóniát láthatott Symon Semeonis ír ferences rendi szerzetes, aki 1323-ban társával Szentföldre zarándokolva ír úti jegyzeteiben egy olyan

https://kisebbskutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/intezetikiadvanyok/cigany_nyelvek_es_kozossegek_a_karpat_medenceben.pdf, 20-51. (Letöltés ideje: 2019.05.17.)

⁴⁸ Vö: SZABÓNÉ KÁRMÁN, J., *A magyarországi cigányság I.*, 60-61.

⁴⁹ Vö: LIÉGOIS, J.-P., *Romák Európában*, 19.

⁵⁰ Vö: MARSH, A., *The Origins of the Gypsy People: Identity and influence in Romani history*, Kuri Journal of the Dom Research Center, Vol.1,9/2003

<http://www.domresearchcenter.com/resources/links/marsh19.html> (Utoljára ellenőrizve: 2019.05.17)

⁵¹ Vö: SZABÓNÉ KÁRMÁN, J., *A magyarországi cigányság I.*, 65.

népről, amely nem marad meg harminc napnál tovább egy helyen, hanem folyamatosan vándorol egyik helyről a másikra, és az arabokéhoz hasonló lapos, hosszúkás sátrakban lakik.⁵²

Ez alatt az időszak alatt nincs pontos információnk arról, hogy a Katolikus Egyház milyen hatást gyakorolhatott a vándorló csoportokra, akik lassan vonulva hatoltak be kontinensünk szívébe. A vándorló cigány csoportok első hullámai Keletről Nyugat irányba vonultak és a 15-16. század körül fedezték fel Európát, mint letelepedésük opcionális helyét.⁵³ Az első időszakban Európa lakóinak túlnyomó része ellenszenvvel és idegenkedve fogadta a beáramló tömeget. Az őshonosok, akik a városokat és falvakat lakták, nem voltak képesek beazonosítani az érkező idegeneket, akik eltérő bőrszínűek voltak és sátrakban laktak.⁵⁴

Az első hullámot további hullámok követték, melyek már a nagyobb városokat is célba vették.⁵⁵ A 16-17. században sok hullámban érkeztek Törökország és Ciprus irányából. A 19. században újabb hullám érkezik hazánk irányába a romániai rabszolga felszabadítást követően. A migráció az első világháborúig folyamatosnak mondható. 1958-as évet követően sok cigány telepedett meg Ausztria keleti régióján belül, de voltak, akik Portugáliában, Spanyolországban, Angliában, Kanadában, Ausztráliában kerestek új életet családjukkal.

A cigányok vándorlásának számos oka van. Mindenekelőtt az üldöztetés lehetett a vándorlási folyamatok kiváltó oka.⁵⁶ A cigányok számára az volt az egyetlen lehetőség, hogy egyre tovább és tovább vándorolnak, mígnem egy megértő és befogadó közösségre találnak. 1960-óta a vidéki kereskedelmi aktivitás egyre bonyolultabbá vált Európa számos országában. Ennek következtében a cigányok városi kereskedelmi aktivitásba kezdtek, mely a megélhetésüket hivatott biztosítani.⁵⁷ A kereskedelem az egyik legfontosabb tényezője volt a cigányok gyakori költözködésének, hiszen gyakran kellett a hagyományos mesterségük felvevőpiacait cserélni, igénytől függően. A költözés előnyös volt abból a szempontból, hogy ilyen módon meg tudták találni azokat az embereket, akik szolgáltatásaikra igényt tartottak.

1.4 A cigányok kultúrája és tevékenységeik Magyarországon

⁵² Vö: FRASER, A., *A cigányok*, Osiris Kiadó, Budapest 2002, 55.

⁵³ Vö: NAGY, P., *A magyarországi cigányok korai története (14-17. század)*, 2004 Pécs, 1-3.

⁵⁴ Vö: SZABÓNÉ KÁRMÁN, J., *A magyarországi cigányság I.*, 67.

⁵⁵ Vö: LIÉGOIS J.-P., *Romák Európában*, 24.

⁵⁶ Vö: Uo. 25.

⁵⁷ Vö: LIÉGOIS J.-P., *Romák Európában*, 26.

Nem beszélhetünk egységes cigány kultúráról, hiszen a világon számos cigány törzs él, melyek mindegyikének különálló szokásrendszere és hitvilága van. Hazánkban többféle cigány törzset találunk. Rostás-Farkas György a már előzőekben említett könyvében arról ír, hogy hazánkban *romungró, beás, oláh, cerhari* cigányok vannak jelen többnyire, de vannak még további törzsek is Magyarországon. A cigány törzseket leggyakrabban az általuk végzett foglalkozással, tevékenységekkel határolták be.⁵⁸

Magyarországon 16 különböző törzset lehet foglalkozásuk, életmódjuk és dialektusuk szerint elkülöníteni:

1. Lovári
Lókereskedéssel foglalkoztak, nevüket a *love* (pénz) szóból eredeztetik, mivel az ősi kovács mesterségüket a jobban kifizetődő lókereskedéssel váltották fel.
2. Mashari
Halászzal foglalkoztak, így nevüket a *masho* (hal) után kapták.
3. Khelderasi
Üstfoltozók voltak, nevüket az *kheldera* (üst) szó után nyerték.
4. Dirzari
Kocsikkal járták az országot, rongyokat gyűjtögettek és értékesítettek, melyre nevük is utal, hiszen elnevezésük a *dirza* (rongy) szóból ered.
5. Kherari
A *kher* (ház) szóból ered nevük, mivel ők voltak azok, akik először építettek maguknak házat és letelepedtek. Az Alföldön házépítéseknel voltak jelen mint falverők, tapasztók és vályogvetők.
6. Churari
Rostákat készítettek, kések élezésével foglalkoztak. Nevüket a *Churo-churi* (rosta és kés) szavak után nyerték.
7. Colari
Vászonkereskedéssel, szőnyegek árulásával foglalkoztak. Éppen ezért nevüket a *colo* (vászon, lepedő, szőnyeg) szó után kapták.
8. Bugari vagy dugari
Nevük a *dugo* (dög) szóból ered. Az elpusztult állatokat megnyúzták és bőrüket értékesítették.
9. Chandrari
Arany és ezüst tárgyak készítésével és értékesítésével foglalkoztak, melyre nevük is utal: *chandro* (ékszer).
10. Khasari
Nevüket a *khas* (széna) szóból eredeztetik. Szénagyűjtéssel és árusítással foglalkoztak.
11. Gurvari

⁵⁸ Vö: ROSTÁS-FARKAS GY., *A cigányság hagyomány- és hiedelemvilága*, 14-15.

Marhakereskedéssel foglalkoztak, nevüket a *guruv* (marha) szó után kapták. Később új nevet vettek fel *kolompari* (kolomp) a régit megtartva, mivel kolompokat kezdtek gyártani, bádigos munkát végeztek, edényeket foltoztak, üstházakat, kályhákat és tepsiket gyártottak.

12. Ursari

Nevük az *urso* (medve) szóból ered, mivel medvetáncolatok voltak. Mulattatókként keresték kenyerüket.

13. Cerhari

Nevük cerha (sátor) szóból ered az állandó vándorlásnak köszönhetően, melyet sátoros kocsikkal tettek meg. Nyelvi dialektusuk a lovárral megegyezik.

14. Bodvari

Nevüket a bódéről kapták, mivel szekerükre bódé volt rögzítve.

15. Romano rom

Rézműves cigányok voltak. Másik nevük xarkomari (rezes).

16. Patrinari

Nevük a patrin (levél) szóból ered. Lombokból készítettek maguknak sátrat.⁵⁹

A vándorló csoportok eltérő nemzeti szokásokkal, hitvilágokkal találkoztak, melyekből a számukra tetsző elemeket beépítették mind tradíciójukba, mind pedig vallási elképzeléseikbe. Ebbe a kategóriába lehet sorolni a rontást, jóslást, a szellemek létezésében való hitet, temetkezésnél pénzérme helyezését az elhunyt szemére, lélek bolyongásának elképzelését a halál után, táncot, muzsikát, színes viseletet. Ezeket az elemeket még ma is megtalálhatjuk a magyarországi cigányok szokásai között.

Közös vonásokra figyelhetünk fel mindegyik törzs életében, melyek családra, hitre és a saját közösségükre vonatkozó interakciókra vonatkoznak. Ilyenek például: a család iránti hűség, szoros kapcsolat saját törzsének tagjaival, szüzesség megőrzése párválasztásig (régi időkben a szüzesség megőrzése a törzsi szabályok szerinti házasságig volt előírva lányok számára), idősek ápolása, betegek gondozása. A kórházban sűrűn látogatják hozzátartozóikat egész családdal betegség vagy gyermek születése alkalmával, aminek nem minden kórházban örülnek feltétlenül. Napjainkban ezek a vonások egyes cigányoknál gyengülni látszanak.

A vándorlásból kifolyólag a törzsek egymástól eltávolodtak, saját nyelvi dialektust vettek fel, ám nem akkora nyelvi változáson mentek keresztül, amely ellehetetlenítené egymás nyelvének megértését. Ebből adódóan hazánkban a különböző dialektusok képesek egymást megérteni. Valószínűleg ezért nem jelent problémát a máriapócsi cigány búcsún *lovári* nyelven olvasott szövegek megértése az ott megjelent, különböző nyelvjárást beszélő

⁵⁹ ROSTÁS-FARKAS, GY., *Ősi cigány mesterségek és foglalkozások*
<http://www.uccualapitvany.hu/wp-content/uploads/2016/01/%C5%90si-cig%C3%A1ny-mesters%C3%A9gek-%C3%A9s-foglalkoz%C3%A1sok.pdf> (Utoljára ellenőrizve: 2019.06.15.)

cigányok számára. Ezt erősíti az a tény is, hogy a Liturgia szövege *cerhari* nyelven folyik, az olvasmányok pedig *lovari* nyelven kerülnek felolvasásra, minden megértési probléma elkerülésével.

Rostás-Farkas György szerint a cigányok törzsi-nemzetiségi szervezete nagyon hasonlít az indiai kasztrendszerhez.⁶⁰ Jellemző volt a törzsön belüli párválasztás. A fiatalokat általában a kolónia vezetője, vagyis a vajda adta össze.⁶¹ A cigányok olyan szigorú törzsi törvények szerint éltek, amelyek a törzs és a nemzetség fennmaradását szolgálták. A gyermekek közötti házasság, valamint a bő gyermekáldás indiai eredetű szokások, melyeket az indus bölcsek rendelték el arra hivatkozván, hogy ily módon javítsák a fajukat genetikailag. A szülők gyermekkoruktól egymásnak szánták a gyermekeket, és legtöbb esetben a fiatalok együtt nevelkedtek, de az Indiától való távolodás hatására ez a szokás is módosult.⁶² Tapasztalataim szerint napjainkban hazánkban a cigányok közötti korai házasság már nem mondható általánosnak.

Arra a kérdésre, hogy a cigányok vajon melyik kasztból származnak, megközelítő választ Sir Athalestane Baines *Ethnography* című művében találhatunk. Ez a mű a kasztok leírásával foglalkozó, a kasztok nagy részéről pontos leírást adó munka, mely a cigányokra a *Gypsy* a *nomadic Castes* című fejezetében reflektál.⁶³ Munkájában nem minden esetben említi, hogy mely kasztokat tekinti *Gypsy*-nek, de talán tanulságos lehet e nélkül is, hogy milyen foglalkozásokat űző csoportokat tárgyal: hordárok, egyéb szállítással foglalkozó csoportok, tolvajok, mutatványosok, akrobaták, vadászok, madarászok, köszörűsök, seprű és kosárkészítők, kútásók és sáncépítők, pantomimesek, dobosok, pásztorok. Leírásában nem definiálja a *Gypsy* szót, így nem derül ki az sem pontosan, hogy mit ért alatta. Az, hogy pusztán vándorokat, vagy az európai *Gypsy*-kel rokon, hozzájuk hasonló, vagy velük azonos népcsoportokra céloz-e, az tisztázatlan marad számunkra.

Magyarországon a cigányok is mint a törzsek elemzésénél láthattuk, hasonló munkaköröket láttak el: kosárfonás, köszörülés, üstfoltozás, seprűkötés, földmunkások.

A cigányok társadalma matriarchátus volt, anyajogú viszonyokat tükröző viszonyok rendszere, amelyre jellemző a szabad, kötetlen életmód, vérségi kapcsolatokon nyugvó

⁶⁰ Vö: BAINES, A., *Ethnography: Castes and tribes*

<https://archive.org/details/ethnographycaste00bainrich/page/100>, 100-111. (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.07.)

⁶¹ TUZA, T., *Roma történeti vázlat*, in *Romológiai alapismeretek. A hét szabad művészet könyvtára*, Corvinus Kiadó, Zsámbék 1999, 14.

⁶² ROSTÁS-FARKAS, GY., *A cigányság hagyomány- és hiedelemvilága*, Cigány Tudományos és Művészeti Társaság, Budapest 2000, 24-26.

⁶³ Vö: BAINES, A., *Ethnography: castes and tribes*

<https://archive.org/details/ethnographycaste00bainuoft/page/n8> 101-111. (Utoljára ellenőrizve: 2019.06.13.)

nemzeti társadalmi berendezkedés. Valószínűleg a cigányok szabad életmódja és az életfelfogásuk innét eredeztethető. A család eltartója többnyire az anya volt, mivel a férfiak többnyire állatokkal, vásárokkal, kézműiparral voltak lekötve. Napjainkban hazánkban megfigyelhető egyfajta szerkezeti változás a cigány családoknál. Sok esetben már mindkettő szülőnek dolgoznia kell, hogy a család fennmaradjon. Azonban ahol még lehetőség van arra, hogy a férfi gondoskodjon egyedül a család fenntartásáról, ott ragaszkodnak ahhoz, hogy a feleség a háztartással és gyermekneveléssel foglalkozzon.

A cigányság más kultúrába történő integrációja törzsi szokásoktól függetlenül mindig problémát okozott a befogadni kívánó kultúra számára. Ennek egyik kerékkötője a letelepedés elleni konok ellenállás volt, mely többnyire már megoldott kérdésnek számít. A csoportokban való vándorlás jelensége leginkább Franciaországban figyelhető meg, ahol a cigány csoportok lakókocsikkal vándorolnak helyszínről-helyszínre, ám hazánkban ez már nem jellemző.

A cigány kultúra önmeghatározásának köszönhetően indirekt módon határozza meg, hogy kiket sorol tagjai közé. Ezen determináció szerint a világot etnikai értelemben dualisztikus módon cigányok és gádzsók lakják. Egyes csoportok elképzelésével szemben nem létezik olyan cigány csoport, mely önmagát úgynevezett „*chachoj rom*”-nak, vagyis igaz cigánynak nevezhetné. Hiszen a vándorlás során sok néppel kerültek kapcsolatba, és ennek köszönhetően sok néppel keveredtek. Napjainkban a nomád/félnomád kifejezéssel élnek leginkább mikor a cigány kultúrára próbálnak keresni egy olyan jellemző sémát, mellyel nagyjából karakterisztikusan jellemezhető ez a népcsoport.

Egy kultúrát a nyelve és tradíciói határozzák meg. Mint korábban láthattuk a cigányság több dialektust használ, nem létezik egységes cigány nyelv, bár erre való törekvés eredményeként hazánkban megszületett az első európai cigány szótár, és irodalmi nyelvként a *lovári* nyelvet vezették be, mely a lókereskedők nyelve volt.⁶⁴ A *lovári* nyelvet azon egyszerű oknál fogva választották irodalmi nyelvre alkalmasnak, mivel ezen a nyelven született a legtöbb cigány nyelvű irodalmi alkotás korábban.⁶⁵ A *lovári* cigány nyelvet beszélő értelmiségiek publikációkkal és fordításokkal erősítették ennek a dialektusnak a szerepét munkájuk során. A szerzők között találhatjuk Choli Daróczi Józsefet, Nagy Gusztávot és Lakatos Szilviát.

A *lovári* nyelvben szerzett tapasztalataim szerint a cigány nyelv alkalmas arra, hogy családról, Istenről és egy falusi ember életéről tudjunk beszélni, viszont a modern szavak

⁶⁴ Vö: *Első cigány nyelvű európai szótár*, COURTHIADE, M.- RÉZMŰVES, M., Romano Kher, Cigányház, 2013

⁶⁵ Vö: HEGYI, I. K., *A nyelvi norma kérdése és az oktatás nyelve: összfüggések és dilemmák*, in *Kritika*, 117-121., http://real.mtak.hu/56595/1/EPA00011_Iskolakultura_2012-10_117-122.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.05.12.)

hiányában nyelvészeti újításra volt szükség. Többnyire az említett témakörökhöz fűződő szavakkal találkozhatunk az első szótárakban. Előzőekben már láthattuk, hogy Sója Miklós atyának is mekkora gondot okozott a modern szavak hiányában lefordítani a liturgikus szövegeket. Kezdetben birtokos jelzős szerkezettel képezték a szavakat, viszont Rézműves Melinda és csapata Európát körbejárva végzett nyelvészeti kutatást az ezredforduló után, aminek keretében a hiányzó modern szavakat akképpen pótolták, hogy angol szótöveket cigány ragokkal láttak el. Ennek ellenére a magyarországi cigányság körében kevesen vannak, akik cigány nyelvet használnak, bár motivációs tényezőnek számít az a tény, hogy a lovári cigány nyelvet akkreditált nyelvvizsgaként is elfogadják hazánkban. A cigány nyelv betekintést enged számunkra a cigány kultúrába, szokásrendszereikbe és világnézetükbe egyaránt, magába az életfelfogásukba.

A cigányság soraiban sajnos napjainkban is felfedezhető az analfabetizmus Magyarországon a kötelező iskoláztatási törvények ellenére. Az analfabetizmussal valószínűleg kapcsolatban áll az, hogy régebben a cigány csoportok őseikről nem őriztek írásos emlékeket, csupán szóbeli hagyományokra támaszkodhatunk. Gyakorta személyes történelmük testükre vésett tetoválásokban olvasható, mely tartalmazza felmenőik nevét, fontosabb személyes adatokat.⁶⁶ A cigányok tetoválásai között igen gyakran vallási motívumokkal is találkoztam közöttük élve, melyekben sok esetben az ártó szellemek ellen kívánnak védelmet találni. A leggyakoribb tetoválások közé tartoznak tapasztalataim szerint a Krisztus, Szűzanya, kereszt, rózsafüzér és angyali ábrázolások.

Vallási szempontból feltétlenül szükséges tisztában lennünk annak a kultúrának a sajátosságaival, amelynek közegében az evangelizáló tevékenységünket kell kifejtenuk. A kultúra egyik alappillére a nyelv. Amennyiben nyelvileg is eltérő kultúrával rendelkezik a misszós terület, mint ahogyan az a cigánypasztorációban is megfigyelhető ritka esetekben hazánkban, szükséges legalább a nyelvi alapokkal megismerkedni, mert az felgyorsíthatja a közösség részéről a misszionárius befogadását.

1.5 Történelmi folyamatok, melyek hatottak a cigány népi vallásosságra

A cigányság történelmét tekintve meglehetősen hányatottan élt, köszönhetően nomád/félnomád életformájuknak, hiszen a hosszú évszázadok során megmaradtak mindmáig idegeneknek, kívülállóknak azon emberek közegében, ahol életüket élték. Tulajdonképpen

⁶⁶ Vö: BALATONYI, J., *A Nagy fa írásos és szóbeli reprezentációja a hegyhíti beások körében (egy beás férfi példája)*, in IMPRESSZUM, I. évf. 2-3/2013, 131.

http://epa.oszk.hu/02400/02473/00002/pdf/EPA02473_romologia_2013_02-03.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.06.17.)

konkrét, letisztult identitással nem rendelkeznek, hiszen minden egyes ország identitása lenyomatot hagyott a cigányságon a vándorlás során. Egy nyomós indok lehet a hitoktatók számára, hogy bátran merjenek evangelizálni ebben a speciális közegben, hiszen a cigány kultúra nyitott a rajta kívülálló kultúrák elfogadására, mert a vándorlási folyamatok rákényszerítették őket arra, hogy folyamatosan interakcióba lépjenek az őket ideiglenesen befogadó közeggel.

Amikor kapcsolatba léptek más népekkel migrációjuk alatt, elkerülhetetlenül azoknak vallási rítusaik is lenyomatot hagytak a cigányság vallási felfogásán, melyeket ma is felfedezhetünk, ha tüzetesen megvizsgáljuk. Kelet-Európa területén többnyire szívesen fogadták őket, bár Romániában és Moldovában szolgaként éltek a cigányok a tizenkilencedik század közepéig. Először az 1390-es években tesznek említést a cigányok megjelenéséről egy oklevélben. Ez a dokumentum arról számol be, hogy Fogarasban egy 17 sátorból álló cigány csoport táborozik. Ezt követően 1399-ben Liptó vármegyében lehet hallani cigányok jelenlétéről.⁶⁷

Magyarországon a cigányságot mondhatni nagyobb türelemmel és toleranciával fogadták, min a környező országokban, bár hozzá kell tennünk rögtön, hogy hazánkban a 1848-ig az ország egész területén fennállt a jobbágyság intézménye, mely a szolgaság sajátos formájába terelte a megjelent cigány csoportokat.⁶⁸ A cigányokat királyi jobbágyokká minősítették, mert nagyon hatékonyak voltak a fémmegmunkálásban és a fegyvergyártásban. Ennek a döntésnek vonzataként csak a király engedélyével volt lehetséges magánföldre telepíteni és alkalmazni őket. Erre kiváló példa az 1476-os nagyszebeni eset, amikor ugyanis a város polgárai közmunkára cigányokat szerettek volna felfogadni, ám ehhez mindenekelőtt Mátyás király engedélyét kellett kérniük.

II. Ulászló írásban engedélyezte a „fáraók népének vajdájának”, hogy tetszése szerint az ország területén 25 sátornyi cigány kováccsal közlekedjen. Az engedélyt megkapó cigányok nem voltak teljesen ismeretlenek, hiszen a pécsi püspök szolgálatában álltak. A püspök számára készítettek puska- és ágyúgolyót és más fegyvereket.⁶⁹ A 16. században kialakul egy szokás, miszerint a hatóságok választották ki a cigányok vezetőjét a cigányok közül, akinek az „egregius” (dicső) címet adták.⁷⁰ Ennek a gyakorlati életben az volt a jelentése, hogy minden vármegyében mint alacsonyabb rangú előljárók tevékenykedtek, akik

⁶⁷ SZÉKELY J., *Cigány népismeret: Te del o Del bax!*, 23.

⁶⁸ FRESER, A., *A cigányok*, Osiris kiadó, Budapest 2002, 109.

⁶⁹ Uo: Uo.

⁷⁰ Uo. 110.

a cigányokkal kapcsolatos ügyekben mint bírók járhattak el. Sokszor félre érthető volt a megnevezésük, mert őket is a vajda kifejezéssel illették.

Több feljegyzésben szerepelnek cigány zenészekre utaló jelek. 1489-ben pénzzel díjazták a cigányok lantjátékát, melyet Mátyás király második feleségének Aragóniai Beatrixnak mutattak be a mai Csepel-sziget területén. II. Lajos király idejében szintén találunk hasonló bejegyzést cigány zenészekre vonatkozóan. Két ezüst fizetségben részesültek a pharaones, akik citerán játszottak a királyné előtt a királyi lovasversenyen.

1526-ban a törökök vereséget mértek a Magyar Királyságra, és elfoglalták az ország középső területeit. A cigányok nagyon gyorsan alkalmazkodtak az ottomán uralomhoz. Sokan a győztes hadsereghez szegődtek el kovácsnak, egyesek zenészként helyezkedtek el, mások borbélynak vagy futárnak. Vélhetően ebben az időben sokan vallást is váltottak közülük.

A török levéltáraknak köszönhetően van némi kezdetleges statisztikai adatunk arra vonatkozóan, hogy a 16. században Budán élő cigány férfiak háromnegyed része keresztény vallású, a fennmaradó emberek pedig muszlim vallásúak voltak. Budán 1546-ban 49 cigány családfőt írtak össze, közülük 13-an már vallást váltottak. 1580-ra ez a szám már 86-ra emelkedett.⁷¹ Harminc év elteltével már majdnem mindenki muszlim volt az akkoriban Budán élő cigány lakosság tagjai közül. Ebben az időben a Katolikus Egyház sajnos nem tud jelentős eredményeket elérni közöttük, viszont azt bátran ki lehet jelenteni, hogy a cigányság vallásosságára a dogmatikus elköteleződés nem jellemző, mint ahogyan azt világosan láthatjuk a török fennhatóság idején vallást váltó cigányok viselkedéséből. Ez az eredmény nyilvánvalóan a vándorlási folyamatoknak köszönhető, hiszen arra lettek szocializálva, hogy ha Istenről szeretnének hallani, akkor egy papot kell keresni. Tapasztalataimból arra következtetek, hogy bizonyos cigányok számára mindegy, hogy milyen felekezethez, vagy rítushoz tartozik a hithirdető, csak Istenről beszéljen. Ennek köszönhető, hogy sok olyan helyen, ahol már van alapvető fogalmuk az Istenről az embereknek, a nem történelmi egyházakhoz tartozó vallási közösségek nagy sikert tudnak aratni a cigányok körében napjainkban, mivel helyben lakó pap hiányában ők látják el az igehirdetés feladatkörét.

A vándorlási folyamatok, a különböző népekkel való találkozás lenyomatot hagyott a cigányok vallásosságán, mivel általában az adott állomásukon uralkodó vallást vették fel, mint ahogyan azt a muszlim térnyerésnél is láthattuk. Az Egyesült Királyságban bizonyos cigányok római katolikusak, mások görög ortodoxok. Olaszországban a cigányok többsége

⁷¹ Vö: Hegyi, K., *A hódoltság muszlim népessége* (Elhangzott a Történelemtanárok 13. Országos Konferenciáján) <https://tte.hu/a-hodoltság-muszlim-nepessege/> (Utóljára ellenőrizve 2019.06.21.)

katolikusnak vallja magát, de találunk közöttük evangélikusokat és muzulmánokat is. Ugyanez a jelenség Bulgáriában is megfigyelhető, ahol az úgynevezett *daszikane roma* (keresztény roma) és *xoroxane roma* (muzulmán roma) elnevezésekkel találkozhatunk. Jean Pierre Liégeois szerint összefüggést fedezhetünk fel a vallás és egy adott helyen kialakult kapcsolatok között.⁷²

Pasztorális szempontból ez az életforma teljesen kiszámíthatatlan tűnhet sok esetben, bár szerencsére hazánkban a röghöz kötésnek köszönhetően szinte minden cigány állandó lakcímmel rendelkezik.⁷³ A hittérítő folyamatok tekintetében a cigányok letelepedésüknek köszönhetően megszólíthatóbbá váltak. Ennek ellenére sajnos tapasztalhatóan a misszionáriusok, hitoktatók, papok, valamint más evangelizáló folyamatokat ellátó személyek esetében nagy problémát jelent az, hogy miképpen juttassák el az Evangéliumot a cigány hívek felé.

1.6 A magyarországi cigányokról általában

A cigányságnak kimutathatóan Észak-India régiója területén élő emberekkel van genetikai és nyelvi kapcsolata.⁷⁴ Az indiai gyökerek kimutathatóak vallási hiedelmekben, babonás elemekben, nyelvi emlékekben és az öltözködésben megjelenő élénk színvilágban. Indiában a cigányság a kasztrendszeren kívül helyezkedik el. Az általuk képviselt szakmák, melyek a megélhetésüket is biztosították/biztosítják táncsal, zenéléssel és tenyérjósással kapcsolatosak bizonyos források szerint.⁷⁵

A cigányság nagyobb csoportja hazánkban a társadalom periferiájára szorulva él szegregáltan. Székely János püspök atya 2011-ben megjelent könyvében a cigány gyermekek 60%-át említi, mint akik szegregált körülmények között tanulnak.⁷⁶ Ez természetesen egy olyan kardinális tényező, amellyel egy hitoktatónak, papnak, misszionáriusnak konfrontálódnia kell szinte minden esetben, amikor cigányok közötti missziót szeretne végezni.

Sokszor a cigányok közötti hitoktatást egy folyamatnak kell megelőznie, mely az Egyházat képviselő személy elfogadását segíti elő. Gyakran sportolási alkalmak, közös

⁷² Vö: LIÉGEOIS, J.-P., *Romák Európában*, 73.

⁷³ Vö: SZABÓ, L., Mária Terézia 1760/17612es cigányrendelete a Jászságban. *Jászkunság*, 1961, 126-130.;

Vö: KEMÉNY, I., *A magyarországi romák*, in *Változó világ* 31.

http://www.kallaierno.hu/data/files/a_magyarorszagi_romak_fkqpng.pdf 7. (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.25.)

⁷⁴ Vö: TÓTH, P., *A magyarországi cigányság története a feudalizmus korában*,

<http://publikacio.uni-miskolc.hu/data/ME-PUB-40972/ciganyoktortenete.pdf> 14-17. (Utoljára ellenőrizve: 2019.06.18.)

⁷⁵ MÁTÉ, M., *Cigány foglalkozások, cigány mesterségek* in *Gipsy studies* 17., Pécs 2006, 105.

⁷⁶ SZÉKELY J., *Cigány népismeret: Te del o Del baxt!*, 68.

étkezések, kirándulások azok az események, melyeken keresztül érzékeltetni lehet a célcsoporttal megszólíthatóságunkat, közelségünket, barátságunkat és nyitott magatartásunkat.

A katekétának a szegregátumhoz hasonló környezetben kisebb-nagyobb ellenállásra kell számítani, mely sok esetben a hivatali távolságból adódik. Ebben egyfajta babonás félelem vegyül alkalmanként, hiszen a cigányság zártabb közösségei némely esetben a pappal többnyire, mint „fekvő keresztények” találkoztak, mely a keresztelést és a halált jelenti.⁷⁷ A halál (melyről később bővebben értekezem), a hagyományokat megélő cigány közösségekben egyfajta fertőző betegségségként él a köztudatban. A gyász színében megjelenő klerikus számukra halálfélelmet okozhat, hiszen ezt a helyzetet nem tudják kezelni az esetek többségében, mivel 2017-ig nem volt cigány származású papja a Magyar Görögkatolikus Egyháznak.

Mint azt előzőekben említettük a magyarországi cigányság sem homogén a környező országok cigányaihoz hasonlóan. Több cigány csoportot különböztetünk meg napjainkban a kisebbségek során belül. Kemény István írásában két szignifikánsabb csoportról értekezik a cigányságot illetően: az egyik az úgynevezett kárpáti cigányok csoportja, a másik pedig a *romungrók* csoportja.⁷⁸ A különbség a két csoport között a tradícióban és a nyelvben keresendő.⁷⁹ A *romungro* cigányok nem ápolják ősik hagyományait, nem beszélnek a cigány nyelvet, nem űzik a hagyományos cigány mesterségeket. Mint ahogyan azt nevük mutatja *romungro*, vagyis magyar cigány, teljesen asszimilálódtak, kettős identitással rendelkeznek, a magyar kultúrát egészében önmagukénak fogadják el, anyanyelvük a magyar nyelv. Ez a körükben missziót végző személy olvasatában igen előnyös, hiszen nincsenek nyelvi korlátok, melyeket le kellene küzdeni. Ennek a népcsoportnak a körében az Evangélium könnyen, gyorsan és hatékonyan adható át nyelvi nehézségek hiányában. A kárpáti cigányok esetében teljesen más az Evangéliumot hirdető helyzete, mivel ők beszélnek a cigány nyelv egy bizonyos változatát, ápolják az ősi tradíciókat, mely többnyire öltözködésben, táncban és zenélésben mutatkozik meg, valamint találhatunk még napjainkban is közöttük olyanokat, akik a régi cigány mesterségeket űzik. Mivel ők nagyon büszkék az általuk birtokolt nyelvtudásra, a gyakorlat azt mutatja, hogy a missziót végző személynek gyorsabb az elfogadottsága, amennyiben bizonyos nyelvi ismeretekre tesz szert.

Ennek köszönhetően jogosan lépett fel az igény, hogy a cigányság is saját nyelvén olvassa a Szentírást. A Katolikus Egyház részéről óriási megtiszteltetés és nyitás volt a

⁷⁷ Vö: OROSZ, A., *Merre vezet az út?*, SZIT, Budapest 2013, 62.

⁷⁸ Vö: KEMÉNY, I. *A magyarországi romák*, in *Változó világ* 31.

http://www.kallaierno.hu/data/files/a_magyarorszagi_romak_fkqpng.pdf 7.

⁷⁹ Vö: LIÉGOIS J.-P., *Romák Európában*, 13-15.

cigányok felé, hogy a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2008-ban kiadta a Biblia évében az első cigány nyelven írott teljes Ó- és Újszövetségi Szentírást.⁸⁰ Az újkori evangéliumi igehirdetés egyik pillére volt ez a mű, hiszen mint ahogyan azt az előszóban megfogalmazza Erdő Péter Esztergom- Budapesti érsek, Magyarország prímása: „ez a fordítás egy régi hiányt hivatott pótolni, és azt kívánja segíteni, hogy Krisztus közösségében mindenki otthon érezze magát.” Görögkatolikus hagyomány szerint minden évben szeptember 14-hez közel eső vasárnapon tartjuk Máriapócson a cigány közösségek búcsúját, Szent Kereszt ünnepét, ahol többek között ennek a fordításnak köszönhetően cigány nyelven olvassuk fel a híveknek az apostoli szakaszt, valamint az Evangéliumot a jelenlévők nagy öröme és büszkeségére.

Hasonlóan remek próbálkozás a Szentírás cigány nyelven való népszerűsítésére az Agapé kiadó gondozásában megjelent színes gyermekeknek készült Biblia, a Muri angluni biblia (Első Bibliám), mely 2011-ben került az olvasók kezébe.⁸¹ Ez a könyv lovári nyelven íródott – azaz a roma nyelv Magyarországon, Szerbiában, Romániában, Lengyelországban és Ukrajnában is beszélt változatának – kiadása. Az említett könyv rendkívül sikeres és széles körben ismert gyermekkönyv lovári nyelvű fordítása, amely a magyar változathoz hasonlóan a legkisebbek nyelvezetén szólaltat meg 64 szentírási történetet barátságos, kedves, gyermeki és igazán derűs illusztrációkkal. A Magyar Görögkatolikus Egyház rövid történelmének köszönhetően sajnos az efféle irodalom kidolgozásában némi hátránnyal küszködik.

Fontosnak érezném a jövőben hiánypótló katechetikai sorozatok megjelenését, mely a görögkatolikus hitoktatást célzottan cigány gyermekekre kalibrálva dolgozná ki. Ilyen jellegű kiadványok eddigi ismereteim szerint nem léteznek nemzetközi viszonylatban sem, így ez mindenképpen hiánypótló lenne. A hitoktatónak tapasztalati tényezők szerint könnyebb az Evangéliumot egy eltérő kultúrába beágyaznia, amennyiben az a közeg saját szokásrendszerén keresztül jelenik meg.⁸²

1.7 A cigányság vallásosságával kapcsolatos fontosabb források Magyarországon

Mint már azt előzőleg láthattuk Magyarország legszámottevőbb kisebbségét a cigányság jelenti napjainkban. Saját országgal nem rendelkezvén mindig a helyi, befogadó ország kultúrájával élnek szimbiózisban. Ez a kulturális bipolaritás később kifejtésre kerül, hiszen missziós szemszögből rendkívüli kihívásokat állít a hithirdető elé egy ilyen

⁸⁰ *Biblia: Dulmutani thaj Nyevoteshtamenticko Suntoiskiripe*, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest 2008

⁸¹ PAT, A., *Muri angluni Biblia*, Agapé, Szeged 2011

⁸² Vö: VI. Pál: az Evangélium hirdetése - kezdetű apostoli buzdítása a katolikus egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez az evangelizációról a mai világban, 20. pont, <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=121> (Letöltés ideje: 2019.07.09.) Továbbiakban: EN

situációval való szembesülés. A hazánkban élő cigány közösségekre túlnyomó részben jellemző a kettős identitás tudat, de ez magas százalékban a vallási szokásokban, hagyományokban is lenyomatokat képez.

Amennyiben a hazánkban élő cigány közösségek vallásosságát akarjuk vizsgálni, fontos, hogy tisztában legyünk azzal a ténnyel, miszerint a cigányság hitbeli és vallási múltjának legnagyobb problémája, hogy a cigányok eddigi ismereteink alapján nem hoztak létre egyetlen olyan dokumentumot sem történelmük folyamán, amely alkalmas lenne arra, hogy forrásként felhasználhassuk. Nyilvánvalóan ez nem teszi teljesen lehetetlenné a cigányság vallástörténeti vizsgálatát számunkra, azonban óvatosságra int bennünket. Minden, amit korabeli viszonyaikról tudhatunk, *gazho*, azaz nem cigány közegből származik, mely külső megfigyelésekre alapul és főleg hivatalos feljegyzésekből származnak.⁸³ Az igazsághoz hozzá tartozik, hogy a külső források többnyire valamilyen probléma okán, vagy közigazgatási kérdés kapcsán születtek. Ezek az írások leginkább előítéletesek, esetenként nem pontosan fedik a valóságot, hanem a cigány csoportokkal szembeni érzésekkel kapcsolatosan reflektálnak. Az 1990-es évet megelőzően született anyagokban a cigányság vallása csak érintőlegesen, mellékesen kerül említésre. Köztudottan jó néhány összeírás, kutatás foglalkozott a cigányok magyarországi helyzetével, térbeli elhelyezkedésükkel, egészségi állapotukkal, családi viszonyaikkal, életkörülményeikkel, vizsgálták folklóriumukat, szokásaikat, babonás hiedelemvilágukat, de ezek mellett egyetlen olyan tudományos vizsgálat nem született, amely kifejezetten annak a célnak lett volna szentelve, hogy egyes cigány csoportok egyházas vallását vegye szemügyre.

Ezen a ponton érdemes a Magyar Katolikus Lexikon babonára vonatkozó magyarázatát megvizsgálnunk, hiszen a cigányok vallásosságával kapcsolatban gyakran találkozhatunk ezzel a kifejezéssel. Az említett mű szerint a babona a világ mágikus szemléletéből ered, és alapvetően két iránnyal rendelkezik: titkos dolgok megtudására való vágy (jóslás), vagy pedig az ember erejét meghaladó dolgokat akar végrehajtani (varázslás).⁸⁴ A megjelent cigánykutatások a történelmi egyházi gyakorlathoz fűződő vallásosságról az 1990-es évek előtt külön monográfiákat nem publikáltak. Jellemzőbb volt az, hogy amennyiben valamilyen vallásos, vagy valláshoz közeli témáról írtak, akkor többnyire a babonás, népies hit került terítékre, míg az Egyházzal való kapcsolatot, mint elenyésző jelenséget, nem fejtették ki, csupán kapcsolt elemként tárgyalták azt. Ezen a ponton egyetlen

⁸³ NAGY, P., A „Müncheni sorok” - korai cigány nyelvemlék

http://www.kethanodrom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1785:a-muencheni-sorok-korai-cigany-nyelvemlek&catid=65:kulturaciganyasag&Itemid=86 (Utoljára ellenőrizve: 2019.06.24.)

⁸⁴ art. babona, in *Magyar Katolikus Lexikon* <http://9lexikon.katolikus.hu/B/babona.html>

kivételként kell megemlítenünk Wlislöcki Henrik és Hermann Antal által készített írást, amely a Pallas Nagy Lexikona IV. kötetének mellékleteként jelent meg 1893-ban, 48 oldalon és viszonylag nagy terjedelemben a cigányok vallási szokásait is igyekszik bemutatni.⁸⁵ Hozzá kell tennünk azonban, hogy nem célirányosan foglalkozik vallási kérdésekkel ez az írás sem, hanem inkább a babonás vallási elemekre összpontosítanak. A 19. századtól sűrűsödnek a néprajzi gyűjtések melyek életmóddal, népszokásokkal kapcsolatos megfigyelések alapján szórványosan közölnek vallásos, vagy babonás Egyházhoz fűződő írásokat, melyek a korabeli cigányság életére jellemzőek voltak.

A következő mű amely már közelebb visz bennünket a cigányság magyarországi egyházakkal kapcsolatos vallási életéhez Hermann Antal tollából született, aki 1895-ben jelentette meg *A Magyarországon 1893. január 31-én végrehajtott cigány-összeírás eredményei* című könyvet. Ő a hazánkban akkor fellelhető cigányok felekezeti vallásosságáról ezt írja:

„[a] cigányok ősi vallásának igen kevés maradványa él még a néphiedelem elmosódott alakjaiban, némely babonás szokásban és színehagyott szóhagyományban. Némely homályos mythikus képzetnek még elég élénk hatása van a cigány kedélyre, mely egyébként meglehetősen közönyös a vallási érzület dolgában. Külsőségekre nézve a cigány rendszeren alkalmazkodik környezőinek vallási formáihoz, de nem belső szükségérzetből, hanem inkább külső kényszerből s talán azon mimicri-szerű jelenséghez hasonlítva, mely szerint némely állat a környezet színéhez illeszkedik. Életmódjában, szokásaiban, melyekhez szívesen ragaszkodik, gyakran élesen különbözik a vidék egyéb lakóitól, de a felekezetet illetőleg, mely reá nézve jóformán közömbös, minden concedál a milieunek, így ösztönszerűleg elkerülve a vallási türelmetlenség zaklatásait. A falu vallását követi. S ha egyik vagy másik felekezethez feltűnőbb nagy számmal tartozik, ez inkább azon népfajok hatása, melyekben az illető felekezet dominál s melyek közt a cigányok nagyobb tömegekben élnek és asszimilálódnak. ...De talán némileg mégis jobban vonzódnak a szertartásaikkal az érzékekre és képzelemre erősebben ható régebbi felekezetekhez (görög-keleti, római katolikus), mint az egyszerűbb és ridegebb ritussal bírókhoz és újabb keletűekhez.”⁸⁶

Hermann Antal ezen leírásából világosan látszik, hogy már az 1895-ös évben is megfigyelhető a cigányok Görögkatolikus Egyház iránti elköteleződése, bár a szerző némi háttérben meglapuló önös indokot is sejt, melyet az állatvilágban utánzásra használatos *mimicri* szóval fejez ki. A Görögkatolikus Egyház minden érzékszervet lefoglaló csodálatos szertartásaival képes arra az itt leírtak szerint is, hogy a cigány kultúrát (mely nagyon fogékony a szép dallamokra, illatokra, színvilágra, ízekre, mozgásokra) a szentségek

⁸⁵ Vö: *A cigány népesség meghatározása*, https://www.parlament.hu/biz39/isb/tan/roma_osszefoglalo.pdf (Utoljára ellenőrizve:2019.08.12.)

⁸⁶ HERMANN, A., *A cigányok összes létszáma*, http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/periferian_roma_szociologiai_tanulmanyok/pages/003_A_Magyarorszagban_1893.htm (Utoljára ellenőrizve:2019.06.24.)

kiszolgáltatásán keresztül, a díszes liturgiákkal a templomba csalogassa. Tapasztalataim szerint a cigányság túlnyomó arányában nem szereti az egyszerű dolgokat, szükséges, hogy a szertartások alatt lekössük az energiáikat, mozgassuk őket, hogy az Istennel való találkozás élmény legyen.

A vonatkozó forrásokat vizsgálva meg kell említenünk, hogy összesen két könyvet ismerünk magyar nyelven, amelyek teljes egészében a cigány hiedelemvilágot veszik nagyító alá. Ezen könyvek pedig: Rostás-Farkas György *A cigányság hagyomány- és hiedelemvilága* című könyve mely 2000-ben jelent meg, valamint Náday Gyula *A cigányok hiedelemvilága* című kiadványa szintén 2000-ből.⁸⁷

Áttekintve az általam vizsgált vonatkozó irodalmat, forrásokat, négy nagyobb kategóriába lehet rendezni a forrásokat annak alapján, miként a vallási, vagy babonás kérdésekkel kapcsolatban értekeznek. Az első csoportba tartoznak azok az írások, melyek a cigány hiedelemvilágot holisztikusan mutatják be, de a vallásosságot leginkább babonákkal kapcsolatos írásokkal határolják le.⁸⁸ A második nagyobb csoportja a forrásoknak a nem cigány vallásosságot, hitet vizsgálják alapvetően, de ezekben már mint önálló téma jelenik meg a cigányok hitvilága, vallásossága érintőlegesen, mintegy mellékszálként, általában egy fejezet kiterjedéséig, mely gyakran érezhetően nem központi szerepet tölt be.⁸⁹ A harmadik csoportba azokat a műveket lehetne sorolni, melyek szórványosan adatokat tartalmaznak, melyek egy bizonyos részterületről adnak információt számunkra, utalást tesznek, rövidebb információt tartalmaznak a témát illetően. Ilyenek lehetnek például levéltári anyagok, bizonyos könyvek részletei, vagy csupán hivatkozások, melyek segíthetnek a vallási részletek tisztázásában.⁹⁰ A negyedik csoportba azok a tanulmányok tartoznak, melyek teljes egészében a cigány vallásosságot tárgyalják és azzal szemben, hogy az archaikus szálát kezdenék el felgöngyöltíteni, vallási, felekezeti megközelítésben veszik górcső alá a cigányság

⁸⁷ NÁDAY, GY., *A cigányok hiedelemvilága*, Magyarországi Cigányok Demokratikus Szövetsége, Budapest 2000; Vö: VEKERDI, J., *A magyarországi cigány kutatások története*, KLTE, Debrecen 1982

Vö: DIÓSI, Á., *Szemtől szemben a magyarországi cigánysággal*, Pont Kiadó, Budapest 2002; Vö: DUPCSIK, CS., *A magyarországi cigányság története*,

https://www.researchgate.net/profile/Csaba_Dupcsik/publication/311993121_A_magyarorszag_i_ciganysag_tortenelete_Tortenelem_a_ciganykutatasok_tukreben_18902008_Budapest_Osiris_2009/links/5867d4d308ae6eb871b75155/A-magyarorszag-i-ciganysag-toertenelete-Toertenelem-a-ciganykutatasok-tuekreben-1890-2008-Budapest-Osiris-2009.pdf 65-167. (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.25.)

⁸⁸ Vö: ROSTÁS-FARKAS, GY., *Ósi cigány mesterségek és foglalkozások*, OMIKK, Budapest 1991; Vö: CHOLI-DARÓCZI J., *Romológiai alapismeretek*, Corvinus Kiadó, Zsámbék 1999

⁸⁹ Vö: Szerző: Ismeretlen, http://nevtud.btk.pte.hu/sites/nevtud.btk.pte.hu/files/files/gs15_kotet.pdf 30-130.

⁹⁰ Vö: TOMKA, F., *Lelkipásztori teológia és új evangelizáció Ferenc pápa szellemében*, SZIT, Budapest 2015, 315-320., Vö: SZÉKELY, J., „Mindenki érte él”. *Beszélgetés Székely János püspökkel*, Martinus Kiadó, Szombathely 2018

vallásosságának témáját.⁹¹ Ilyen jellegű munkák az 1990-es évek után születtek a cigánypasztoráció nyomán. Ebből a szempontból ismételtelen kiemelném Dr. Székely János püspök atya *Cigány népismeret* című könyvét, mely már koncentráltan a Katolikus Egyház és cigányok kapcsolatát vizsgálja.

A cigány hitvilággal kapcsolatosan némi kritikát érdemes megfogalmaznunk a teljesség igénye végett. Az említett négy csoport közül, melyekbe a forrásokat sorolhatjuk, a számunkra legproblematisabb az első csoport. Ugyanis ezek az írások a cigányság hitvilágát jellemző módon, valamilyen archaikus cigány hitként/credo-ként értelmezik, mely utalásuk szerint valamilyen ősi cigány vallásból származik. Ezeknek az állításoknak az húzza ki a méregfogát, hogy megállapításaikat, következtetéseiket nem tudják alátámasztani megbízható forrásokkal. Sajnos ezek az írások időnként úgy mutatják be a cigány idézőjelbe vett vallásosságot, mint mely minden cigányra általánosan érvényes lenne, egyfajta nemzeti babona vagy nemzeti vallás. Az ilyen meggyőződések okán alakulhatnak ki téves cigánypasztorációs módszertanok, melyek nem helyi szinten akarják kezelni a cigányokat, hanem egy egész nemzetre kiterjedő vallási megoldókulcsot keresnek, természetesen teljesen hibásan. Ezek az emberek elfelejtik, hogy a cigányság mint olyan, nem számít homogén közegnek sem vallási, sem nyelvi, sem kulturális viszonylatban, még csak országunk határain belül sem. Az említett cigány homogenitás csupán fikció, vagy egy bizonyos réteg vágyakozása. A nemzet klasszikus öntudata nincs meg, viszont a cigányság öntudata létezik. Mindegyik cigány csoportra a vándorlás és letelepedés következtében más történelmi körülmények hatottak, az eltérő befogadó kultúrák eltérő vallási szokásokkal és tradíciókkal gazdagították a vándorló csoportokat. Amennyiben valaha egy nép is volt a cigányság, mára a csoportok különböző történelmi utakon járnak, eltérő életkörülmények között laknak, keveredtek a befogadó nemzetekkel. Sokféleségük ennek köszönhetően olyan mértéket ölt, hogy nem feltételezhető egy minden cigányra érvényes értékrend, öntudat, vallás, vagy hiedelemvilág. Esetünkben ezért fontos, hogy mi a Magyarországon élő cigányok evangelizálásának/misszionálásának módját vizsgáljuk. Ezen a leszűkített területen belül is hibás döntés lenne számunkra, ha megoldókulcsot keresnénk a cigányok missziójához.

⁹¹ Vö: JUHÁSZ, É., *Az Isten őket is embernek teremtette!*, in A Görögkatolikus Szemle Kalendáriuma, Hajdúdorogi Egyházmegye, Nyíregyháza 2011, 110-113.; Vö: JUHÁSZ, É., (Szerk.), *Avel o rashaj!- Jön a pap!*, Hajdúdorogi Egyházmegye, Nyíregyháza 2012, SOMOS, L., *Csak legyél ott!*, in *Rashajok, papok, szerzetesek- istenes emberek a cigányok között*, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest 2014, 38-40.
Vö: SZÉKELY, J., *Leszállt közénk a Szent Isten – O Sunto Del huralylas tele mashkar amende*. Jézus örömhíre roma fiataloknak, SZIT, Budapest 2015

Ehelyett sokkal praktikusabb, ha a cigányok között végzett terepmunka során bevált módszereket összegyűjtjük, és a missziót végző személy megfelelő prudenciával helyi viszonylatban alkalmazza azokat.

1.8 A keresztény cigányok vallásossága Magyarországon

Ebben a fejezetben szűken vett értelemben a hazánkban élő cigányság kereszténységhez fűződő viszonyát vizsgálom. Ez a pont alatt a legfontosabb kérdés melyre választ keresek, hogy miként jellemezhető a cigányok csoportjának vallásossága. Vizsgálom továbbá a hazánkban élő cigányok nem csupán a kereszténységhez, hanem magához a Katolikus Egyházhoz való viszonyát, melyen belül részletesen kitérek a Római Katolikus Egyházra és a Görögkatolikus Egyházra. A cigányok között fellelhető vallásosságot három lépcsőfokban jellemzem, mely a vallási közeggel tartott kapcsolat erősségén alapszik. Missziós szempögből nagyon fontos, hogy pontosan meghatározzuk, felmérjük a ránk bízott cigány közösség vallási igényét, vallásuk mélységét és egyházzal való találkozásuknak rendszerességét. Óriási veszteségeket okozhat az, ha már a kezdetekben rossz benyomást keltünk és elriasztjuk a potenciális híveket. Ezért fontos, hogy az ő ismereteik szintjén, az ő igényeikkel megegyező módon kezdjük az evangelizálást.

A 2011-es népszámlálásban magukat cigányoknak vallók egyes vallási adatai azt sejtették, hogy a cigányság tagjainak vallásossága sok, egyébként vallásosnak mondott egyéb csoporttól eltér bizonyos tekintetben. A vallásszociológiában három különböző vallásossággal kapcsolatos alapállapotot szoktunk megkülönböztetni. „A hitvalló kereszténység mindenekelőtt egy személyes Istenben való hittel, egyházi szertartások rendszeres látogatásával, vallási közösséghez tartozással és azzal jellemezhető, hogy az élet céljának Istent tekintik. A kulturális kereszténységet ritka vallásgyakorlat jellemzi és bizonytalan hit együtt jár a vallási kultúra elemeiből való szabad egyéni választással. A vallási hitek és gyakorlatok elutasítása jellemzi.”⁹² Erről a csoportról az alábbiakban bővebb írok.

Azokat tudjuk az egyházi vallásosság követők közé sorolni, akik magukat valamilyen felekezeti közösség tagjának tartják. Ezekre az emberekre az jellemző általában, hogy gyakorolják vallásukat, gyakorló keresztények, betartják azokat az előírásokat, melyeket egyházuk támaszt irányukba, vallási közösségükben aktív tagoknak számítanak a közösség szemében, nagyon elkötelezettek és egyházuk parancsai szerint élik az életüket.

⁹² GYETVAI, G.-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, Cigány Módszertani és Kutató Központ, Békés 2014, 156.

A következő csoport a kulturális keresztények csoportja, mely magát sajátos módon a vallásos emberek közé sorolja. Ennél a csoportnál egyértelműen nem lehet meghatározni, hogy pontosan miben is hisznek. Többnyire az jellemző ezekre az emberekre, hogy ritkán, vagy egyáltalán nem járnak templomba. Egyházi kapcsolatuk sokszor a gyermekkori keresztkedés kapcsán létezik. Ezek az emberek csupán névlegesen tartoznak, vagy tartják magukat egy közösség részének. A vallási eklekticizmus leginkább náluk jellemző, hiszen ők azok, akik a nagy vallásos raktár elemeiből szabadon válogatva önmaguknak állítanak össze valamiféle vallási keveréket.

A harmadik csoport a nem vallásosak köre, akik nyíltan vallják magukat ateistának. Amennyiben a vallási-spirituális tartalmat vizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy korábban elterjedt nézet volt a cigányságról, hogy amennyiben csatlakoznak valamilyen vallási közösség köréhez, az csupán valamilyen külső okkal magyarázható, mely nem tartalmazza a szükséges belső spirituális tartalmakat. Klasszikus oknak mondható továbbá az előnyök megszerzésére való törekvés, vagy éppenséggel a beilleszkedés formai szükségessége a többségi társadalomba. A feltételezések szerint, ha valóban hisznek is valamilyen transzcendentális létezőben, az csak babonás hittel lehetséges, de semmilyen módon nem azonosítható, vagy hasonlítható egy nem cigány ember belső, egyházas hitéhez. Sokszor az derül ki, hogy akik ilyen kijelentésekkel élnek, nem megalapozott vélemény szerint alkotnak álláspontot, hanem véleményük mögött előítélet bújik meg. A befogadó egyházi közeg részéről gyakori hiba az, hogy bizonyítékként említik sok esetben a cigányok megtérése ellenében azt, hogy vallásosságuk babonás elemeket tartalmaz néhány esetben a megtérést követően is. Ennek nyomai a vándorlásra mutatnak vissza mivel a vándor életmód következménye volt az adott társadalom vallási kultúrájának átvétele, korábbi vallási szokások megtartása mellett.⁹³ Érdeemes megjegyeznünk, hogy ez a nem cigány közösségek tagjai körében is sok esetben megfigyelhető.

A missziót végző személy szinte azonnal azt feltételezi, hogy a legnagyobb szerepe a közösségbe való betérésnek a személyes kapcsolatoknak, különösen a lelkésznek, egyházi személynek, misszionáriusnak, családnak lesz. Ám mégis úgy tűnik, hogy sok esetben a vallási közösséghez történő csatlakozás oka a Szentírással kapcsolatos mélyebb spirituális érintettség.⁹⁴ A spirituális-kognitív tartalom meghatározónak látszik akkor, amikor egy cigány ember vallási közösséget keres. A gyakorlatban valóban az igazolódik be, hogy amennyiben

⁹³ Vö: ZUBOR, Z., *Cigánypasztoráció Magyarországon*, in Kethano Drom http://www.kethanodrom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2856:ciganypasztoracio-magyarorszagon&catid=62:tarsadalomciganysag&Itemid=86 (Utoljára ellenőrizve: 2019.06.24.)

⁹⁴ GYETVAI, G.-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, 158.

egyházközségünkben, a liturgikus életben képesek vagyunk megteremteni egy karakteres, spirituális légkört az nem csupán vonzerő, hanem megtartó erő is lesz a cigány származású híveinkre nézve.

A mai világban az emberek ki vannak éhezve a misztikumra, arra, hogy az egyházi közösségekben megtapasztaljanak valami természetfelettit, hogy az Egyház kiragadja őket a világ rohanásából. Missziós szempontból törekedni kell ennek a légkörnek a megteremtésére és fenntartására. Érdekes megfigyelni, hogy a bibliai üzenet, vallási tartalom, ami megérinti az embereket az érdeklődési fázisukban vagy kereső fázisukban milyen mély vallási igényre utal. Ez pedig nagyon komoly cáfolata a Hermann Antal által bevezetett *mimicri* kifejezésre, mely arra utalt, hogy a cigányoknak nincs igénye a vallásra, csupán a jobb elfogadás érdekében utánozzák vallási vonatkozásban is befogadó közösségüket.⁹⁵ Általában azt feltételezzük, hogy a legnagyobb szerepe egy vallási közösséghez való tartozás létrejöttékor a személyes kapcsolatoknak, különösképpen a lelkésznek, vagy missziót végző személynek van a család mellett. Sok esetben azonban felfigyelhetünk intellektuális okokra is. Egy kutatás során melyet a Cigány Módszertani és Kutató Központ (továbbiakban CMKK) végzett 2014-ben száz különböző felekezeti és eltérő vallási műveltséggel rendelkező cigány embert kérdeztek meg arról, hogy mi volt az oka vallási közösségükhöz való csatlakozásuknak. Meglepően a megkérdezettek 41,97%- a azt a választ adta, hogy a Szentírás egy nekik szóló üzenete hatására csatlakoztak vallási közösségükhöz.⁹⁶ Ebből arra lehet következtetni, hogy a spirituális-kognitív tartalom volt a meghatározó sok esetben a csatlakozás pillanatában. Érdekes módon nem a barátok, családtagok, lelkészek, misszionáriusok vonzották be az új tagot, az előzőleg említett felmérés szerint, hanem sokkal inkább a személyes isten élmény, mely a Szentíráshoz kapcsolható. A személyes üzenet, a vallási tartalom keresése egy komoly belső vallási igényre enged következtetni. A személyes üzenet, megérintettség sok esetben lehet maga a spirituális légkör is, mely vizuálisan gyakorol hatást a hívőre vallási közegben. A templom ikonosztáziója, a freskók, a díszes dallamvilág, a tömjén illata, a pap gyönyörű liturgikus öltözete, valamint a liturgikus szertartások szövege mély istenélményt tudnak nyújtani nem csupán a kereső embereknek, hanem azoknak is, akik már valamilyen módon egy közösség részei lettek. Ha a katolikus karizmatikus közösségeket vesszük figyelembe, akkor meg kell jegyeznünk, hogy cigányoktól függetlenül is hozzá tartozik létformájukhoz az érzelmi életet célzó zenei világ, a kissé hatásvadász jellegű prédikációk, valamint az intenzív

⁹⁵ GYETVAI, G.- RAJKI, Z., *A cigányok/romák vallásossága – a „mimicri vallásosságtól” a cigány evangéliumi mozgalomig, különös tekintettel az új vallási entitások vallási attitűdjére*, http://semmelweis.hu/wp-content/phd/phd_live/vedes/export/gyetvaigellert.m.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.02.)

⁹⁶ GYETVAI, G.- RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, 159.

önkifejezési mód. Ezt a pontot azért érdemes megemlítenünk, hogy tisztázzuk azt a félreértést, miszerint a cigányok szinte kizárólagosan csak a hangulat okán kerülnek kapcsolatba vallási közösségekkel. Az előzőekben megfogalmazottakból arra következtethetünk, hogy kezdetben elképzelhető a zene, mint motivációs háttér, viszont hosszú távon nem tulajdoníthatunk neki megtartó erőt, hacsak nem társul hozzá megfelelő mélységű spirituális tartalom. Nagyon fontos, hogy megemlítsük a már meglévő papi, szerzetesi cigány hivatásokat is, melyek sokszor nagyon hatékonyan bizonyulnak a misszió végzése során olyan környezetben, ahol túlnyomó részben cigányok élnek. A karizmatikus közösségeknél többször alkalmazott bennszülött gyülekezetplántálási modell hamarabb vagy jobban képes aktivizálni a potenciális tagokat, mint az egyéb gyülekezetek evangelizálási módszerei.⁹⁷

A cigány származású, cigánypasztorációt/missziót végző személyek már egy új evangelizációs szintet képviselhetnek, hiszen sok esetben már származásuk okán hamarabb nyílnak meg emberek nekik. Köszönhető ez annak, hogy nekik nem kell időt tölteniük azzal, hogy megismerjenek egy eltérő kultúrát, hanem ismerve a cigány tradicionális világ érzékeny pontjait sokszor gyorsabban és hatékonyabban tudnak eredményeket elérni abban a kulturális közegben, ahonnan kiemelkedtek. A teljes igazsághoz hozzá tartozik Krisztus azon kijelentése, miszerint „egyetlen próféta sem kedves a maga hazájában.”⁹⁸ Cigány származású görögkatolikus papként elvértve tapasztaltam, hogy pontosan származásom okán cigány emberek nem tartották tiszteletben a hivatalból eredő határvonalat, hanem azt megkerülve, túlzottan bizalmasak, néha tiszteletlenek voltak velem, hiszen azt érezték, hogy származásunk okán ez lehetséges. Ebből kifolyólag ez a típus gyakran elbagatellizálja a pappal való viszonyt.

Természetesen parókiális szempontból nagyon fontos, hogy a meglévő közösségeinket minél magasabb szinten bevonjuk az egyházközség közösségi életébe. Fontos, hogy új élményekkel gazdagítsuk híveinket, éreztetve velük fontosságuk szerepét. A vallási közösségtől eltávolodottak pasztorációjában elengedhetetlen, hogy segítsünk újra meghatározni önmagukat vallási értelemben, hogy bele tudják az Evangélium üzenetébe ágyazni életüket. Ennek sikeressége fogja meghatározni parókiális közösségünk kvalitását.⁹⁹

A cigánypasztoráció gyakran a már meglévő közösség misszióját is jelenti napjainkban. Cigány közösségeinkben nagyon gyakori a már előzőekben említett fekvő kereszténység jelensége. Erre a keresztény típusra leginkább az jellemző, hogy vallási

⁹⁷ GYETVAI, G.-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, 164.

⁹⁸ Lk 4,24

⁹⁹ DOTOLO, C.-MEDDI, L., *Evanglizzare la vita cristiana, Teologia e pratiche di nuova evangelizzazione*, Cittadella, Assisi 2012, 81-96.

értelemben véve kiszáradtak, elvesztették a kezdeti lendületet, mely segített meghatározni önmagukat, mint az Egyház tagját. Fontos emlékeztetnünk őket az Egyházzal való első találkozásra, csatlakozásuk okára, valamint aktualizálni jelenlétüket egyfajta új önmeghatározás útján. Ennek a bevésődött élménynek a vizsgálata során katolikus cigány közösségekhez csatlakozó cigányok kapcsolatát vizsgálom azzal a céllal, hogy meg tudjam állapítani a misszió során végzendő fontosabb tennivalókat, melyeket be tudunk építeni az Evangélium hirdetésébe adott cigány közösségen belül.

A CMKK említett felmérésében a gyülekezettel való első kapcsolatra, élményekre, benyomásokra is rákérdezett. Ez a felmérés azt hivatott vizsgálni, hogy a vallási csoportok tagjainak hogyan indult el a kapcsolata a befogadó vallási közösséggel. A kutatást végzők előkelő helyre várták a papok, lelkészek, misszionáriusok szerepét, mint karakterisztikus, meghatározó elemet az első találkozás folyamán. A megkérdezett száz ember 5,35%-a már nem emlékszik arra, hogy mi volt a legmeghatározóbb elő élménye a vallási közösséggel. 22,4%-uk azt állítja, hogy mély benyomást tett rájuk egy a közösséggel szimpatizáló személy. 43,5%-a a közösség egy tagjának tulajdonítja a közösséggel való elő fontos élmények egyikét. A misszionárius 3,9%-ban, valamint a pap személye 24,13%-ban járult hozzá ehhez a típusú bevésődéshez.¹⁰⁰ Mint azt láthattuk 28,3%-ban volt csupán szerepe az egyházi hivatalt képviselő személynek valaki vallási élményével kapcsolatban.

A cigányok között végzett misszió gyors elterjedésének sikere mögött az áll, hogy nem csupán a lelkész, a pap befektetett munkája, nyomán érik el a cigányságot, mint célcsoportot, hanem, a közösség tagjait jól tudják aktivizálni, mozgatni, akik ez által a misszió határfokát többszörösére növelhetik. A cigánypasztorációba bevont tagok személyes tapasztalataikkal, elhivatottságukkal, az életükben bekövetkezett változásokkal is hatást gyakorolnak személyes környezetükre. Ez azt mutatja számunkra, hogy a befogadó közösséggel való kapcsolat a legmeghatározóbb a templomba betérő lehetséges tagok életében. Azok a szomorú esetek, amikor valakit felállítanak a templomban mondván, hogy az fenntartott hely, vagy az egyéb kirekesztő magatartás, riasztó hatással lehet azon emberek számára, akiknek még nincsenek kialakult vallási elképzeléseik. Amennyiben a közösség tagjain az érezhető, hogy egy betérő, kereső fázisban lévő potenciális cigány hívő számára nyitottak, befogadóak és nem rekesztik ki származása alapján, akkor valószínűleg szimpátia fog kialakulni benne a közösség iránt egy kellemes beszélgetést, rendezvényt követően. Ez annak köszönhető, hogy az agapé, a vendéglátó szeretet, a kereszténység lényegi motívuma, minden mást megelőző alapcselekvés,

¹⁰⁰ GYETVAI, G.-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, 163.

csakúgy, mint a diakónia. Fontos az, hogy miként fogadjuk a templomba, közösségünkbe betérő vallási szimpatizánsokat, keresőket, hiszen magát a cigány-arcú Krisztust fogadjuk személyükben.

A befogadó szeretetnek a közösség új tagja irányában gyakorlatiasnak kell lennie, mondja Gadó Pál, „...hiszen a szeretetet a szép, mély emberi érzelmek sorában szokták nyilvánartani, és kétségtelen, hogy kiindulása a vonzalom, a tudat önzés nélküli odafordulása a másik ember felé. Nem spontán megnyilvánulásunk ez, nem születik velünk. Szüléink, családunk, tanítóink, környezetünk mutathatnak jó példát, de igazán a Jézus Krisztusról rendelkezésünkre álló bizonyágtételből, az Újszövetségben megőrzött szavaiból, cselekvési mintáiból kell megtanulnunk, hogy milyen a neki tetsző szeretet.”¹⁰¹

Nem kell megijednünk az előzőekben százalékos arányban felvázolt eredményektől, hiszen számunkra, missziót végző személyek részére az számít ideálisnak, ha a meglévő közösség fennmaradása nem a pap, misszionárius, vagy hitoktató személyétől függ, hiszen ellenkező esetben a közösségek diszpozíció esetén felbomlanának. Nem véletlen, hogy a II. Vatikáni Zsinat az általános papság szerepéről fontosnak tartotta nyilatkozni, hiszen a hívek tanúságtétele, kléruson kívüli tanúságtévő élete meghatározó egy külső szemlélő Egyházzal való véleményalkotásakor. Természetesen a felszentelt papságnak és a világi papságnak más terepen kell egymást kiegészíteniük. Fontos továbbá, hogy a laikusoknak nem egyháztani lényege, hanem apostolkodási terepe tér el a papságtól. Elsősorban a mulandó dolgok között kell apostolkodniuk, azt kell megújítaniuk.¹⁰²Ez a feladatbeli különbözőség nem játszható ki azonban a klerikusokkal való lényegbeli egységgel szemben. Az egyházban a hierarchiának megint csak feladatbeli sajátossága és egyben kötelezettsége, hogy támogassák és irányítsák az egyház apostoli munkáját, benne a laikusok szervezeteit, ügyeljenek a tanítás tisztaságára és a fegyelmi rendre. Ebben a támogatásban és irányításban a világiaknak meg kell hagyni „az önkéntes cselekvés lehetőségét.”¹⁰³

Amennyiben a laikusok gyakorlatban betöltött szerepét vizsgáljuk, akkor feltétlen meg kell jegyeznünk, hogy a zsinat határozatai új helyzetet teremtettek az egyházban. A laikusok az egyházi élet számos területén alapokkal, egyház-polgárokká váltak. Miközben a Katolikus

¹⁰¹ GADÓ, P., *Szeretet a diakóniában*, in *Diakonia*, Evangélikus szemle, XV. évfolyam., 2/1993., 29.; Vö: art. szolgálat, in *Magyar Katolikus Lexikon* <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szolg%C3%A1lat.html> (Letöltés ideje: 2019.07.09.)

¹⁰² A II. Vatikáni Zsinat APOSTOLICAM ACTUOSITATEM kezdetű dekrétuma a világi hívek apostolkodásáról 7;13. Továbbiakban AA, <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=12> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.02.)

¹⁰³ AA 24

Egyház papsága alacsony létszámmal küzdött, addig az új státuszban sokhelyütt a bőség zavarával kellett megbirkóznia. Az új viszony a nyugati társadalmakban azt jelentette, hogy a fő- és mellékállású fizetett laikusok száma és lelkipásztori súlyuk jelentősen megnövekedett. Délen szűkebb anyagi körülmények között az új misszió megteremtésének lehetőségét a katekéták és a bázisközösségi vezetők létszámrobbanásával érhették el. A kelet-európai társadalmakban az elnyomott és ellenőrzött egyház mellett a kisközösségek, lelkiségi mozgalmak, parókiái/plébániai programok nyilvánosságot teremtettek, ahol a laikusok lettek az egyház jövőjének biztosítékai, ugyanis a civil élet túlélési technikáit szerencsésen tudták kamatoztatni az egyházon belül is.¹⁰⁴ A laikusok dogmatikai és egyházi helyüknek felértékelésével a lelkipásztorság lényegi és nélkülözhetetlen elemévé váltak a gyakorlatban is. A nyugati lelkipásztori szolgálat rendszerét és ténykedését 80%-ban fő- illetve mellékállásban foglalkoztatott laikusokra építették fel, a papságban gazdagabb Délen a helyzet inkább csak az anyagiak tekintetében különbözik. Keleten, így Magyarországon is, a laikusok kisebb mértékben a plébániai, inkább az úgynevezett kategoriális lelkipásztorkodásból vehetik ki részüket.¹⁰⁵

Az előzőekben elhangzottak alapján fontosnak érzem továbbiakban kiemelni a jelenlétet. Ebben segítségünkre lesz a CMKK, mely az említett kutatásban arra is választ keresett, hogy milyen kapcsolatot ápolnak a befogadó közösséggel, milyen missziós aktivitást mutatnak azok a cigányok, akik már egy vallási közösség tagjai. A kutatás megállapítja, hogy a közösség egyben missziós közegként is funkcionál. A felekezeti tagjai igen aktívak a hit terjesztése terén, miközben számtalan cigány és nem cigány emberrel kerülnek interakcióba.¹⁰⁶ A vizsgált csoport 68,1%-ának napi szinten jelent meg kommunikációs közegében a vallással kapcsolatos gondolkodás. 17,8%-uknál azt tapasztalták, hogy heti rendszerességgel gondolkodtak, vagy beszéltek olyan témákról, melyben szerepet kaptak az Istenhez és a valláshoz fűződő témakörök. 13,1%-uk már csupán alkalmanként érezte fontosnak, hogy vallási témákról nyilatkozzon magánéletében. 1%-uk csak a vallási közösségben töltött idő során beszélt vagy gondolkodott az Istenről vagy vallással kapcsolatos témákról. Megállapíthatjuk tehát ebből kifolyólag, hogy 85,9%-uknál a vizsgált személyeknél nagyfokú aktivitást mutatott a Bibliáról, Istenről és vallási témákról való gondolkodás.

¹⁰⁴ Vö: A II. Vatikáni Zsinat LUMEN GENTIUM kezdetű dogmatikus konstitúciója az Egyházzól 33 pont. Továbbiakban LG, <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=3>, (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.02.)

¹⁰⁵ Vö: MÁTÉ-TÓTH, A., *Laikusok az egyházban*, in Vigilia, 63. évf., 7/1998, 500. https://vigilia.hu/node/Vigilia_1998_07_facsimile.pdf, (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.02.)

¹⁰⁶ GYETVAI, G.-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, 167.

Érdemes megfigyelni azokat a változásokat is, amelyek akkor következnek be egy cigány ember életében, amikor rátalál egy vallási közösségre, amely befogadja őt. Ilyen esetekben a korábbi élet- és gondolkodásmódjától jelentősen különböző élethelyzetbe, szociális rendszerbe, környezetbe kerül.¹⁰⁷ Az új közössége előír bizonyos erkölcsi szabályokat, viselkedési formákat. Csak azok tudnak hosszabb távon megmaradni a vallási közösségekben, akik internalizálni képesek csoportnormákat, azonosulni tudnak az értékekkel a CMKK állítása szerint.

Ugyanezen intézet vizsgálni kezdte az egyes vallásgyakorlási elemek fontosságát, szerepét. Az imádság, a Szentírás olvasása és a hit egyértelműen a legfontosabb elemek közé tartoznak ezekben a közösségekben. Ide kell sorolnunk a vallási élményeket is, melyek karakterisztikusan jelennek meg az elbeszélések során. Nem túlzás kijelenteni, hogy a cigány vallási közösségekre nagyon jellemző az élményközpontúság, de rögtön hozzá kell tenni, hogy nem csupán egyetlen fontos jellemzője annak, hiszen a CMKK 2014-es vizsgálata során beigazolódott, hogy a vallási közösség és a bibliaismeret is domináns módon van jelen a cigány hívők körében. A CMKK által vizsgált vallásos cigány származású emberek esetében 91,7%-os arányban volt fontos a Szentírás ismerete és a közösség, mint megtartó erő. Meglepő lehet azt tapasztalni, hogy a vizsgálat során a vallási érzelmek fontossága már nem éri el a 90%-ot sem, hiszen a rangsorolt dominatív elemek között csupán negyedik helyen áll a rangsorban. A legkisebb súllyal, 55,1%-kal, a szertartások, rítusok, zárják a fontossági rangsort.¹⁰⁸ A Cigány Kutató Intézetnek ebből fakadóan arra a konklúzióra jutott, hogy a szertartások, rítusok, a cigányság számára külsőségként értelmezhető elemek, szemben a vallási élet kognitív, spirituális tartalmaival, alulmaradnak a vizsgált elemek értékrendjében. Sokkal inkább a belső vallásosságra jellemző elemek kapták a legegységesebb jelöléseket, mint a Szentírás olvasása, a hit és az imádság. Ebből a Cigány Kutató Intézet arra enged következtetni, hogy a misszió során megtért cigányok számára a belső vallási élmény meghatározó fontosságú, valamint erős érzelmi töltéssel párosul.

A következő kiemelkedő fontosságú vizsgálat arra próbált meg választ találni, hogy a vallási közösségekben lévő cigány testvérek melyik részét szeretik leginkább az istentiszteleteknek. Több szempontból is fontos kérdés, az, hogy hogyan viszonyulnak a közösségek tagjai az istentiszteleti elemekhez, vagy mi lehet az, amihez a leginkább kötődnek és melyekhez legkevésbé. Missziós szempontból ez azért lehet fontos számunkra, mert

¹⁰⁷ Vö: IOVANOVIĆ, A., *A megtérés, mint a cigány integráció egyik alternatívája - 1. rész,*

<https://barankovics.hu/cikk/vallas-es-tarsadalom-roma-muhely/a-megteres-mint-a-cigany-integracio-egyik-alternativaja-1-resz>, (Letöltés ideje: 2019.07.25.)

¹⁰⁸ GYETVAI, G.,-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, 169.

világosan láthatjuk belőle, hogy melyek azok a szertartások, amelyekkel a legkisebb hatással lehetünk potenciális cigány híveinkre. A CMKK 2014-es kutatása során azt mutatta ki, hogy a megkérdezettek kétharmada (68,7%) számára az éneklés, prédikáció, felnőtt hittan, valamint az ima egyformán fontosnak mutatkozott. 17%-a tagoknak viszont legjobban az éneklést preferálja, 12,6%-uk pedig a prédikációra helyezi a hangsúlyt. Az ima és a felnőtt hittan együttesen nem érik el a 2%-ot sem. Ez a missziós módszertan tekintetében nagyon elgondolkodtató elem, ha azt vesszük tekintetbe, hogy eddig a cigányokat célzó missziók jelentős része a liturgikus szertartásokkal, nekik szóló prédikációkkal, imaórákkal próbált sikert elérni. Érdekes eredményt érünk el akkor, amikor a kérdést másik irányból közelítjük meg, és arra kérdezzük rá, hogy melyik a legkevésbé kedvelt elem.¹⁰⁹ A CMKK kutatása során ellenőrzés céljából feltett kérdéseire adott válaszok azt erősítették meg, hogy a keresztény közösségeket látogató cigányoknak egyik liturgikus elemmel sincs problémájuk. Az előbbieket figyelembe véve, azt fogalmazhatjuk meg, hogy a Katolikus Egyházban a cigánypasztoráció során érdemes kifejezetten cigányságot érintő témájú prédikációkkal, élménydús liturgikus elemekkel (tömjénezés, körmenetek, olajkenetek, áldások, gyermekek megáldása, szenteltvízzel való hintés) számukra elfogadhatóbbá tenni az egyházi közeg liturgikus életét.

A CMKK vizsgálat alá helyezte a liturgiai elemek szeretete és a kor kapcsolatát, mely azt mutatta ki, hogy összességében minden korcsoportban dominálnak azok, akik nem tesznek különbséget a vizsgált liturgikus elemek között. A 30 évnél idősebbekre jellemző az, hogy az istentisztelet minden elemét kedvelik, míg a fiatalabbak kevésbé mutatják ezeket a jeleket. A 30 évnél fiatalabb korosztálynál kiemelkedő az éneklés szeretete, mely a megkérdezettek 25,7%-át teszi ki. Missziós szempontból kitűnik, hogy amennyiben sikereket szeretnénk elérni fiatal 30 évnél fiatalabb korosztálynál, akkor munkánkat jelentősen segíteni fogja ha zenét is alkalmazunk a pasztoráció során. A legidősebb korosztályra jellemző, hogy inkább a prédikációt preferálják leginkább 15,6%-os arányban, bár meg kell említeni, hogy a legfiatalabbak aránya nagyon közel áll ehhez az arányhoz a maga 14,9%-os arányával.¹¹⁰ Amennyiben az istentisztelet tartalmi elemeire próbálunk meg koncentrálni sajnos ott fontos, hogy megállapítsuk azt a szomorú tény, miszerint a cigányság többségének iskolai végzettségei gyakran nem érik el a többségi magyar társadalomban mutatott értékeket. Valószínűleg ez befolyásolhatja azt is, hogy mennyire értik az istentisztelet, prédikáció, olvasmányok mondanivalóját. Hozzá kell tenni, hogy a keresztény közösség cigány tagjai

¹⁰⁹ Uo. 171.

¹¹⁰ GYETVAI, G.,-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, 172-173.

hamar elsajátítják az egyházi nyelvezetet, kifejezésmódot, de a szószeiken, vagy *ambonról* elmondott prédikáció, igehirdetés sokszor nehezen dekódolható cigány testvéreink számára, mert komoly intellektuális tevékenységet jelent.¹¹¹ A cigánymisszió során megtért cigányok döntő része nem egyházi közegben szocializálódott, ezért időnként az új nyelvezet akadozó lehet, és nem jut el a hallgatóságához az átadni kívánt üzenet.

A CMKK azt állítja, hogy el kell gondolkodnunk azon, hogy a vallási közösségeket látogató cigányok csupán 15,1%- a állítja azt magáról, hogy eddig minden esetben értette a prédikációt. Ezzel szemben viszont 7,2%-uk számára gyakorta jelent problémát a vallási üzenet értelmezése. A megkérdezettek egyharmada 2014-ben azt állította, hogy kifejezetten nehéz nyomon követni és értelmezni a prédikációkat. Százalékos arányban kifejezve 15,1% volt aki azt nyilatkozta, hogy soha nem fordult még elő vele az, hogy nem értette a prédikációt. Nagyon magas volt az aránya azon híveknek, akiknek a tapasztalataik szerint volt példa arra, hogy számukra nem volt érthető a beszéd (52,2%), de nem rendszeresen fordult elő. Ez a legmagasabb arányú statisztikai adat. Mások azt húzzák alá állításaikban, hogy időnként azért előfordul, hogy elveszítik a gondolatmenetet (25,5%), nehezen jön át számukra a prédikátor üzenete. Megnyugtató, hogy csupán nagyon alacsony (7,2%) azon emberek aránya, akik gyakran nem értik a prédikációt. Görögkatolikus papként magam is tapasztalom, hogy missziós szempontból nagyon fontos figyelembe venni a célzott közeg intellektuális szintjét. Fontos, hogy jól felkészült prédikációink legyenek és amennyiben szükséges azt le kell egyszerűsíteni azon emberek számára, akiknek a vallási nyelvezet nehézséget okoz. Érdemes őket érintő példázatokot hozni a prédikációban, vicces, tanulságos történeteket alkalmazni parabolaként.

A kevert vallási elemek kapcsán nagyon érdekes dolgok merülnek fel, melyek missziós szempontból a papot/misszionáriust nehéz helyzet elé tudja állítani. A CMKK 2014-es kutatása során többen hívták fel a kutatók figyelmét a kevert vallás kapcsán arra, hogy sok esetben a cigányok a babonás elemektől nem tudnak megszabadulni annak ellenére sem, hogy csatlakoznak egy vallási közösséghez. Gyakran felfedezhető volt a kevert vallás jelenléte. Kevert vallás alatt azt értették, hogy keverednek a cigányságnál a protestáns elemek a katolikus elemekkel.¹¹² Ennek egyik legfontosabb jele, hogy protestáns létükre sokszor

¹¹¹ Uo. 174.

¹¹² Vö: HAVASI, V., *A történelmi egyházak cigány missziós tevékenysége Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*, https://matarka.hu/koz/ISSN_2062-204X/8_evf_1_klsz_2017/ISSN_2062-204X_8_evf_1_klsz_2017_147-191.pdf 147.(Utoljára ellenőrizve: 2019.07.02.)

tartanak otthon rózsafüzért, szenteket ábrázoló szobrokat, vagy görögkatolikus ikonokat.¹¹³ Leggyakrabban az Istenszülőhöz kapcsolhatóak a kevert vallás elemei. A kutatás eredményei szerint a megkérdezettek babonáságára az jellemző, hogy megtérésüket követően továbbra is hittek bizonyos mágikus elemekben, mint például a rontás.¹¹⁴ A Cigány Kutató Intézet arra volt kíváncsi elsősorban, hogy a megkérdezett cigányok otthonában található-e szentkép, szentet ábrázoló szobor, vagy más kegytárgy, mint amilyen például a Mária ikon. A válaszolók 10,6%-a rendelkezett szentképekkel, vagy szentet ábrázoló szoborral, egyéb kegytárgyakkal. Ez a százalékosan kimutatott arány, mely a megvizsgált száz alany kapcsán lett felmérve mutatja, hogy nem jelentős a kevert vallásosság jelenléte a cigányság életében. Viszont arra emlékeztet minket Gyetvai Gellért és Rajki Zoltán a *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon* című művükben, hogy amennyiben figyelembe vesszük azt, hogy a megtérők jelentős része hitben fiatal, ráadásul olyan háttérrel rendelkezik mely meghatározó volt életükben és hirtelen új közegbe csöppennek, akkor nem is biztos, ez a csekély 10,6%-os arány miatt el kellene őket marasztalnunk.¹¹⁵

A 2014-es felmérés arra kereste a választ, hogy tizennégy éves korban a megkérdezett száz ember milyen vallási alapokkal rendelkezett. A megkérdezettek 13,8%-a görögkatolikus volt, az édesapák 13%-ban, az anyukák 12,8%-ban voltak görögkatolikusok. A vizsgált alanyok 46%-ban vallották magukat római katolikusnak. Ebben a kategóriában a katolikus alanyok édesapja 42,7%-ban volt katolikus és édesanyjuk 40,9%-ban. Ebből az a konzekvencia vonható le missziós szemszögből, hogy a megkérdezettek 59,8%-a katolikus alapokkal rendelkezik, tehát van fogalma a Katolikus Egyház belső életére vonatkozóan. Vélhetően ismerik a rítusokhoz tartozó kegyzereket, mint amilyenek a szobrok, ikonok és rózsafüzérek. A nem karizmatikus vallási gyülekezetek tagjai otthonában 35,6%-ban található kegytárgy, miközben ez az arány a karizmatikusok esetében lényegesen alacsonyabb, 8,3%. A cigányságon belül is megosztottságot találunk arra vonatkozóan, hogy ki milyen csoporthoz tartozónak vallja magát. Az oláh cigányok 4,6%-ának, a *romungrók* 11,2%-ának, az egyéb cigány származásúak pedig 18,9%-ának van valamilyen kegytárgy az otthonában.¹¹⁶

Érdekes jelenség a magyarországi cigányság életében megfigyelhető búcsújáró lelkület, a zarándoklás. A zarándoklás nem véletlenül érinti mélyen a cigányokat, hiszen ilyenkor van lehetőségük újra élni a vándorló életmód szabadságát, a természet közelségét, és

¹¹³ VACCARO, A., *Dizionario dei termini liturgici bizantini e dell'Oriente cristiano*, Argo, Lecce 2010, 178.

¹¹⁴ GYETVAI, G.,-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, 174.

¹¹⁵ GYETVAI, G.,-RAJKI, Z., *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*, 176.

¹¹⁶ Uo. 177.

mélyebben át lehet érezni az Isten közelségét.¹¹⁷ Vándorlók és Úton Lévők Pápai Tanácsa 2005-ben összeállított egy útmutatást a cigánypasztorációra vonatkozóan, melyben megfogalmazza, hogy „...a cigányok körében a zarándoklat a jámborságnak nagyrabecsült kifejezése. Gyakran a szent helyek, melyek a szenttel való találkozás helyei, a család történetéhez kötődnek. Ha az Egyház, a lelkészek, a szerzetesek, a szerzetesnők és a laikusok jelenlétének köszönhetően, megértve a cigányok imádságát, közösen végzi azt velük, kiszolgáltatja nekik a keresztség szentségét, megáldja házasságukat, akkor a zarándoklat a katolicitás olyan tapasztalatát nyújthatja a résztvevők számára, mely elvezeti őket a szenttől Krisztus személyéhez és a *gazhok*-kal való egyházi kapcsolatokhoz.”¹¹⁸

Görögkatolikus szempontból feltétlenül meg kell említeni Máriapócsot, mely a Sója Miklós görögkatolikus pap által vezetett hodászi egyházközség életével mai napig szorosan kapcsolódik össze. Számos zarándokhely létezik Magyarországon melyet görögkatolikus cigány testvéreink látogatnak, de köztudottan Máriapócs az epicentrum, ahová azért vándorolnak, hogy találkozhassanak a Madonna könnyező ikonjával, mely eddig a történelem folyamán háromszor is hullatta könnyeit a 17. századtól egészen 1905-ig bezárólag. Az első nagy cigány-görögkatolikus zarándoklat 1943-ra tehető, melyet maga Sója Miklós atya vezetett.¹¹⁹ Ettől kezdve a Szent Liturgiát Szent Kereszt ünnepén cigány nyelven celebrálják. Napjainkban sokszor cigány búcsúként is emlegetik ezt az ünnepet. Máriapócson ennek az ünnepnek olyannyira teret adtak, hogy már a megjelenő hirdetésekben mint a katolikus cigány közösségek búcsújaként szerepel, köszönhető ez annak, hogy az ország minden pontjáról ezen a napon özönlnek a cigány hívek, hogy részt vegyenek a cigány nyelvű Liturgián.¹²⁰ A Liturgián kántori szolgálatot a két autentikus cigány nyelvet használó közösség (Hodász, Kántorjánosi) tagjai vezetik gitáros kísérettel. Örömteli számunkra azt látni, hogy egyre több kisebb közösség keletkezik, melyek éves szinten találkozni indulnak el Máriapócsra, ahol egy háromnapos lelkigyakorlattal készülnek elmélyülten a Szűzanyával való találkozásra. Római katolikus közösségek is látogatják természetesen ezt az ünnepet. Visszautalva a cigányok vallási szinkretizmusára, igen gyakori, hogy reformátusok is részt vesznek a görögkatolikus Liturgián, melynek végén gyakran Mária szobrokkal, rózsafüzérrel térnek haza.

¹¹⁷ *Irányelvek a cigánypasztorációban*, Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsának dokumentuma, Róma 2005. december 8., 3. fejezet 70. pont, <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=445> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.02.) Továbbiakban: Irányelvek

¹¹⁸ Uo.

¹¹⁹ JUHÁSZ, É., *Moro Raj jertyiszár!- Uram irgalmazz!*, Romológiai Kutató Intézet, Szekszárd 2000, 2.

¹²⁰ Szerző: Ismeretlen, *Máriapócs Nemzeti Kegyhely*, <http://www.mariapocs.hu/?q=bucsurend> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.02.)

Megfogalmazhatjuk konklúzió gyanánt, hogy a cigányok Mária tisztelete felekezettől függetlenül megtalálható a cigányság gyakran szinkretista vallásában. Ez a vallási keveredés sok esetben történelmi alapokon nyugszik melyekre a dolgozat további fejezetében térek ki.

A görögkatolikus cigánymisszióra nézve konklúzióként vonhatjuk le, azt, hogy a Szentírás központi szerepet tölthet be küldetésünk során. Különösen igaz lehet ez a *lovári* dialektusra lefordított Szentírás használatára, olyan helyeken, ahol a cigány nyelv valamelyik dialektusa él. (Erről a későbbiekben bővebben értekezem.) Ilyen alkalmakkor hatékony tud lenni az énekes, gitáros élményszerű bibliakör, ahol egy jól felkészült, érthető nyelvezetű prédikáció hangzik el, amely kerüli az Egyházzal ismerkedő cigányok számára eleinte nehézkesnek tűnő kifejezéseket a jobb megértés és követhetőség érdekében. A Szentírás használata alkalmat adhat arra, hogy a cigánypasztoráció során Egyházzal találkozó cigányok lelkét megérintsük. Érdemes liturgikus keretbe ágyazni a Szentírás tanulmányozását, vagy legalább templomhoz kötni, hiszen a Szentírás szövegei mellett maga a liturgikus tér, freskók, ikonok, színes dallamvilág, színes papi öltözet istenélményt tudnak adni. A cigánypasztoráció során hatékony módszer lehet a cigány hívek bevonása, saját közösségüknek szóló tanúságtételükkel. Hatékonyan tudunk közösséget szervezni zarándoklatokkal, közös sporttal, főzéssel, kirándulásokkal, más cigány vallási közösségek meglátogatásával.

1.9 A missziológia és a cigánypasztoráció új felfogása

A II. Vatikáni Zsinat (1962-1965) újításainak következtében nagyon sok dolog változott meg a Katolikus Egyházon belül. A liturgiát olyan nyelven és stílusban ünnepelték, melyet nagyobb fokú megértés és magasabb részvétel támogatott.¹²¹ Az embereket hatékonyabban kezdték el aktivizálni és beavatni az egyházi élet rejtélyeibe. A II. Vatikáni Zsinat után a Katolikus Egyház missziós tevékenységét illetően drámai fordulóponton esett keresztül. Miként értelmezzük - és határozzuk meg napjainkban a missziológiát? Huszonöt évvel a II. Vatikáni Zsinat után Szent II. János Pál pápa így nyilatkozik a *Redemptoris missio* kezdetű pápai enciklikában, mely kulcsfontosságú a missziológia témájának leírásában: „Ennek az együttműködésnek az éltetője és gyökere az, hogy minden egyes hívő Krisztusba kapcsolódik: jó gyümölcsöt teremni csak akkor képes, ha úgy tartozik hozzá, mint vessző a szőlőtőhöz.¹²² A szent életvitel minden keresztény számára lehetővé teszi, hogy az Egyház munkájában termékeny legyen: „A zsinat tehát mindenkit felszólít komoly benső megújulásra, mindenki ébredjen rá, hogy felelős az Evangélium terjedéséért, ezért vegye ki részét a pogány népeknél

¹²¹ SC 54

¹²² Jn 15,5

folyó missziós munkából.”¹²³ A pápa meghatározása szerint „a misszió egyedi, ámde komplex valóság, mely számos módon fejlődik.”¹²⁴ A *Redemptoris missio* gondolatmenetéből arra a következtetésre juthatunk, hogy nem csukhatjuk be a szemünket várván, hogy majd más fogja megoldani a cigánypasztorációs feladatainkat, hiszen annak tevékeny részesének, formálójának kell lennünk.

A helyzet égetően megoldásért kiált, mert az országunk populációjának tized részét a cigányság alkotja, ezért megkerülhetetlen a cigányokról való komoly gondolkodás. A belső megújulás az integrációs folyamatok segítését is jelenti a saját etnikumukon átszűrődő cigánypasztoráció mellett. Döntően befolyásolja országunk és egyházunk jövőjét, hogy miképpen tanulunk meg békésen, Isten evangéliumán nyugvó keresztényi értékrendek szerint élni. A *Redemptoris missio* kezdetű enciklika aláhúzza a civilek jelentőségét is a hittérítő, missziós tevékenységekben. Téves elképzelés lenne azt hinni, hogy az egyházközség papja egyedül képes lenne mindent megoldani. A pasztoráció egy fejlett modellje, amikor a pap mint mozgató rugó van jelen a közösségben, nem mindent személyesen intéz, hanem az arra kijelölt személyeket fogja össze a siker érdekében. Ez a modell azért hatásos, mert ha dispozicióra kerül sor a pap életében, akkor az általa elkezdett cigánypasztorációs folyamatok az ő személye nélkül is tovább tudnak működni, és esetlegesen egy jó kezdeményezés nem szűnik meg az ő helyezésével.

Ugyanaz a Lélek hinti „az Ige magját”, amely a rítusokban és kultúrákban van jelen, és kéri az Istent Krisztusban.¹²⁵ Irányelve a misszióknak melyet más kultúrák között végzünk, hogy Isten minden embert üdvözíteni akar, azért élünk a világon, hogy Istent és szeretetét megismerjük, azt viszonzjuk, és eljussunk az örök életre.¹²⁶ Szent II. János Pál pápa egyfajta alapvető nyitottságra hívja fel a figyelmünket, mellyel rendelkezünk kell, amennyiben sikert akarunk elérni a számunkra erkölcsi kötelességnek számító igehirdetői tevékenység során. A misszió legfontosabb eleme a pápa elgondolása szerint a személyes tanúságtétel.¹²⁷ VI. Pál pápa a misszió fogalmát a Jézus explicit céljának központi üzenetéből vezeti le, mely az Isten országának hirdetésére vonatkozik.¹²⁸ Kijelöli továbbá a pápa a misszió számos elemét,

¹²³ I. János Pál enciklikája a minden időre érvényes missziós megbízatásról 1990. december 7., 77. pont, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio.html, Továbbiakban: RM (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.13.); Vö: *A II. Vatikáni Zsinat AD GENTES kezdetű dekrétuma az Egyház missziós tevékenységéről*, 35. pont, http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_ad-gentes_hu.html, Továbbiakban: AG (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.13.)

¹²⁴ RM 44

¹²⁵ RM 42; Vö: LG 17; AG 3, 15.

¹²⁶ *Magyar Katolikus Katekizmus*, Impresszum, Vác 1995. 1.

¹²⁷ RM 42

¹²⁸ EN 6

melyeknek tisztelniük kell a kultúrát és a kontextualizációt,¹²⁹ melyek nem minden esetben kívánnak emberi szavakat, sokkal inkább tetteket.¹³⁰ A cigány pasztorációban különösen elengedhetetlen a személyes tanúságtétel. A cigány emberek általában benyomásaikra támaszkodnak a racionális nyugati világ felfogásával ellentétben. Elsősorban az emócióikra kell hatnunk, ezért van fontos szerepe a zenének, a hangszereknek, énekkaroknak, díszesen megült liturgiáknak. Sok esetben a pap vagy más missziót végző személy életvitele, tettei beszélnek a missziós területen élő embereknek.

VI. Pál pápa, Szent II. János Pál pápa és sok más egyházi szerző gyakorta használják a misszió fogalma helyett az evangelizáció terminusát. Volt idő, mikor csupán az evangelizációt explicit módon akarták korlátozni az igehirdetésre, proklamációra. „Minden eshetőségre az evangelizáció nem csupán doktrínák tanítását jelenti, hanem Jézus Krisztus hirdetését szavakkal és tettekkel. Jelenti továbbá, hogy valaki önmagát eszközévé teszi annak, hogy megjelenítse közöttünk életével Jézust, és az ő tetteit.

Az *Ad gentes* kezdetű enciklika első két fejezete leírja számunkra, hogy a Katolikus Egyház természeténél fogva tartalmazza a misszió fogalmát. „A nemzetekhez küldte Isten az Egyházat, hogy "az üdvösség egyetemes szakramentuma" legyen,¹³¹ ezért katolicitásának legbensőbb igényéből és alapítója parancsát követve,¹³² minden embernek hirdetni akarja az Evangéliumot. Maguk az apostolok ugyanis, akikre az Egyház alapított, Krisztus nyomába lépve "hirdették az igazság igéjét és egyházakat hoztak létre."¹³³ Nekünk feladatunk hát, hogy Krisztus nyomdokába lépve, mint tanítványai, szünet nélkül folytassuk az ő művét, hogy az „Úr tanítása terjedjen és dicsőségre jusson”¹³⁴ és Isten országát a földön mindenütt hirdessék és megvalósítsák.¹³⁵ „A világ jelen helyzetében azonban az emberiség új állapotba került, s az Egyházat, a föld sóját és a világ világosságát¹³⁶ fokozottan sürgeti hivatása, hogy megújítson és üdvözítsen minden teremtményt, annak érdekében, hogy Krisztusban minden megújuljon, és Benne az emberek egy családdá és Istennek egyetlen népévé legyenek.”¹³⁷ Szerencsére a világ, és ami benne van eredendően jónak lett teremtve. „Látta Isten, hogy ez jó.”¹³⁸ Ennek köszönhetően minden emberben benne van az eredendő jóság, az istenarcúság, melyet látunk

¹²⁹ EN 17-18

¹³⁰ EN 20

¹³¹ Vö: LG 48

¹³² Vö: Mk 16,15

¹³³ AG, 1-2.

¹³⁴ Vö: 2Tesz 3,1

¹³⁵ AG 3

¹³⁶ Vö. Mt 5,13-14

¹³⁷ AG 4

¹³⁸ Vö: Ter 1, 1-36

kell a missziós törekvésünk során, tudván, hogy Isten minden emberben önmaga képmását állította ebbe a világba, hogy, tanúságot tegyen nagyságáról. Igaz, hogy az *Ad gentes* zsinati dokumentum az egy nép utópisztikus képét jelöli meg számunkra, mint áhított célt, ám a praktikum arra enged következtetni bennünket, hogy a globális gondolkodásunkat lokális cselekedeteknek kell megelőzniük. Ennek köszönhetően a II. Vatikáni Zsinat megköszöni Istennek az Egyház eddigi erőfeszítéseinek eredményeit, levonja a megfelelő konzekvenciákat, vázolni kívánja a missziós tevékenység bizonyos alapelveit, és igyekszik összefogni minden hívő erejét (amennyire ez lehetséges), hogy Isten népe elkészíthesse az Úr útját.¹³⁹

1.10 A cigány misszió mint magvak elhintése

Jézus nem csupán tanúja Isten uralmának, hanem konkrétan meg is határozza azon feltételeket, melyek ahhoz szükségesek, hogy oda valaki be is léphessen: „Tartsatok bűnbánatot, és higgyetek az Evangéliumban.”¹⁴⁰ Jézus felismeri és konfrontálódik a gonosz jelenlétével, és a világban található bűnökkel. Missziós tevékenységének alappillére a személyes kontaktus, mikor férfiakat és nőket szólít meg, kimozdítva őket az életükben tátongó holtpontokból. Látható, hogy mindazok, akik a társadalom perifériájára szorulva éltek betegségük miatt, vagy akiket tisztátalannak, bűnösnek tartott a közvélemény, pozitívan válaszoltak Krisztus üzenetére. Jézus közérthető példabeszédekben, egyszerű képek segítségével beszél az Isten országáról, hogy a legegyszerűbb ember is képes legyen azt jelképeken keresztül befogadni, megérteni. Mivel az esetek többségében szegény, tanulatlan emberekhez szól, ezért példabeszédeinek jelképi rendszere többnyire mezőgazdasággal kapcsolatosak. Igen tanulságos lehet ez a rész számunkra, akik cigánypasztorációban kívánjuk missziós tevékenységünket kifejtetni. Jézushoz hasonlóan nekünk sem kell félni attól, hogy olyan embereknek hirdessük az Evangéliumot, akik esetleg a közgondolkodásnak köszönhetően a társadalom perifériájára szorulva élnek. Az evangelizáció, a misszió, az Egyház alaptermészete, mely arra buzdít bennünket, hogy a világ minden sarkába eljuttassuk a kérügmatis üzenetet.¹⁴¹

Egy misszionárius tevékenysége az igehirdetéskor és a személyes példáján keresztül a magvetőt modellezi le, akiről Jézus Máté evangéliumában beszél, akinek az elhintett magvai különböző minőségű talajra hullnak, melyek egyértelműen kinek-kinek a lelkiállapotát, vagy

¹³⁹ AG 5

¹⁴⁰ Mk 1, 15

¹⁴¹ Vö: AG 33-34

életkörülményei által behatárolt lehetőségeit jelentik, melyek az evangélium befogadását nehezíthetik.¹⁴²

„A mag az Isten szava. Az útszélre hulló szemek azok, akik meghallgatják a tanítást, de aztán jön az ördög, kitepi szívükből, nehogy higgyenek és üdvözüljenek. A köves talajba hulló szemek azok, akik meghallgatják s örömmel fogadják a tanítást, de nem ver bennük gyökeret, így aztán a kísértés idején hűtlenné válnak. A szúrós bogáncs közé hulló szemek azok, akik meghallgatják, de később az élet gondjai, javai és élvezetei meggátolják őket fejlődésükben, ezért termést már nem hoznak. A jó földbe hulló szemek azok, akik tiszta és jó szívvel hallgatják a tanítást, meg is tartják és kitartásukkal gyümölcsöt teremnek.”¹⁴³

„Az útszélre hulló szemek azok, akik meghallgatják a tanítást, de aztán jön az ördög, kitepi szívükből, nehogy higgyenek és üdvözüljenek.”

Mi, akik a cigánypasztorációban, viszontagságos körülmények között szeretnénk hirdetni Isten örömhírét, gyakorta esünk kétségbe kezdeti sikertelenségeink láttán. Az emberek is csakúgy, mint a magvak, eltérő minőségű háttérrel, táptalajjal, környezettel rendelkeznek. Egyeseknek kevesebb, másoknak több idő kell, mire alkalmassá válnak az Evangélium befogadására.

Azok az emberek akik, először lelkesednek az igehirdetés iránt, majd a külvilág csábítására egyre jobban lemorzsolódnak az általunk felépíteni kívánt közösségről mások megszólásai miatt, vagy önmaguk szalmaláng lelkülete miatt, vagy lustaság okán, azok az emberek az útszélre hulló magvakhoz hasonlóak. A cigánypasztoráció alatt gyakran találkozunk kezdetben lelkes emberekkel, akik mindent megígérve feladatokat vállalnak, minden kiránduláson részt akarnak venni, majd hirtelen eltűnnek a látóhatárról. Ezt ki küszöbölhetjük azzal, hogy folyamatosan megpróbáljuk fenntartani az érdeklődést, melyre kiválóan alkalmas énekkarok létrehozása, zenés-gitáros közös éneklések, sportesemények, közös főzések, kirándulások szervezése. Ez a típus a szenzációra éhes. Ennek köszönhetően bizonyos belső feszültséget okozhat a missziót-hitoktatást végző személynek, hiszen ez a jelenség folytonos megújulásra sarkalja.

„A köves talajba hulló szemek azok, akik meghallgatják s örömmel fogadják a tanítást, de nem ver bennük gyökeret, így aztán a kísértés idején hűtlenné válnak.”

A második kategóriája az elhintett magvaknak missziós szemszögből egy szinttel magasabb szintet képviselnek az igehirdetés befogadását illetően. Őket már nem a szenzáció utáni éhség, az újdonság varázsa hajtja, hanem szívükkel figyelnek az Evangélium hívó

¹⁴² Vö: Mt 13,3-9

¹⁴³ Lk8, 11-15

szavára, noha a kitartással már gondjuk adódik. Sokszor ezek az emberek szimpatizálnak az Egyházzal, üdvösnek érzik az imádságokat, de a zarándoklatok és kirándulások terén leragadnak, bár kisebb lelki morzsák csipegetésére nyitottnak bizonyulnak. Meg kell húznunk a határokat, az ő korlátaikat figyelembe véve. Ezek az emberek sajnos nem terhelhetőek túlzottan, mert a nagy nyomás alatt hajlamosak összeroppanni. A túlzottan mély teológiai gondolatok nem tudják őket lekötni, inkább az érzelmi síkon érdemesebb őket az Egyházhoz édesgetni.

„A szűrés bogáncs közé hulló szemek azok, akik meghallgatják, de később az élet gondjai, javai és élvezetei meggátolják őket fejlődésükben, ezért termést már nem hoznak.”

Ez a kategória a gazdag ifjú esetét tárja a szemünk elé. Csakúgy, mint a gazdag ifjú, aki lelkes volt, és felbuzdulva megkérdezi: „Mester, mi jót kell tennem, hogy eljussak az örök életre?”¹⁴⁴ Ezen emberek lelkesedése lohad, amikor az élet megpróbálja őket. A cigánypasztoráció során gyakorta találkozhatunk olyan élethelyzetekkel, amikor a teológiát megelőzi az irgalmasság testi cselekedete. Hiszen ezek az emberek a jótékony tetteiken keresztül, lelki támogatásunk által találkozhatnak azzal a Krisztussal, akit mi megjelenítünk számukra. Addig nehéz egy gyermeknek az Isten szeretetéről beszélnünk, amíg gondolatait az éhezés, ruhátlanság és rossz lakhatási körülmények töltik ki. A Szentírásban a szövetségkötések sem véletlenül történtek mindig lakoma után.¹⁴⁵ A Szentírás külön hangsúlyt fektet, az Istennel való testi-lelki kapcsolatra. A „nem csak kenyérrel él az ember”¹⁴⁶ kifejezése Krisztusnak világosan utal arra, hogy a test táplálása a lélek megfelelő táplálása nélkül nem létezhet. Sokszor nehéz a felnőttekkel megtalálni a helyes kommunikációs csatornát, amikor betegséggel, munkanélküliséggel küzdenek. Az evangelizáció, misszió és pasztoráció közepette megkerülhetetlen az efféle körülmények csökkentése, ám az teljesen elfogadhatatlan, ha az Egyház csupán szórakoztató, vagy karitatív oldalát mutatná be csupán, és a lelki fejlődést teljesen háttérbe szorítaná.

„A jó földbe hulló szemek azok, akik tiszta és jó szívvel hallgatják a tanítást, meg is tartják és kitartásukkal gyümölcsöt teremnek.”

Ez az ideális eset modellje, amikor a hívek nyitott szívvel, gátló körülmények nélkül, érett felfogással képesek a hallott tanítást magukévá tenni és valóra váltani tetteiken keresztül. Sajnos számunkra ez a típus nagyon ritka. Ám ha nagyon könnyű lenne a dolgunk, nyilvánvalóan nem lenne semmi kihívás a misszióban. Az igazi misszió az, amikor az

¹⁴⁴ Mt 19,16

¹⁴⁵ Ter18, 1-15

¹⁴⁶ Mt 4,4

emberek túllátva a papon, vagy a hitoktatás-missziót végző személyen autonómmá válnak. A vezető távozása után egy ilyen közösség még mindig képes szárba szökkenni, szinte problémák nélkül elfogadni az új vezetőt, aki az Egyházat képviseli majd. A cigánypasztorációban sajnos gyakori probléma, hogy az emberek a pap személyéhez kötődnek és nem magához az Egyházhhoz. Sajnos ilyen esetekben egy erősnek tűnő közösség könnyen szét tud esni, ha csupán a pap tekintélyére, szeretetére van alapozva. Ezért egy objektív, céltudatos kisebb távolság nagyon hasznos lehet az autonómiára való nevelés közben.

1.11 Gyerek cipőben járó cigány missziós munka

Modern korunkban az Egyház missziós munkája új lendületet követel meg tőlünk. ez mindannak, amit a technika fejlődése közben eszközként rendelkezésünkre Köszönhető állít (informatikai eszközök, média, kiadványok) a cigánypasztoráció végzése közben. A misszió kilátásai és lehetőségei kiszélesedtek. Ez egyfajta folyamatos fejlődés eredményeként értelmezhető, mely arra vezethető vissza, hogy az emberiség történelme során megfigyelhetően gyakran vannak olyan korszakok, melyek dinamikusabb missziós tevékenységre ösztönöznek bennünket. A misszióba fektetett energia soha sem bizonyult terméketlennek, bármilyen szegmensén kezdett küldetésbe az Egyház a világnak, más kultúrák között. Ez alól a cigány kultúra sem kivétel. A misszionálás területe mérhetetlenül nagy és kiaknázatlan a cigánypasztoráció gyakorlásának szempontjából: cigánytelepek, olyan intézmények ahol magas létszámban vannak jelen cigányok. Tapasztalataim szerint Borsod Abaúj Zemplén megye csereháti területén különösen jellemző az általános iskolákban és óvodákban a cigányok magas létszáma. Ha csupán a hazánkban elért cigánypasztorációs eredményeket vizsgáljuk a Görögkatolikus Egyház cigányok közötti tevékenysége során, akkor rájövünk, hogy még hosszú út áll a ez a speciális terület előtt, mely már most jó eredményekkel kecsegtet.

Krisztus apostolait minden emberhez, minden néphez és a világ minden tájára küldte, személyválogatás nélkül. Ez az apostolokodás határokon átívelő feladat, mely „küldetés arra, hogy feltárja és kiárassza a szeretetet minden emberre és minden népre”.¹⁴⁷ A Katolikus Egyház misszióján belül a feladatok tevékenységi körük szerint különbözőek, így van ez a cigánypasztorációval is.¹⁴⁸ A missziós tevékenység, amelyet a zsinati konstitúció szerint „küldetés a népekhez” (*missio ad gentes*) kifejezéssel jelölünk. Az Egyház elsődleges tevékenységét jelöli, amely lényeges és sohasem ér véget, „mert az Egyház nem mondhat le

¹⁴⁷ Vö: AG 10

¹⁴⁸ Vö: RM 50

az örök feladatról, vagyis arról, hogy az evangéliumot mindazokhoz eljuttassa hazánkban, akik még nem ismerték meg Krisztust, az emberek Megváltóját. Ez a szó szoros értelmében vett missziós feladat, amelyet Jézus az Egyházra bízott, és minden nap újra meg újra rábíz.”¹⁴⁹

A vallás tekintetében gyorsan változó helyzetben vagyunk, köszönhetően annak, hogy a népesség hazánkban egyfajta dinamikus mozgásban van. A régebben könnyedén meghatározható szociális és vallási kérdések mostanság nagyon összetetté váltak. Hazánkban különböző tényezők vannak, melyek hatottak a cigányok között végzett misszióra. Olyan jelenségekre kell ez alatt gondolnunk, mint a városiasodás, a tömegek vándorlása jobb megélhetés és munkalehetőség miatt. A csereháti területeken a Görögkatolikus Egyház az elvándorlás jelenségével szembesül több évtizede, hiszen görögkatolikus falvak néptelenednek el ennek következtében, mivel a fiatalok a tanulás és munkalehetőség miatt elhagyják lakóhelyüket, így többnyire a legidősebbek és a helyzetükön változtatni nem tudó cigányok maradnak helyben. A Görögkatolikus Egyháznak ezeken a területeken létkérdés, hogy sikeresen végezze cigánypasztorációs tevékenységét. A szociális és vallási helyzet átforgatólódása megnehezíti bizonyos egyházi megkülönböztetések és kategóriák kezelését, amelyekhez már hozzászoktunk. Már a zsinat előtt mondták egyes keresztény országokról és fővárosokról, hogy missziós területekké váltak. A helyzet az azt követő években bizonyosan nem javult.¹⁵⁰

Gyakran kérdésként merül fel a *Redemptoris missio* kezdetű pápai enciklikában, hogy vajon beszélhetünk-e sajátos missziós tevékenységről vagy annak elkülönített területeiről, vagy el kell fogadnunk, hogy csak egyfajta egységes missziós állapot van, következésképpen egységes és mindenhol azonos a küldetés. Amennyiben a cigány misszióról beszélünk, bizonyosan kijelenthetjük, hogy a misszióknak eltérő módszereit kell alkalmaznunk a siker érdekében, hiszen a cigánypasztoráció nem csupán misszió, több annál: a cigánypasztoráció inkulturációs tevékenység, ahol a Jó Isten egy sajátos kultúrába helyezi bele az Evangéliumot, majd annak a népnek hagyományainak csonkítása nélküli megkeresztelése történik meg.

A teljes megértéshez VI. Pál pápa szavait idézhetjük, aki úgy gondolta, hogy „szükség lesz a keresztény misztériumnak inkubálására népetek szellemiségében, hogy azután annak született hangja, mely tisztább és őszintébb, harmonikusan felemelkedjen az egyetemes

¹⁴⁹ II. János Pál szinódus utáni apostoli buzdítása a világi hívőknek az Egyházban és a világban betöltött hivatásáról és küldetéséről 1988. december 30., 35. pont, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html, Továbbiakban: CL (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.16.)

¹⁵⁰ Vö: RM 33

Egyház többi hangjának kórusába.”¹⁵¹ A Vándorlók és Úton Lévők Pápai Tanácsa 2005-ben azt mondta, hogy a kívánt új evangelizáció, s a cigányok és a *gazho*-k közötti kiengesztelődés és közösség érdekében érdemes megfelelően értékelni a „cigány különbséget”, elismerve teljes jogú létüket anélkül, hogy felégetnénk a cigány és a *gazho* kultúra között már létező hidakat.¹⁵² Ugyanezen Pápai Tanács kiadott egy 102 pontból álló cigánypasztorációs irányelvet, mely a hazánkban zajló cigányok közötti missziós aktivitást hivatott segíteni.

Ebből kifolyólag nem lehet ezt a missziós tevékenységet lekicsinyelni, hiszen komoly felkészülést kíván, mivel aki missziót végez a cigányok között, az Egyház nevében cselekszik. Ki végezhet hát cigánypasztorációt/cigány missziót? A lelkipásztori munkatársak, férfiak és nők, cigány és *gazho*¹⁵³ házaspárok, világi hívek, diakónusok, szerzetesek és szerzetesnők arra hivatottak, hogy a cigányok szolgálatára szenteljék magukat, pontosan meghatározott feladatokkal és esetlegesen a püspök, vagy az e célra létrehozott lelkipásztori struktúra élén álló személy „megbízó levelével”, bizonyos *missio canonica*, mely az adott területen Egyháztól kiadott engedély hitoktatásra, katolikus nevelésre. Megfogalmazhatjuk hát, hogy csakis az Egyház által felhatalmazott személy, az Egyház által meghatározott helyen, módon és időben végezhet cigánypasztorációt.

Fontos lenne, hogy ne érezze senki értéktelenebb feladatnak a cigánypasztorációt a többi missziós tevékenységgel szemben, hiszen a missziós tevékenység nem szorul az Egyház feladatainak peremére, hanem életének középpontjába került, mint Isten egész népének alapvető kötelessége. Az, hogy az egész Egyház missziós egyház, nem zárja ki, hogy létezzék egy sajátos misszió, amely a pogányoknak szól, esetünkben a magyarországi cigányságnak. Ugyanígy, az a megállapítás, hogy minden katolikus egyúttal misszionárius is, nem zárja ki azt, hogy van egy speciális hivatás, amely életcélként jelöli meg a pogányok megtérítését.¹⁵⁴

1.12 Folyamatos meghívás a cigánypasztorációra

Az *Ad gentes* kezdetű pápai konstitúció hatodik pontjában a misszió meghatározásra került, ahol kimondják, hogy e feladat soha nem változik, jóllehet a körülményektől függően sokféle megoldást találhatnak azok, akik végzik.¹⁵⁵ Összegezvén tehát a látható különbségek,

¹⁵¹ VI. Pál beszéd Afrika püspökeihez, 1969. július 31., http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1969/documents/hf_p-vi_hom_19690731.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.16.)

¹⁵² *Irányelvek*, 34.

¹⁵³ A cigány nyelv dualista, öndeterminációja, mely szerint a világot cigányok és nem cigányok lakják. Hasonlóval más kultúrákban találkozhatunk: goj (héber), gajin (japán), gringó (Szud-Ameriaka)

¹⁵⁴ Vö: RM 32

¹⁵⁵ Vö: AG 6

melyek az Egyház missziós tevékenységeiben vannak jelen, a külső körülményekből adódnak, melyek között a Katolikus Egyház kifejti missziós tevékenységét. A hazánkban működő cigánypasztoráció valóban sajátos körülmények között zajlik, mely a kulturális különbségekből, néhány kivételes esetben nyelvi különbségekből is adódhatnak.¹⁵⁶

A külső körülmények az Egyháztól, a népektől, közösségektől és az emberektől is függenek, akikhez a küldetése szól a missziót végző személynek. Természetesen a cigányok között végzett missziót nem lehet elképzelni cigány származású emberek közreműködése nélkül. Ennek az evangelizációs-missziós folyamatnak mindenképpen a cigányságnak, mint népcsoportnak belső igényéből kell megszületnie, hiszen ezt kívülről rá nem erőltethető senkire. A cigányságnak belső igényeként kell megjelenjen az a vágy, mely a Katolikus Egyház misszióját áhítja, mint ahogyan ezt Sója Miklós atyánál is láthattuk a zarándokolni vágyó cigányok esetében.

Az evangelizáció szempontjából három szituációt különböztethetünk meg a *Redemptoris missio* véleménye szerint. Ebből az első, amikor az Egyház missziós tevékenysége elsősorban azokra a népekre, népcsoportokra, szociális–kulturális összefüggésekre irányul, amelyekben Krisztus és az Ő Evangéliuma ismeretlen, vagy ahol hiányoznak a beérett keresztény közösségek, amelyek képesek arra, hogy az adott körülmények között megéljék és más embercsoportoknak is hirdessék hitüket. Ez a tulajdonképpen népeknek szóló misszió (*missio ad gentes*).¹⁵⁷

A második szint szerint léteznek olyan közösségek, amelyek megfelelő, szilárd egyházi szervezettel rendelkeznek, buzgóak a hitben és a hit megélésében, az evangélium melletti tanúságtételükkel hatással vannak környezetükre, és érzik a világmisszió iránti felelősségüket. Ezekben bontakozik ki az Egyház lelkipásztori tevékenysége.

A harmadik lépcsőfok ahol létezik egy közbülső helyzet is, elsősorban az ősi keresztény országokban, olykor még a fiatalabb egyházakban is, ahol a megkereszteltek egész csoportja elvesztette az eleven hit erejét, vagy már nem is vallja magát az Egyház tagjának, mert életükben eltávolodtak Krisztustól és az Evangéliumtól. Ebben az esetben új evangelizációra vagy megismételt evangelizációra van szükség. A *missio ad gentes* sajátos missziós tevékenység, azon népek és olyan csoportok felé irányul, amelyek még „nem hisznek Krisztusban”; „akik még távol vannak Krisztustól”; amelyekben az Egyház „még nem vert gyökeret”; és amelyek kultúráját az evangélium még nem hatotta át.¹⁵⁸ Ebből a mondatból

¹⁵⁶ Vö: Uo.

¹⁵⁷ Vö: RM 52

¹⁵⁸ Vö: RM 53

arra a következtetésre jutunk, hogy nagy jelentősége van a cigánypasztorációnak az Egyház azon területein, ahol a cigányság köreiben az egyházi tanok nem vertek gyökeret, noha a keresztlés nagyon fontos számukra.

A misszió végzése közben azonban nem csupán külső, hanem belső akadályok is felmerülhetnek, amelyek még fájdalmasabbak. Már VI. Pál pápa is rámutatott mindenekelőtt a buzgóság hiányára, amely azért is súlyos, mert belülről fakad, és elernyedés, csalódottság, kényelemszeretet, érdektelenség és főként az öröm és a remény hiánya táplálja. A misszió eleve más, mint az Egyház más tevékenysége, hiszen olyan csoportokhoz és olyan területek felé fordul, amelyek esetleg azért nem keresztények, mert az evangélium hirdetése és az Egyház egyáltalán nincs vagy elégtelenül van jelen.

A *Redemptoris missio* világosan beszél azokról a direktívákról, melyek könnyedén értelmezhetőek a hazánkban folytatott cigánypasztorációs tevékenységre. Nem szabad ellankadni az evangélium hirdetésében és új egyházközségek alapításában azon népek és csoportok körében, ahol ez még hiányzik, hiszen ez az Egyház feladata, amely minden néphez küldetett egészen a föld végső határáig. Az ilyen missziós tevékenység nélkül az Egyház elvesztené létének alapvető értelmét és egész célját. A *missio ad gentes* gondolatmenetét követve, a hazánkban élő cigányságra is gondolhatunk, hiszen az őket célzó misszió rendkívül aktuális napjainkban. Ha megvizsgáljuk a Katolikus Egyház cigányság között elért eredményeit hazánkban, akkor láthatjuk, hogy valóban gyerekcipőben jár a cigány etnikum között elért eredmény, bár nagyon biztató jeleket mutat. Ezen a területen végzett munkánk során nagy türelemre és toleranciára van szükségünk, hiszen gyors eredményeket szeretnénk és sokszor az apróbb sikerek elkerülik a figyelmünket. A cigányság missziója valóban, mint hiány jelent meg az Egyház palettáján hazánkban egészen a 19. századig, majd rohamosan fejlődésnek indult ez a missziós terület is.

Ahhoz, hogy a cigánypasztorációt hatékonyan tudjuk végezni, az Egyháznak meg kellett vizsgálnia azokat a vonatkozó dimenziókat, melyek hatással lehetnek ezen a területen kifejtett missziós tevékenységünkre. Látni kellett azokat a lehetőségeket, melyeken keresztül Egyházunk rést nyithat a cigány kultúrában, hogy bele helyezhesse abba az Evangéliumot. A cigánypasztoráció megfelelő elindításában az antropológiai dimenzióknak nagy jelentősége van a Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsának dokumentuma szerint, mert a cigányok különösen is nyitottak egy-egy esemény érzelmi vonatkozását tekintve, főleg ha annak családi vonatkozása is van. A cigányság történelemhez való viszonya mindvégig alapvetően érzelmi marad. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a térben és időben való

tájékozódásuk nem földrajzi helyekhez vagy naptári dátumokhoz, hanem főként egy-egy találkozás, munka, szerencsétlenség, ünnep érzelmi intenzitásához kötődhet.

A II. Vatikáni Zsinat a területi elv alapján elismerte a pogányok misszionálását, ami ma is fontos, hiszen meghatározza a felelősséget, az illetékességet, és a tevékenység földrajzi határait. Igaz, hogy a világraszóló küldetésnek világraszóló perspektívája kell legyen: az Egyház nem fogadhat el valójában semmiféle határokat és politikai korlátokat, amelyek a missziós jelenlétet behatárolnák. De az is igaz, hogy a pogányok megtérítése, ami más, mint a hívők lelki gondozása és az újraevangelizálás, világosan meghatározott területekre és embercsoportokra vonatkozik. A cigánypasztoráció során néhol érzelmi akadályokba is lehet ütközni, melyeket, eltérő politikai nézetek is okozhatnak. Tapasztalataim szerint gyakorta előfordul, hogy templomainkban a cigányok együtt imádkoznak a szélsőséges politikai álláspontú hívekkel. Sok esetben az ismert politikai nézetet képviselő (egyébként hitüket gyakorló hívők) miatt nem jöttek el a cigányok templomba. Az egyik legfontosabb feladata egy missziót végző személy meghatározása során talán az, hogy ha valaki az Egyház nevében lép fel, akkor soha sem politizálhat, hanem minden alkalommal az erkölcsiséget kell képviselnie. A kettőt semmilyen körülmények között nem lehet felvállalni, esetlegesen ezzel megosztva leendő híveinket. Napjainkban a katekumenátus/evangelizáció fogalmát szükséges hangsúlyoznunk, hiszen a cigányok között végzett misszióra is igaz, hogy kevés a keresztleletlen cigány hazánkban, de annál többen vannak, akik nincsenek tisztában saját vallásuk értékeivel.

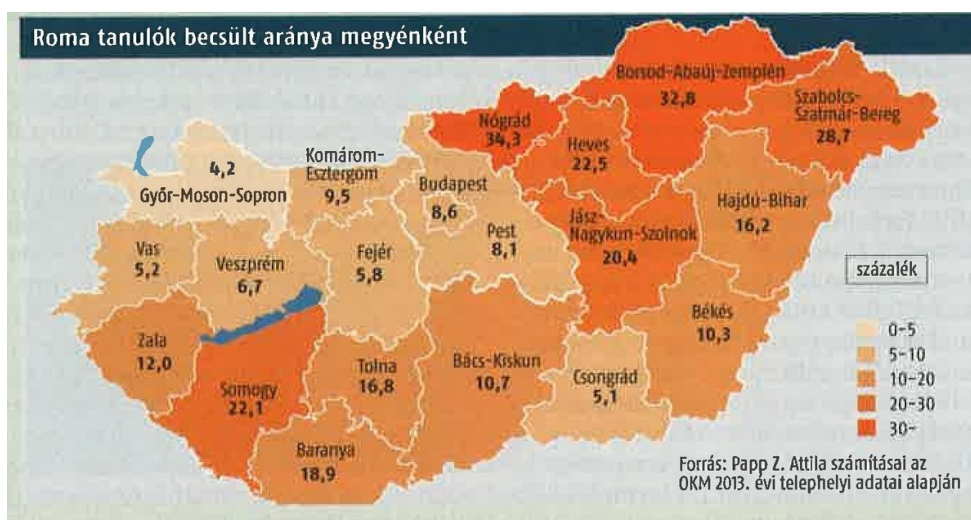
1.13 A cigánypasztoráció szükségessége

A cigánypasztoráció szükségességét és megkerülhetetlenségét számokkal is alá tudjuk támasztani. Papp Z. Attila 2013-ban számításokat végzett, melyben világosan kimutatja, hogy az iskolákban lévő tanulók száma - különösen a Magyar Görögkatolikus Egyház északkeleti területein- átlagosan 30%-ban cigány származású diákokból áll.¹⁵⁹ A cigányság szegényebb rétegében egyfajta népességrobbanás figyelhető meg az elmúlt tíz év távlatában. Négy év távlatában bizonyosak lehetünk abban, hogy ezek a mutatók emelkedtek.

¹⁵⁹ PAPP, Z. A., *Roma tanulók becsült aránya megvénként,*

<https://www.google.com/search?q=papp+zolt>

https://www.google.com/search?q=papp+zolt%3%AIn+attila+okm+2013&tbm=isch&tbs=rimg:CasqiKtGITkflji9nZ8fVqLTsstvoctV7Mzm8SDndnUMpJSnLrZhNkmMjIKJhUM4YtwL7eXxjdD0HwexczM72bbHDyoSCb2dnx9WotOyEbzUX2a6V3OXXKhJy2hy1XszOYRA8XUH75rC8qEgnxIOd2dQyklBFcsSJBk9hDTioSCacutmE2SYyMEe_1y23ZDpUD3KhIJgomFQzhi3AsRgcIPEWiyuqsqEgnt5fGN0PQfBxHIP_1uBmvTSPSoSCbFzMzvZtscPEe5iQEOJNKtM&tbo=u&sa=X&ved=2ahUKewjhrLmtmrjiAhUIr6QKHT52A28Q9C96BAgBEBs&biw=1366&bih=625&dpr=1#imgre=tdrQv-LdkFwW5M: (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.16.)

Szakemberek becslése szerint, a magyar társadalom nincs abban a helyzetben, hogy ne foglalkozzék a cigánysággal. A tízmillió lakos közül 6-7 százalék a roma etnikumhoz tartozik, ez 600-700 ezer személyt jelent. Míg a cigány népességben a legfiatalabb korosztályok a legnépesebbek, addig a magyar összlakosság fiatalabb korosztályai egyre kisebb létszámúak. Ennek következtében a cigány népesség fiatalabb.¹⁶⁰ Míg az össznépesség 1990 és 2000 között mintegy háromszázezer fővel csökkent, addig a 6 százaléknyi cigányság létszáma több mint százezerrel növekedett. Ez a jövőt is előrevetíti. A jövőben várható, hogy a cigányság arányszáma az össznépesség körében egyre gyorsabban fog növekedni. Tehát nemcsak azért kell foglalkoznia a magyar társadalomnak a cigánysággal, mert a cigány lakosság aránya magas, hanem azért is, mert a népesség legdinamikusabban növekvő létszámú csoportja.¹⁶¹

Elkerülhetetlen, hogy a Görögkatolikus Egyház komolyan gondolkodjon azon, hogy miként tudná hatékonyan végezni cigánypasztorációját. Ehhez természetesen a cigányság akarata is szükséges tényező, melynek, alulról jövő kezdeményezésként, belső igényként kell megjelennie. A belső igény felkeltésében jó segítséget nyújtanak tapasztalataim szerint a *cursillo* lelkeségi mozgalom és a hiteles tanúságtételek. Ennek gyakorlati vonzatai is vannak, hiszen az Egyház nem minden területére tud papokat disponálni, ezért szükséges, hogy arról gondolkodjunk, hogy mit tehet a Görögkatolikus Egyház a területein élő cigányság hitének mélyebb megismertetése és konzerválása érdekében.

Az Egyház missziós tevékenységét vizsgálva láthatjuk a Redemptoris missio leírásában, hogy a legutóbbi időkig a missziós tevékenység főként az elhagyott területeken folyt, távol a civilizált központoktól és területektől, amelyek a kommunikációs nehézségek, a

¹⁶⁰ Vö: ÉLŐ, A., *Kisebbségből többség*, <http://valasz.hu/itthon/kisebbsegbol-tobbseg-127777>, (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.25.)

¹⁶¹ Vö:Szerző: Ismeretlen, *A legdinamikusabban növekvő népcsoport*, <https://ujember.hu/a-legdinamikusabban-novekvo-nepcsoport/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.16.)

nyelv és a klíma miatt megközelíthetetlenek voltak. Mostanra a népek evangelizációjának képe láthatóan változott. Az előnyben részesített helyek a nagyvárosok lettek, amelyekben új szokások és életstílus, a kultúra és a kommunikáció új formái keletkeztek, amelyek befolyásolják a lakosságot. Az előzőekben már említett fruktuáció hatással van a cigánypasztorációkra. Valóban az utolsók kiválasztása kötelez azoknak az embercsoportoknak a felkarolására, akik legjobban elszigetelődtek.¹⁶²

1.13 Missziós utak a cigánypasztorációban

A missziós tevékenységről magáról azt állapíthatjuk meg, hogy megegyezik Isten elhatározásának epifániájával, létrejött a világban és a világ történelmében Isten az üdvösségtörténetet az történelem keretei között viszi véghez.¹⁶³ Az Egyház missziója különböző formákban valósul meg, összetett valóságként működnek, a missziók közül egyesek az Egyház és a világ jelenlegi helyzetében különös jelentőséggel bírnak. A missziós aktivitás egyik fő ismérve a hiteles tanúságtétel, hiszen e kor emberei sokkal inkább hisznek a tapasztalatoknak, mint az elméleteknek.¹⁶⁴ Krisztus küldetését mi folytatjuk jelen korunkban, és ennek a cigánypasztorációban is lenyomata kell hogy legyen kézzel foghatóan. A tanúságtétel első formája a misszionáriusnak, a keresztény családnak és a templomi közösségnek az élete, amely új magatartásmintát közvetít.¹⁶⁵ A *Populorum progressio* tanúsága szerint a világ elsősorban azt az evangéliumi tanúságot fogadja el, amely figyelemmel fordul az emberekhez, szeretettel a szegényekhez, a kicsinyekhez és a szenvedőkhöz. Ez az önzetlen magatartás és aktivitás, amely távol áll a minden emberben mélyen gyökerező túlzott önszeretettől, előcsalogatják azokat az alapkérdéseket, amelyek Isten és az Evangélium felé irányítják az embert, arra indít, hogy bizonyos kérdésekkel forduljanak Isten és az Evangélium felé. A béke, az igazságosság, az emberi jogok, az emberi fejlődés szolgálata szintén evangéliumi tanúságtétel, ha az ember iránti figyelemmel párosul, a teljes ember haladására irányul. A misszionárius, aki egyszerűen Krisztus példája szerint él, még ha korlátokkal és emberi hibákkal megtűzdelve is, jele Istennek és a természetfölötti valóságnak. A cigányok között hittérítő aktivitást ellátó személy az Egyház archetípusát testesíti meg, miszerint egyszerre szent hivatásából fakadóan, ám emberi anyagából fakadóan

¹⁶² Vö: RM 62

¹⁶³ Vö: AG 9

¹⁶⁴ Vö: EN 41

¹⁶⁵ Vö: *Populorum progressio* lettera enciclica di Sua Santità Paolo PP. VI, 42, http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_26031967_populorum.html, Továbbiakban: PP (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.16.)

bűnös is.¹⁶⁶ Az utóbbi években szentszéki nyilatkozatok és ökumenikus események kapcsán katolikus és nem katolikus teológusok részéről újra meg újra vitatják a zsinati egyháztant az Egyház kettős természetét illetően. Ezen kettős természet emberi oldalán sok javítani való van még, hiszen a befogadó egyházközség hospitalitása jócskán javításra szorul, bár jelentős eredményekkel büszkélkedhetünk.

A *Redemptoris missio* kezdetű pápai konstitúció véleménye szerint a keresztény ember olyan létező, aki egészen benne él népében, amelyhez tartozik, és a hazához, népéhez és nemzeti kultúrájához való hűségével is tanúskodik az Evangéliumról; mindig tanúja annak a szabadságnak, melyet Krisztus hozott. A kereszténység mindig nyitott a világot átfogó testvériség számára, mert minden ember fia vagy leánya ugyanannak az Atyának, Krisztusban pedig testvérek.¹⁶⁷ Ennek köszönhetően világosan megfogalmazható számunkra az, hogy a cigányok közötti misszió az Egyház legbensőségesebb küldetésére rezonál, miszerint az Egyház célja, hogy minden kultúrát megszólítva ültesse bele az Evangéliumot egy új közegbe, melyet sérülés nélkül akar minden értékével üdvözíteni. A kereszténység abból a célból lett megalapítva, hogy tanúságot tegyen alapítójáról Krisztusról, mondja a *Redemptoris missio*, amennyiben bátran és prófétai módon harcol a politikai korrupció, a gazdasági hatalmaskodás ellen, és közben nem keresi a maga dicsőségét vagy anyagi előnyét, saját javait a szegények szolgálatára fordítja és Krisztus egyszerűségét követi, melyek a cigánypasztoráció során remekül megvalósítható céloknak tűnnek. A cigánypasztoráció során a hithirdetés tárgya mindig Jézus Krisztus kell legyen, akit megfeszítettek, aki meghalt és feltámadt a cigányokért is, csakúgy mint más népekért. Ő általa szabadulunk meg teljesen a gonosztól, a bűntől és haláltól. A *Dominum et vivificantem* logikáját követve arra kell gondoljunk, hogy Krisztusban ajándékozza Isten az új életet, az isteni és örök életet azoknak a cigányoknak, akik Krisztus megismerésére törekszenek.¹⁶⁸ Ez az a jó hír, amely megváltoztathatja a cigány embereket és az emberiség történetét, és amelynek megismerésére minden népnek joga van. A *Dominum et Vivificantem* kezdetű enciklika arról tesz tanúságot, hogy ennek a hirdetésnek azon emberek és népek életkörülményei közepette kell történnie, akik elfogadják azt. A *Dominum et Vivificantem* szerint az üdvösség és a szabadulás, amelyet Krisztus hozott, hozzátartozik az emberi élet teljességéhez, az időben és az örökkévalóságban, itt és már most kezdődően, a személyek és közösségek életének az Evangélium szellemében való alakításával. A

¹⁶⁶ Vö: LG 8

¹⁶⁷ Vö: RM 72

¹⁶⁸ Vö: II. János Pál enciklikája a Szentlélekről az Egyház és a világ életében, *Dominum et Vivificantem* 42. pont, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_18051986_dominum-et-vivificantem.html, Továbbiakban: DV (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.16.)

hirdetésnek továbbá a hallgató iránti szeretetből és megbecsülésből kell fakadnia, világos és a körülményekhez alkalmazkodó nyelven kell történnie. Ebben működik a Lélek, és létesít kapcsolatot a misszionárius és hallgatója között, ami azért lehetséges, mert ő is és hallgatói is Krisztus által az Atyához kapcsolódnak.¹⁶⁹

Isten igéjének hirdetése a keresztyén megtérésre irányul, azaz Krisztusnak és az ő Evangéliumának teljes és őszinte befogadására a hit által. A megtérés Isten ajándéka, a Szentháromság műve; a Lélek az, aki megnyitja a szívet, hogy az emberek higgyenek az Úrnak „és megvallják” Őt.¹⁷⁰ Minden cigányokat evangelizáló egyházi tevékenységnek az a remény képezi a magvát, hogy a cigányok saját kultúrájukon keresztül képesek az Evangélium üzenetét az életükre applikálni, és ők maguk is az Egyház tisztas tagjává lesznek, mint Krisztus testének építő kövei.¹⁷¹ A megtérés a hitben kezdettől fogva egyetemes és radikális követelményként jelenik meg, amely Isten ajándékát korlátok és fenntartások nélkül elfogadja. Egyúttal meghatározott és lendületes folyamatosság, amely egy egész életre szól, állandó átmenet a „test szerinti életből” a „Lélek szerinti életbe”.¹⁷² Sokan a cigányok megtérésevel kapcsolatban életstílus változásáról beszélnek, integrációról, egy nagyobb közösségbe való csatlakozásról. Ennek a megtérésnek valóban radikálisnak kell lennie, hiszen valakinek az élete teljesen megváltozik, amikor annak közepébe magát Krisztust helyezi. Márk evangéliumában láthatjuk, hogy mindenki fel van szólítva a megtérésre, mindenkit életváltoztatásra hív Keresztelő János.¹⁷³

A *Redemptoris missio* véleménye értelmében úgy fogalmazhatjuk meg állításunkat, hogy a megtérésre szólító hívás, melyet a misszionáriusok a nem keresztyén cigányokhoz intéznek, napjainkban vita vagy elhallgatás tárgya lett, mert azt „prozelitizmusnak” tekintik bizonyos nézetek. A *Redemptoris missio* szerint bizonyos emberek azt mondják, elegendő az embert több emberségre segíteni vagy a saját vallásának hűségesebb követésére buzdítani, avagy elegendő közösségeket életre hívni, amelyek alkalmasak az igazságosság, a szabadság, a béke és a szolidaritás szolgálatára. De közben elfelejtik, hogy minden embernek joga van Isten „jó hírének” megismerésére, amely Jézus Krisztusban vált ajándékká és nyilvánvalóvá. Az ember így tudja megvalósítani saját hivatását.¹⁷⁴ Az apostolok, a Szentlélektől indítva mindenkit felszólítottak életük megváltoztatására, megtérésre és a keresztség felvételére. A

¹⁶⁹ Vö: Uo.

¹⁷⁰ Vö: 1Kor 12,3

¹⁷¹ Vö: 1Kor 12,27

¹⁷² Vö: Róm 8,3-13

¹⁷³ Vö: Mk 1,4

¹⁷⁴ Vö: RM 46

pünkösdi esemény után Péter meggyőző módon szól a tömeghez: „Mit tegyünk hát emberek, testvérek?” „*Tartsatok bűnbánatot* – felelte Péter –, és keresztelkedjék meg mindegyiktek Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára. Így megkapjátok a Szentlélek ajándékát”.¹⁷⁵ Máté evangéliumában azt láthatjuk, hogy a Krisztushoz való megtérés szorosan összefügg a keresetséggel: ezt a kapcsolatot nemcsak az Egyház gyakorlata teremtette meg, hanem Krisztus akarata, aki azért küldte el tanítványait az összes népekhez, hogy kereszteljék meg őket.¹⁷⁶ A keresetség valójában újjáteremt minket Isten gyermekeinek életére. Összekapcsol Krisztussal, és felken minket a Szentlélekben. A keresetség nem egyszerűen a megtérés pecsétje, avagy azt jelző és igazoló külső jele, hanem szentség, amely ezt a Lélekben történő újjászületést jelzi és eszközli. Valódi és felbonthatatlan kapcsolattal fűz a Szentháromsághoz, és a megkereszteltet Krisztusnak és Egyházának tagjává teszi.

Minderre gondolnunk kell mondja a *Redemptoris missio*, mert a pogányok misszionálását illetően sokan hajlanak arra, hogy különválassák a megtérést a keresetségtől, és ez utóbbit nem is tartják szükségesnek. Igaz, hogy bizonyos vidékeken társadalmi szempontból a keresetséghez olyan nézetek kapcsolódnak, amelyek a hit valódi értelmét elhomályosítják. Ez különböző történeti és kulturális tényezőknek tulajdonítható. Ezeket – ahol még előfordulnak – meg kell szüntetni, hogy a lelki újjászületés szentsége teljes jelentőségében felragyogjon. Erre a feladatra a helyi egyházaknak kell vállalkozniuk. Az is igaz, hogy sok ember bensőleg azonosítja magát Krisztussal és tanításával, de ezt nem kívánják szentségi köteléssel megerősíteni, mert előítéleteik vagy a keresztények hibái miatt nem fogadják el az Egyház valódi természetét, amely a hit és a szeretet misztériumán nyugszik.¹⁷⁷

A cigányok felé irányuló misszió célja: keresztény közösségek alapítása és az egyház elvezetése a teljes érettségre. Egyedül ez lehet a missziós buzgólkodás sajátos és legfőbb célja, ami csak akkor teljesül, ha sikerül megfelelően működő új helyi vallási cigány közösséget alapítani. Erről szól kimerítően az *Ad gentes* dekrétum, és a zsinat után ezt hangsúlyozza a teológiai fejlődés is: az Egyház misztériuma jelen van minden részegyházban, amennyiben az nem különül el, hanem kapcsolatban marad az egyetemes Egyházzal és megőrzi missziós jellegét.¹⁷⁸ Az *Ad gentes* kiemeli, hogy mivel a részegyháznak a lehető legtökéletesebben meg kell jelenítenie az egyetemes Egyházat, tudnia kell, hogy küldetése

¹⁷⁵ Vö: ApCsel 2,37-38

¹⁷⁶ Vö: Mt 28,19

¹⁷⁷ Vö: LG 6-9

¹⁷⁸ Vö: AG 19-22

van a vele egy területen élő, Krisztusban még nem hívőkhöz, hogy mind az egyes hívők, mind az egész közösség tanúságtevő élete Krisztusra mutató jel legyen számukra. Szükséges az igehirdetés is, hogy mindenkihez eljusson az evangélium. Elsősorban a püspököknek kell lennie a hit hirdetőjének, aki Krisztushoz vezet az új tanítványokat.¹⁷⁹

1.14 A cigánypasztorációs és az inkulturáció

A kultúra fogalma általános és egyszerű. Gyakorta használjuk olyannyira természetesen, hogy nem is gondolkodunk jelentéséről. Hétköznapi használata általában valamilyen értékes, magasabb rendű dolgot jelöl leginkább a művészetek irányába mutatva. Eszünkbe jutnak épületek, műalkotások, zene, színház, utazási élményeink, vagy a ma már mindenki által elérhető ismeretterjesztő filmek, amelyek egzotikus országok szokásait, jellegzetességeit mutatják be. Felidézzük történelmi tanulmányainkat: az antik Hellászt és Rómát, vagy éppen kilátogatunk a Hortobágyra és rádöbbenünk, hogy a szürkemarka és a mangalica tartása, vagy a kukorica termesztése is végsősoron kulturális dolog. Használjuk a kulturált ember és kulturált viselkedés kifejezéseket is, amelyekkel műveltségi szintet jelölünk: valaki birtokában van annak a tudásnak, amely viselkedésében, sőt értékében is megkülönbözteti az egyént a tudatlanoktól, a tömegetől. Ha azonban megkérdeznének, mi a kultúra definíciója, nehezen tudnánk rövid, szabatos választ adni.¹⁸⁰

A szociológiában használt kultúrafogalom a hétköznapi fogalomnál sokkal tágabb. A szociológia – a kulturális antropológiához hasonlóan a kultúra fogalmába tartozónak tekinti nemcsak és nem is elsősorban az irodalmi, művészeti, zenei alkotásokat, azok ismeretét és élvezetét, hanem egyrészt az emberek alkotta tárgyakat (például épületeket, bútorokat), másrészt és főképpen a társadalom viselkedési szabályait, normáit, az azokat alátámasztó értékeket, a hiedelmeket, a vallást, továbbá a hétköznapi és tudományos ismereteket, végül magát a nyelvet. Tehát a kultúra anyagi, kognitív és normatív elemekből áll, vagyis tárgyakkól, tudásból, továbbá értékekből, normákból. Fontos különbség a mindennapi gondolkodás és a szociológiai fogalomhasználat közt az is, hogy a hétköznapi beszédben szokás egy-egy népről azt mondani, hogy műveletlen vagy művelt, ezzel szemben a szociológiai felfogás szerint minden emberi közösségnek van kultúrája, mert szükségképpen vannak ismeretei, használ bizonyos tárgyakat és követ bizonyos viselkedési szabályokat.¹⁸¹

¹⁷⁹ Vö: LG 25

¹⁸⁰ Vö: BODA L., *Inkulturáció- Az Evangélium és a kultúrák átültetése*, Mundecon, Budapest 1994, 18-22.

¹⁸¹ BODA L., *Inkulturáció- Az Evangélium és a kultúrák átültetése*, 18-22.

A jelenkori missziológiai kutatások a keresztény misszió kétezer éves tevékenységét vizsgálva az evangélium és a kultúra találkozásának megvalósulását az inkulturáció fogalmával illették. A kereszténység lényege, hogy minél jobban be tudjon épülni egy kultúrába az adott környezetnek, vagyis a kontextusnak megfelelően. A keresztény hit üzenete azok életében valósult meg, akik értelmezték az üzenetet, vagyis lefordították a saját kultúrájuk nyelvére. Ezért ez az üzenet mindenképpen történeti módon, ott és akkor vált az életük részévé, vagyis kontextuálisan történt, mivel be tudott épülni az adott kultúrába. Ehhez szükség volt azokra a közvetítőkre, akik segítették az evangéliumnak ezt a fordítását, értelmezését.

Különböző inkulturációs modellek sietnek a segítségünkre, hogy a Görögkatolikus Egyházban sikeres cigánypasztorációt folytathassunk. A jelenkori missziológiai kutatások a keresztény misszió kétezer éves tevékenységét vizsgálva az evangélium és a kultúra találkozásának megvalósulását az inkulturáció fogalmával illették. Az inkulturáció a kontextuális teológia egyik fontos modellje, ahogy ezt David J. Bosch bemutatja kutatásában: “A keresztény hit csakis úgy létezhet, hogy le van fordítva valamilyen kultúra nyelvére...Az ősegyház, amely a zsidó és a pogány világot egyaránt átfogta, egy kultúraközi légkörben született, a fordítás égisze alatt.”¹⁸²

A keresztény misszió történetének nagyobb szakaszait vizsgálva jól látható, hogy az evangélium és kultúra találkozását nagyban meghatározta az üzenetet közvetítő közösség, akik az inkulturációs folyamatot különböző módon valósították meg. A legtöbb esetben azonban nem beszélhetünk a kulturális környezetet szem előtt tartó megközelítésről. Az első századok keresztényei az evangéliumot igen változatos liturgikus, nyelvi és kulturális környezetben terjesztették nagy sikerrel. A hangsúly a helyi gyülekezetre esett ezekben a korai időkben.¹⁸³ Ettől a korai sikeres modelltől az egyház hamarosan eltért a történelmi helyzet függvényében. Az államvallás sok évszázados időszakában az egyház a kultúra hordozójaként mutatkozott be. Missziói módszere az általa alacsonyabb rendűnek mondott pogány népek felé fordította a tekintetet. A pogány kultúráknak meg kellett hajolniuk az egyház előtt, és széthullásukkal létrejöhetett a keresztény állam. Ahol ez nem történt meg valamilyen okból, ott nem járt sikerrel a küldetés. A középkor végével a kezdetben jezsuita majd protestáns missziók célkitűzése volt elérni azokat a távoli népeket, akik még nem ismerték Krisztust. Ezek a nyugati keresztények nem voltak tudatában annak, hogy missziós üzenetük és teológiájuk kulturális meghatározottságú, tehát nem tiszta üzenet. Saját kultúrájukat

¹⁸² Vö: BOSCH, D. J., *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*, Harmat-PMTI, Budapest 2005, 541.

¹⁸³ Vö: BOSCH, D. J., *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*, 410.

kimondatlanul is kereszténynek tekintették, és így az evangéliummal együtt a nyugati gondolkodást és liturgiát is exportálták. A megtérések folyamatának gyorsítására azonban módosításokra kényszerültek. Ezek a módosítások nem jelentették a nyugati teológia megváltoztatását, hanem engedményeket tettek a harmadik világbeli keresztényeknek arra, hogy saját kultúrájuk bizonyos elemeit használhassák új hitük kifejezéséhez. Ezek sokszor csupán mellékes dolgokra korlátozódtak. A kultúrát ezek a misszionáriusok elemekre osztották, és csak a számukra semleges elemek használatát engedélyezték. Matteo Ricci kínai szolgálatában elsőként túllépett a korábbi hagyományos modellen, és próbált beépülni a fogadó kultúrába úgy, hogy értéként fogadta el azt. Követőivel Kína konfucianus tudósainak ideáljaihoz igazodtak. Elsajátították a hagyományokat, a kínai klasszikusokat, és helyi öltözékben hirdették az igét az elitrétegnek. Kezdetben nem templomot építettek, hanem kínai szokás szerint magánakadémián tanítottak. Ricci felismerte, hogy az ország vezető világképét nem a buddhizmus jelentette, hanem sokkal inkább a fejlett szociális etikával rendelkező, az ősokeket mélységesen tisztelő konfucianizmus.¹⁸⁴ A hittérítő munka során az evangéliummal összefonódott kultúra együttes átadása a misszionáriusok mindenkori problémája. Saját, kereszténynek nevezett kultúránkat vizsgálva könnyen eljuthatunk a probléma lényegéhez, vagyis hogyan tudjuk az evangélium alapján kritikával illetni saját kultúránkat? Az evangélium már önmagában is kulturálisan meghatározott, mivel emberi nyelven lett lejegyezve egy adott kultúra kifejezéseivel és képeivel. A lelki munkások elsődleges feladata, hogy lefordítsák azt először a saját nyelvükre, azután a fogadó kultúra nyelvére. A korai missziók résztvevői gyakran estek abba a hibába, hogy teljesen elutasították a távoli népek életének olyan alapvető elemeit, mint zene, tánc, ruházat, díszítések, ételek és közösségi rituálék. Nem vették figyelembe, hogy ezek az elemek összefüggtek az adott nép vallásos tudatával, vagyis nem volt meg ezeknél a népeknél a szétválasztás a szent és világi viselkedés és gondolkodás között. Az elutasítás következtében létrejött kulturális vákuumot be kellett tölteniük a hittérítők életének saját elemeivel. Ezáltal sok esetben keverékvallásosság jött létre, illetve a helyi új gyülekezettagnak nem tanultak meg önállóan dönteni a biblikus tanítás alapján jó és rossz között. Megfogalmazhatjuk hát, hogy a világ, illetve annak kulturái Isten ítélete alatt állnak. Ez az ítélet Jézus Krisztus kereszthalálában csúcsosodik ki. Mivel a gyülekezet Krisztus halálára és feltámadására épül, a világot és annak elemeit szükségszerűen megítéli, mivel nem ebből a világból való. Ez az ítélet azonban nem jelentheti a kultúrák és a bűnös emberek elítélését, mivel Isten szeretetének tárgya pontosan ez a világ.

¹⁸⁴ Vö: KÜNG H.–CHING J., *Párbeszéd a kínai vallásokról*, Palatinus-Könyvek Kft, Budapest 2000, 307.

Összegezvén azt mondhatjuk, hogy a kultúra ismerete, figyelembe vétele és felhasználása az üzenet közvetítésében a történelmi példák alapján létfontosságú. Ez az inkulturáció folyamata, mely Kínában sajnos kevés kivételtől eltekintve nem működött az újkori missziók első évszázadaiban, ennek köszönhetően a kereszténység ezért nem tudott széles körben elterjedni a mai napig sem, és többnyire máig idegen vallásként kezelik. Ez a veszély ma is fennállhat az európai szekularizálódó társadalmakban. Ott ahol a kereszténység láthatóan nem tud vonzó lenni a világban élők számára veszély bújlik meg, mivel kulturálisan konzervatív értékrendje mellett stílusa és gondolkodásmódja is konzervatívként hathat. Ezekkel szemben Koreában az inkulturáció sikere olyan nagymértékű volt, hogy száz év alatt a koreai egyház többször megduplázódott. Ez még ma is erőteljes hatással van a társadalomra. Ennek egyik legfontosabb alapja a misszionáriusok felkészültsége volt, akik szociális segítségnyújtásuk és a kultúrára való érzékenységük által betöltötték a koreai nép aktuális szükségleteit mind fizikálisan, mind lelkileg. Elmondhatjuk hát, hogy ha evangéliumot hirdetünk egy idegen kultúrában, nagyon fontossá válik a megértés, megértés, befogadás és az adaptáció: végső soron az inkulturáció. Nem egyszerű fordítási kísérletre van szükség (ami egyébként ön-magában is sajátos problémákat hordoz), hanem arra, hogy úgy tegyük elérhetővé, át- és megélhetővé az evangéliumot, hogy az a befogadó kultúrájának is részévé váljon.

A cigánypasztoráció kapcsán azt a következtetést vonhatjuk le a kultúrára vonatkozólag, hogy minden kultúrához kötődő karakteres cigány elemet igyekeznünk kell beépíteni a cigányok közötti hittérítő tevékenységünk során. A cigányzene, tánc, képzőművészet, cigány írók-költők vallásos írásai mind a segítségünkre lehetnek abban, hogy a cigányok könnyebben be tudják fogadni az Evangéliumot. Vonzóvá, szerethetővé kell tennünk a görögkatolikus vallást cigányaink számára saját kulturális elemeiken keresztül.

1.15 Cigánypasztorációs irányelvek Magyarországon

A misszióink során előfordulhat néha, hogy a cigányságot, mint vallásos népet ismerjük meg, mely néha szuperszticionális elemekkel is elegyíti vallási elképzeléseit.¹⁸⁵ Ez gyakorta annak köszönhető, hogy vallási felfogásukban vallási szinkretizmus nyomait vélhetjük felfedezni. Annak érdekében, hogy a cigányok és más hasonló élethelyzetben lévő emberek pasztorációja sokkal célzottabb és hatékonyabb legyen, a Vándorlók és Úton Lévők

¹⁸⁵ BÁRSONY, J., *A jóslás, drábárélás meséje. Cigány mesék- népmesék és más történetek*, 2007 Budapest, 63-67.

Pápai Tanácsa (Továbbiakban: pápai tanács) 2005-ben összeállított egyfajta útmutatást, mely a cigánypasztorációs irányelveket határozza meg.¹⁸⁶

A pasztorációval kapcsolatos problémák sok esetben arra vezethetők vissza, hogy a cigányok valódi identitását nehéz felvázolni, hiszen rendkívül dinamikusan változik, nagyon nehéz azt nyomon követni, valamint egzakt módon gyökereit kimutatni képesek nem vagyunk.¹⁸⁷ A dokumentum szerint a cigányság olyan népcsoport melynek tradíciója elemek együttélésén alapszik, mely nem feszesen szabályozott, és mint egzisztenciális magatartási formát fogják fel. A pápai tanács meglátása szerint a cigányság életformáját alapvetően meghatározza egy vándorló életforma, mely még a migránsoknál sem fedezhető fel oly mértékben, mint ahogyan az jelen van a cigányság életében. A tanács arra a meggyőződésre jutott, hogy a cigány nomád történelméből fakadóan hajlamos arra, hogy útra keljen és mozgásba lendüljön. A dokumentum ezt a véleményét azzal szemben is fenntartja, hogy tudatában van annak a ténynek, miszerint a cigányság teljesen, vagy félig letelepedett életformát folytat. A beolvasztás, a saját identitásuktól való elszakítás miatti félelem megerősíti bennük az asszimiláció és az integráció iránti ellenállást is. Ennek köszönhetően bizonyos integratív tevékenységekre való egyházi törekvések sokkal lassabban játszódnak le a vártnál.

A vallásosság kérdése mindig kulcsmomentumként jelenik meg akkor, ha a cigánypasztorációról beszélünk. Ezért fontos számunkra a pápai tanács dokumentumának következő szakasza: „A vallásosság szintén fontos szerepet játszik a cigányság életében. Az Istennel való kapcsolatot természetesnek veszik és a családokat, főleg a fájdalmas és nyugtalanító helyzetben lévőket oltalmazó Mindenhatóval fenntartott érzelmi és közvetlen viszonyként értelmezhető. Ez a vallásosság rendszerint beépül annak az országnak a vallásába, ahol a cigányok tartózkodnak, legyen az evangélikus, református, katolikus, ortodox, muzulmán vagy más, legtöbbször anélkül, hogy bármilyen kérdést is feltennének a különbségekkel kapcsolatban.”¹⁸⁸

Ezzel lehetséges a vallási elemek keveredésének magyarázata, mely az előző fejezetben merült fel. Történelmileg ugyanis a vándorlás során, mindegy volt a rítus, a felekezethez való tartozás, a legfontosabb az volt, hogy kapcsolatba kerüljenek a transzcendentálissal, mely oltalmazza őket egy idegen közegben. Dr. Székely János püspök atya szerint a cigányság hosszú évszázadokon át szimpátiával, nyitottsággal bírt a

¹⁸⁶ *Irányelvek*

¹⁸⁷ Uo.12

¹⁸⁸ *Irányelvek* 14

kereszténységet illetően. Egyes vándorló törzseknek volt alkalmuk megtapasztalni az Egyház közelségét, mely az európai kontinensen való letelepedés után tovább mélyült.¹⁸⁹ Nem szabad elfelejtenünk azt, hogy a múlt század második felétől fokozatos közeledés figyelhető meg lelkipásztori szempontból a cigányok irányába.

A II. Vatikáni Zsinat felhívja a püspökök figyelmét, hogy „különös gondot kell fordítani azokra a népekre, akik életkörülményeik miatt nem részesülnek eléggé a plébánosok szokásos, közös lelkipásztori gondozásában, vagy azt teljességgel nélkülözik.”¹⁹⁰ VI. Pál pápa Pomeziában 1965. szeptember 26-án cigány zarándokoknak mondja, hogy „a cigányok nem az Egyház peremén, hanem az Egyház szívében vannak.”¹⁹¹

Érdekesképpen lehet megjegyezni, hogy a jelen lévő cigányok egy Mária szoborral ajándékozták meg a szentatyát, melyet a pápai tanács kápolnájában helyeztek el Rómában. Valószínűleg ez a találkozás adta az inspirációt a VI. Pál számára, hogy bizottságot hozzon létre, mely irányelveket határoz meg a cigányság pasztorációját illetően.¹⁹² A Katolikus Egyház fokozott figyelmét jelzi továbbá az, hogy a cigányság példaképet kapott Zefferino Giménez Malla, „Pelé” (1861-1936) személyében, akit boldoggá avattak. 1936-ban végezték ki a spanyol polgárháborúban mivel rózsafűzért birtokolt, melyet fegyvernek nevezett. Zefferino egy spanyolországi roma lókereskedő volt. Képmása szerepel a decsi templom szentélyének freskóján, illetve a Váci Egyházmegyében a Ceferino Ház, Komlón a Boldog Ceferino Katolikus Óvoda viseli nevét. A magyarul szlovákiai Bártfa pedig minden helységet megelőzött: a világon először itt címezték neki templomot. Ceferino Giménez Mallát 1997. május 4-én, az első roma származású emberként, negyvenezer hívő jelenlétében avatta boldoggá II. János Pál, aki így nyilatkozott El Peléről: „Élete megmutatja, hogy Krisztus minden népcsoportban jelen van, és mindenki részesül a szentségben, aki betartja parancsait és megmarad szeretetében”.¹⁹³

¹⁸⁹ SZÉKELY, J., *Cigány népismeret: Te del o Del baxt!*, 77.

¹⁹⁰ A II. Vatikáni Zsinat CHRISTUS DOMINUS kezdetű dekrétuma a püspökök pásztori szolgálatáról az Egyházban, 18. pont, Továbbiakban: CD http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651028_christus-dominus_hu.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.18.)

¹⁹¹ CAMPO INTERNAZIONALE DEGLI ZINGARIOMELIA DI PAOLO VI Pomezia, 26 settembre 1965 https://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1965/documents/hf_p-vi_hom_19650926_intmeeting-nomads.html?fbclid=IwAR0aK8Oykjih542jWRsfv2xNHGyYY8vA04cTwQJaffPlzIozBaCpRMuuq3g (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.18.)

¹⁹² *Irányelvek* 21

¹⁹³ *Patron Saint of the Rom and Sinti*

http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/migrants/documents/rc_pc_migrants_doc_20000601_no_ma_santi_en.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.18.)

A cigánypasztorációs irányelvek második fejezetének huszonnégyes pontja azt állítja, hogy minden emberre jellemző a vándorlás, aki kapcsolatban áll Istennel.¹⁹⁴ Kapaszkodópont lehet a cigányság számára továbbá, hogy Krisztus misztériuma úgy jelenik meg a Bibliában, mint aki a világra jött, majd visszatér az Atyához. Ez is egyfajta vándor motívum lehet a megtérő szemében. Krisztus életében már gyermekként fel lehet fedezni a vándort, mikor Heródes elől Egyiptomba kell menekülniük, majd onnét később Názáretbe tért vissza. Krisztus és az ő tanítványainak életében is jelen van a zarándoklat motívuma. Jézus és főként az ő követői is a hit zarándok útját járják. Jézus életét kezdettől fogva meghatározták a zarándoklatok. Már a gyermekségtörténetből megtudjuk, hogy Mária és József a Törvény előírása szerint felzarándokoltak Jeruzsálembe, hogy bemutassák a gyermek Jézust a jeruzsálemi templomban.¹⁹⁵ Lukács evangélista arról is beszámol, hogy Krisztus minden évben elzarándokolt a jeruzsálemi templomba.¹⁹⁶ A keresztény ember, úton lévő ember, aki nem feledkezik meg arról, hogy az embernek miután kiűzetett a paradicsomból végig kell mennie a bűn és szabadulás hosszú és gyötrelmes útján, és csak élete végén juthat el a mennyei Jeruzsálembe, hogy ott Istennel és Krisztussal találkozzon.¹⁹⁷ A zarándoklat tehát nem csupán egy ősrégi, szinte minden vallásban meglévő szokás, hanem az emberi élet tükré.¹⁹⁸ Ábrahám és a vándorló választott nép példája, de különösképpen Jézus Krisztus útjai megtanítanak bennünket arra, hogy mindnyájan a hit zarándokútját járjuk. Továbbá az ószövetségi hagyomány és Jézus életének folytatásaként – aki „szegényen és üldözötten vitte végbe a megváltás művét” – az Egyházat is, mely úton van az Atya felé, „ugyanerre az útra szólítja a hivatása, ami az, hogy az üdvösség gyümölcseit szétossza.”¹⁹⁹ A cigány ember számára nagyon fontos az, hogy az Egyházban otthonra találjon, hogy a keresztény életet a zarándoklaton keresztül megértse és magáévá tegye. A cigány ember számára, aki keresztény életet akar élni, meg kell értenie, hogy idegenek vagyunk itt a földön, nemcsak azért, mert ez a föld egyedül Istené, hanem azért is, mert a mennyei haza polgárai lehetünk: ott már nem mint vendégek, nem is idegenek, hanem mint a szentek polgártársai.²⁰⁰

A pápai tanács úgy gondolja, hogy a cigányság Isten vándorló népének sajátos csoportja, melyet megillet a figyelmes lelkipásztori magatartás, valamint az, hogy értékeiket

¹⁹⁴ *Irányelvek* 24

¹⁹⁵ Lk 2,21-38

¹⁹⁶ Uo. 2,41

¹⁹⁷ Jel 21-22

¹⁹⁸ NEMESHEGYI, P., *Krisztus a mi utunk*, in *Teológia* 30 (1966/3-4) 1-9.

¹⁹⁹ LG 8

²⁰⁰ Ef 2,19

megbecsüljék. Ám még inkább elmondható, hogy az Egyház katolicitásának és küldetésének belső természete is megköveteli egy ilyen jellegű lelkipásztorkodás megszervezését.²⁰¹

A cigányság értékeinek megbecsülése tekintetében ki kell emelnünk, hogy az Egyház igehirdetése során amikor olyan kultúrával találkozik, mint amilyen a cigányoké, abba be kell kapcsolódnia, az Evangéliumot bele kell ágyaznia a befogadó kultúra közegébe. Az Egyház egy eltérő kultúrába történő beágyazódása sok időt vesz igénybe. Hozzá teszi a *Redemptoris missio* kezdetű konstitúció, hogy ez nem csupán külső alkalmazkodást jelent egyházi részről, hanem a beépülés az emberi kultúra valódi értékeinek belső átítását jelenti azáltal, hogy a kereszténység a maga körébe vonja azokat, valamint a kereszténység begyökereztetését a különböző kultúrákba. A *Redemptoris missio* mint egy mélyreható folyamatként jellemzi az egyház és egy új közegű kultúra kapcsolatának kibontakozását. Ezzel a beépüléssel az Egyház elevenné teszi az Evangéliumot a különböző kultúrákban, mint amilyen a cigány kultúra maga is, és ezeket a népeket kultúrájukkal együtt be is kapcsolja a saját közösségébe, ezzel átadja nekik saját értékeiket, miközben átveszi az ő értékeiket és meg is újítja azokat. Így az Egyház az inkulturációval világos jelét adja annak, ami a lényege, és a misszionálás alkalmasabb eszközévé válik.²⁰²

A *Lumen gentium* kimondja, hogy az Egyház nem lehet személyválogató, hiszen az Egyházban minden ember meghívást kap, hogy Isten népét alkossa.²⁰³ Ennek okán nem tehetünk különbséget missziós szempontból cigány és nem cigány hívő között. Csupán a missziós eszközeink között lehetnek eltérések, melyek abból fakadhatnak, hogy bizonyos módszereket lokálisan hogyan vagyunk képesek applikálni az adott szituációs közegben. Egyértelműen katolikus identitásunk elárulását jelentené, ha bármilyen módon vagy formában teret adnánk a diszkriminációnak küldetésünk során.

A Katolikus Egyház keresi azokat a módszereket, melyekkel egyre hatékonyabba tudja hirdetni az Isten Örömhírét a cigányok számára. A küldetés része az, hogy az Egyháznak segítenie kell a cigányokat, hogy létüket megszervezzék, és megtalálják helyüket Isten országának falai között. Sajnos sok esetben a cigányok olyan körülmények között élnek hazánkban, hogy alá vetett szerepet játszanak a társadalmi változásokkal szemben, könnyedén válnak hamis ajánlatokkal politikai eszközökké. Az Egyház küldetésének egyik része, hogy megmentse ettől a cigányokat, kizárván annak lehetőségét, hogy nehogy elnyelje őket egy bizonyos materializmus, elveszítve életükből az Istenre való hivatkozást. Másik része

²⁰¹ RM 5

²⁰² RM 52

²⁰³ LG 13

továbbá, hogy segítsen kinyitni a cigányokat, mint zárt kirekesztő közösséget az Evangéliumra, embertársaikra.

A pápai tanács dokumentumában kifejti véleményét az evangelizációs és inkulturációs kérdéskörrel kapcsolatban is. A dokumentum kimondja, hogy a szükségszerű új-evangelizációnak el kell ismernie a cigányok teljes jogú létezését, anélkül, hogy a cigány és *gádzsó* kultúra közötti kapcsolatok kárt szenvednének. Lehetőség szerint kapcsolatot kell kialakítani az inkulturáció és az evangelizáció között.²⁰⁴ Az evangéliumi üzenet közvetítése során nem lehet eltekinteni a kulturális, nyelvi, hagyománybeli vonatkozásoktól, melyek az emberi identitás alapjait képezik. A magyarországi cigány pasztoráció tekintetében ez azt jelenti számunkra, hogy nekünk, mint eszközt kell felhasználni missziós tevékenységünk során az adott közeget, melyben az Evangéliumot akarjuk eljuttatni a cigány származású emberekhez. Figyelembe kell venni mindenekelőtt a helyi viszonylatokat, hiszen oktalanság lenne egy *romungro* közegben erőltetni a cigány nyelven való Liturgia végzését, vagy annak szükségszerűtlen használatát, mivel ők már nem beszélnek a cigány nyelv egyik dialektusát sem.

Az Egyház nyilvánvalóan nem csonkíthatja az evangelizációs-missziós tevékenysége során az adott kultúra értékeit, mint ahogyan azt a *Lumen gentium* is kifejti. Az Egyház „semmit sem vesz el egy-egy népnek ideigvaló értékeiből, sőt ellenkezőleg: felkarolja és átveszi a népek tehetségeit, szellemi kincseit, szokásait, amennyiben jók; és éppen átvételükkel megtisztítja, erősíti és nemesíti azokat.”²⁰⁵ Nagyon szép példája a Katolikus Egyház missziós tevékenységeinek, mikor megszentel egy-egy kultúrát. Ázsiában, Afrikában egyértelműen sikeresnek látszik az a típusú inkulturációs modell, amikor az evangelizált nép értékeit a helyi egyház bele tudja integrálni saját létformájába, rendszerébe. A dokumentum melyet a pápai tanács hozott létre, megfogalmazza, hogy az evangelizációs katolikus lelkület egymás kölcsönös gazdagításához vezet. Ez arra utal esetünkben, hogy a magyarországi cigánypasztorációban a Magyar Katolikus Egyháznak fel kell készülnie arra, hogy amennyiben közeledik cigány származású hívei felé, akkor azok hozni fogják kulturális elemeiket és saját identitásukat. Ezzel az is együtt jár, hogy az Egyház védelmezi, nem csupán tiszteli az általa megkeresztelt cigány kultúrát.²⁰⁶ A cigányságnak hazánkban a Katolikus Egyház életébe való beépülésben aktív szerepe van, hiszen nem csupán passzív elszenvedője annak, hanem pozitív akarati aktussal tesz is érte. Nagy hibánk a cigánypasztorációval

²⁰⁴ *Irányelvek* 34

²⁰⁵ LG 13

²⁰⁶ *Irányelvek* 36

kapcsolatban az, hogy gyakorta türelmetlenek vagyunk, gyorsan szeretnénk eredményeket látni, tapasztalni. Hajlamosak vagyunk elfeledni, hogy ez a folyamat lassú, mely sokszor hittérítők egész életét kíséri nyomon.²⁰⁷ Ez abból adódik, hogy a Katolikus Egyház, mint intézmény, hatalmas méretéből adódóan lassabban mozdul.

A *Redemptoris missio* kezdetű enciklika kitér a missziót végző személyek küldetésük alatt tanúsított viselkedési formájára is. Az eltérő kultúrából érkező misszionáriusok kötelesek az idegen kultúrához alkalmazkodni, azokhoz az emberekhez kell igazodniuk, akikhez a küldetésüket kapták egyházuktól. Küldetésük során új szemléletet kell kialakítani, feledve az otthoni körülményeket, szükségszerűen be kell ágyazódniuk új kulturális közegükbe.²⁰⁸ A cigányság pasztorációja közepette nem lehet mindig a magyar kultúrából kiindulni. Az evangelizációt/missziót folytató személynek a cigány kultúrán keresztül kell eljuttatnia az isteni üzenetet. Ez nem azt jelenti természetesen, hogy saját kultúrájukat hátra kell hagyni és feloldódni a cigányság kultúrájában, de azért beható ismeretekkel kell rendelkezniük az adott pasztorációs közegben, azt értékelniük kell, és előmozdítani, a kultúra fejlődéséhez hozzá kell járulni, dialógusokat kell kezdeményezni. Sólya Miklós atya az árokparton kezdett dialógusokat, beszéltette a cigány testvéreket, mint ahogyan azt Krisztus tette a samariai asszonnyal. Azok az egyházközségek, melyeket a cigánypasztoráció során sikeresen tudunk felemelni, evangelizálni, idővel képesek lesznek a saját hagyományukon, örökségükön keresztül kifejezni keresztény tapasztalataikat.²⁰⁹ Mindig kérdésként merül fel, az, hogy mi a tennivaló abban az esetben, amikor két különböző egyház végez missziós tevékenységet egyazon területen. Ilyen esetben az inkulturáció nagy bölcsességet igényel, meg kell találni a módot arra, hogy az egyházközségek kapcsolata ne szenvedjen csorbát, annak érdekében, hogy különböző legitim formában adják tovább az Egyház kincseit. Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson az szükséges, hogy egy kellően alkalmas lelkipásztori tervet alkossunk kifejezetten cigányok részére, hiszen nem lehet azzal megoldani a cigányok misszióját, hogy megpróbáljuk őket integrálni a nem cigány közösség életébe. Evangelizálásuk céljaként feltétlenül emberi fejlődésüket kell kitűzni.²¹⁰ Sok esetben nagyon szépen működnek együtt ökumenikus imádságokon, kirándulásokon, tanoda programok keretében, idősek ellátásában az egy helyen cigánypasztorációt folytató különböző rítusú egyházak.

²⁰⁷ RM 52

²⁰⁸ RM 42

²⁰⁹ RM 53

²¹⁰ *Irányelvek* 37

Kritika gyanánt kell megfogalmaznunk, hogy sajnos hiányt jelent az, hogy a lelkipásztori területi intézmények nem minden esetben teszik lehetővé a cigány hívek hatékonyan történő beépülését egy már meglévő közösség életébe. Előzetes tapasztalatok alapján azt állíthatjuk, hogy a cigányság kultúrája nem tesz lehetővé minden esetben egy kívülről befelé irányuló pasztorációs modellt. A megoldás az lehet, hogy az Egyház megmártózik a cigány kultúrában, kissé maga is cigánnyá váljon, mint ahogyan Krisztusnak emberré kellett válnia, hogy üdvözíthessen minket. A cigánypasztorációs munkát végző személynek legalább kis időre részt kell vennie a cigányok életében, azért, hogy közelebbről megismerhesse az adott kultúrát, és a közösség, mint hasonló életet élő személyt sajátjaként fogadja el.

Az *Ad gentes* kezdetű enciklika azt írja, hogy a misszionáriusok „ismerjék meg az embereket, akik között élnek, építsék ki a kapcsolatot velük, hogy azok őszinte és türelmes párbeszédükből tanulják meg, milyen kincseket osztott ki a népeknek a bőkezű Isten.”²¹¹ Amennyiben az evangelizáció egyetemes történetét vesszük nagyító alá, világosan kitűnik, hogy a kereszténység üzenetének terjedését minden esetben a kultúrák megtisztításának folyamata kísérte nyomon. A Katolikus Egyház missziós tevékenysége során próbálja legyőzni azokat a szemléleti elemeket, melyek éket vernének a cigány és *gádzsó* kultúra közé. Természetesen a szélsőségek mindkét irányzata kárt okoz az Evangélium üzenetének.²¹² A pápai tanács dokumentumában kifejti véleményét azzal kapcsolatban is, hogy a túlzott hagyományőrzést nem lehet kifogásként használni arra, hogy a cigányok elzárkózzanak a fejlődés elől. A cigány és a *gádzsó* kultúráknak kölcsönhatásban, ha úgy tetszik, szimbiózisban kell élniük, melyben a cigányok is, mint aktív felek, kezdeményező félként mutatkoznak meg. A cigányoknak is szükséges, hogy akarjanak az Egyházhhoz tartozni. Fel lehet kelteni a vágyat bennük, de szükséges egy belső indíttatás, mely arra sarkalja őket, hogy a Katolikus Egyház integrált részei legyenek.²¹³

A pápai tanács szerint meg kell szüntetni a férfiak és nők közötti egyenlőtlenséget. Sajnos az egyenlőtlenség jelensége megfigyelhető napjainkban is a cigány közösség soraiban. Ennek következtében a lányok gyakorta kimaradnak az oktatásból, aluliskolázottak lesznek, és mivel a hitoktatás többnyire oktatási rendszereken keresztül elérhető, nincs lehetőség arra, hogy alapvető dolgokat sajátítsanak el Istennel kapcsolatosan. Persze az erre való törekvés eredménye nem lehet az, hogy a család intézményét felforgatjuk. A kulturális kölcsönhatással

²¹¹ AG 11

²¹² *Irányelvek* 39

²¹³ BUCSY, L., Beer Miklós: *Nem elég, hogy „tessék, a naposcsibék*, <https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/beer-miklos-nem-eleg-hogy-tessek-a-naposcsibek-4052629/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.27.)

kapcsolatban azt nyilatkozta a pápai tanács dokumentuma, hogy a cigány kultúra megtisztítása nem eredményezheti az adott kultúra kiürítését. Mindezek mellett a kulturális dialógus elengedhetetlen eleme az eltérő kultúrával rendelkezők pasztorációja során, hiszen egy misszionárius minden esetben hidat kell képezzen két kultúrájú nép között hivatása gyakorlása közben.

Egy specifikusan cigány közegben valamivel egyszerűbb a feladatunk a cigánypasztoráció során mint máshol, hiszen a felsőbb égi hatalommal kapcsolatosan mindig meg volt az eredendő nyitottság a cigány testvérekben, mivel keresték az istennel való kapcsolatot. Problémát leginkább a kevert vallási elemek jelenthetnek számunkra, melyek a vándorlás közben ragadtak rá a cigány népi vallásosságra a hosszú évszázadok során. Fontos megjegyezni, hogy a Katolikus Egyház nem lát ellentétet a között, hogy Krisztust hirdeti és közben dialógust is folytat, sőt kiemelten fontosnak tartja, hogy össze tudja egyeztetni a dialógust a pogányokhoz szóló párbeszéddel. Meg kell őriznünk e két elem belső kapcsolatát, de ügyelnünk kell a kettő különböző voltára is. Nagyon fontosnak érzem kiemelni, hogy a cigány kultúra a misszió során nem játszik alárendelt szerepet, saját identitását meg kell hagyni, meg kell őrizni a poszt katekumenátusi időszak után is. A Katolikus Egyház cigánypasztorációs irányelvei között élesen meg van fogalmazva az a vágy, hogy a cigányságban sikerüljön felkelteni a vágyat a tanulásra, az oktatás iránti érdeklődést növelni, szakképesítés fontosságát kiemelni. A cigányság részéről a sikeres integrációhoz és evangelizációhoz nagyon fontos, hogy legyenek személyes felelősségvállalások, kezdeményezések, hiszen ezt a cigány népcsoport identitásából fakadóan nem lehet kívülről rájuk kényszeríteni.²¹⁴ Mindezek nagyon fontos és szükséges elemek, melyeket a cigány szülők segítsége nélkül nem tudunk megvalósítani. A cigányság túlnyomó része sajnos az elszigeteltségüknek köszönhetően még olyan örökséggel rendelkezik, melyből ez a tudat, ez a vágy hiányzik.

A pápai tanács 2005-ben úgy érezte, hogy állást kell foglalni a cigányság emberi és polgári jogait illetően is.²¹⁵ Az említett tanács úgy gondolja, hogy az emberi család egysége abban keresendő, hogy elismerjük és figyelembe vesszük minden ember szabadságát és Istentől kapott méltóságát, attól függetlenül, hogy milyen néphez, valláshoz tartozik, és honét származik.

Egyházi szempontból borzasztóan fontos, hogy a cigányság azonosulni tudjon Krisztus önfeláldozó szerepével. A köztük folytatott missziós tevékenység során éreztetni kell, hogy

²¹⁴ *Irányelvek* 41

²¹⁵ Uo. 46-48

Krisztus a cigányokért is adta az életét, mert Ő nem személyválogató. Az Egyház nem akarja megszüntetni, feloldani falai között élő cigány híveinek identitását, szabadságát és méltóságát, hanem saját hagyományain, értékein keresztül szeretné az Evangéliumot megszólaltatni. A Katolikus Egyházhoz tartozó minden ember egyedi és megismételhetetlen, és hivatásunk, hogy kölcsönösen tiszteljük egymás hivatását és saját képességeinket megvalósítsuk munkánk megélésében. A befogadó Egyház nem tisztelheti egyoldalúan a cigányokat, és nem veheti figyelembe egyoldalúan a cigányság kultúráját, amennyiben a cigányok ezt ugyanolyan mértékben nem tudják, vagy nem akarják viszonzni. Ilyen módon az Egyházhoz való tartozás normáit, mint vallási kifejeződés eszközét a cigányoknak is tiszteletben kell tartani, amennyiben az Egyházhoz akarnak tartozni. Ez olyan magatartási forma, melynek át kell hatnia a dialógust, a misszionálás kereteinek megfelelően. „A dialógus résztvevőjének hűségnek kell lennie saját hagyományaihoz és vallási meggyőződéséhez, mégis az igazságot keresve, minden előítélet és elzárkózottság nélkül, alázatosan, becsületesen, abban a tudatban, hogy a dialógusban mindegyik fél gazdagodhat. Közben nem kaphat helyet semmiféle engedmény vagy hamis békülékenység. A résztvevőknek kölcsönösen tanúskodniuk kell arról, hogy előre haladnak a vallási tapasztalatok és vizsgálódások, valamint az előítéletek, a türelmetlenség és a hamis értelmezések felszámolásának útján. A dialógus elvezet a belső tisztuláshoz és megújuláshoz, ami, ha a Szentlélek irányítja, lelkileg javukra válik.”²¹⁶ Konklúzióként megfogalmazhatjuk tehát, hogy fontos és sürgető annak a feladatnak a vállalása, hogy a cigányokat az emberiség családjának teljes jogú tagjaiként fogadják el. Az igaz és tartós béke csupán az igazság és fejlődés kontextusán belül érhető el. A cigányok körében őriznünk kell a kollektív identitást, méltóságot és támogatni kell minden olyan kezdeményezést mely ennek a népnek a keresztény beteljesedéséhez vezethet.²¹⁷

Az Egyház és cigányok közötti dialógus kialakulását segítheti a kis csoportokban történő igehirdetés, ha teret adunk érzelmeik kifejezésének, a személyesség, megszólíthatóság, valamint hatékony lehet, ha a missziót végző személy otthonukban keresi fel a cigány hívőket.²¹⁸ A dialógus során keresnünk kell azokat az elemeket, amelyek a katolikus magyarok kultúráját gazdagítják. Ilyen lehet például a Mária tisztelet, a megfogant élet elfogadása, idősekről és betegekről való gondolkodás és az istenfélelem.

²¹⁶ RM 56

²¹⁷ Vö. II. János Pál üzenete a II. Nemzetközi Cigánypasztorációs Találkozó résztvevőiehez, 1980. 09. 16., http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1980/september/documents/hf_jp-ii_spe_19800916_congress-gypsies.html, (Útoljára ellenőrizve: 2019.07.25.)

²¹⁸ Vö: *Irányelvek* 59

A pápai tanács azt is kitűzi továbbá, hogy felmérje a teljes fejlődésfeltételeit a jövőre vonatkozóan. A fejlődés vitathatatlan alapjaként az oktatást jelölte meg a tanács, mint cigánypasztorációs irányelvet. Az oktatási rendszer sokat fejlődött az elmúlt időszakban, így alkalmas arra, hogy a cigány fiatalokat igény szerint sajátos oktatással hozzá segítse a fejlődéshez szükséges tudáshoz. A vándorlás időszakában sajnos a gyakori helyváltogatás miatt nem volt lehetőség a fiatal generáció hatékony oktatására, hitoktatására, de ma már a cigányok közötti migráció jelentős csökkenésének köszönhetően ez a kérdés nagyrészt orvosolva lett. Ellenben léteznek ma is vándorló, vagy félig letelepedett életmódot folytató cigány testvérek, akik között nehéz végbeinni a rendszeres oktatást, hitoktatást. Ilyen területeken a pápai tanács a kormányokat jelöli meg, mint lehetséges kiutakat ezzel a kérdéssel kapcsolatban, hogy a Katolikus Egyházzal karöltve azon kell fáradozniuk, hogy módot találjanak ezen közösségek gyermekeinek oktatására.²¹⁹ A pápai tanács cigánypasztorációs irányelveinek harmadik fejezetének harmincötödik pontján belül második kardinális pontként kiemeli, hogy a cigány fiataloknak szakképesítést kell kapniuk, ahhoz, hogy később megfelelő életkörülményeket tudjanak biztosítani önmaguk és családjuk számára, becsületesen megkeresett pénzből.²²⁰ Szerepel ezek mellett, mint elérendő célok között az elérhető egészségügyi szolgáltatás, lakáskörülmények, szociális ellátások is, hiszen ezek ne minden cigány ember számára adottak hazánkban.

A cigányokat segítő tervnek vannak bizonyos kritériumai. Ezen kritériumok közül a legfontosabb a segélyezési rendszerre vonatkozik, mely így szól: „Ha a cigányokat rendszeresen a segélyre szorulókat kategóriájába számúzzuk, veszélybe sodorjuk a tervek céljait. Természetesen a körülmények alkalmasint követelhetnek megfelelő segélynyújtást, de az emberi segítségnek ennél tovább kell lépnie, mindaddig, amíg a cigányok maguk válnak felelőssé abban, hogy megtalálják a fejlődésükhöz szükséges forrásokat.”²²¹

A pápai tanács dokumentuma világosan kifejezi, hogy a *gazho* kultúrába beilleszkedő cigánynak meg kell maradnia cigánynak, saját identitását megőrizve. A cigányok körében missziós tevékenységet folytató személynek a leghasznosabb hivatására nézve, ha belülről próbálja megismerni az adott közösséget. Mivel egységes rendszer, módszertan nem létezik arra, hogy milyen egzakt módszereket alkalmazzunk az Evangélium hirdetése során cigány közösségeinkben, valamint annak tudatában léve, hogy minden közösség más-más érettségi szinten van a keresztyén hitvilág befogadását illetően, figyelembe véve szorosan

²¹⁹ *Irányelvek*, 35

²²⁰ Uo. 51

²²¹ Uo. 52

életmódjukat, hagyományaikat, megismerve a közösség helyzetét, minden esetben belső életüket megismerve tudunk alkalmazkodni az adott missziós terület kihívásaihoz. Mindezek mellett nagyon fontos a *Redemptoris Missio* szavait szemünk előtt tartani, mely arról tesz tanúságot, hogy „egy nép fejlődése elsődlegesen nem a pénzen, az anyagi segítségen, a technikai struktúrákon múlik, hanem a lelkiismeret formálásán, a mentalitás és a szokások érlelődésén. Az ember a fejlődés fő eleme, nem pedig a pénz vagy a technológia.”²²²

A pápai tanács összeállította cigánypasztoráció sajátos szempontjait, melyek arról tesznek tanúbizonyságot, hogy a cigányok közötti evangelizációs tevékenység a Katolikus Egyház természetéhez szorosan hozzá fűződik, hiszen annak természete missziós. Az Egyház meg lenne fosztva katolikusságától, egyetemességétől, ha közömbös lenne bármely keresztény, vagy perifériára szorult közösséggel szemben.

A posztkatekumenátus folyamata kiemelten fontos szerepet kap azon cigány testvérek között, akik megkeresztelésüket követően nem ápolnak aktív kapcsolatot egyházközségükkel, és eltávolodnak parókiális közösségüktől. Annak tudatában van a pápai tanács is, hogy a cigánypasztorációt illetően léteznek bizonyos specifikumok, melyek a misszionáriust alapos és sajátos felkészülés elé állítják. Az Egyház/egyházközség befogadó szerepe a hospitalitás kardinális kérdés a cigánypasztoráció során. Katolikus közösségünknek ki kell nyilvánítania befogadó jellegét minden esetben. Gyakori hiba a tradicionális vallásosságot élő hívek körében az, hogy a potenciális új tagokkal szemben nem viselkednek vendégszeretően, nem eléggé befogadóak, ennek következtében a betérő lehetséges új tagok idegenként érzik magukat a közösség soraiban.

Világosan megfogalmazza mint feladatot a cigányok közötti missziós munkára vonatkozóan a pápai tanács, hogy Isten egész népének érzékenyebbé kell válnia nemcsak az ellenségeskedés, az elutasítás vagy a közömbösség leküzdésére, hanem a cigány testvéreink és nővéreink iránt tanúsítandó nyilvánosan pozitív magatartás elérésére is.²²³ Természetesen ezen típusú lelkipásztorkodásnak sajátos szempontjai vannak, ahol az antropológiai tényezők kiemelten fontos szerepet kapnak. Figyelembe kell vennünk, hogy a cigányok jellemző módon nyitottak némely eseményre érzelmi vonatkozását illetően, amennyiben az családra vonatkozik. Az érzelmi ráhagyatkozás jelentős szerepet kap életükben. A pápai tanács véleménye szerint a térben és időben történő eligazodásuk nem földrajzi helyekhez, vagy naptári dátumhoz kapcsolható, hanem sokkal inkább nagyobb lenyomatot hagy bennük egy

²²² RM 58

²²³ *Irányelvek* 57

meghatározó találkozás, munka, szerencsétlenség, határhelyzet, ünnep, melyek nagyobb intenzitással bírnak.²²⁴

A missziót végző személynek fel kell készülni arra is, hogy reakcióik sok esetben spontának, impulzívak. Ezek a tényezők megkívánják a magas fokú kreativitást missziós tevékenységünk során. Ahhoz, hogy evangelizációs törekvésünk sikeres legyen, bizonyos közösségi alkalmakon érdemes kis csoportokra osztani a közösséget, annak érdekében, hogy minél hatékonyabban, gyorsabban tudjunk reagálni a felmerülő kérdésekre. Tapasztalataim szerint a csoportok élére érdemes vezetőket választani, akik irányítják egy megadott téma kapcsán a beszélgetést, felolvasnak a Szentírásból, vezetik az imádságot, majd a végén segítenek az elhangzottak összegzésében. A kis csoportokban való munka hatékony lehet, cigánypasztorációs szempontból, mert a csoport tagjai el akarják fogadni egymást, biztonságot ad a csoportmunkákban résztvevőknek, és a csoport tagjai megélhetik az összetartozást feladatvégzés közben. Az interperszonális dimenzió sokkal inkább, és egészen másként nyílik meg számunkra ezzel a módszerrel, és alkalmas arra, hogy minél több valláshoz fűződő személyes élményt osszunk meg cigány testvéreinkkel. A személyesen megélt példák, hitbéli tapasztalatok, elsődlegesek a hitünk iránt érdeklődő emberek számára.

A pápai tanács azt állítja, hogy katekézisünk során nagyon fontos keretet kell adni az olyan jellegű beszélgetésekre, ahol a cigány testvérek megfogalmazhatják, hogy mit jelent számukra az Istennel való kapcsolat. Különösen nagy hatást lehet gyakorolni cigány testvéreinkre, ha saját nyelvükön hallják az Egyház imádságait, énekeit. Ez még abban az esetben is igaznak bizonyul néha a cigányság körében, ha olyan személy vesz részt egy cigány nyelvű Liturgián, aki nem beszél a cigány nyelvet. A zene, mint cigánypasztorációs instrumentum igen hatékony segítségünkre lehet a katekézis során. Használjuk bátran hitoktatások alkalmával, kisebb közösségi összejöveteleken, virrasztáson, mert hatékonyan mozgatja meg a cigányság emocionális dimenzióját. A pápai tanács a cigányságot úgy írja le, mint remek képi emlékezőtehetséggel rendelkező közösséget. Katekézisünk során érdemes alapozni színes képekre, látványos videókra, fényképekre, ikonokra, szobrokra, különböző művészeti alkotásokat, a modern technológia vívmányait a cigány kultúrához szorosan hozzá igazítva,²²⁵ hiszen az Egyháznak követve az idők jeleit kell újra meghatározni önmagát egy adott új közegben, új idősíkban, új körülmények közepette.

A *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúció negyedik pontjának logikáját követve arra a következtetésre juthatunk, hogy a magyarországi cigánypasztoráció végzése

²²⁴ Uo. 58.

²²⁵ *Irányelvek* 61

folyamán a Katolikus Egyháznak egyik legfőbb feladata, hogy vizsgálja az idők jeleit, annak érdekében, hogy a hozzá tartozó cigányok minden nemzedékének kérdéseire választ tudjon adni. Ennek okán az Egyháznak ismernie és értenie kell a cigányok sajátos világnézetét, vágyaikat és várankozásaikat. A cigánység napjainkban sajátos történelmének egy új korszakát éli meg, melyben gyors változások követik egymást. Ezek a változások magára a cigány emberekre is hatással vannak, melyek befolyásolják gondolataikat, vágyaikat, gondolkodásmódjukat, tetteiket embertársaikkal szemben.²²⁶

A cigánység és szentségek viszonylatában bátran jelenthetjük ki, hogy a leggyakrabban kért szentség a cigánység körében a keresztség. Ennek azért ritkán adódnak problematikus elemei melyekről későbbi fejezetek során értekezünk. Fontos szerepe lehetne a keresztséget megelőző prekatekézisnek,²²⁷ melynek keretében a családdal együtt készülhetnénk a beavató szentségek kiszolgáltatására, hiszen a család, mint szociális dimenzió, a cigánység egzisztenciájának epicentrumában gyökerezik. A keresztség kiszolgáltatása, mint legelső kapcsolat jelenik meg az Egyház részéről a cigánysággal kapcsolatban. Ennek kiszolgáltatása során életre szóló benyomás alakul ki a szentséget fogadó család lelkületében. Törekednünk kell arra, hogy minél hitelesebben, befogadóbban viselkedjünk a szentség kiszolgáltatása közben, semmiképpen sem mogorván, kioktatóan, vagy elutasítóan, mert az hatalmas szakadást eredményezhet.

A pápai tanács cigánypasztorációs irányelvek hatvanharmadik pontjaként említést tesz a keresztségre felkészítő beszélgetések keretéről. Ebben megállapítja, hogy a legfontosabb ezen beszélgetések alkalmával a cigánység hétköznapi életére vonatkoztatni, az akadémikus tudás átadása csupán másodlagos, hiszen az a veszély fenyeget ebben az esetben, hogy a vallásos nyelvezetet mint életükhöz nem fűződő dolgot fogják kezelni, vagy ritkább esetben nem értik meg azt. A keresztszülők kiválasztása során gondosan ügyelnünk kell arra, hogy a választottak legyenek tudatában felelősségüknek, keresztszülői hivatásuk jelentőségének. Ebből kifolyólag amennyiben lehetséges a keresztszülőket is vonjuk be bátra a prekatekézis során folytatott beszélgetésekbe.²²⁸ Sok esetben felfedezhető, hogy kellő komolyság és készüllet nélkül kéri a keresztelés szentségének kiszolgáltatását. A prekatekézissel komoly kapcsolat alakulhatna ki az Egyház és a keresztelésre készülő cigány családok között, mely a

²²⁶ Vö: A II. Vatikáni Zsinat GAUDIUM ET SPES kezdetű lelkipásztori konstitúciója az Egyházzól a mai világban, 4. pont, Továbbiakban: GS

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_hu.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.18.)

²²⁷ *Irányelvek* 63

²²⁸ Uo.

megfelelő készüllettel teljesen tudatos kereszténnyé tenné az Egyházhhoz tartozni akaró cigányokat. Kellő háttértudás hiányában, akár arra is gondolhatnánk, hogy nem veszik komolyan a szentség kiszolgáltatását, ám az a tény, hogy magas százalékban egy hónapos kor környékén kereszteltetik meg a gyermekeiket arra utal, hogy igenis fontos nekik az oltalom, melyet a keresztségtől remélnek. Tudatosan érdemes kerülni azt a típusú szentség kiszolgáltatási rendszert, mely mellőzi a szükséges felkészültséget. A keresztség kiszolgáltatása során érdemes a pápai tanács véleménye szerint a nyelvezetre figyelni, hogy az könnyen érthető legyen, és hozzájáruljon a szülők, keresztszülők ismereteinek, vallásának bővüléséhez. A keresztelés egy olyan lehetséges dimenziója a cigányság és *gazho* világ közötti kapcsolat javulásának, amely komoly eredményeket hozhat, ha a keresztséget követően is tudjuk tartani a kapcsolatot a szentséget kérő családdal. A posztbaptizmális katekézis azért fontos a cigányok körében, hogy a keresztelés nem csupán egy egyszeri kapcsolatot eredményez az Egyházzal, hanem nyomon követi hívei életét. A keresztséget kérő cigány hívek családjaikkal együtt kapcsolatban tudnak maradni a Katolikus Egyházzal, jobban megismerhetik azt, és elmélyíthetik felé való elköteleződésüket.

A pápai tanács véleménye szerint a cigányságnak alig vannak a bérmálásra vonatkozóan ismeretei. Római katolikus cigányok esetében egyértelmű az ismeret, mivel a bérmálás szentségének kiszolgáltatásához felnőtt korban járulnak és azt egy komoly készülletnek kell megelőznie. Görögkatolikus cigány testvérek esetében viszont némi hiány van ezen a területen, ami abból fakad, hogy náluk gyermekkorban, a kereszteléssel egy időben történik a bérmálás szentségének kiszolgáltatása. Ennek köszönhetően gyakran összemósódik a két bevezető szentség mibenléte, hiszen egy időben történik a kiszolgáltatása. Mindenképpen szükséges lenne görögkatolikus területen a bérmálásra való készüllet is, bár ez elsősorban a felnőtteknek szólna, hiszen többnyire gyermekkorban kapják meg a bizánci rítusú cigánytestvérek az első kettő bevezető szentséget. Erre feltétlenül egy posztbaptizmális lelkipásztori módszer vezethetne célhoz. A már megkeresztelt személy felnőttként részesedhetne egy olyan kateketikai képzésben, mely segíthetne hitének tudatosabb vállalásában. Azonban gyakorta feledkezünk meg arról, hogy a szentség kiszolgáltatásának másik alanya is létezik, ami nem más, mint a befogadó közösség, melynek részesei leszünk a keresztség által. Természetesen a befogadó egyházi közösségnek hatalmas szerepe van abban, hogy mennyire tud vonzó lenni az újonnan kötelékébe fogadottak szemében.²²⁹

²²⁹ *Irányelvek* 65

A pápai tanács dokumentumában deklarálja, hogy a cigányok eukarisztiához való viszonya meglehetősen konfúznak nevezhető, hiszen bizonyos jelek arra engednek következtetni, hogy nem értették meg annak lényegét teljes mértékben. Bizonyos cigány csoportok életében fontos szerepet tölt be a lakoma, amit a halottak emlékezetére tartanak, vagy család védőszentjének szentelnek. Hazánkban a cigányság körében, mint meghatározó hagyomány elem jelenik meg a virrasztás szokása, melynek szertartásos formája van. Ennél az eseménynél megfigyelhető, hogy az első korty italt a földre öntik a halott emlékezetére.²³⁰ Erről majd a későbbi fejezetekben értekezem. A pápai tanács azt állítja, hogy mivel ilyen alkalmakkor a megjelent cigányok dicsőítik az Istent, és megosztják legfőképpen a kenyeret és a bort, remek alkalom lenne arra, hogy a lakoma közösségének ezt a tapasztalatát, mellyel a cigányok megerősítik a saját közösségükhöz való tartozásukat, átjárhassa egy állandó utalás Istenre, az életnek értelmet és értéket adó javak forrására. Ez a tapasztalat kiindulópontja lehet a cigányoknak az imádságban összegyűlt keresztény közösségbe való bevezetésének.²³¹

A cigánypasztorációs irányelvek között a bűnbánat szentségével kapcsolatos vonatkozó részek is említésre kerülnek röviden a hatvanhetedik pontban. Ebben a részben a pápai tanács fogódzó pontokat vél felfedezni a cigány kultúra és a kiengesztelődés szentsége között.²³² Bizonyos cigány tradicionális elemek könnyebben felfoghatóvá teszik a cigány kultúrában szocializálódott testvérek számára a kiengesztelődés szentségét. Ez az értelmezés az által válik könnyebben befogadhatóvá, hogy a cigány testvérek a hatvanhetedik pontban leírtak szerint, állandóan és nyilvánosan bocsánatot kérnek Istentől a hiányosságaikért, mind pedig abban a felfogásban, illetve magatartásmódban, amivel a hagyomány rendszabályozza a kiengesztelődést, amikor visszafogadja a közösség egy tagját, akit korábban tisztátalannak nyilvánítottak és az etikai kódex megsértése miatt kizártak maguk közül.²³³ Papi életem tapasztalata, hogy a görögkatolikus cigányok Máriapócsra járnak párkapcsolati hűtlenség után a csodatevő kegykép előtt esküt tenni, hogy többé nem fordul elő hasonló szituáció, valamint a búcsún elvégzik gyónásukat, áldoznak és kibékülnek. Ennek következtében a kiszolgáltatott szentség, mint a megtérés egy kézzel fogható jele jelenik meg az oda zarándokolt cigányság életében.

²³⁰ VINCZE, Z.,-PILLING, J., A cigányság jelenkori halotti és gyászszokásai
http://epa.oszk.hu/02000/02002/00052/pdf/EPA02002_kharon_2015_1_2_001-024.pdf
 (Utóljára ellenőrizve: 2019.07.27.)

²³¹ *Irányelvek*, 66

²³² Uo. 67

²³³ Uo.

A cigányság és a házasság viszonyát is vizsgálta a pápai tanács dokumentumának hatvannyolcadik pontjában, mely elsősorban a cigány kultúrán belül köttetik a cigányság számára. Nagyon fontosnak tartja a tanács aláhúzni azt, hogy minden szentségi házasságra lépő cigány számára vállalni kell a házassággal járó jogokat és kötelezettségeket egyaránt saját közösségük előtt. A közösség az amely legitimizálja a házasságot a cigány kultúrában, hiszen ha elfogadják a férfit és a nőt egy párként, az ő tekintetükben már házasfeleknek számítanak a pap áldása nélkül is. Ezen kötelék érvényét mint permanens állapotot hagyják jóvá a közösség tagjai. A pár közösség előtt felvállalt kapcsolata lényegileg különbözik egy egyszerű szexuális kapcsolattól, hiszen lényegi elemeire nézve tartalmazza azokat az elemeket (szabadság, hűség, felbonthatatlanság és termékenység), melyek közel állnak egy katolikus házasság megkötéséhez. Egy megkeresztelt pár igazi jel lehet cigány közösségükön belül, amennyiben kinyilvánítják azt a vágyukat, hogy Isten áldásával kívánják megkezdeni közös életüket. A család a cigány kultúra centruma, mely a házasság által megújulva képes termékeny, kis közösségeket létrehozni.²³⁴

A betegek kenete sajnos egy rossz értelmezésnek köszönhetően nem gyakori eleme a cigányok által vett szentségeknek. Tapasztalataim alapján azonban voltak olyan vallásos görögkatolikus cigányok is, akik addig nem tudtak meghalni, amíg nem búcsúztak el rokonaiktól, és amíg a pap a család jelenlétében nem kente meg olajjal. A II. Vatikáni Zsinattal megváltozik az egyházi nyelvhasználat erre a szentségre vonatkozóan, melyet eddig utolsó kenetnek hívtak. „A kenések száma a körülményekhez igazodjék. A betegek kenetének szertartásában előforduló imádságokat is úgy kell újjáalkotni, hogy azok megfeleljenek a szentséget fölvevő betegek sajátos körülményeinek.”²³⁵

Amennyiben a betegek kenetének bibliai alapjait vesszük szemügyre, meg kell jegyeznünk, hogy a vallástörténet során nem tekintettek soha olyan szemmel a betegségre, mintha az csupán orvosi problematika lenne. Egyfajta átfogó veszélyként írják le, mely az egész emberi egzisztenciát fenyegeti, valamint kozmikus rendetlenséget fejez ki, démonoknak való kiszolgáltatottságot, az isteni harag megtapasztalását. Izrael történetében is megfigyelhetjük, hogy mennyire szoros kapcsolatot vélnek feltételezni a bűn és a betegség relációjában. Az Istennel való kapcsolat romlását szinte minden eshetőségben a betegséggel, szenvedéssel hozták párhuzamba, mint az eltávolodás egyenes következményét. Érdekes megfigyelni, hogy a cigányság életében is ez a párhuzam jelenik meg gyakran, hiszen az Istennel felszínes kapcsolatot ápoló cigány testvérek gyakran a keresztek Istent verésének

²³⁴ *Irányelvek* 68.

²³⁵ SC 73

titulálják. Mai problematikája ennek a szentségnek a kiszolgáltatásának, hogy a nyelvi kifejezés megváltoztatásában a szentség értelmének megváltoztatása fejeződik ki: az elhalálozás szentségéből a súlyos betegségben támaszt nyújtó szentség lesz. Az Egyház liturgikus szóhasználatában, hivatalos egyházi nyelvhasználatban tükröződik a változtatás, sajnos azonban számos hívő tudatában nem él a változás az elnevezést illetően. A betegek szentségét sajnos még mindig sokan úgy értelmezik, mintha az a biztosan beálló halál jele lenne.²³⁶

A szentség kiszolgáltatását illetően két fontos kérdés merül fel, melyekkel kapcsolatban érdemes állást foglalnunk. Az egyik a szentség helyes időzítésére vonatkozik. Ez a beteg részéről aktív, avagy passzív lehetőséget takar a szertartásban való részvétet illetően, függően attól, hogy a haldoklás pillanatában szolgáltatjuk ki a szentséget, vagy pedig amikor még a beteg együtt tud ünnepelni a szentség vételében. A másik a szentség hatását illetően merül fel, vagyis a szentség a halálra készít fel, vagy pedig testi gyógyulást is eredményezhet. A cigányság a halált, mint gyógyíthatatlan betegséget fogja fel, melytől retteg. Ezért félnek egyes cigányok bizonyos esetekben a pap reverendájától, a gyász színeitől és sokszor magától a paptól is, hiszen ő kapcsolatban áll a halállal. Személyes példám, amikor tudatosan reverendában jártam oktatni Szolnokon a Szent Tamás Görögkatolikus Általános Iskolában, ahol szinte kizárólag cigány gyermekek tanultak. Ezt annak érdekében tettem, hogy megszokják a köztük élő pap jelenlétét. Megfigyeltem, hogy bizonyos cigány gyermekekben félelmet keltett eleinte a reverenda, míg mások teljesen természetesen kezelték. Az egyik leggyakoribb egyházi esemény a cigányoknál a temetés, melynek alkalmával van módjuk pappal találkozni. Talán szükséges lenne egy olyan evangelizáció, melyben a szenvedő beteg Krisztussal egyesül, aki magára vállalta szenvedéseinket.²³⁷ Ez a szentség hatékony kiindulópontot találhat a betegekkel, főleg a haldoklókkal való törődésben, akiket a kórházból haza visznek, hogy még élvezhessék a család és a közösség szeretetét és gyengédségét. A család itt is, mint lényegi momentum jelenik meg a pápai tanács 2005-ös iratában.

Természetesen a teljesség igényére törekedve nem hagyhatjuk ki a cigánypasztoráció előtt álló kihívásokról való értekezést. A pápai tanács véleménye szerint nem elegendő csupán szeretettel átitatott közeledés a cigánypasztoráció során, vagy a nyitott magatartásunk ahhoz, hogy egy cigány és *gazho* misszionárius között bensőséges bizalom alakuljon ki. A cigányokban ugyanis benne él az a történelmi emlékezet, amikor tragikus körülményeket

²³⁶ HILBERATH, B. J.,- MÜLLER, A.,-NOCKE, F.,-SATTler, D.,-WERBICK, J.,-WIEDENHOFER, S., (SZERK.)SCHNEIDER, T., *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, Vigilia Kiadó, Budapest 2002, 359. (Továbbiakban: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*)

²³⁷ Mt 8,17

éltek át egy *gazho* társadalommal szemben, így minden alkalommal misszióink kezdetén gyanúsán fognak tekinteni kezdeményezésünkre mely az ő kultúrájukba akar behatolni. A cigánypasztorációs dokumentum szerzői azt vallják, hogy az életükben való osztozás során a misszionárius tanúbizonytságot tesz arról, hogy nem ártó szándékkal közeledik hozzájuk. Talán ennek a kezdeményezésnek lehetünk tanúi, amikor azzal szembesülünk, hogy II. János Pál pápa 2000. március 12-én, bocsánatot kért a cigányoktól mindazokért a bűnökért, melyeket a történelem folyamán az Egyház tagjai elkövettek ellenük.²³⁸

Érdekes módon a cigánypasztorációs irányelvek megfogalmazói kiemelek azt, hogy a cigányok nagy része bár meg van keresztelve, ennek ellenére még sincs evangelizálva. A hiteles kereszténységhez kevés az Istenben való hit, hiszen fontos lenne az is, hogy a kereső eljusson az Evangélium befogadásának képességére. A pápai tanács a babonás vallásosságról a hitre való eljutás fontosságát emeli ki, mely egy speciális katekumenátus-szerű út bejárásával lenne elérhető a cigánypasztoráció számára. Ennek nagyszerű kezdete lehetne sok esetben, hogy a téves elképzeléseket, melyek a liturgikus cselekvéseket övezik, elkezdjük kijavítani. A célt kellene meghatározni a missziót végző személynek, miszerint például nem a gyermek testi gyógyulása, vagy védettsége miatt kérje valaki a keresztelést. Ezzel a nézettel minden egyes szentség kiszolgáltatása során találkozhatunk.

Fontosnak tartja továbbá a pápai tanács cigánypasztorációs irányelve, hogy kerülni kell a cigány származású híveknek azt a lehetőséget, hogy egy időben több egyházhoz tartozzanak, hiszen ez egy abnormális törést képes okozni a hit és a hitnek kultuszban történő ünneplése között.²³⁹ Személyes tapasztalatom volt papi életemben, hogy a cigánypasztorációm során bizonyos ingyenes zárandoklatok, kirándulások esetén, ruha és élelmiszer osztásánál egyes cigány testvéreim a programot szervező atya rítusát vallották magukénak, annak érdekében, hogy részesülhessenek bizonyos dolgokban. Pasztorációs szempontból kiemelkedően fontos lenne egy hitet megerősíteni kívánó felkészülés, mely során tisztázni lehetne a keresztény hit és az új vallási mozgalmak közötti különbséget, hiszen ezek gyakorta meg tudják ragadni a cigány származású testvérek figyelmét.

A 2005-ben keletkezett dokumentum arra hívja fel figyelmünket, hogy a cigányság köreit is kezdi emészteni a szekularizáció, mely többnyire az asszimilálódott cigány réteget érinti. Ennek következtében a cigány fiatalok, akik egyre több területen kerülnek kapcsolatba

²³⁸ Vö: *Giornata del perdono* (Saját fordítás: A bocsánatkérés napja) http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/angelus/2000/documents/hf_jp-ii_ang_20000312.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.27.); Vö: *Homília és könyörgések 2000. nagyböjtjének első vasárnapján*, <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=62> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.27.); *Irányelvek* 68

²³⁹ *Irányelvek*, 78

olyan *gazho* fiatalokkal, akik számára a vallás nem mérvadó, olyan kérdésekkel találják magukat szembe, melyekre szüleik nem tudnak adekvált választ adni gyermekeik számára.

A pápai dokumentum nyilatkozik továbbá a lelkipásztori struktúrákat illetően is. Ennek megfelelően úgy gondolják a dokumentum megalkotói, hogy józanul mérlegelni kell a cigányok között és cigányokkal együtt végzett lelkipásztorkodás megfelelő struktúráit, melyeket létre kell hozni ott, ahol még nem léteznek, vagy ahol már léteznek, hogyan lehet azokon javítani. Missziós szempontból a leghatékonyabb az lehet, ha minél több cigány származású hitoktatót, papot, misszionáriust vonunk be a közvetlen cigánypasztorációs tevékenységünkbe. A *Pastor bonus* kezdetű apostoli rendelkezés Szent II. János Pál pápa a pápai tanácsára bízta, hogy „pasztorális gondoskodással forduljon azon emberek különleges szükségletei felé, akik arra kényszerültek, hogy elhagyják saját hazájukat, vagy akiknek egyáltalán nem is volt hazájuk; hasonlóan (a tanács) azon van, hogy kellő figyelemmel kísérje azokat a kérdéseket, melyek ezt a témát érintik.”²⁴⁰ Továbbá a pápai tanácsnak feladata, hogy „hatékony és megfelelő lelkipásztori segítséget nyújtson – ha szükséges, akár bizonyos pasztorális egységek felállításán keresztül – mind a menekülteknek, mind a száműzötteknek, a vándorlóknak, a nomádoknak s mindazon népeknek, akik úton vannak.”²⁴¹ Érdekességképpen jegyezhetjük meg, hogy a pápai tanács honlappal rendelkezik, melyen különböző szektorokra bontva jutunk el a nomádokhoz, ahová a cigányokat sorolják. A tevékenységükre kattintva 2005 a legfrissebb programhoz kötődő dátum, így nem nevezhető cigánypasztoráció szempontjából a legaktuálisabbnak.

A Katolikus Egyház ezzel a nyilatkozattal véglegesen tanúbizonyságot tesz arról, hogy gondoskodni kíván cigány származású híveiről. Ez a feladat melyet Egyházunk ír elő számunkra, eredendő missziós természeténél fogva, csupán abban a pasztorációs munkában valósulhat meg, melynek során közösségünket előmozdítjuk, felügyeljük, irányítjuk és animáljuk. Ami valóban örvendetes tény lehet mindazok számára, akik a cigánypasztorációnak kötelezték el magukat az, hogy a pápai tanács kongresszusokat, találkozókát és nemzetközi szemináriumokat szervez, és lehetőség szerint maga is részt vesz a mások által szervezetteken. Ezenkívül kapcsolatot tart különböző nemzetközi szervezetekkel, melyek érintettek az emberi segítségnyújtásban és a nomád népek lelkipásztorkodásában. A

²⁴⁰ GIOVANNI PAOLO VESCOVO SERVO DEI SERVI DI DIO A PERPETUA MEMORIA
COSTITUZIONE APOSTOLICA PASTOR BONUS, 149-151, Továbbiakban: PB

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_19880628_pastor-bonus.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.18.)

²⁴¹ *Irányelvek* 78

vándorlók és úton lévők lelkipozására létrehozott bizottságon keresztül különös figyelmet kell fordítaniuk a cigányságra. Ez leginkább abban mutatkozik meg, hogy a cigányok lakta országok területein ügyel arra, hogy az anyagi javak szétosztása során a cigányságot ne érje hátrányos megkülönböztetés, a papságot érzékenyítse a cigánysággal szemben, a cigánysággal foglalkozó katolikus intézményeket összehangolja és a cigánypasztoráció területén klerikusait folyamatosan képezze. Személyes példaként említem itt azt a tényt, hogy szeminaristaként a cigánypasztoráció iránt vágyat érző kispapokkal cigányok közötti imádságokon, cigánybúcsún, cigánytalálkozókon, konferenciákon és kurzusokon vehettek részt, annak érdekében, hogy szorosabb kapcsolatba kerüljünk a cigány hívekkel.

A pasztorációnk minden tevékenységének arra kell irányulnia, hogy segítse a cigányokat abban, hogy ők maguk váljanak felelőssé saját sorsuk irányításában. A 2005-ös cigánypasztorációs irányelvek szerint szükséges, hogy a cigányok magukra vonják azon egyházi intézmények, személyek figyelmét, akik felelősek a cigányok lelkipozásáért. A cigányságot pasztoráló egyházi személyeknek ösztönözni kell a helyi egyházközséget, hogy olyan képet alkothassanak a betérő kereső cigányok, hogy ők is az egyházközség aktív tagjai lehetnek, oda tartoznak.²⁴²

A dokumentum hasznosnak ítéli meg olyan intézmény létrehozását, mely hatékonyan lenne képes követni a lelkészek és a lelkipásztori munkatársak munkáját és életkörülményeit, tiszteletben tartva természetesen a megyéspüspök hatalmát. Érdekes, hogy az Egyház olyan megtisztelő álláspontra jutott a cigányokkal kapcsolatban, hogy feladatának tekinti és előírja cigánypasztorációért felelős püspök kinevezését. A Magyar Görögkatolikus Egyházban egyedi módon ennek a missziós célnak helynöki címet is alapítottak, melynek első cigánypasztorációs helynöki címét, Makkai László görögkatolikus áldozópap viselte 2015-2018-ig. Ez annak köszönhető, hogy Dr. Orosz Atanáz püspök atya kiemelten fontos szerepet tulajdonít a Miskolci Egyházmegye területén a cigánypasztorációnak. Ez a döntés azért született meg, mert úgy érezték, hogy a korábbi, referensi szintnél magasabb pozícióban szükséges foglalkozni a cigányság pasztorációjával és felzárkóztatásával. Makkai László görögkatolikus egyetemi lelkész és a miskolci Görögkatolikus Cigány Szakkollégium igazgatója, egyben romaügyi referens volt a Miskolci Egyházmegyében, több éven át.

Makkai László cigányügyi referensi kinevezéséből idézek az alábbiakban:

„Főtisztelendő Igazgató Úr!
 Jelen határozatommal, 2015. november 8-i hatállyal a CCEO. 246.
 kánonjában foglaltaknak megfelelően három évre kinevezem

²⁴² *Irányelvek* 86

Főtisztelendőségedet a cigány hívek lelkipásztori ellátásáért felelős Miskolci Egyházmegyei *cigánypasztorációs helynökké*. Kérem, hogy szolgálatát buzgón és az Evangélium szavához hűségesen végezze cigány hittestvéreink és a hitre még el nem jutott cigány embertársaink körében...”²⁴³

Dr. Orosz Atanáz püspök atya 2013-ban megalapította a Cigánymissziós Koordinációs Irodát, mely Miskolc belvárosában működik. A Magyar Püspöki Karon belül először Dr. Keresztes Szilárd görögkatolikus megyéspüspök látta el a cigánypasztoráció koordinálását, majd nyugdíjazása után Dr. Székely János püspök atya vette át tisztségét. A Vatikánban született dokumentum effektíve a cigányságot célzó pasztorációs módszert emeli ki, mely hatékony lehet, ha koncentráltan saját kultúrájukon keresztül szólaltatjuk meg az Evangéliumot cigány attribútumokkal. Az effajta rétegpasztorációt segítő intézmények megszületése életbevágóan fontos lehet a cigánymisszió jövőjét illetően. A pápai tanács a cigány közeggel kapcsolatban lévő papok felkészítésének feladatának ellátásához szükségesnek látja egy hatékony és felkészült országos csoport létrehozását, vagy ehhez hasonló intézményét. Minden helyen az ott élő cigányok számával arányos számú lelkészeknek kellene szolgálniuk. Az ilyen lelkipásztorkodás érinti természetesen a helyi plébánosokat/parókusokat is, akiknek nem szabadna a cigányok érdekében végzett apostoli munka egész terhét a lelkészek/misszionáriusok vállára helyezni.²⁴⁴ Hazánkban a cigánypasztorációt segítő különböző intézmények találhatóak, melyek legtöbb esetben alulról jövő kezdeményezés eredményeképpen születtek meg. Ilyenek például: Szent Márton Caritas Alapítvány, amely Alsószentmártonon jött létre Lankó József atya kezdeményezésére. Hasonló kezdeményezés Arlón a Szent Ferenc Kisnővérei szerzetesközösség. Gyömrőn található a Ceferinó ház, mely a Váci Egyházmegye cigánypasztorációs központja. Ide sorolhatjuk a Szendrőládot, ahol *Cursillo*-s képzéseket tartanak. Görögkatolikus részről ki kell emelni Kántorjánosit és Hodászt, ahol Sója Miklós és Mosolygó Béla atyák működtek. Említésre méltó Csegöld, Homrogd, Rakaca, Rakacaszend, ahol a Görögkatolikus Egyház tanodákat, óvodákat, iskolákat üzemeltet többnyire cigány gyermekekkel. Hasonlóan fontos kiemelni a Szent Tamás Görögkatolikus Általános Iskolát Szolnokon, amely nagy létszámban halmozottan hátrányos helyzetű cigány gyermekeket foglalkoztat. Ide lehet sorolni a Nyíregyházán a Huszártelenen működő Sója Miklós Általános Iskolát is, valamint a Miskolc-Tapolcán található Görögkatolikus Cigány Szakkollégiumot. Ezek irányítására létrejöttek az egyházi adminisztráció testületei is. Minden egyházmegyének van saját cigánypasztorációs

²⁴³ Makkai László cigánypasztorációs helynökké való kinevezése a Miskolci Egyházmegye 1913/2015. sz. püspöki levelében, Miskolc 2015. november 3.

²⁴⁴ *Irányelvek* 93

referense és cigánypasztorációs bizottsága.²⁴⁵ Görögkatolikus részen három cigányügyi referens van. A Hajdúdorogi Főegyházmegye referense Juhász Éva, a Nyíregyházi Egyházmegye referense Oroszné Obbágy Rita görögkatolikus tisztelendőasszony, és a Miskolci Egyházmegye cigányügyi referense én vagyok. Mint említettem előzőekben Miskolcon Cigány Missziós Iroda is működik, mely a cigánypasztorációnk gócpontja. A pápai dokumentum szorgalmazza híd-közösségek létrejöttét, melyeket azok a *gazho* lelkipásztori munkatársak alkotnak, akik együtt élnek egy adott cigány közösséggel, érvényes kifejeződése az organikus egységnek és emiatt bátorítani kell őket. A püspököktől elvárják a híd-közösségek támogatását, és hogy segítséget adjanak létük megerősödéséhez, vagy kialakításukhoz meglévő közösségek esetén. A híd-közösség szerepét töltik görögkatolikus szempontból az alábbi egyházközségek: Hodász és Kántorjánosi ahol óvodát, iskolát, idősek otthonát vezetnek közösen cigányok és magyarok. Rakacán a Paraklisz Tanoda mely cigány lelkivezetővel és munkatárssal működik, valamint a Görögkatolikus Cigány Szakkollégium, mely szintén saját soraiból igyekszik kitermelni munkatársait.

A 2005-ben megjelent cigánypasztorációs irányelvek azzal zárulnak, hogy a Katolikus Egyház számára kihívást jelent a cigányok befogadása. Bízunk benne, hogy ezen irányelvek találkoznak azokkal az elvárásokkal, melyek megihlették a dokumentum megalkotóit. Emlékeznünk kell arra, hogy életünk során zarándokként, folyton úton vagyunk és vándorlunk. Ennek a zarándoklatnak termékenynek kell lennie.

II. FEJEZET

A KATOLIKUS EGYHÁZ NEHÉZSÉGEI A CIGÁNY VALLÁSI HAGYOMÁNYOKKAL A HÉT SZENTSÉG TÜKRÉBEN

Bevezetés

A cigányok alapvető nyitottságot mutatnak a természetfeletti iránt, bár néhol vallási nézeteikbe vegyülnek szuperszticionális elemek is, ám „ha a pap ügyesen közelít feléjük, meg tudja őket szólítani és megszeretik, akkor rengeteg mindent el tud majd érni” állítja Dr. Székely János püspök atya.²⁴⁶

²⁴⁵ *A Magyar Katolikus Egyház roma/cigány pasztorációs irányelvei*
<http://caritasinveritate.hu/wp-content/uploads/2017/03/strat%C3%A9gia-2015-MKPK-febr.pdf>
(Utoljára ellenőrizve: 2019.07.28.)

²⁴⁶ SZILVAY, G., *A templomban a cigányság is leljen otthonra*, <http://www.magyarokurir.hu/hirek/szekely-janos-templomban-ciganysag-leljen-otthonra> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.26.)

A cigányság tradicionális vallási felfogása sok szempontból szinkretista elemekkel tarkítottnak mondható, hiszen a hosszú vándorlási folyamatok alatt, ahogyan interakcióba léptek az őket övező *gazho* világgal, a külvilág vallási elemei lenyomatot hagytak bennük vallási értelemben, melyeknek nyomait tradícióik tükrözik. Ahogyan Jean-Pierre Liégois fogalmaz, azzal a tényezővel is számolnunk kell a cigányok pasztorációja során, hogy egy nomád gyökerekkel rendelkező nép számára nagyon nehéz egy Katolikus Egyház által kért merev pozíciót felvenni és fegyelmezetten, csendben végig ülni egyes szertartásokat.²⁴⁷

A dolgozat ezen részében azokat a találkozási pontokat, valamint azokkal kapcsolatos problémákat próbálom bemutatni, melyekkel egy katolikus pap találkozhat a szentségek kiszolgáltatás közben cigánypasztorációja folytán. Tematikusan szeretném végig venni a hét szentséget, alaposan megvizsgálva azokat a pontokat, a cigány tradíciót szem előtt tartva, melyekre a Katolikus Egyház megoldást tud kínálni a babonás, szuperszticionális elemekkel folytatott harcok során. Teszem ezt azzal a kivétellel, hogy a keresztséget és a bérmlást szoros összefüggésben értelmezem, hiszen a bérmlás az eredetileg egyetlen beavatási szertartásból fejlődött ki, amelyet az ősegyházban keresztségnek neveztek.²⁴⁸ A Magyar Görögkatolikus Egyházban a két szentséget egyszerre szolgáltatják ki, így az sok felnőtt görögkatolikus cigány hívő számára sokszor nehezen értelmezhető szentség. Kiemelten foglalkozom a kereszteléssel, temetéssel és házassággal, mert ezek kardinális elemei a cigány hagyományoknak, valamint tartogatnak olyan pontokat, melyek alkalmasságot mutatnak e hagyományi elemek esetleges „megkeresztelésére” is.

2.1 Kereszteléssel kapcsolatos problematikus elemek a cigánypasztorációban és azok megoldási lehetőségei

A keresztelés szertartása egyike az egyik legszignifikánsabb eseményeknek egy cigány család életében, különösen, ha a születendő gyermek fiú. Ez a megfelelő alkalom arra, hogy a férj, mint a család feje tovább örökítse nevét. A keresztelés annyira fontos eseményként jelenik meg némely cigány család életében, hogy nem ritka, amikor három, vagy akár több napig is együtt ünnepli a család.²⁴⁹ Rendszerint a cigányok a keresztnév mellett kaptak, valamint mai napig kapnak cigány nevet is. Ez sok esetben megnehezítette a dokumentációjukat, hiszen egy-egy közösségben csupán cigány nevükről ismerik egymást.

²⁴⁷ LIÉGOIS, J.-P., *Romák Európában*, 14.

²⁴⁸ *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 271.

²⁴⁹ FRANK, M., *Életmód és gyermeknevelési szokások a cigány lakosság körében* in *Tanulmányok a romológia köréből X- válgatás a romológiai alapismeretek tanfolyam dolgozataiból*, Pécs 1994, 97.

A cigány nevek története ősidőkre nyúlik vissza. Különböző beceneveket kezdtek használni, hogy az állami szervek érdeklődő tekintete elől rejtve tudjanak maradni, amikor indiai őshazájukat elhagyták. Ennek köszönhetően a *gazho* kultúra tagjai nehezen tudták azonosítani őket, hiszen sokszor még csak megfelelő dokumentumokkal sem rendelkeztek. A diszkrimináció elleni védelemként gyakorta cigány neveiket is cserélgették, hogy az állami szervek feladatát még inkább megnehezítsék.²⁵⁰

Eredeti értelmében a *gazho* kifejezés a nem cigány férfit takarja. Ez egy dualisztikus, fogalom, mely a cigányság világképében él. Ezen elképzelés szerint két embertípus létezik: cigány és nem cigány. Ez a meghatározás nagyon hasonlít a héber kultúrában alkalmazott *goj* kifejezésre. Ez magyarázhatja azt, hogy miért vannak annyira közel lelkileg egymáshoz a cigány közösségek, valamint, hogy miért nehéz egy *gazho* közezből érkező misszionáriusnak megtalálnia a helyét egy cigány közegben, ahol ez a dualisztikus világszemlélet ennyire élesen jelen van.²⁵¹

Amennyiben valaki úgy dönt, hogy csatlakozni szeretne egy cigány közösséghez, követni kell hagyományait és el kell fogadni viselkedési formáikat.²⁵² A közösség nagyon fontosnak tartja a közös étkezések alkalmát, így nem véletlen, hogy ez a momentum a keresztelezésnél is néha túlzóan jelen van. A közösség kifejezése az együtt étkezések alkalmával a Szentírásban sem ismeretlen, hiszen minden szövetségénél, nagyobb találkozásnál megfigyelhető, mint például a mamrei terebin történetében, amikor Ábrahám vendégül látja a háromságos Istent. „Az Úr megjelent neki Mamre terebinjtjénél, amikor a meleg napszakban sátra bejáratánál ült. Fölemelte szemét és íme, három férfi állt előtte. Mihelyt meglátta őket, sátra bejáratától eléjük sietett, földig meghajolt és így szólt: „Uram, ha kegyelmet találtam színed előtt, ne kerüld el szolgálodat. Hoznak vizet, mossátok meg lábatokat és telepedjete le a fa alatt. Közben én hozok egy falat kenyeret, hogy felüdítsétek magatokat, aztán tovább mehettek.”²⁵³ Egy cigánypasztorációt végző személynek ahhoz, hogy a közösség elfogadja, egy asztalnál kell étkeznie a cigány közösség tagjaival, kifejezve azt, hogy nem hordoz fenyegetést ő, aki a *gazho*, külső kultúrák köréből érkezik.²⁵⁴

Napjainkban keresztelezés alkalmával egy papnak, aki cigányok között szeretne missziós tevékenységet folytatni, szembesülnie kell a névválasztás okozta problémával, hiszen napjainkban a cigányok körében gyakori jelenség az, hogy gyermekeiket számukra

²⁵⁰ Uo.

²⁵¹ JUHÁSZ, É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, 5.

²⁵² LIÉGOIS, J.-P., *Romák Európában*, 102-111.

²⁵³ Ter 18, 1-5

²⁵⁴ JUHÁSZ, É., *Moro Raj jertyiszár!- Uram irgalmazz!*, 67.

szimpatikus szappanopera szereplők után nevezik el. A szentségkiszolgáltatást végző egyházi személynek lehetősége van arra, hogy a szertartás előtt még meggyőzze a családot egy szent nevének felvételéről. A bérmanév felvételének javaslatakor érdemes elmagyarázni, hogy a Katolikus Egyház tanítása szerint őrangyal állít az Egyház a gyermek mellé a keresztelés pillanatától, hogy óvja, védelmezze az ártó szellemektől.

A védőszent protektív szerepet tölt be a gyermek életében, mely nagyon fontos a cigány családok számára, hiszen sok esetben azért viszik a lehető leghamarabb a gyermeket keresztelni, hogy az ártó szellemektől megóvják. Ezen a ponton a cigány tradicionális hit és Egyházunk tanítása találkozik, tehát módunkban áll megkeresztelni ezt a hagyományi elemet, inkultúrációs mozzanatként.

A görögkatolikus rítus keresztelési szövegében kifejezetten az ártó szellemek elleni védelemről olvashatunk: „Seregek ura, Izrael Istene, minden betegség és fájdalom orvoslója, tekints kegyesen N. szolgádra, méltasd őt atyai látogatásodra s minden sátáni cselvetést távoztass el tőle. Fedd meg, úzd ki belőle a tisztátalan lelket. Tisztítsd meg kezed művét s ellenállhatatlan hatalmaddal vesd gyorsan lábaid alá ellenségeidet. Adj N. szolgádnak győzelmet a sátán s a tisztátalan szellemek fölött...”²⁵⁵ A keresztelés folyamán nagyon sokszor találkozhatunk azzal a mozzanattal, amikor az ártó szellemekkel veszi fel Isten nevében a harcot a szentséget kiszolgáltató pap, de e mellett konkrétan az őrangyal is említve van, akinek szerepe, hogy megmentse a gonosz cselvetésétől, bántalmaktól, déli gonosz támadásától²⁵⁶ s a tisztátalan gondolatoktól.²⁵⁷

Áldozóapként gyakran tapasztalom, hogy a cigány családok ezeknél a szertartási részeknél nyugodtabbá válnak, megszűnnek belső feszültségeik, és rendszerint ezután leoldják a gyermek bal kezén lévő vörös/karmazsin szalagot, melyet az ártó szellemek elleni védelemként helyeztek el rajta. Érdekesség képen itt megjegyezném, hogy ez a babonás elem remekül felcserélhető a görögkatolikusok kézen viselt *csotkijával*, melyet viselőjéért imádkozva kötnek meg görögkeleti szokás szerint. A megtérő lator utolsó szavait imádkozzák vele és csuklón viselik hasonlóan a vörös karmazsin szalaghoz. Egy vörös színű csotkival tökéletesen keresztény értelmet kaphat ilyen módon a gonosztól való védelem. Karakterisztikus eleme a keresztelésnek, amikor a sátánnak szimbolikus értelemben nyugat

²⁵⁵ *Görögkatholikus Egyházi Szerkönyv (Euchologion)*, SZIT, 1964, 6. (Továbbiakban: *Euchologion*)

²⁵⁶ Zsolt 90,6

²⁵⁷ *Euchologion*, 7.

irányban fordulva ellene mond az egész család, majd kelet felé fordulva együtt kötelezik el egész családjukat Isten mellett, amikor kijelentik, hogy egyesülnek Vele.²⁵⁸

A család szerepe láthatóan minden fontosabb élethelyzetben meghatározó a cigányok számára, így a keresztséget is a megjelentek önmagukra is vonatkoztatják, nem csupán a keresztelendőre, újra átélve azt, hogy az Egyház védelmet nyújt számukra. A család így egy nagyobb család része lesz, hiszen minden megjelent cigány Isten családjába fog tartozni. Különösen kedves a cigány testvérek számára, ha missziós szemszögből magyarázzuk a keresztelésen elhangzó evangéliumi szakaszt, melyben Krisztus tanítványait elküldi a világ határait, hogy személyválogatás nélkül mindenkit megkereszteljenek a Szentháromság nevében.²⁵⁹ „Menjete el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.”²⁶⁰ Szükséges éreztetni, hogy a bőrszín, a származás nem zár ki Isten országából. Az előbbi idézetben láthatjuk, hogy az Egyház engedelmeskedik Krisztus missziós parancsának, hiszen mindenkit hív, nem válogat.

Krisztus küldő parancsa egy kilépő dinamizmus, melyet Isten ki akar belőlünk váltani. Ki kell lépni a kényelmes biztonságos kikötőből, hogy hirdetni tudjuk az evangéliumot minden helyen és időben. Ez a kilépő dinamizmus kifejezetten a hazánkban működő cigánypasztorációra alkalmazható. Szentírásban sok példát találunk erre a dinamizmusra. Ábrahám elfogadja a hívást, hogy házanépével új földre menjen,²⁶¹ Mózes meghallja az Isten hívószavát: „Menj, elküldelek téged” és kivezeti a népet az ígért földje felé.²⁶² Jeremiásnak azt mondja: „Menj el azokhoz, akikhez küldelek.”²⁶³ Előítéleteinket levetkőzve ki kell lépni, ki kell mozdulni a cigányság felé, saját közegükben megszólítva őket, hogy kedvet kapjanak a kereszteléshez, az Egyházhoz való tartozáshoz, valamint szűkebb értelemben az egyházközséghez való tartozáshoz.²⁶⁴

A keresztelés vételét illetően további problémák merülnek fel a cigányságot illetően. A cigányok a keresztelés szentségének kiszolgáltatását rendszerint gyermekként kapják meg

²⁵⁸ Uo. 8.

²⁵⁹ Mt 28,19

²⁶⁰ *Euchologion*, 15.

²⁶¹ Ter 12,1-3

²⁶² Kiv 3,10

²⁶³ Jer 1,7

²⁶⁴ FERENC PÁPA, *Evangélii Gaudium, Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása*, SZIT, Budapest 2014, 16. Továbbiakban: EG

szüleik segédletével.²⁶⁵ Ez viszont nem tartalmazza a szükséges vallási meggyőződést a család részéről minden esetben, hiszen tradicionálisan sokszor azért jelentkeznek, hogy védelmet biztosítsanak a gyermek számára a természetfeletti erőkkel szemben, melyek a gyermekekre nézve betegséget, különböző testi-lelki anomáliákat okozhatnak hitük szerint.

Világosan látszódik, hogy a cigányok vallásos felfogása hagyományaik hatására tartalmazhat szuperszticionális elemeket. Annak ellenére, hogy cigány testvéreink körében sok a vallási aktivizálásra váró személy, csakúgy, mint az megfigyelhető a magyar katolikus társadalomban, gyermekeiket fontosnak tartják megkeresztelni.²⁶⁶ Ezen a ponton a teljesség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy modern korunknak vannak olyan hozadéakai, melyek a keresztség értelmezését megnehezítik az emberek számára, hiszen több okból is megkérdőjelezi ma a kiskorú gyermekek megkeresztelését. Tényként szolgál ezt alátámasztandó, hogy sok ember, bár meg van keresztelve, nem válik aktív tagjává vallási közösségének, az egyes emberek számára szerepzavarokhoz, az Egyház számára pedig saját profilja elvesztéséhez vezethet ez a jelenség. A kereszténység népegyházi jellege visszaszorulóban van, ezért egyre sürgetőbben tudatosul az emberekben az egyéni hitbeli döntés szükségessége.²⁶⁷ Keresztelés közben nagyon fontos, hogy a pap a cigány keresztszülők, szülők számára a prédikációban segítsen megvilágosítani, hogy milyen feladatokkal jár hívó, keresztény keresztszülőnek/szülőnek lenni. Ez azért fontos, hogy ne csak szokásból, funkció nélkül vállaljanak egy fontos szerepkört, hanem legyen benne egy tudatos elhatározás is. A gyermek előtti példamutatás igénye fontos a görögkatolikus rítusban, mint ahogyan az a keresztelési szertartásban is meg van fogalmazva:

„Vedd ezt az égő gyertyát és igyekezzél egész életedben a hit és jó cselekedetek világosságával tündökölni, hogy midőn eljő az Úr, az összes szentekkel együtt fényesen léphess elébe és akadály nélkül mehess be az ő mennyei dicsőségének palotájába s együtt uralkodhassál vele végtelen időkön át. Ámen.”²⁶⁸ A római katolikus testvérek keresztelési szertartásában is jelen van az égő gyertya, mely a világosság fontosságára emlékeztet bennünket. A szertartás végén átadnak a szülőknek – csecsemőkeresztség esetén –, vagy a magának a megkereszteltnek – ha felnőttről van szó – egy gyertyát, amelyet a húsvéti gyertyáról gyűjtenek meg. Ez az a nagy gyertya, amelyet húsvét éjszakáján bevisznek a

²⁶⁵ BARLA SZABÓ, M., *Cigány óvodás gyermekek-in Tanulmányok a romológia köréből X- válogatás a romológiai alapismeretek tanfolyam dolgozataiból*, Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Pedagógiai Tanszék, Pécs 1994,13.

²⁶⁶ LIÉGOIS, J.-P., *Romák Európában*, 74.

²⁶⁷ *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 235.

²⁶⁸ *Euchologion*, 13.

teljesen sötét templomba, hogy Jézus feltámadásának misztériumát jelképezze; erről a gyertyáról mindenki meggyújtja a saját gyertyáját, úgy, hogy átadják a lángot egymásnak, mindenki a mellette állónak: e jelképes mozdulatban Jézus feltámadásának lassú továbbadása történik minden keresztény ember életébe.²⁶⁹ A kora keresztény gyakorlat melyben önálló döntésre képes jelentkezőket kereszteltek meg, ma olyan kereszténységbe van átalakulóba, melybe nem tudatosan lép be valaki, hanem bele születik öntudatlanul a keresztség szentségét kapó személy.

A cigánypasztoráció kiemelkedő jelensége lenne számunkra, ha képesek lennénk tudatosítani cigány híveinkben a keresztség lényegi tartalmát, hogy tudják mi az, amit a keresztény keresztség tartalmaz. Fontos, hogy elsősorban Krisztushoz való csatlakozást jelent számunkra, hiszen a cigány közösség egy új tagja Krisztus nevére lesz megkeresztelve.²⁷⁰ Ez azt jelenti, hogy a cigány család fordul egységesen Krisztushoz, mint megváltójához. Ez a mozzanat egy Jézus felé irányuló mozgás, mely kapcsolatot létesít vele, hozzá tartozóvá teszi a keresztséget kapó cigány embert.

Szent Pál egyenesen arról ír a római levélben, hogy következetes új életet kell élni. „Eltemettek tehát vele együtt a halálba a keresztség által, hogy amint az Atya dicsősége feltámasztotta Krisztust a halottak közül, éppúgy mi is új életben járjunk.”²⁷¹ Valóban a cigánypasztoráció során keresztséghez, megtéréshez vezetett cigány testvéreket rá kell ébreszteni arra, hogy keresztségükben új életet kell kezdeni, mert Krisztus sorsában kell részesedniük, hiszen a Katolikus Egyházba az inkulturációnak köszönhetően belép a cigányarcú Jézus. Tudatosan kell megélni azt a mozzanatot, hogy a kereszteléssel meg kell halni a régi embernek, hiszen Krisztus azért halt meg minden cigányért is, hogy nekik adhassa az örök életet.

A keresztséggel együtt jár a bűnök bocsánata is, mert a keresztség a bűnök bocsánatára történik. A cigány család tagjai, akik a keresztség vételét önmagukra is érvényesnek tekintik, bár azt már korábban vették, tabula rasa szituációt élnek meg, hiszen a bűnök bocsánatával kibékülnek Krisztussal, mint a legfőbb vajdával. Ebben az esetben a hit, a megtérés és a keresztség egy erős összetartozást fejez ki, mely a tradicionális cigány családoknak meghatározó jellemzője.

²⁶⁹ Vö: Ferenc pápa, általános kihallgatás, 2017.08.02., http://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2017/documents/papa-francesco_20170802_udienza-generale.html, (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.26.)

²⁷⁰ Vö: ApCsel 10,48; 19,5

²⁷¹ Róm 6,4

Harmadik velejárója a keresztségnek a minden megkeresztelttel való összetartozás és velük egyenlő méltóság. Fontos kiemelni, hogy a cigány ember méltósága az Egyházon belül semmivel sem alacsonyabb rendű, mint annak bármely tagjáé. Az Apostolok Cselekedeteiben az van megfogalmazva, hogy a közösség növekedését a megkereszteltek közötti szolidaritás biztosítja. A cigány testvérek attól a pillanattól, hogy meg vannak keresztelve, nincsenek egyedül, hiszen az egész Egyháznak lesznek részesei, minden kulturális értékükkel együtt. A hitben és a kereszténységben létrejött összetartó erő, mindenkit különbség nélkül Isten gyermekévé tesz és örökössé, cigányokat és nem cigányokat egyaránt. Az egyházközség mely befogadja cigány híveit, alapvetően különböző feladatokkal van megáldva, hiszen mindenki más hivatást kapott az istentől (apostolok, próféták, prédikátorok, pásztorok, tanítók),²⁷² de mindezek másodlagosnak bizonyulnak az alapvető egyenlőséghez viszonyítva.²⁷³

A keresztséghez hozzá tartozik továbbá az új életre való megszületés, melynek adomány és feladat jellege van. Az Apostolok Cselekedetei a keresztségben kapott Lélek társadalmi hatásait emelik ki. A János-evangélium új életre születésről beszél, a „Lélekből születésként” jellemzi a keresztséget.²⁷⁴ Gyönyörű kép az alámerítéses kereszteléseknél, hogy amikor a megkeresztelt feljön a víz alól és nagy levegőt vesz, úgy viselkedik, mint az újszülött csecsemő, aki megkezdi életét a születést követően az első levegővétellel, amikor felsír. Szent János apostol és evangélista mint feltételt veszi alapul a keresztséget, mint annak feltételét, hogy valaki részesedhessen Isten országában. A keresztség feladat jellegét az jelenti, hogy cigány híveinkbe bele kell plántálni annak a gondolatát cigánypasztorációnk során, hogy kérjék bátran a keresztség szentségének kiszolgáltatását, viszont ez aktivitást is jelent a részükről, hiszen isten országának építői lesznek, az apostolok missziós feladata, saját közösségük evangelizálása őket is érintő feladat lesz, minden megkeresztelt cigány számára. Remek példa erre a jelenségre azok a *cursillo*-t végzett cigány személyek, akik bátorítják a cigány vallási közösségeket tanúságtételükkel, imádságukkal, temetésen való részvételükkel, imádságos énekeikkel.

A cigánypasztorációt végző személy számára kihagyhatatlan lehetőség a keresztelés mozzanata, hiszen ekkor van jó alkalom arra, hogy megszólítson olyan embereket is, akikkel máskor nincs szoros kapcsolata. A szertartás alkalmat ad arra, hogy közelebb kerüljön a családhoz, esetlegesen találkozt megbeszélve készítheti a családot a szentség vételére. Rendkívül hatékony lenne egy keresztséget követő posztkatekézis, mely tudatosítaná a

²⁷² Vö: Ef 4,11

²⁷³ *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 248.

²⁷⁴ Jn 3,6-8

megkereszteltekben a vallási hovatartozást, missziót adna saját közösségükre vonatkozóan és bevonná őket a parókiális közösség életébe azzal, hogy személyre szabott feladatokkal látná el a passzivizálódott tagokat.²⁷⁵

2.2 Eukarisztia a cigánypasztorációban, mint az étkezés szimbolikája

Az evés és ivás, az ember természetes önfenntartó tevékenysége, mely fenntartja az életet és megerősíti azt. Az élethez szükséges táplálékfelvételben az ember tudatosítja, hogy az élet forrása nem önmagában van, hanem önmagán kívül, és hogy a befogadás a létezésünk egyik alapeleme. Az evés és ivás pusztán táplálkozási funkcióján túlmenően a legtöbb nép megalkotta az étkezés sajátos kultúráját, ahol a közös evés és ivás megjeleníti a közösséget és létrehozza azt.

Érdemes megfigyelnünk, hogy az étkezés milyen fontos funkciót tölt be a Szentírásban leírtak szerint. Az Ószövetségben az étkezés, mint a közösséget megjelenítő, kialakító esemény jelenik meg. Amikor valakit szívesen láttak vendégül, abban a vendég felé irányuló szeretet valósult meg, ahogyan ezt Ábrahám történetébe is láthatjuk a mamrei terebin történeténél.²⁷⁶ Érdekes, hogy az idegen befogadása mennyire erősen van jelen a Szentírásban. Ezzel a résszel a későbbiekben részletesen is foglalkozunk. A közös étkezés, mint vigasztaló elem is funkcionálhat, hiszen Jeremiás könyvében a gyász kenyérének megtöréséről is olvashatunk, mely a gyászában elszigetelt személy vigasztalását célozza.²⁷⁷ Az állam ellenségeinek a királlyal való étkezés egyenesen az életet jelentette, hiszen ezzel a gesztussal szolgáltattak kegyelmet.²⁷⁸ Egy asztalnál való étkezéssel pecsételték meg a békeszerződéseket és a szövetségekötéseket. A haldokló Izsák fiától Ézsautól búcsúlakomát kér az atyai áldás kiszolgáltatása előtt. A Kivonulás könyvében arról olvashatunk, hogy Mózes és az izraeli vének a sínai hegyen történt szövetségekötés után ettek és ittak.²⁷⁹ A választott nép életében megfigyelhetjük, hogy az evés a hétköznapi életben vallási dimenzióval is rendelkezik, hiszen a kenyértöréskor dicsőítő imát mondanak, mely hálaadó imádsággal végződik. Ez nem ritkán egyfajta anamnézis, mely Isten dicső tetteinek felidézése, melyeket értük hajtott végre. Ennek következtében az elfogyasztott étel Isten gondoskodásaként, szabadító cselekvésének jelképeként jelenik meg náluk. Krisztus igehirdetésében szintén fontos szerepe van az

²⁷⁵ Vö: Ferenc Pápa üzenete: *La Chiesa e gli zingari: annunciare il Vangelo nelle periferie*, 05.05.2014, http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/june/documents/papafrancesco_20140605_pastoral_e-migranti-itineranti.html, (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.26.)

²⁷⁶ Ter 18,1-8

²⁷⁷ Vö: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 282.

²⁷⁸ Vö: 2Kir 25,27-29

²⁷⁹ Vö: Kiv 24,11

étkezésnek. Keresztelő Jánossal hasonlítja magát össze, rámutatva arra, hogy az embereknek nem lehet megfelelni, hiszen Jánost nem fogadták el szigorú aszkéta életstílusa miatt, azt gondolták „ördöge van”, azonban Jézust, aki eszik és iszik a bűnösök barátjának mondják.²⁸⁰ Krisztus működése során előszeretettel él a lakomaközösség jelképeinek cselekedetével, hiszen ez a barátok és ellenfelek által is könnyen értelmezhető gesztus.²⁸¹ A közösség különböző módon reagál krisztus jelképes cselekedetére, melyet az étkezéssel fejez ki. Vannak, akik meghívásként értelmezik, ám vannak, akikben ez ellenségeskedést, indulatot támaszt azok miatt, akikkel Krisztus asztalközösséget vállal. A farizeusok emiatt a tette miatt is méltatják Krisztust, mondván: „Ez bűnösökkel áll szóba és velük eszik.”²⁸²

Jézus tudatosan vállalja ezt a jelcselekvést, mely az étkezésben fejeződik ki, hiszen ez nem csupán a bűnösökkel való szolidaritást fejezi ki, vagy a velük való kiengesztelődésre mutat rá, hanem előre jelzi a harcot, amely működése során rá vár, valamint a kockázatvállalást is. Krisztusnak nem csupán cselekedeteiben, hanem példabeszédeiben is jelen van a lakoma, mint Isten országának szimbóluma. Lukács evangéliumában a királyi menyegzőről szóló példabeszédben Jézus az isteni meghívást adja át a hallgatóságnak, felcsillantva annak a lehetőségét, hogy a kívülállók is tagjai lehetnek ennek az elközelgő országnak, valamint annak a fennálló lehetőségnek a gondolatát, hogy az először meghívottak elvéthetik az ünnepet. Krisztus igehirdetésének háttérében kell értelmezni tanítványaival töltött utolsó vacsoráját is, hiszen az volt a küldetése, hogy létevel Isten feltétlen, személyválogatás nélküli gondoskodásáról tegyen tanúbizonyságot. Az evangéliumokban leírt asztalközösségek, ennek a küldetésnek a megvalósító jelei az egész vacsora-eseménnyel együtt, majd nyújtja a kelyhet, melyből közösen isznak. Krisztus a tanítványoknak adja át magát. Megtöri a kenyeret, mint családfő a héber kultúrában, kiosztja étkezés előtt.²⁸³ A kenyér melyet kioszt és a kehely melyet isznak, az abszolút önátadását jelképezi. A görögkatolikus liturgikon már egyenesen a bűnök bocsánatára vonatkoztatja az átváltoztatás cselekményét, hiszen szövegét Szent Máté evangélista munkásságából meríti.²⁸⁴

A cigány kultúrában minden nagyobb eseményt közös evéssel-ivással ünnepelnek meg. Hiszen ez kifejezi az abszolút közösséget, mely a család tagjai között él. Kiemelkedően fontos az elsőáldozás, mely napjainkban még sok helyen mindig nagy hagyományokat ápol.

²⁸⁰ Vö: Mt 11,18

²⁸¹ *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 284.

²⁸² Lk 15,2

²⁸³ Vö: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 284.

²⁸⁴ Vö: *A görög szertartású Katolikus Egyház szent és isteni Liturgiája, a legszentebb áldozat bemutatását megelőző imákkal és isteni tiszteletekkel kiegészítve*, Jóna Elek Nyomdája, Nyíregyháza 1723, 137. (Továbbiakban: Liturgikon)

Dr. Székely János püspök atya arról számol be, hogy egy missziós tevékenységet végző pap, gitárral, közvetlenségével és elérhetőségével nagy sikereket tud elérni cigány gyermekek között, mely egészen a nagy létszámú elsőáldozásban csúcsosodhat ki.²⁸⁵ Problémás elem ennek kapcsán, hogy gyakran hangoztatják a „leáldozás” fogalmát, mely azt jelenti, hogy elsőáldozásig motiváltak a gyermekek, mert megkapják szüleiktől a várt ajándékokat, ám sajnos utána a templomi közösség látogatása elmarad, hiszen a belső vallási igény nem alakult ki, mivel egy háttér-érdek motivációs alapokon nyugvó jellege volt a közösséggel felvett kapcsolatának. Ferling György plébános véleménye szerint általános tapasztalat az ősi hagyományos felfogáshoz való ragaszkodás: a keresztség szentségének kiszolgáltatását hagyománytiszteletből, vagy az ártó események megelőzése céljából kérik. Az elsőáldozást egyetlen áldozásnak tekintik, gyászmise után egy éven belül nem térnek be a templomba szentmisére. A cigánypasztorációban dolgozó paptestvérek az állandó családpasztorációt jelölik meg, mint eredményes formát arra, hogy a cigány családok az Evangélium meghívására válaszolva katolikusként és egyházközségük élő tagjaiként éljenek. Az elsőáldozás kapcsán is érdemes kiemelni az Eukarisztia teológiai alapvonásait, melyek közül egyik legfontosabb a vacsora közösség. Ez a szentségnek a lakoma-közösségben kifejeződő alapvető szimbóluma, mely mozzanat során kiosztják a kenyeret és a bort. A történet magyarázó szó Krisztus utolsó vacsorájáról beszél és meghívást ad át. A Katolikus Egyház által kiszolgáltató Eukarisztia gyökerei az izraeli lakomára nyúlnak vissza, mely a résztvevőket összekötötte egymással és az Istennel is egyaránt.²⁸⁶

Az Eukarisztia keresztény hitünknek központi szimbóluma, aminek kereteiben cigány és nem cigány emberek találkozhatnak egymással. Ennek a végleges odafordulásnak tetőfoka azon esemény, amikor Isten közli önmagát Krisztusban az emberiséggel. A cigánypasztorációban Isten önmagát közli, amikor kapcsolatba lép a cigányokkal. A cigánypasztorációban nagyon fontos, hogy tudatosítsuk önmagunkban, hogy Eukarisztia nélkül nem lehet vallási közösséget kialakítani, hiszen nem lesz miből táplálkozni, így egy bizonyos idő után a közösség elsorvad. Fontos, hogy ahol cigány vallási közösség alakul ki, annak központi része legyen az Eukarisztia vétele, állandó papi jelenlétet kell biztosítani, ahol rendszeresen van mód szentáldozásra. A 2020-ban Budapesten megrendezésre kerülő 52. Nemzetközi Eukarisztikus Kongresszus mottója nem véletlenül hangzik így: „Minden

²⁸⁵ BARÁT, J., *Segíteni kötelesség-Székely János püspök: oktatás kell, munkahely és szív*, <http://168ora.hu/segiteni-kotelesseg-szekely-janos-puspok-oktatas-kell-munkahely-es-sziv/>, (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.26.)

²⁸⁶ Vö: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 307.

forrásom belőled fakad.”²⁸⁷ A magyarországi cigánypasztoráció ezen a kongresszuson egy *lovári* nyelven celebrált misével lesz képviselve, melynek zenei kísérete magyar és angol nyelvű részekkel is ki lesz egészítve.²⁸⁸ A II. Vatikáni Zsinat ugyanis világosan tanítja, hogy "a szentmiseáldozat az egész keresztény élet forrása és csúcspontja."²⁸⁹ A *Sacrosanctum concilium* tízedik pontja az eukarisztiáról úgy fogalmaz, hogy a liturgiából, különösen az Eucharisziából, mint forrásból árad belénk a kegyelem, és valósul meg a legnagyobb hatékonysággal az emberek megszentelése Krisztusban és Isten megdicsőítése, amely az Egyház minden más tevékenységének célja.²⁹⁰ Fontos, hogy lássuk azt, hogy az áldozás, az Eukarisztia vétele különösen hatékony lehet a cigányság életére vonatkozóan, hiszen kegyelmi hatásai túl mutatnak a templom falain, emberi életet tudnak átalakítani. Amennyiben egy cigány megkapja az Eukarisztiát, nem csupán át tud alakulni, hanem küldetést kaphat saját népe felé, mint ahogyan ez történt az emmauszi úton lévő tanítványokkal, akik Krisztussal találkozáskor megismerik őt a kenyértörésben, majd rohannak, hogy megosszák testvéreikkel a találkozás örömét.²⁹¹ Ez az alkalom remek lehetőség, hogy újra átgondoljuk cigánypasztorációs elképzeléseinket és módszertanainkat. Éppen ezért sürgetni kell helyi egyházi szinten a cigánypasztoráció ezen újszerű megközelítését, együttműködve a cigányság felemelkedésében.

Dr. Székely János püspök atya az MKPK cigánypasztorációs bizottságának elnökeként 2009-ben kelt körlevelében bátorította plébánosait, hogy buzdítsák a cigány gyermekeket az elsőáldozásra, ministrálásra. Pasztorális módszerként említette, hogy el kell fogadni a cigány családoktól érkező meghívásokat, hogy saját közegükben tudják pasztorálni őket saját kulturális miliójukban. Buzdított továbbá az egyházközségekben ellátandó feladatok cigányokra való ruházására is, valamint felhívta a figyelmet arra, hogy országunk jövője függ attól, hogy mennyire tudunk békességben, együttműködve élni cigányok és nem cigányok Magyarországon.²⁹²

A roma kisebbség, a roma családok számára jelenlegi nehéz helyzetükből a legfontosabb kivezető út a tanulás, a munka és a hit útja. Befogadásuk mutatja, hogy valóban elkötelezettek vagyunk a közös európai identitás, a népek, a kereskedelem és az eszmék

²⁸⁷ Zsolt 87,7

²⁸⁸ Erdő Péter bíboros bemutatja az Eucharisztikus Kongresszusprogramját Rómában, <https://www.iec2020.hu/hu/hirek-sajto/erdo-peter-biboros-bemutatja-az-eucharisztikus-kongresszus-programjat-romaban>, (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.29.)

²⁸⁹ LG 11

²⁹⁰ SC 10

²⁹¹ Lk 24, 30-32

²⁹² Vö: SZÉKELY, J., *Körlevél Templomigazgató és Plébános uraknak*, <http://caritasinveritate.hu/ciganypasztoracio/>, (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.29.)

szabad mozgása iránt Európában; fogalmazza meg az Európai Egyházak Konferenciája és az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa közösen kiadott közös közleményében.²⁹³ Mindezek mutatják, hogy mennyire sürgetően szükséges megoldást találnunk arra, hogy a cigányság is részesedvén az egyház kommuniójában változni tudjon.

Az Eukarisztia második teológiai alapvonása az elfogadás, mely sok tekintetben párhuzamot von az előzőekben megfogalmazott gondolatokkal. A közösség fogalmához direkt módon kapcsolódik az elfogadás mozzanata. Az elfogadás napjainkban is nehéz kérdéseket vet fel a cigánysággal kapcsolatban, hiszen a cigányság Katolikus Egyházba történő beilleszkedése egy folyamatos görbét ír le, mely lassan, de felfelé ível. A 2016. április 8-i nemzetközi roma nap alkalmából az Európai Egyházak Konferenciája (Továbbiakban: CEC) és az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa (Továbbiakban: CCEE) arra szólít, hogy újítsuk meg erőfeszítéseinket a gyógyulás és kiengesztelődés érdekében. A CEC és a CCEE közös közleményt adott ki az 2016. április 8-án melyben arra hívja fel a figyelmet, hogy a keresztény közösségeinket bátorítsuk szerte Európában, hogy továbbra is támogassák a romák jólétét, és tegyenek a gyűlöletbeszéd és a társadalmi kirekesztés ellen. Véleményük szerint együtt kell járni az utat, és arra kell buzdítani mindenkit, hogy fogadják jó szívvel a cigány embereket, és védjék meg emberi méltóságukat, mint Istentől kapott ajándékot. A roma népet egyedülálló tradícióival, hitével és kultúrájával arra hívja az Egyház, hogy felelősségteljes polgárokként adják hozzá értékeiket az európai társadalomhoz.²⁹⁴ Az Eukarisztia teológiai szimbólumában az elfogadás úgy jelenik meg, mint egyfajta rászorultság. Ebben a rászorultságban a cigány ember megtapasztalhatja, hogy rászorul arra, hogy rendszeresen ajándékba kaphassa az életét. Az étkezés, mint a hálaadás klasszikus hely jelenik meg, így nem csoda, ha az Eukarisztia ünneplésének középpontjában a hálaadó imádság áll.

Az Eukarisztia második teológiai alapvonása az *anamnészis*, vagyis az emlékezet, hiszen a hálaadás elbeszélésbe megy át, melyben az utolsó vacsoráról számol be. Az emlékezetben a múlt és jelen szinte egymásba olvad, az Eukarisztia ünneplése valóságos találkozás Krisztussal, és az ő történelmével. Krisztus mindazzal, amit értünk tett jelen van az *anamnészis*ben, és önmagával való közösséget ajándékoz nekünk.²⁹⁵ Az Eukarisztia *anamnészis* jellege arról tanúskodik, hogy keresztény hitünk szorosan kapcsolódik a

²⁹³ Vö: LUXMOORE, J., *Europe's bishops deplore continuing mistreatment of Roma gypsies* <https://www.thetablet.co.uk/news/5409/europe-s-bishops-deplore-continuing-mistreatment-of-roma-gypsies> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.29.)

²⁹⁴ Vö: *A CEC és a CCEE üzenete a nemzetközi roma nap alkalmából*, <https://regi.katolikus.hu/cikk.php?h=2309> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.29.)

²⁹⁵ Vö: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 309.

történelemhez. A keresztény ünneplés ugyanis Istennek a történelemben megjelent önközlését, revelációját ünnepli, nem mint pusztá emlékezést, hanem a történelem elkezdődött folyamatnak jelenvalóvá válásaként. Ezt Szent Pál apostol is megfogalmazza a korintusiakhoz írt első levelében: „Én ugyanis az Úrtól kaptam, amit közöltem is veletek: Urunk Jézus elárulásának éjszakáján fogta a kenyeret, hálát adott, megtörte, és így szólt: vegyétek és egyétek, ez az én testem értetek. Ezt tegyétek az én emlékezetemre. Ugyanígy vacsora után fogta a kelyhet, és így szólt: ez a kehely az újszövetség az én véremben. Ezt tegyétek, valahányszor isztok belőle, az én emlékezetemre. Valahányszor ugyanis e kenyeret eszitek, és e kehelyből isztok, az Úr halálát hirdetitek, amíg el nem jön.”²⁹⁶ A görögkatolikus Liturgiában az anamnészisnek ugyanezen felsoroló jellege domborodik ki az átváltoztatás utáni részben: „Megemlékeztél tehát ezen üdvösséges parancsolatról és mindarról ami értünk történt: a keresztről, sírról, harmadnap feltámadásról, mennybemenetelről, jobbkéz felől való ülésről, a második és dicsőséges eljövételről.”²⁹⁷

Fontos a cigányok között végzett pasztorációs munka során kifejezésre juttatni, hogy Krisztus mindezeket a cigányokért is végrehajtotta. Különösen a kereszt eseményei mozdíthatnak meg náluk nagyobb emocionális erőket, ha kiemeljük, hogy Isten számára a legszegényebb cigány is fontos, hiszen ő nem személyválogató a sok esetben megtapasztalt külvilággal szemben. Cigány és nem cigány testvérként étkezhet egy asztalról szimbolikus értelemben, amennyiben közös kehelyből részesülnek, hiszen az Egyház az egy élő Krisztus testét és vérének kínálja minden gyermekének. Az Eukarisztia szentségének kiszolgáltatása közben egy cigány ember számára a személyes találkozás, a személyes impulzus lesz a mérvadó. A cigányok virrasztási szokásánál is kiemelten jelen van az asztalközösség, hiszen az asztalnál az elhunyt kedvenc ételeit találják fel, az ő életéről beszélgetnek és az ő kedvenc énekeit éneklő a megemlékező közösség. Ilyenkor a megemlékező cigány közösség önmagáról is megemlékezik és arra gondol, hogy ő hogyan fog találkozni a *Devlával*.

Érdeemes pár gondolatot megfogalmaznunk a cigánypasztoráció és az Eukarisztia vételével kapcsolatosan, hiszen tisztázni kell azokat a speciális körülményeket, melyek a cigány tradicionális elemekből adódóan megnehezíthetik a pasztoráló pap, vagy missziós tevékenységet folytató személy munkáját. Az egyik a házasságon kívül élők állapota, mely abból fakad, hogy a cigány kultúrában, nem volt szükséges a pap jelenléte a házasság érvényességéhez, hiszen gyakran a vajda volt, aki az esküt meghallgatta a só és a kenyér jelenlétében, mely a cigányoknál az életközösség kifejeződésének szimbóluma volt.

²⁹⁶ 1Kor 11, 23-26

²⁹⁷ *Liturgikon*, 137.

Házasságot régebben az életük korai szakaszában kötöttek, ezért is nem volt lehetősége az Egyháznak megszentelni többek között életközösségüket.²⁹⁸ Sajnos ennek a tradícióinak kihatásai vannak a szentség vételét illetően, hiszen aki nem szentségi házasságban él, ennek köszönhetően nem járulhat az Eukarisztia vételéhez. Cigánypasztorációs szempontból nagyon kényes ez a situáció, hiszen ha rosszul kommunikáljuk a helyzetet, akkor egyfajta kirekesztő mozzanatként is értelmezhető. Szerencsére Katolikus Egyházunk a gyökeres orvoslással ki tudja húzni a méregfogát ennek a problémának is, hiszen az Egyház a hűségesen együtt élő pár életszövetségét meg tudja szentelni, így legalizálva tartós kapcsolatukat. Sokszor ez remek lehetőség arra, hogy egész cigány családokat vonzzunk be a templomba és a parókiális közösségbe. Pasztorális tapasztalataim szerint sikeres lehet az, ha a jegyesoktatást a család jelenlétében végzett Liturgia után tartjuk. A szertartáson lehetőségünk van könyörögni a házasságra lépő felekért, családtagjaikért, elhunytáikért. A prédikációban lehet a szentségi házasság előnyeiről beszélni és buzdíthatjuk a fiatal cigány tagokat az egyházi esküvőre, melyben maga a *Devla* áldja meg életüket és rajtuk keresztül egész családjukat.

Mivel a cigányságnál nagy ünnep az elsőáldozás, ezért néhányan furcsa szemmel fognak nézni a görögkatolikus papra, aki keleti rítusú katolikusként a keresztelezési szertartás folyamán megáldoztatja a gyermeket. A gyermekek áldoztatása a Magyar Görögkatolikus Egyházban erősödő tendenciának nevezhető, mivel a görögkeleti szokásokhoz illeszkedően próbáljuk megélni hagyományainkat. Cigánypasztorációs szempontból ennek óriási előnyei vannak, ha levonjuk a következtetéseket az alábbi püspöki katekéziséből, melyet a Nyíregyházi Egyházmegye adott ki 2019.05.19-én. Az említett püspöki katekézis szerint „a gyermekek előtt olyan út nyílik meg, amely folyamatosan Krisztus jelenlétében tárul fel, s ebben szülei is részt vesznek. Krisztus Teste és Vére abból a szempontból is Élet, hogy alakítja a mi életünket és jelen esetben elsősorban gyermekeink életét!”²⁹⁹ A család jelenlétében kiszolgáltatott szentség magának a családnak is megerősítő jel. A cigányok számára, akik általában elemi szinten ragaszkodnak családjaikhoz, mélyebben átélhető a szentség vétele.

Ennek magyarázata bizonyára az, hogy a keleti szentségi fegyelem nem köti az Eukarisztia vételét az értelem használatának előzetes elnyeréséhez, sőt azt szorgalmazza, hogy

²⁹⁸ Vö: ERDŐS, Z., *Mítoszok és sztereotípiák*,

http://www.kethanodrom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=203:mitoszok-es-sztereotipiak&catid=62:tarsadalomciganysag&Itemid=86 (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.29.) ; Vö: SZABÓ, P., *A keleti egyházak szentségi joga, összehasonlító bemutatás*, in COLLECTANEA ATHANASIANA III. MANUALIA Vol. I., Szent Atanáz Hittudományi Főiskola, 2012 Nyíregyháza, 192.

²⁹⁹ SZOCSKA, Á., „*Engedjétek hozzám a kicsinyeket!*” *Püspöki katekézis 2019. mindenszentek vasárnapja*, Nyíregyházi Egyházmegye, Nyíregyháza 2019, 1-3

az áldoztatásra minél hamarabb kerüljön sor.³⁰⁰ Ez a keleti gyakorlatban annyit jelent, hogy a beavatás szentségeit egy és ugyanazon szertartás kereteiben szolgáltatja ki az Egyház által felhatalmazott személy. Ez a rend a keleti rítusú keresztények esetében nem csupán a felnőttekre érvényes, hanem az újszülöttek esetében is alkalmazandó.

Felmerülhet a kérdés, hogy vajon hol lehet áldozni? Erre a megfelelő válasz minden esetben az, hogy csak az eukarisztikus liturgia keretein belül lehetséges, hiszen a közösség olyan szoros kapcsolatban van a szentség kiszolgáltatásával. Kivétel, csupán amikor a betegek szentségét szolgáltatjuk ki, és a hívő gyónni és áldozni szeretne. Görögkatolikus papként végzett cigánypasztorációs gyakorlatom megerősít abban, hogy a beteg ember esetében a gyónás kivételével a család jelenlétében végezzük a szertartást, hiszen ez az egész család lelki gyógyulására is szolgál, vagy súlyosabb esetben segít felkészülni a gyász időszakára.

2.3 A bűnbánat szentsége

A keleti bűnbánati fegyelmet érintő dokumentumok tárháza nagyon gazdag, sok esetben inkább szentségtörténeti, dogmatörténeti, liturgikus szemszögből készült munkákkal állunk szemben.³⁰¹ Az egyházatyák felfogásában a bűnbánat szentsége gyakran úgy jelenik meg, mint a hajótörés utáni második deszka, ugyanis a keresztségnek köszönhetően újra esély adódik a szabadulásra, a keresztséget követő bűnbánat során.³⁰² A gyónás szentsége az elmúlt évtizedek során mély válságot élt meg, köszönhetően annak, hogy elfogadása csökkent a gyakorló katolikus keresztények körében. Ez a jelenség sajnos a katolikus cigányság soraiban is megfigyelhető. Ennek a jelenségnek különböző okai lehetnek. Vannak, akik azt gondolják, hogy az Egyház tiltott cselekedetek listáját hirdeti, melyeknek etikus megítélése tartalmuk alapján nem minden esetben átlátható. Ennek következtében a gyóntatás jelenségét túlzottan moralizálónak érzik. Mások azt érzik hangsúlyosnak, hogy mindig csak az egyén bűne van kiemelve, és mellette elfeledkeznek a társadalmi bűnökről. Ehhez a csoporthoz tartozó keresztények individualisztikusnak tartják a gyónás szentségét. A harmadik csoport a szerepek leszűkülését éli meg a gyónással összefüggésben, hiszen a bűnbánat szentsége a bűnbánatot tartó és gyóntató atya közötti kettős szereposztásban merül ki. Ők azt állítják, hogy a gyónás túlzottan paternalisztikus.³⁰³ Sokan azért utasítják el a gyónást, mert megjelenik az igény, hogy megvédjék legbensőbb szférájukat a külső intézmények beavatkozásától. Sajnos

³⁰⁰

³⁰¹ Vö: . SZABÓ P., *A keleti egyházak szentségi joga, összehasonlító bemutatás*, 221.

³⁰² Vö: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 321.

³⁰³ Vö: Uo.

napjainkban kevés ember tudja összekapcsolni önmagában a szabadulás és a gyógyulás reménységét a bűnbocsánattal.

A három említett példa közül az utolsó lehet a legfőbb indok a katolikus cigányok körében végzett gyónások számának csökkenésére, bár sok esetben tapasztaltam azt, hogy a pappal szembeni bizalmatlanság is visszatartó erő tud lenni. Saját tapasztalataim szerint a cigányoknál legtöbb esetben házasság előtt, gyász időszakban, felnőtt keresztelkedés előtt jellemző az őszinte, mély gyónás.

Az előzőekből levonhatjuk azt a konklúziót, hogy maga az ember azért lett teremtve, hogy egységben legyen Teremtőjével. A bűn megtöri az Isten és ember között meghúzódó harmóniát, de a bűnbánat szentségével képesek vagyunk azt helyreállítani. Ebből kifolyólag értjük meg igazán, hogy miért az Eukarisztia a bűnbánat szentségének tökéletes beteljesedése, amikor valóságosan létrejön a közösség Istennel, a vele való egyesüléskor.³⁰⁴ A görögkatolikus cigány hívek tapasztalataim szerint előszeretettel zárandokolnak Máriapócsra azért, hogy gyónjanak és áldozzanak, amikor újra akarják kezdeni életüket.

A bűnbánati irányultság megfigyelhető az istentiszteletek minden pontján, különösen a nagy ünnepeket megelőző időszakokban. A bűnbánat hangsúlyosan van jelen a keresztségben, a bűnbocsánatot hozó betegeken kenetében, sőt a Szent Liturgia szövegeiben is. Antik tradícióra vonatkozóan bűnbocsátó malasztal jár a böjtt, az alamizsnaosztás és a zárandoklat is.³⁰⁵ Dr. Szabó Péter egyházjogász véleménye szerint a gyónásnak medicinális jellege van. A latin és a keleti rítus között eltérés a gyóntatás gyakorlatával kapcsolatban, hogy a keleti tradícióban a gyónásnak csak és kizárólag a gyógyító jellege áll előtérben, míg a latin rítusban hangsúlyt helyeznek régóta a gyóntató ítélethozó szerepére is. Alexandriai Kelemen véleménye szerint a bűn megbocsátása nem azonnali, hanem hosszas folyamat következménye, kvázi gyógyulási folyamat eredménye, amelyhez szükséges egy tapasztalt lelki vezető.³⁰⁶ Alexandriai Kelemen ezen pszichológiai-medicinális megközelítése a keletiek számára máig meghatározó jellegű.

A bűnbánat szentségének medicinális jellege során fontos kiemelni, hogy a központban mindig a közösségbe visszavágyó, bűnbánó ember képe áll, aki magával Istennel keresi a békülést, amikor közösségével megbékül. Szent Pál apostol az eső korintusi levelében elrendeli az egyik tag kiközösítését, a közösség védelmében, azért mert, rontja a közösség keresztény profilját és romlást hozhat a közösségre.³⁰⁷ A kiközösítés konkrét eseteiben azért a

³⁰⁴ Vö: SZABÓ P., *A keleti egyházak szentségi joga, összehasonlító bemutatás*, 223.

³⁰⁵ Vö: Uo.

³⁰⁶ Vö: CCEO 718. kán

³⁰⁷ Vö: 1Kor 5,1-13

bűnös megmentésére irányuló szándék abban fedezhető fel, hogy ezzel a drasztikus szakítással esélyt adnak a bűnösnek, hogy eszméljen, és még időben megtérjen. A második korintusi levélben látjuk igazán, hogy ugyanolyan fontos a kizárt tag védelme, mint a gyülekezet iránti aggodalom, amikor Szent Pál arra kéri a közösséget, hogy vegye körbe szeretettel és bocsásson meg a kizárt tagnak, hogy súlyos szomorúságában való kétségbe esését megelőzzék.³⁰⁸

A keleti kódex nem szab konkrét időt a nyugatival ellentétben, mely az évi gyónás kötelezettségét helyezi kilátásba, inkább abban az esetben javasolja, ha valaki súlyos bűnének tudatában van. Szorgalmazza a keleti kódex továbbá a szentség gyakori vételét az adott egyház böjti és ünnepi időszakában.³⁰⁹ Hasznos lehet, ha már elsőáldozás idejétől a rendszeres gyónásra szoktatjuk rá a cigány fiatalokat. A gyónás után minden alkalommal érezniük kell a gyógyulást, a megújulást. Szükségük van a jelképes cselekvésekre, a szimbólumokra. Lelkipásztori gyakorlatom során remekül működött, ha gyónás után a kézzel írott bűnlajstromot közösen elégettük, mert akkor szimbolikusan felfogható volt, hogy a bűn a gyónással megsemmisült. Keleti tradíció szerint a gyónás hagyományos kiszolgáltatási helye a templom. Mivel a cigányság szimbólumok révén könnyebben érti meg az Egyház tanítását ezért szükséges a gyónást a templomi környezethez kötni, az Isten házához. Problémaforrás lehet az, hogy az előzőekben említettek szerint a cigányok régebben korán kötöttek házasságot és ezt nem minden esetben egyházi keretek között tették. Fontos lenne tudatosítani ilyen esetekben megfelelő lelkipásztori prudencia alkalmazásával, hogy szükségük van az Isten megszentelő kegyelmére a házasságukban, máskülönben az csupán együttélés marad. A jó erkölcsi érzék kialakítása fontos a missziót végző személy számára. Tapasztalataim szerint a szocializált bűntípusok melyeket esetlegesen elődeiktől láthattak a gyermekek, vagy kortársaiktól tanulhattak el, gyermekkorban kezelhetőbb, felnőtt korban már sokkal nehezebb az egyházi személy feladata. A szentség kiszolgáltatója elsősorban a püspök, de ezt a jogát általában a gyakorlatban delegálja papjainak, így a gyóntatási engedély az esetek többségében pusztán a dispozicióval jár együtt, amennyiben az úgynevezett *iurus dictio*, azaz, egyházi joghatósági vizsgát teljesítette az Egyház által felhatalmazott személy. A gyóntatást komolyan kell venni a cigánypasztoráció során, nem szabad hagyni, hogy a gyónó elbagatellizálja a gyónását. Penitenciaként érdemes inkább tanítójellegű, jelképes cselekedeteket, gyakorlatias dolgokat megfogalmazni, de semmiképpen sem elrettentőt. Érdemes hangsúlyozni, hogy bűneinkkel annak az Istennek a szeretetét sértjük meg, aki a cigányokért is adta az életét,

³⁰⁸ Vö: 2Kor 2,5-10

³⁰⁹ Vö: CCEO 719. kán

éppen ezért szükséges megbecsülni ezt a szeretetet, hiszen Krisztust, mint legfőbb vajdát értelmezhetjük a cigányok kultúráján keresztül. A bűnbánat céljaként az Istennel való kiengesztelődést kell megjelölni, mely közel visz Krisztushoz, közösségbe helyez embertársainkkal és legyőzi a bűn következtében létrejövő elidegenedést önmagától.³¹⁰ Szoros összefüggésben áll a teológiai és társadalmi szint ennél a jelenségénél, hiszen az Istennel úgy engesztelődöm ki, hogy az Egyházzal engesztelődöm ki. Ebből fakadóan nyilvánvaló, hogy az emberi együttélés közegében jelenik meg Istennek a transzformációs közelsége.

2.4 A betegek kenete

A betegek kenetét nem mindig hívták betegeke kenetének, hiszen a II. Vatikáni Zsinaton módosították az elnevezést, mondván, hogy amit eddig utolsó kenetnek neveztek, azt inkább betegek kenetének nevezzék. A *Sacrosanctum conciliumban* megfogalmazottak szerint „az utolsó kenet, vagy helyesebben a betegek kenete nemcsak a halálveszélyben lévők szentsége. Ezért fölvetelére már az az időszak is biztosan alkalmas, amikor a hívő élete betegség vagy öregség miatt kezd veszélybe kerülni.”³¹¹ A nyelvi kifejezéssel együtt megváltozott a szentség értelme ezek olvasatában, hiszen abból a szentségből mely az elhalálozás előtt lett kiszolgáltatva a súlyos betegségben támaszt nyújtó szentség lett.³¹² A betegek szentségét még napjainkban is sokan értelmezik úgy, mint a legvégső egyházi szentséget, melyet a biztos halál követ. Papként végzett cigánypasztorációm során ebből kifolyólag sokan óztkodtak a szentség vételétől, hiszen a családi kötelék megbontásával ér fel, mert ha valaki papot hív, abban az esetben az úgy tűnhetne, mintha a betegségben szenvedő ember halálát kívánná.

Ebből kifolyólag kérdésként merülhet fel a továbbiakban az, hogy mikor alkalmas felvenni ezt a szentséget a betegségtől sújtott ember. A szent kenet céljáról, funkciójáról alkotott vélemények változása hatottak annak a lehatárolásában, hogy kik azok az alkalmas személyek akik a szentség vételéhez járulhatnak. A keleti jog szövege azt erősíti, hogy a nyugaton szokásosnál könnyedebben lehet feladni. A latin kánonjogban írottak szerint azt illeti a betegek szentsége, akik betegség, vagy öregség miatt forognak veszélyben, míg a keletiben annyi is elegendő csupán, hogy valaki súlyos betegségtől legyen sújtva. Ezzel a

³¹⁰ Vö: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 347.

³¹¹ SC 73

³¹² Vö: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 352.

keleti jelzi, hogy nem csupán közvetlen életveszély esetén lehet felvenni, hanem mindenki veheti, aki válságban van.³¹³

Ma már ahogyan Dr. Szabó Péter kánonjogász megfogalmazza a latin fegyelmi rend is elégségesnek tartja az öregségből fakadó súlyos gyengélkedést, s már nem köti a súlyos veszély esetéhez a szentség kiszolgáltatását. A bizánci tradícióban a betegek kenetét lelki gyógyszerként, illetve a bűnbánat és a szentáldozás előkészületi lépéseként alkalmazzák. A szentség gyógyszer-szerű kiszolgáltatása a cigánypasztorációban is jól alkalmazható módszer lehetne. Példát a Görögországban élő ortodoxoktól tudunk meríteni, akik nagyszerdán szolgáltatják ki a szentséget, mint a húsvéti áldozás egyik előkészületi szertartását. Ez remek lehetőség lenne a templomi közösséghez való csatoláshoz, melyben éreznék a szertartásban részt vevő cigányok ténylegesen ahhoz a közösséghez való tartozásukat, amely konkrétan értük imádkozik.³¹⁴ Nem csupán húsvéti időszakban lehetne alkalmazni ezt a módszert, hanem bármilyen nagyobb egyházi ünnep kapcsán alkalom nyílik arra, hogy a közösség ilyen módon legitimizálja, adoptálja soraiban az új tagokat. A befogadásnak ez egy újszerű mozzanata lehetne, hiszen nagyon sok cigány tartozik az Egyházhoz, viszont ennek ellenére csak töredékük ápol élő kapcsolatot lokális szinten az egyházközségével, mivel azt nem érzi önmagáénak.

A görögországi ortodoxoknál olyan szinten kapcsolatban állónak tekintik a bűnt és a betegséget, hogy házastársak közötti súlyos nehézség, konfliktus esetén is kiszolgáltatják, sőt a ház minden jelen lévő tagja is részesülhet a szentségben. Amennyiben ágyban fekvő betegről van szó, valóban érdemes cigány közegben a család bevonásával együtt végezni a szertartást, jelképezvén azt, hogy a szentség medicinális jellege nem csupán a cigány közösség konkrét tagjára, de magára az egész családra, vagy tágabb értelemben az egész közösségre hoz gyógyulást.

A Szentírásban a betegség motívumával gyakran találkozhatunk, hiszen a vallástörténet során sohasem csupán orvosi problémaként, hanem mint egyfajta átfogó veszélyként értelmezték, mely az egész emberi létet fenyegeti, sőt a betegség a démonoknak való kiszolgáltatottságnak, az isteni harag megtapasztalásának a közegeként volt jelen a köztudatban. Tapasztalataim szerint egyes cigányok felfogásában a betegség sokszor Isten haragjaként jelenik meg. Amennyiben a szentírási alapokat vesszük szemügyre, akkor ott észrevehetjük, hogy Izrael hitében hangsúlyos összefüggésben áll a betegség a bűnnel. Az

³¹³ Vö: SZABÓ P., *A keleti egyházak szentségi joga, összehasonlító bemutatás*, 297.; Vö: CIC 998., 1004. kán.; Vö: CCEO 737-738. kán.

³¹⁴ Vö: SZABÓ P., *A keleti egyházak szentségi joga, összehasonlító bemutatás*, 298.

Ószövetség szerzői felismerik helyesen, hogy a teremtéskor biztosított ideális állapot megszűnt, és a bűn következményeként megjelenik a betegség, a halál és a szenvedés. A héber gondolkodás a betegséget, a bajt, mint a megszemélyesített halál érintését értelmezi.³¹⁵ Ebből érezhető, hogy még a lelki egyensúly felborulását is egyfajta Istentől való eltávolodásként élték meg.

A cigány kultúrában hasonló párhuzamokra lehetünk figyelmesek, amikor valaki Isten csapásaként éli meg szeretett hozzátartozójának elvesztését, vagy valamilyen sorscsapást, vagy bármilyen eseményt, mely létezésének egyensúlyából kiborítja. A betegség velejárója az erőtlenség, melyet úgy éltek meg a héber kultúrában, mint a sírba roskadást.³¹⁶ A közel keleti kultúrákban az ókor folyamán úgy vélték, hogy az istenek, a démonok, vagy maga a halál okozza a betegséget. Ennek a gondolkodásnak az árnyéka rávetül az istennel való kapcsolat értelmezésére is a választott nép kapcsán, hiszen a betegség, mint a bűn jelenlétének következménye élt a köztudatban.

A választott nép történetében mint látjuk a betegséggel, bűnnel, a kapcsolatok megromlásával, Isten haragjával, a tőle való távolsággal függ össze a betegség jelensége. Két fajta elmélet létezik a betegségre és körülményeire vonatkozóan. Az egyik elmélet szerint minden konkrét formában megjelenő szenvedés a szenvedő ember egyéni bűnére mutat rá.

Az Újszövetségben azt láthatjuk, hogy Krisztus szembe megy azzal a felfogással, hogy a betegséget a kárhozott léttel hozzák párhuzamba, mint ahogyan ez Lukács evangéliumában is levonható konklúzióként, amikor arra akar rámutatni, hogy azok a galilleaiak, akiknek vérével Pilátus áldozatuk vérével vegyítette, nem voltak bűnösebbek, mint a többi galilleaiak, de ha nem tartanak bűnbánatot ők is pont úgy elvesznek.³¹⁷ Ennek a gondolatmenetnek a parallelje a János evangéliumban olvasható vakon született ember története, ahol a tanítványok arra kérdezik rá, hogy a vakon született férfi saját bűnének következtében, vagy szülei bűnének köszönhetően vált vakká.³¹⁸ A Szentírás redaktorai észrevették, hogy a betegség az emberi ínség metaforájaként behelyettesíthető olyan határhelyzeti körülményekbe, ahol összegyűlnek azok a tapasztalatok, melyek kapcsolatot mutatnak az üldözéssel, a sikertelenséggel, a csalódással és a szív eltorzulásával.

A betegségnek, mint ellentétes pólusa jelenik meg a gyógyulás eseménye. Ezt is az a meggyőződés uralta, hogy Isten azon tettét, amikor teremtménye felé fordul gyógyulás kíséri.

³¹⁵ Vö: Zsolt 88,4

³¹⁶ Vö: Uo. 88,5

³¹⁷ Vö: Lk 13, 1-4

³¹⁸ Vö: Jn 9, 1-3

Ez megmutatkozik mind a csodálatos gyógyulásokban, mind pedig az orvos mesterségének gyakorlása során. Legalább olyan erős metaforaként jelenik meg a gyógyulás a Szentírásban, mint a betegség képi leírásai. Krisztus az Újszövetségben az elközelgett Isten országának jelképes cselekedeteként hajt végre gyógyításokat. Ezt láthatjuk Lukács evangéliumában amikor Krisztus arról beszél, hogy ő Isten ujjával űzi ki az ördögöket, és nem pedig Belzebub segítségével, ezért közel van az emberekhez az Isten ország.³¹⁹ Ennek az örömhírnék a tudatában Krisztus járta a falvakat, városokat és betegeket gyógyított, erről beszélt a zsinagógákban.³²⁰ A betegekről való gondoskodás gondolata és gyakorlata megfigyelhető a Krisztus korában létező közösségek életében.

A betegekről való gondoskodás pasztorális tapasztalataim szerint markánsan jelen van a cigány közösségekben. Ez legtöbbször abban fejeződik ki, hogy az egész család látogatja meg a beteget a kórházban. Sokszor ott is alszanak, vagy beteghez közel bérelnek lakást, de volt példa arra is, hogy a beteghez költöztek lakásába, hogy gondoskodni tudjanak róla.

A Jakab levél szintén a betegséggel felvett harcot írja le, amikor azt javasolja, hogy betegség esetén az egyház papjait hívják a keresztyén közösségek tagjai, akik megkenik olajjal és imádkoznak felettük.³²¹ A betegek kenetének kiszolgáltatása olajjal való megkenés által történik. Az Újszövetségben két szöveget is találunk, melyek megemlítik a betegek olajjal való megkenését. Márk evangélistánál a Krisztustól kapott küldetés utáni cselekvések vannak leírva, melyet az apostolok véghezvittek: „Azok elmentek, s hirdették a bűnbánatot, sok ördögöt kiűztek, és olajjal megkenve sok beteget meggyógyítottak.”³²² Az újszövetség gyógyítások során gyakran szerepel az a mozzanat, hogy Krisztus a beteget megérinti, vagy pedig az ő megérintése által gyógyul meg valaki, mint a vérfolyásos asszony esetében is olvashatjuk, aki a ruhája szegélyét érinti meg Jézusnak.³²³ Krisztus ezt az érintési mozzanatot csupán jelképes tetteként használja, hiszen a betegek gyógyításához nincs szüksége, sem érintésre, sem pedig jelenlétre, mint ahogyan arról a kafarnaumi százados szolgájának esetében olvashatunk.³²⁴ Az apostolok a Krisztustól kapott küldetést és a missziós prédikációt, valamint a gyógyítást szoros kapcsolatként értelmezik. Különböző magyarázatok léteznek az olajjal való kenésre, gyógyításra.

³¹⁹ Vö: Lk 11,20

³²⁰ Vö: Mt 9,35

³²¹ Vö: Jak 5,14

³²² Vö: Mk 6, 12-13

³²³ Vö: Mt 9,20

³²⁴ Vö: Mt 8,13

Az olaj az antik világban mint jól bevált gyógyszer volt használatos, melyet a szervezet megerősítésére és fájdalomcsillapításra használtak. Az olajjal való megkenésre utaló jelek az első négyszáz évből csupán az olajszentelési imádságokból maradtak ránk. A nyolcadik századig a betegek kenetének szentsége nagyon széles körben volt elterjedt. A keresztény közösség tagjai szentelt olajat tároltak otthonaikban és használták is azt előszeretettel betegség esetén. Az olajat a püspök áldja meg egy liturgikus ünnepség keretén belül, melynek megszentelő és sátáni erőkkel szembeni megerősítő ereje van. Az olaj ezeket az erőket a Szentlélek segítségével hívásával kapja. A szentelt olajnak különböző funkciói vannak, melyeket a betegek kenetének szertartásában olvashatunk: „Olajodnak kenésével és papjaid érintése által Emberszerető, szenteld meg a magasságból a te szolgálodat, emeld fel őt betegségéből, lelki szennyét töröld el Üdvözítő; a bűn szövevényes botrányaiból szabadítsd meg, fájdalmait enyhítsd, a veszélyt távoztasd el, gyötrelmeit szüntesd, mint irgalmas és kegyelmes.”³²⁵ Ezek szerint a szentelt olaj funkciójának tekintették a betegségből való gyógyítást, a lelki szenny letörlését, vagyis bűnbocsánatot, fájdalomcsillapítást és a veszély elhárítását.

Előfordulhat, hogy megpróbáljuk keresni a betegek kenetének értelmét. Legjobban úgy tudjuk megfogalmazni értelmét, ha az élet veszélyeztetettségének tapasztalatát vesszük nagyító alá. Az életet, mint kapcsolatot lehet leginkább értelmezni, egy olyan emberi közösségben való létezést, mely egyidejűleg magával Istennel is kapcsolatban van, aki az életet adja. Ez az élő kapcsolat a szeretet megtapasztalása, aktív képesség a szeretetre melynek befogadó és teremtő osztozás a jellemzői. Az életet a halál, az elmúlás fenyegeti, amely az abszolút kapcsolatokon kívüli levés állapota, egyfajta radikális tehetetlenségi állapot. A súlyos betegség az egyik legjellegzetesebb állapota ennek a kapcsolatnélküliségnek, melyet képesek vagyunk megtapasztalni. Olyan megbetegedésről beszélünk itt, amely során a szenvedő alany megéli a kiszolgáltatottság állapotát, amely blokkolja az egyén alkotó képességét, elidegeníti a kapcsolatainkat, csökkenti az eleven érintkezéshez szükséges interakciókat. Az ilyen jellegű állapotokat határhelyzetnek nevezzük.

Az ilyen módon kiszolgáltatott ember ténylegesen abban az állapotban van, hogy felvehesse a betegek kenetét. A betegek kenete az élet megmentéséhez és annak megerősítéséhez is hozzájárulhat bizonyos esetekben. A haláltól fenyegetett létezést elsősorban azzal lehet megmenteni, hogy kapcsolatot próbálunk teremteni a külvilág és a beteg között.

³²⁵ *Euchologion*, 60.

Ez a cigánypasztoráció során remekül megmutatkozott, amikor a betegek kenetének szentségét a széleskörű családtagokkal, barátokkal és ismerősökkel végeztük el. Ez a közösségi mozzanat világlik ki a betegek kenetének kiszolgáltatása során leginkább, hiszen amikor a többiek megjelennek, hogy együtt imádkozzanak a betegért, az a közösség odafordulását jelképezi. A szertartás során végzett imádság a segítségről, támogatásról, a Szentlélek erejéről, szabadításról, megmenekülésről, és talpra állásról szól. Ezt a betegek kenetének szertartásában olvashatjuk, ahol azért könyörög a szertartást végző pap, hogy a beteget szabadítsa meg az Úr erőtlenségéből, betegségéből, irgalmazzon neki, emelje fel betegsége ágyából és adjon neki lelki és testi gyógyulást.³²⁶ A megszabadítani, vagy betegsége ágyából felkelni infinitívusok egyaránt jelenthetik az orvosi értelemben vett testi gyógyulást, vagy pedig az örök életre szóló feltámadást. A dogmatika kézikönyve szerint abban a bizonyos helyzetben, ahol az ember megtapasztalja az életének alapvető fenyegetettségét, az Egyház közösségi imája, valamint olajjal való megkenése annak az Istennek a közelségének megvalósító jele, mely az életet megszabadítja és meghosszabbítja. Ezzel tudja az Egyház véghezvinni Krisztus követésében, aki különös gonddal fordult a betegekhez, hogy hirdesse nekik az evangéliumot.³²⁷

2.5 A papszentelés

Az előzőekben említett pápai tanács, arra hívja fel figyelmünket, hogy ha jól végezzük a cigánypasztorációt, akkor annak gyümölcseként megszületik a cigányok részvéte. Ez a módszer arra, hogy saját népük apostolai lehessenek cigány testvéreink, hiszen az Egyház mely inkulturációs módszert használva bele ülteti az Evangéliumot a cigány kultúrába, várja a cigány hivatások sarjadását. Ezen a ponton VI. Pál pápa szavait idézhetjük, aki Pomesinában cigányokat látogatott meg, ahol arról beszélt, hogy a cigányok nem az Egyház peremén, hanem annak szívében helyezkednek el. VI. Pál pápa úgy gondolta, hogy szükség lesz a keresztény misztériumnak inkubálására a cigány nép szellemiségében, hogy azután annak született hangja, mely tisztább és őszintébb, harmonikusan felemelkedjen az egyetemes Egyház többi hangjának kórusába.³²⁸

Magyar Görögkatolikus Egyházunk eddig csupán két cigány származású pappal büszkélkedhet, bár ha azt vesszük, hogy alig múlt száz esztendőös egyházunk, nem is olyan

³²⁶ Vö: *Euchologion*, 65-66.

³²⁷ Vö: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 361.

³²⁸ Vö: VI. Pál pápa 1965.09.26 Pomesinában mondott beszéde, https://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1965/documents/hf_p-vi_hom_19650926_intmeeting-nomads.html?fbclid=IwAR0WlsA3aRunsMYZtkgOxCW9XGZl664Brczk8coS4PWU-VDCbff-1MxkOQg (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.30.)

kiábrándító az eredmény. A papszentelés témakörén belül a papság szerepét, feladatát szeretném tisztázni, felbontva azt a szolgálati papságra és az általános papságra. Mivel kevés cigány származású papunk van a Görögkatolikus Egyházban, így az általános papság lehetőségeiről, cigánypasztorációban betölthető szerepéről írok ebben a fejezetben. Keresem azokat a megoldási lehetőségeket, melyek az ő segítségükkel hatékonyabbá tehetné a cigányok között végzett missziókat.

Az Ószövetségben ismeretes a beiktatott funkcionáriusok jelenléte, akik különleges szolgálatot töltenek be a választott nép között. A legkiemelkedőbb szerepe a hithirdetésben a prófétáknak volt, különösen azoknak volt nagy szerepe, akik nem tartoztak a beiktatott próféták sorai közé, hanem karizmatikus meghívás során kapják hivatásukat. Ők azok Isten népét próbálják óvni a tévutaktól, értelmezik az idők jeleit és próbálják megmenteni a népet a katasztrófától. Ámosz próféta például könyvében elmondja, hogy nem volt mindig próféta, sem apja nem volt az, hanem pásztorként dolgozott, és az Úr elhívta a nyáj mellől.³²⁹ A próféták azok a személyek, aki Istennek élő szócsöveiként óvnak a tévutaktól, magyarázzák az idők változásainak jeleit, védik a választott népet a katasztrófától. Ennek köszönhetően gyakran kerülnek összetűzésbe a tisztségviselőkkel. Jeremiás prófétát kalodába zárták,³³⁰ Ámosz prófétát elűzték, mondván menjen Júda földjére, ott jövendöljön és ott egye kenyerét.³³¹

Krisztus nem tartozott Lévi törzséhez. Isten hívására egész életét annak az üzenetnek a szolgálatának szentelte, amit hirdetni kellett. János evangéliumát vizsgálva rájöhettünk, hogy királyságát Krisztus az abszolút tehetetlenség helyzetében nyilatkoztatja ki.³³² Szent Pál apostol zsidókhöz írt levelében Krisztust főpápnak nevezi, akinek a küldetésére és Isten iránti hűségére mutat rá a zsidó közösség számára párhuzamba állítva Mózesrel.³³³ Krisztus nem kultikus tevékenység által nyeri el a főpapi címet, hanem saját egzisztenciájának felajánlása és életének odaadása által.³³⁴

Az Újszövetségben különleges szolgálatokat fedezhetünk fel a közösségek életében. Különbőféle szolgálatok alakulnak ki. A *Lumen gentium* azt írja, hogy a Szentlélek az egész Egyházat gazdaggá teszi, hogy különböző karizmákkal is evangelizáljon. A karizmák az Egyház megújulását és épülését szolgáló ajándékok.³³⁵ A karizmák nem egy bizonyos

³²⁹ Vö: Ám 7,14-15

³³⁰ Vö: Jer 20, 1-6

³³¹ Vö: Ám 7,21

³³² Vö: Jn 18, 33-37

³³³ Vö: Zsid 3,1

³³⁴ Vö: Zsid 10,4-10

³³⁵ LG 12

csoportra bízott exkluzív örökséget jelentenek, hanem a Szentlélek azon ajándékai, melyek beépülnek az Egyház láthatatlan testébe,³³⁶ melyek Krisztus felé irányulnak.³³⁷ Egy karizma hitelességének jele az egyháziassága, vagyis arra való képességet jelent, hogy harmonikusan beilleszkedik az Egyház tagjainak életébe. A karizma a közösségben mutatkozik meg hitelesen és titokzatosan termékenynek minősül.

Szent Pál abból indul ki, hogy az Egyház minden egyes tagjának különleges adottságai vannak. A karizmák a közösség növekedésére hatnak azon mellékhatás nélkül, hogy alárendelés, vagy felé rendelés következne be. A zsidó keresztény közösségekben a véneknek van vezető szerepe. Jeruzsálemben a vének tanácsa együttműködik az apostolokkal.³³⁸ Pál és Barnabás Jeruzsálemben megy, hogy tárgyaljon az apostolokkal és a presbiterekkel egy vitás ügy kapcsán.³³⁹ Az apostolok segítségére beiktatják a hét diakónust. Akik az asztali szolgálatot, a munka irányítását látják el, hogy az apostolok az imádságnak és az Ige szolgálatának tudják magukat szentelni.³⁴⁰

Hellén területeken a városigazgatás mintájára a felügyelő hivatali megnevezést kezdik el használni. A felügyelők vezetői szerepe leginkább a tévtanoktól megingatott közösségekben emelkedik ki. Az ő esetükben a vezetés a fals tanításoktól való védelmet jelenti. Szent Pál Timóteushoz írt levelében arra hívja fel a figyelmet, hogy a törvényt a gonosz emberekért hozzák és nem az igazakért.³⁴¹ Ennek okán második hozzá intézett levelében konkrétan leírja feladatkörét, ami a tisztségével jár. Ez abban áll, hogy az Evangéliumot hirdetni kell, legyen alkalmas, vagy alkalmatlan, elő kell vele állnia. Érvélnie kell, buzdítania, intenie, amennyiben ez szükséges, de mindezt nagy türelemmel és hozzáértéssel kell tennie.³⁴² A Tituszhoz írt levél azt fogalmazza meg, hogy a vezetőnek jó példával kell elől járnia, a tanításban pedig kifogástalannak és komolynak kell lennie.³⁴³

Gregory Aymond New Orleans-i érsek, az Egyesült Államok püspöki konferencia liturgikus bizottságának elnöke 2012-ben összefoglalta a II. Vatikáni Zsinat újításait. Az említett zsinat nagy szemléletváltásáról ír, mely a hagyomány és megújulás dinamikájának szemszögéből figyelhető meg.³⁴⁴ A II. Vatikáni Zsinat a *communio*-egyházant érvényesítette.

³³⁶ 1Kor 12, 27

³³⁷ FERENC PÁPA, *Evangélii Gaudium, Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása*, 79.

³³⁸ Vö: *A dogmatika kézikönyve II. kötet*, 366.

³³⁹ ApCsel 15,2

³⁴⁰ ApCsel 6,2-4

³⁴¹ 1Tim 1,10

³⁴² 2Tim 4,2

³⁴³ Tit 2,7

³⁴⁴ MAENTS, D. S., *Archbishop Aymond offers „10 ways Vatican II Shapes the Church Today”*, <https://dioknox.org/archbishop-aymond-offers-10-ways-vatican-ii-shapes-the-church-today/>

Az egyház közösségi felfogását éppen a laikusokról szóló szinódus utáni határozat, a *Christifideles laici* fejlesztette tovább és aktualizálta a laikusok hivatására és küldetésére vonatkozóan. "A világi Krisztus-hívők identitása és eredeti méltósága csak a közösség- és misztériumegyház misztériumán belül tárul föl; hivatásuk és küldetésük az egyházban és a világban csak e méltóságon belül határozható meg".³⁴⁵ A közösségi egyházfelfogás elsősorban nem gyakorlati jelentőségű, hanem dogmatikai. A zsinat a laikusokat nem a klerikusokkal szemben határozza meg. Az egész Egyház papi nép, amelyben a papság és a laikátus egyaránt a Krisztustól kapott hivatásban és küldetésben, a vele való egységben találja meg önazonosságának lényegét.³⁴⁶ A *Lumen gentium* 10. pontjában megfogalmazottak szerint Krisztus egy olyan főpap, aki az emberek közül lett kiválasztva. „A hívők közös papsága és a szolgálati, azaz hierarchikus papság - jóllehet nemcsak fokozatilag, hanem lényegileg különböznek egymástól - egymásra vannak rendelve; mert mindegyik a maga sajátos módján Krisztus egy papságából részesedik.”³⁴⁷ Az első Péter levélben az olvasható, hogy a megkeresztelt személyek újjászületés és a Szentlélek kenete által szent papsággá szenteltetnek, hogy lelki áldozatokat ajánljanak fel.³⁴⁸

A laikusok a zsinat tanításában úgy jelennek meg, mint akiknek apostoli létjogosultságukat a Krisztussal való egység adja meg, aki őket közvetlenül küldi. A keresztség az Ő testébe oltja őket, a bérálásban a Szentlélek megerősíti őket, és az Eucharisziában maga az Úr közli velük a szeretetet, amely minden apostolság alapja. A dokumentum itt Péter első levélére hivatkozva egyenesen szentelődésről beszél. A II. Vatikáni Zsinat nyomán a lelkipásztori szolgálat háromrétegű. Elsősorban a felszentelt szolgák, másodsorban a lelkipásztori szolgálatban álló laikusok, harmadsorban az eseti önkéntes segítők alkotják a zsinati egyház lelkipásztori szolgálatának három csoportját. A zsinat utáni teológiai fejlődés és a lelkipásztori gyakorlat megmutatta, hogy a két első csoport közötti teológiai viszony további pontosításokat igényel. A zsinat többek között Szent Cipriánra és az I. Vatikáni zsinatra hivatkozva a papságot a püspöki hivatás alapján definiálta: "a papok a püspök munkatársai. Egyetlen testületet alkotnak püspökükkel, bár más a rájuk bízott feladat."³⁴⁹ A *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúcióban az van megfogalmazva, hogy világi papság alatt az összes keresztényt értjük, akik a keresztséggel Krisztus testébe

(Utoljára ellenőrizve: 2019.07.31.)

³⁴⁵ Vö: CL 8

³⁴⁶ Vö: LG 10, 11 és 31

³⁴⁷ Vö: Zsid 5,1-5

³⁴⁸ Vö: 1Pt 2, 4-10

³⁴⁹ LG 28

épültek. Ők alkotják Isten népét, és Krisztus papi, prófétai és királyi hivatalának a maguk módján részeseiként az egész keresztény nép küldetését teljesítik az Egyházban és a világban. Különös ismertető jelük a világi jelleg. A *Lumen Gentium* azt írja a világi hívekről, hogy sajátos hivatásuk alapján a világi hívek dolga az, hogy az átmeneti dolgok intézése és Isten szerint való rendezése által keressék Isten Országát. A világnak mindenféle feladatában és munkakörében a családi és társadalmi élet megszokott körülményei között. Itt hívja meg őket Isten, hogy saját hivataluk gyakorlásával az Evangélium szellemében élve kovászként belülről járuljanak hozzá a világ megszenteléséhez, és életük tanúságával mutassák meg másoknak Krisztust.³⁵⁰ Krisztus egy testében foglalt világi hívek feladata a *Lumen gentium* 33. pontja szerint arra hivatottak, hogy Isten kegyelméből kapott minden erejüket az Egyház növekedésére és folytonos megszentelésére fordítsák. A világi hívek az Egyház küldetésében úgy részesülnek, hogy apostolkodással elősegítik annak fejlődését, előrelépését. Ők arra hivatottak, hogy olyan helyeken és olyan körülmények között tegyék tevékenyé és jelenlévővé az Egyházat, ahol csak általuk lehetséges.³⁵¹

Az efezusiakhoz írt levélben Szent Pál azt írja, hogy a laikusok a nekik juttatott adományokból eredően egyszerre tanúi és eleven eszközei az Egyház küldetésének "Krisztus ajándékozásának mértéke szerint."³⁵² Voltak Pál apostol körül olyan világi hívek, akik segítették az evangélium hirdetésében.³⁵³ Ezek szerint az általános papság alkalmas arra, hogy a püspök vezetése alatt bizonyos egyházi munkaköröket ellássanak, azért, hogy lelki célokat szolgáljanak. Nagyon gyümölcsöző lehet, ha a püspök, vagy az általa disponált pap, lehetőség szerint a cigánypasztorációban arra alkalmas cigány embereket von be, hogy a cigányság önmaga felé irányuló missziója megvalósulhasson. Örömteli hír, hogy cigánypasztorációban a Görögkatolikus Egyház is egyre több cigány származású civil embert von be, akik munkatársként segítenek iskoláinkban, óvodáinkban, lakásotthonainkban, egyházközségeinkben és különböző irodai tevékenységekben. Minden laikus megkeresztelt cigányra vár tehát a feladat, hogy az üdvösség isteni terve országunk lehetőleg minél több cigány származású emberéhez eljusson. Ezért meg kell kapniuk minden lehetőséget, hogy erőik szerint és koruk szükségleteinek megfelelően derekasan kivegyék részüket az Egyház üdvösségszerző munkájából. Ezen következtetésünket a *Lumen gentium* 33. pontjából vonhatjuk le, és alkalmazhatjuk a magyarországi görögkatolikus cigánypasztorációnkra.

³⁵⁰ Uo. 31

³⁵¹ Vö: LG 33

³⁵² Vö: Ef 4,7

³⁵³ Vö: Róm 16,3

Rá kell ébrednünk arra, hogy a cigánypasztorációt cigányok bevonása nélkül nehéz hitelesen művelni. Egyházunkban a cigánymisszió egyik fontos célja az, hogy minél több cigány egyházi hivatás szülessen meg. VI. Pál pápa Afrika püspökeihez intézett beszédében arról beszélt, hogy az Evangéliumot bele ültetve az afrikai kultúrába kell minél többet megtenniük a natív tagok hivatása megszületése érdekében. A pápa ebben a beszédében kiemelte az afrikai nép önmaga felé irányuló misszióját.³⁵⁴

A cigány missziós hivatás a világiakra bíz olyan feladatokat is, melyek közvetlenebbül kapcsolódnak a hitoktatásban, bizonyos liturgikus cselekményekben és a lelkek gondozásában a lelkipásztori munkához. E küldetés alapján a világiak tisztségük gyakorlásában teljesen alá vannak rendelve a fölöttes egyházi vezetésnek körülményeit nagyon fontos tisztázni. Kiemelkedően fontos szerepe van annak, hogy cigánypasztorációt az Egyház nevében, az Egyház által felhatalmazott személy, az Egyház által meghatározott módon, területen, közösséggel és eszközökkel végezhet. Minden esetben egy erre feljogosító kinevezés szükséges az illetékes főpásztortól, hiszen a missziót végző személy magát a Katolikus Egyházat képviseli minden aktusával.

Szerencsére a cigánypasztorációt önként is lehet végezni. Minden felszentelt papnak és minden általános papságban szolgálatot betöltő cigánynak joga van ahhoz, hogy jelezze erre vonatkozó vágyát a főpásztornak, aki mérlegelve a lehetőséget ezzel kapcsolatban döntést fog hozni. Amennyiben felmerül valakiben, hogy megkérdőjelezze a cigánypasztoráció létjogosultságát, annak figyelmébe a 2018-ban a Központi Statisztikai Hivatal által készített felmérést ajánlhatjuk, melyben világosan látszik, hogy különösen országunk észak-keleti régiójában, ahol a Görögkatolikus Egyházon belül a Miskolci Egyházmegye területei is nagyrészt elhelyezkednek, az iskolák cigány tanulóinak létszáma átlagosan a 30%-hoz áll közelebb.³⁵⁵ Természetesen ezt a statisztikai adatot egy éves távlatból kell vizsgálnunk.

Szent II. János Pál pápa azt mondta, hogy a család az egyház útja. Tehát az evangelizációt elsősorban a családokon keresztül kell végezni, majd pedig több családdal közösséget alkotva tovább tevékenykedni. A cigányság számára a család és a közösség nagyon fontos, ezért a családokban kell hirdetnünk Krisztust. Ebben a szemléletben

³⁵⁴ Vö: VI. Pál pápa beszéd Afrika püspökeihez 1969.07.31., http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1969/documents/hf_p-vi_hom_19690731.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.31.)

³⁵⁵ Vö: KSH, *A roma népesség területi megoszlásának változása Magyarországon az elmúlt évtizedekben*, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2018/01/ts580101.pdf> (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.31.)

látogathatjuk a falu családait, hogy megismerjük egymást, beszélgessünk, és később közösségben velük együtt imádkozzunk.³⁵⁶

A *Christifideles laici* 33. pontja azt írja, hogy minden világi ember, az Egyház tagjaként, hivatással és küldetéssel rendelkezik az evangélium hirdetésében való közreműködésre; e munka végzésére a beavató keresztény szentségek és a Szentlélek ajándékai révén válnak alkalmassá és elkötelezetté.³⁵⁷ Ez remek lehetőséget nyújthat számunkra, hogy a cigányok közötti testvéri összetartást felhasználjuk a saját népükért végzett misszió iránti vágy felkeltésére, hiszen a *Christifideles laici* logikáját követve minden hazánkban élő cigány, aki részesült a beavató szentségekben, egyben küldetést is kap arra, hogy az Evangéliumot megossza saját közegével.

A II. Vatikáni Zsinat fontos megállapításainak egyike az, melyben kijelenti, hogy a világi emberek részesei Krisztus papi, prófétai és királyi feladatának, aktív szerepet töltenek be az Egyház életében és annak működésében egyaránt. Részt kell vállalniuk a közösség apostoli munkájából, hiszen vissza tudnak vezetni olyan embereket az Egyházhoz, akik eltávolodtak attól. Különösen a hitoktatás területén tudnak tevékenyen közreműködni, de mindezek mellett szakértelmüket fel tudják ajánlani, hogy hatékonyabbá válhasson az egyházközségükben zajló lekipásztori tevékenység. Az Egyház közösségein belül annyira szükséges a munkájuk, hogy nélküle a legtöbb esetben nem lehet teljesen eredményes a lekipásztorok apostolkodása. Mert az igazán apostoli lelkű világi hívek miként azok a férfiak és nők, akik Pált segítették az evangelizálásban gondoskodnak a testvérek szükségleteiről, és fölűdítik a pásztorok és a többi hívő lelkét, fogalmazza meg az *Apostolicam actuositatem* kezdetű dekrétum a világi hívek apostolkodása kapcsán. A világi hívek lelki életét sajátos módon határozza meg, hogy házasságban, családdal élnek, vagy pedig özvegyiségben, nőtlenségben, betegségben.³⁵⁸

A cigánypasztorációban a személyes élet példa sokszor többet jelent minden tanításnál. Ugyanazt az élet szituációt megélő hittérítő gyorsabban fog elérni látványos sikereket, és nagyobb elfogadásban lesz része, hiszen ő tapasztalatból fog beszélni. A világi hívek keresztény életének tanúságtétele és a természetfeletti lelkülettel végbevitt jótetteknek olyan ereje van az *Apostolicam actuositatem* szerint, hogy az Istenhez vonzzák az embereket.³⁵⁹ A

³⁵⁶ Vö: II. János Pál pápa *Redemptoris hominis* kezdetű enciklikája 4. pont, Továbbiakban: RH

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.07.31.)

³⁵⁷ CL 33

³⁵⁸ Vö: AA 4

³⁵⁹ Uo. 10

cigányok között végzett misszió kapcsán ne féljünk a tanúságtételektől. Bátran hívjunk meg vallásos cigány csoportokat, akik énekekkel, tanúságtételekkel, mondják el, hogy őket hogyan érintette meg Krisztus. Ha egy közülük származó, hasonló sorsból vallásossá lett embert hallanak beszélni az érzelmeikről, biztosan sikert érhetünk el.³⁶⁰

A cigánypasztorációban fontos lehet a karitatív szervezet létrehozása helyi szinten, hiszen az Egyház különösen becsüli a könyörülő jóságot a szűkölködők és a betegek iránt, az úgynevezett karitatív tevékenységet és a kölcsönös segítségnyújtást, melyek a mindenfajta emberi ínség enyhítésére szolgálnak.³⁶¹ A helyi karitás létrehozása azért fontos a cigánypasztoráció során, mert a közülük választott megbízható személyek jobban ismerhetik a háttérköörülményeket, és nagy segítségére lehetnek a pasztorációt végző egyházi személynek. Elkerülhetjük az olyan jellegű konfliktust, mely abból fakadna, hogy a missziót végző személynek kellene adományokat osztania és igazságot tenni a között, hogy ki kaphat, illetve ki nem az aktuális segítségből. Ilyen módon elkerülhetjük azt, hogy a missziót végző személyben csalódjanak a rábízott emberek.

A cigánypasztoráció során sem nélkülözhetjük a lelkipásztori prudenciát, hiszen könnyen találkozhatunk olyan emberekkel is, akik csupán haszonból szeretnének az Egyházzal csatlakozni, előnyöket remélvén attól. Krisztus pontosan az ilyen esetek miatt fogalmazza meg számunkra azt, hogy egy kereszténynek rendelkeznie kell a kígyó ravaszágával és a galamb szelídségével egyaránt.³⁶² Erre kiváló módszer az, ha a mélyszegénységben élő cigány testvérek bajainak nem csupán a tüneteit, hanem a bajok kiváltó okait is megszüntetjük, viszont úgy kell segítséget nyújtani, hogy az elfogadók fokozatosan meg tudjanak szabadulni a külső függéstől, és a maguk lábára tudjanak állni.³⁶³

Az *Apostolicam actusitatem* kezdetű dekrétum logikáját követve kijelenthetjük, hogy a börtönök intézményei is lehetőséget nyújtanak a cigánypasztoráció gyakorlásához, hiszen a sanyarú körülményeknek köszönhetően sok keresztény cigány testvér döntött rosszul, de az Egyház fel tudja ajánlani számukra is az újrakezdés lehetőségét, hiszen igen nagy emberiséggel kell tiszteletben tartanunk a megsegített személy szabadságát és méltóságát.³⁶⁴

A cigánypasztoráció egyik legfontosabb eleme a kisközösségek megtartó ereje. Érdemes felnőtt imacsoportokat létrehozni, ahol az üdvösségbe vágó kérdéseket, valamint

³⁶⁰ MAKULA, K., *Kutatótábor és önkéntes munka hajdúdorogon*, <http://www.ciganypasztoracio.hu/hir/2016/kutatotabor-es-onkent-es-munka-hajdudorogon> (Utóljára ellenőrizve: 2019.07.31.)

³⁶¹ Vö: AA 13

³⁶² Vö: Mt 10,16

³⁶³ Vö: AA 16

³⁶⁴ Vö: Uo. 14; 15

személyes dolgokat is meg tudnak tárgyalni. Ez remek terep lehet mindazok számára, akikben lappang a vágy aziránt, hogy a pasztorációban segítséget nyújtsanak a missziót végző személynek a meghatározott cigány közegben. A kisközösségek remek lehetőséget adnak arra, hogy gyakoroljuk a vendéglátó szeretetet, amelynek tapasztalataim szerint erősítő és összetartó hatása van. A cigány családok esetében ki kell emelnünk a szülők missziós tevékenységét, hiszen számukra a legelső missziós közeg a saját családjuk lesz, mivel gyermekeik számára ők az első hithirdetők és nevelők; szavukkal és példájukkal keresztyén és apostoli életre készítik fel őket, okosan segítségükre vannak hivatásuk megválasztásában, és nagy gonddal ápolják a bennük esetleg ébredező szent hivatást, fogalmazza meg az *Apostolicam actuositatem* 11. pontja.³⁶⁵ A család mint a társadalom élő sejtje jelenik meg. Küldetése abban az esetben teljesedik be, amikor tagjai szeretettel ragaszkodnak egymáshoz, és Isten színe előtt végzik közös imádságukat. Ez az atomi intézmény az Egyház házi szentélye; ha az egész család bekapcsolódik az Egyház liturgiájába, s végül, ha a család vendégszerető, s az igazságosságot és jótékonytságot a szükséglet szenvedő testvérek megsegítésére előmozdítja, akkor valóban beteljesedik küldetése.³⁶⁶

Az *Apostolicam actuositatem* kezdetű dekrétum az egyéni apostolkodás különleges területei közé sorolja azon területeket, ahol az Egyház korlátozva van külső körülményeknek köszönhetően.³⁶⁷ Ilyen külső körülmény lehet a helyben lakó pap hiánya, amely eléggé gyakorivá vált a kisebb falvakban. Veres András győri római katolikus püspök egyházmegyéjének templomaiban felolvastak egy levelet, amelyben a főpásztor megkongatta a vészharangot. Véleménye szerint ha a tendencia nem változik, erre pedig komoly esély nincs az ő bevallása szerint, számolni lehet azzal, hogy a működő százból minden második plébániát bezárnak, így keresve ideiglenes gyógyírt a bajra. A győri egyházmegyeről közzétett adatok valóban megrendítőek: 2016-ban 8 pap halt meg, a szolgálatot teljesítőknél pedig több mint a fele 73 évesnél idősebb; a hatalmas szemináriumi épületben hat évfolyamon összesen hét növendék készül a papi hivatásra a hatvanas évektől kezdve nemcsak Magyarországon, de néhány országot nem számítva egész Európában fogyásnak indult a római katolikus papság létszáma.

Verdes Miklós a Nyíregyházi Papnevelő Intézet prefektusa statisztikát készített a görögkatolikus papság belső jellegű tájékoztatására az 1990-2016 között kelt körlevelek alapján, melyben szemlélteti ebben az időszakban a kispapok lemorzsolódási arányát.

³⁶⁵ Uo. 11

³⁶⁶ Uo.

³⁶⁷ AA 16, 17

Számításai szerint 1990-1998-as időszakban 101 papnövendéket vettek fel a szemináriumba, melyből 32 hagyta el papnövendéki státuszát. Ez 31, 68%-os lemorzsolódást mutat. A következő vizsgált időszak 1997-2007, amikor 68 felvételt nyert kispapból 24 morzsolódott le. Ez 32,35%-át jelenti az akkori szeminárium lakosságának. Végül pedig 2008-2016 közötti időszak került nagytó alá, melyben 83 kispapból 28-an hagyták el kispapi státuszukat. Ez utóbbi 33, 73%-os lemorzsolódási aránynak felel meg. Tapasztalataim szerint a kevesebb hivatásnak okozója a fegyelmi követelmények növekedése, és a közel 10-éves papi képzés, melybe úgynevezett szabad év került beépítésre.

A túlnyomórészt katolikus, ám világias Franciaországban 1904-ben még 58 400 egyházmegye – tehát nem szerzetes – pap szolgált, 1960-ban már csak valamivel több, mint 41 ezer. Az igazán jelentős apadás azonban ezután következett: 1985-ben csupán 28 629, 1995-ben 22 199 papot tartott nyilván a statisztika. Az okok között első helyen szerepel a papi hivatal elszemélytelenedése. Ennek következtében a papi pálya számos országban már nem volt széles körben vonzó.

Csökken a lelkesi hivatás tekintélye is, emellett lassanként kivesztek azok a hagyományos nagy családok, ahonnan az egyik fiú szinte biztosan papnak ment. Tomka Ferenc vallásfilozófus is a paphiány mára kialakult félelmetes méreteire hívja fel a figyelmet, s arra a logikus következményre, hogy a papság terhei szinte az elviselhetetlenségig növekedtek. Megoldást szerinte a világiak jóval nagyobb számú bevonása jelenthet az egyházközségi élet vezetésébe.³⁶⁸ Sajnos a Magyar Görögkatolikus Egyházon is érződik a papok hiánya, hiszen egyre kevesebb helyen oldható meg a pap helyben lakása, köszönhetően annak, hogy az egy főre eső egyházközségek száma sokszor magas. Ennek biztosan negatív hatása lesz a cigánypasztorációra, hiszen tapasztalataim szerint a cigányok a pap személyéhez kötődnek, igénylik az egyházi személlyel való rendszeres kapcsolatot. Pozitív hatása viszont az lehet, hogy szükségszerűen több embert kell majd bevonnunk a cigánypasztorációba az általános papság köréből. Erre remek próbálkozásként az MKPK 2014.12.1-3-i ülésén megalapította a Boldog Ceferino Képzési Intézetet (Továbbiakban: BCKI), mely jogi személyként egyik fő céljának tekinti, hogy segítse a cigánypasztorációt.³⁶⁹ Az alábbi intézmények segítik a BCKI munkáját: Esztergom-Budapesti Főegyházmegye, Egri Főegyházmegye, Kaposvári Egyházmegye, Szeged-Csanád Egyházmegye, Otthon Segítünk Alapítvány, Elfogadlak Alapítvány Arló, Jézus Társasága jezsuita rend, Lehetőségek Iskolája

³⁶⁸ Vö: CHAMBERLAIN, L., *Hungary's Catholicism: a slow resurrection*,

https://www.jstor.org/stable/40396430?seq=1#page_scan_tab_contents (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.07.)

³⁶⁹ Vö: Szerző: DÜL, G., *Lelekipásztori munkatárs – roma pasztorációs szakirány (képzési tájékoztató)* <https://ceferino.hu/2017/08/01/boldog-ceferino-intezet-kepzesei/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.01.);

Miskolc, Szent Vince Plébánia Budapest, Hodászi Görögkatolikus Roma Egyházközség, Görögkatolikus cigánypasztoráció, Szent Erzsébet Alapítvány Kaposfő, Mária Iskolatestvérek Szerzetesrend, Premontrei Női Kanonokrend Zsámbék, Boldog Gertrúd Központ Zsámbék, Határtalan Szív Alapítvány, Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Szalézi Rend, Porta Pacis Lelkigyakorlatos Ház és Konferenciaközpont Kaposszentbenedek, Mater Salvatoris Lelkigyakorlatos Ház és Konferenciaközpont Máriabesenyő, Sajópálfalai Görögkatolikus Egyházközség, Máriapócsi Zarándokház, Ceferino Ház, Magyarországi Cursillo, Magyar Katolikus Püspöki konferencia, Jezsuita Roma Kollégium és Szakkollégium, Magyar Kurír Katolikus Hírportál, Boldog Ceferino Alapítvány, Szent Adalbert Központ.³⁷⁰

Terveik szerint az általuk kiképzett vezetők alkalmasak lesznek arra, hogy imaórákat, családi közösségeket, bibliaórákat vezessenek, minden olyan területen, ahol nagyobb cigány katolikus közösség helyezkedik el. Ehhez hasonló intenzív képzés nem létezett ezelőtt. Ennek a kezdeményezésnek vannak társintézményei is, mint például a Sója Miklós Nyitott Ház, mely görögkatolikusként olyan tanodákat és közösségi házakat fog össze, amelyek általános iskolás gyerekek iskolában maradását segítik, és utána is igyekeznek kísérni őket középiskolai tanulmányaik során.

Ennek a képzési rendszernek első nagy eredményként Erdő Péter bíboros, prímás Esztergomban a Szent Adalbert Főszékesegyházban 2017.03.19-én átadta a „*Roma lelkipásztori munkatárs segítő képzés*” 85 végzős hallgatója részére a tanúsítványokat.³⁷¹ A cigánypasztoráció szempontjából sikeresnek értékelem az előbb említett kezdeményezést, hiszen ezzel hatékonyan tudjuk megszólítani cigány testvéreinket, köszönhetően annak, hogy a program kifejezetten próbálja a cigány közösségek húzóembereit elérni.

Az *Apostolicam actusitatem* véleménye szerint ilyen helyzetben a világiak képességeik szerint a papságot helyettesíthetik, szabadságukat, sőt olykor életüket is kockáztatva taníthatják környezetüket a keresztény hit igazságaira, oktathatják a vallásos életre és a katolikus lelkültre, buzdíthatják a szentségek gyakori vételére, a lelki életre, főleg az Eucharisztikus lelki életre.³⁷² A cigány hívők esetében is igaznak bizonyul az a tétel, hogy az egyéni apostolkodás különleges munkaterületei lehetnek azok a vidékek, ahol a

³⁷⁰ A Boldog Ceferino Intézet együttműködő partnerei <https://boldogceferinointezet.hu/tart/index/11/Partnerek> (Utóljára ellenőrizve: 2019.08.01.)

³⁷¹ Vö: TÓTBEGYI, ZS., *Erdő Péter adta át az első nyolcvanöt romapasztorációs munkatárs oklevelét*, <http://www.ciganypasztoracio.hu/hir/2017/hidemberek-erdo-peter-adta-az-elso-nyolcvanot-romapasztoracios-munkatars-oklevelet> (Utóljára ellenőrizve: 2019.08.01.)

³⁷² Vö: AA 26

katolikusok kisebbségben és szórványban élnek. A Miskolci Egyházmegye speciálisan szórvány egyházközségek halmaza görögkatolikus szemszögből nézve. Ezen a területen cigánypasztorációt végző személyeknek hasznos lehet időnként közös alkalmakat biztosítani, mely növeli az összetartozás tudatát, és ez nem csupán megtartó erő, hanem egyben jel is az érintettek számára. Fontos azonban, hogy a hierarcha feladatának tekintse a világi hívek apostolkodásának támogatását, adja meg a szükséges alapelveket és lelki támogatást, irányítsa az Egyház közjávára, és ügyeljen, hogy tiszteletben tartsák a tanítást és a fegyelmi rendet.³⁷³

Szükséges találnunk olyan jellegű megoldásokat, melyek az elnéptelenedő egyházközségek jövőjét stabilizálni képesek. Ennek egyik lehetséges útja az lehetne, ha a hierarcha az ilyen területeken végzett cigánypasztoráció során a világiakra bízna olyan feladatokat is, melyek közvetlenebbül kapcsolódnak a hitoktatáshoz, bizonyos liturgikus cselekményekhez és a lelkek gondozásában a lelkipásztori munkához. E küldetés alapján a világiak tisztségük gyakorlásában teljesen alá lennének rendelve a fölöttes egyházi vezetésnek minden esetben.³⁷⁴ Az *Apostolicam actuositatem* szerint a világi hívek apostolkodásának alappillére az alapvető műveltség, mely abban áll, hogy a missziós munkában segítségre siető civileknek is meg kell ismerniük a maguk korát, be kell illeszkedniük saját társadalmukba, és annak kultúrájába, kinek-kinek maga tehetsége szerint.³⁷⁵ Természetesen a cigánypasztoráció során nem lehetünk megalkuvók, amennyiben a segítségünkre siető embereket vizsgáljuk. Nem mindenki alkalmas a cigányok közötti misszió elvégzésére, még ha önként is jelentkezik erre a feladatra. Az egyházi személyekre vonatkozó prudenciális elvárás alól a missziót végző személy segítségére siető világi hívők sem kivételek. Az említett elváráshoz tartozik tapasztalataim szerint a nyelvérzék, ha olyan területen végezzük a cigánypasztorációt, ahol a cigány nyelv valamelyik dialektusa mint élő nyelv van jelen. (Görögkatolikus területen Hodász és Kántorjánosi nevezhető ilyen területnek, ahol az élő *cerhari* dialektus miatt fontos a Liturgia cigány nyelven való elsajátítása.) Ide sorolom továbbá a találékonyságot, hiszen sokszor egyszerű körülmények között kell feltalálnia magát a missziót végző személynek.

A világi hívek képzésére sok lehetőséget kínál Egyházunk, hiszen a számtalan kongresszus, gyűlések, eszmecsere, előadások, könyvek, cikkek, internetes oldalak, és a katolikus tanítás mélyebb megértésének lehetősége főiskolai, vagy egyetemi szintű képzéssel, mind-mind hozzá járulnak ahhoz, hogy az érdeklődők elmélyedhessenek a cigánypasztoráció

³⁷³ Vö: Uo. 35

³⁷⁴ Vö: AA 36

³⁷⁵ Vö: Uo. 46

kérdéskörében, alkalmas módszereket alkossanak és azokat megfelelően alkalmazni is tudják.³⁷⁶ Ilyen jellegű képzéssel a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen (Továbbiakban: PPKE) is találkozhatunk, ahol 2017-ben cigánypasztorációs kurzus indult. Mintegy 55 hallgató jelentkezett a gyakorlati jegyet adó foglalkozásokra. A szeminárium résztvevői többnyire szociálpedagógusok, de vannak résztvevők a tanárképzés területéről is. Itt a hallgatók megismerkedhetnek a nemzetközi és hazai cigánypasztoráció múltjával, jelenével, módszereivel, szemléletével. Közben a mai magyar cigányság képviselővel és a cigánypasztoráció szereplővel személyesen találkozhatnak a hallgatók, kérdéseket tehetnek föl, kifejthetik véleményüket. A szemináriumot Dúl Géza az MKPK cigánypasztorációjának papi referense vezeti. Érdekes izgalmas kérdéseket vetnek föl a hallgatók, az új ismeretek és tapasztalatok formálják szemléletüket. A PPKE Bölcsészeti és Társadalom Tudományi Karának kezdeményezése hiánypótló és szükséges a pedagógusok képzésében.³⁷⁷

Hasonlóan öröndetes az, hogy a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola *Cigánypasztoráció a görögkatolikus egyházban* címmel hat alkalomból álló programsorozatot hirdetett meg. Előadás és kerekasztal beszélgetés is kapcsolódik a programhoz, melynek címe a *Romák vallásossága*. A Magyar Görögkatolikus Egyház vezetői ad limina látogatáson vettek részt Ferenc pápánál 2017.11.20-24. közötti időszakban, ahol Dr. Orosz Atanáz görögkatolikus püspök atya felvetette, a cigánypasztoráció kérdéskörét.³⁷⁸ A kérdése arra vonatkozott, hogy mit tegyünk azzal a helyzettel, amikor nyilvánvaló feladatunk az evangelizáció – a keresztesítés, a szegény rétegeknek az Egyházba történő terelgetése, beédesgetése –, de sokszor borzasztó tapasztalatokról számolnak be a hitoktatók, amikor kezelhetetlenné válnak kamasz fiúk az iskolában, hátuk közepére sem kívánják a hittant. Azt a kényes kérdést is felvetette a püspök atya, hogy lehet-e kettős mércét használni. Vagyis, hogy van, akinél többet, és van, akinél kevesebbet követelünk meg. Ferenc pápa válasza meglepő volt. Ezt a helyzetet a pápa összehasonlította a nagyvárosi lelkipásztori munka nehézségeivel. Ott is hasonló dolgokról van szó, amikor a pap, a hitoktató mindent megtesz, közben pedig egy nagyon nehezen feloldható, közösségi masszával találkozik. Ferenc pápa véleménye szerint nem szabad megtagadni tőlük a keresztesítést. Keresztesítjük meg őket, adjuk meg a Léleknek a kapunyitást, hogy Ő munkálkodjon, és a Lélek elvégzi a maga munkáját. Ezek

³⁷⁶ Vö: Uo. 51

³⁷⁷ Vö: DÚL, G., *Cigánypasztorációs szeminárium a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen*, <https://ceferino.hu/2017/11/25/ciganypasztoracios-szeminariuim-pazmany-peter-katolikus-egyetemen/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.01.)

³⁷⁸ SOMOGYI, V., *Kocsis Fülöp metropolitát Somogyi Viktória kérdezte tapasztalatairól a Vatikáni Rádióban*, <https://hd.gorogkatolikus.hu/Ad-limina-latogatas-Romaban-2017-november-29> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.01.)

után feladatunk, hogy minél igényesebben, odaadóbban, a szeretet átadásával vezessük még mélyebbre őket az Egyházon belül. Viszont a többi szentség kiszolgáltatásakor, ünneplésekor legyünk igényesek és tanítsunk meg mindenkit arra, miről is van szó, milyen feltételek szükségesek.³⁷⁹ Szintén kiemelkedő eseménynek nevezhető a 2017.11.20-án rendezett cigánypasztorációs továbbképzés, melyet évente a Miskolci Cigánymissziós és Koordinációs iroda szervez meg a cigánypasztorációban dolgozók szakmaiságában való elmerülése végett. A szakmai továbbképzésen a Miskolci Egyházmegye papjai mellett a görögkatolikus egyházmegyéék referensei is részt vettek. Az első előadó én voltam, aki a cigánypasztoráció gyakorlati oldaláról beszélt, ötvözve azokat a tapasztalatokat, amelyeket a csereháti területeken szereztem. A nap második részében a *Miskolci Egyházmegye küldetése a periférián élők szolgálata* címmel tartott előadást Makkai László, a Miskolci Egyházmegye cigánypasztorációjáért felelős püspöki helynöke. Bemutatta a borsodi régió jelenlegi helyzetét, az egyházmegye intézményrendszerét és az azon belül folyó missziós munkát.³⁸⁰

Mint láthattuk az előzőekben a cigánypasztorációs aktivitás megkérdőjelezhetetlenül fejlődésnek indult az utóbbi időben, amit a cigányok között végzett missziós munkában dolgozók emelkedő száma is igazol. A *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúció szerint a világ evangelizálásához mindenekelőtt evangelizálók szükségesek. Ezért az Egyház minden tagjának, kiváltképpen a keresztény családoknak, át kell érezniük felelősségüket a kifejezetten missziós hivatások születéséért.³⁸¹ Krisztus is erre buzdít: „Az aratnivaló sok, a munkás pedig kevés. Kérjétek az aratás Urát, küldjön munkásokat az Ő aratásába.”³⁸²

2.6 A házasság szentsége

A Nemzetközi Teológiai Bizottság 1977-ben a házasság szentségéről szóló katolikus tanítást bocsátott ki, melyben vizsgálja a házasság isteni és emberi szempontjait.³⁸³ Az ő meghatározásuk szerint a házassági szerződés olyan létező és állandó struktúrára alapozódik, amelyek meghatározzák a férfi és a nő közötti különbséget. Bár olyan intézmény, amit a házaspár közösen akarnak, konkrét formájában eltérően alakul a történelemben és

³⁷⁹ Vö: POLYÁKNÉ TÓTH, N., „A Ferenc pápával való találkozást a Lélek vezette” – Kocsis Fülöp az *ad limina* látogatásról, <https://www.nyirgorkat.hu/?q=hir&id=1497> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.01.)

³⁸⁰ Vö: MOZGÓ, M., *Romapasztorációs továbbképzés a Miskolci Egyházmegyében*, <https://www.migorkat.hu/hirek/romapasztoracios-tovabbkepzes-a-miskolci-egyhazmegyeben> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.01.)

³⁸¹ LG 130

³⁸² Mt 9,37-38

³⁸³ Nemzetközi Teológiai Bizottság, *A házasság szentségéről szóló katolikus tanítás* http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1977_sacramento-matrimonio_hu.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.01.)

kultúrákban, valamint személyes kinézetében. A teremtő Isten által is akart intézmény, mivel a házasságoknak kölcsönös szeretetükben és hűségükben támogatniuk kell egymást, és azért is, mert az ebből a kapcsolatból született gyermeknek a családi közösségben kell megadniuk a nevelést.³⁸⁴ Márk evangéliumában világosan láthatjuk azt, hogy Krisztus megerősítette a házasságnak ezt a kezdetől fogva létező intézményét. A *Gaudium et spes* kezdetű enciklika pedig úgy nyilatkozik róla, hogy a házastársi szeretet és élet bensőséges közössége, melyet a Teremtő alapított és törvényeivel körülvevett, a házassági szövetség, azaz a visszavonhatatlan személyes beleegyezés által jön létre. Így az emberi tettekből, mellyel a házastársak kölcsönösen átadják és elfogadják egymást, Isten rendeléséből szilárd intézmény keletkezik a társadalom színe előtt is; ez a szent kötelék mind a házastársak és a gyermek, mind a társadalom javát tekintve nem az emberi szabad akarattól függ. Maga Isten a szerzője a házasságnak, mely különböző javakkal és célokkal rendelkezik, fogalmazza meg az enciklika, melynek véleménye szerint ezek igen nagy jelentőségűek az emberi nem fennmaradása, az egyes családtagok személyes fejlődése és örök sorsa, s magának a családnak és az egész társadalomnak méltósága, biztonsága, békéje és jóléte szempontjából.³⁸⁵

A cigányság, mint etnikum, kezdetétől törzsi közösségben létezőként jelent meg, melynek éltető magva a család, mely a közösség fennmaradását tudja garantálni. A házassággal kapcsolatos problematika napjainkban természetesen a cigányok közötti életszövetségre is hatással van, hiszen a boldogság várása még soha sem volt annyira a szeretet szavához és magához a házassághoz kötve, mint napjainkban. Sokan túlterheltnek látják a házasság intézményét, és úgy gondolják, hogy felbomlásukhoz is a velük kapcsolatos irreálisan magas elvárásoknak köszönhetjük. Ferenc pápa véleménye szerint a házasság szentsége azért van válságban, mert soha nem látott lendülettel támadják meg olyan erők, amelyek nem az Evangélium fényében és az Egyház hagyományai szerint akarják értelmezni. Megoldásként az állandó katekumenátus bevonását javasolja a házassági előkészítőkre, valamint a fiatal párok kísérését, hitük elmélyítését.³⁸⁶ Amennyiben megvizsgáljuk a házasságkötés jelenségét, láthatjuk, hogy számos kultúrában vallási aktusként is funkcionál. Gyakorta jelenik meg úgy, mint a hierogámia, szent menyegző motívumával összefüggésben. A dualisztikusan felfogott valóság háttérében a házasság kozmikus kiengesztelő aktusa lesz. Érdekes módon a cigány házasságkötésekre is az egyetemes megbékülés aktusa

³⁸⁴ Vö: GS 48

³⁸⁵ Vö: GS 48

³⁸⁶ Vö: GEDŐ, Á., *Ferenc pápa: Alaposabb házassági előkészítőre és a fiatal párok kísérésére van szükség*, <https://www.vaticannews.va/hu/papa/news/2018-09/ferenc-papa-hazassagi-elokeszito-fiatal-parok-segitese.html> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.01.)

jellemző, hiszen ilyenkor még a haragosok is megbékülnek, mondja Rostás-Farkas György, aki behatóan tanulmányozta a cigányság szokásvilágát.³⁸⁷

A házasság Izraelben egyértelműen profán volt jellegét tekintve. Az Ószövetségben nagy menyegzőket és gazdag szokásokat találunk leírva, mellyel többek között Tóbiás könyvében is találkozhatunk.³⁸⁸ A hierogámikus elképzeléssel szemben a Szentírásban fellelhető kétneműség nem fejez ki kozmikus kettészakadottságot, hanem mint Isten ajándéka jelenik meg, mint ahogyan azt a Teremtés könyvében is láthatjuk.³⁸⁹ Az Ószövetség jogosan használja a házasság szimbólumát, hogy azt a határtalan szeretetet bemutassa, amivel Isten az ő népét körülveszi, és amit eme nép révén az egész emberiség iránt ki akar nyilvánítani. Különösen Ozeás prófétánál mutatkozik be Isten jegyesként, aki gyengédségével és mérhetetlen hűségével végül meggyőzi Izraelt, aki kezdetben hűtlen volt ahhoz a mérhetetlen szeretethez, amivel szeretette őt. Ozeás próféta Isten megbízásából egzisztenciális jelcselekedetté változtatja életét, amikor egy prostituáltat vesz el.³⁹⁰

Az Újszövetség levelei megkívánják, hogy a házasságot mindenki tiszteletben tartsa, és bizonyos kritikákra válaszolva úgy mutatják be, mint a teremtő Isten pozitív művét. Azért becsülik a keresztények házasságát, mert az a szövetségnek és a szeretetnek abba a misztériumába kapcsolja be őket, ami Krisztust és az egyházat egyesíti.³⁹¹ Az Szent Pál apostol megköveteli, hogy a házasságot az Úrban kell megkötni.³⁹² Az apostoli egyházak a mindig fennálló „hitből származó jogokra” alapozódnak, és biztosítani akarják a biztonságát. Ezért olyan erkölcsi szabályokat, valamint olyan jogi rendelkezéseket fogalmaznak meg, amelyek a házassági életnek minden körülmények és emberi feltételek között a hit szerinti megélését szolgálják.³⁹³

Az egyház történetének első századaiban a keresztények úgy kötötték meg a házasságukat, mint mindenki más, a családanya vezetésével, csupán a házi rítusok és gesztusok szerint, mint például a leendő házastársak kezének összekötése. Érdekes lehet a párhuzam, ha a cigány hagyományokat vizsgálva a házasságkötést közelebbről megvizsgáljuk, melyben szintén az világlik ki, hogy nem volt kiemelkedő fontossága az esküvőnek, sokszor nem is volt, mert nem pap áldásához kötötték az életszentség kialakulását, hanem a legöregebb cigány, vagy a vajda adta őket össze a törzsi rítus szerint, melyet a kenyér

³⁸⁷ Vö: ROSTÁS-FARKAS, GY., *A cigányság hagyomány- és hiedelemvilága*, 42.

³⁸⁸ Vö: Tób 8,19

³⁸⁹ Vö: Ter 1,27; 5,2

³⁹⁰ Vö: Oz 3,1-5

³⁹¹ Vö: Ef 5,22-33

³⁹² Vö: 1Kor 7,39

³⁹³ Vö: Kol 3,18; Tit 2,3-5; 1Pét 3,1-7

és a só jelenlétében elmondott eskü szentesített meg, mely az életközösséget jelképezte.³⁹⁴ Az esküvő után az ifjú párt kenyérrrel és sóval kínálják, amiből mindketten esznek egy-egy falatot annak jeléül, hogy együtt osztoznak az élet javain és mindig legyen bőven mit enniük és ne hiányozzon házasságuk napjaiból az élet sója sem. Cigány szokás szerint a fiatal pár elé egy tányérban sót és kenyeret helyeznek el, amire a kérető bort öntött. Az ifjú pár ebből harapott, s megfogadták, hogy egymást soha nem hagyják el.³⁹⁵

Érdeemes hozzáfűzni, hogy a görögkatolikus hagyományokat illetően említést érdemel az, hogy a keleti egyházakban a lelkipásztorok ősi időktől fogva aktívan részt vettek a házasságkötési szertartásban a szülőkkel együtt, vagy éppen őket helyettesítve. Ez a változtatás nem erőszakkal történt, hanem tulajdonképpen a család kérésére és a civil hatóságok jóváhagyásával ment végbe. Ennek a fejlődésnek a következtében egyes, eredetileg családi körben történt ceremóniák lassanként a liturgikus szertartásba is átmentek. Ebből alakult ki az a felfogás, hogy a házasság kiszolgáltatói nem csak a házaspár, hanem az egyház pásztorai is.

A házasság intézménye a próféták idejében úgy jelenik meg, mint Isten és a választott nép kapcsolatának szimbolikus összefonódása, melyben legtöbbször vádlóan a házastárs nagylelkűségével és hűségével szemben a feleség, vagyis a választott nép hűtlensége domborodik ki.³⁹⁶ Krisztus maga feltétlen hűségre hívja fel a figyelmet. A házassági hűség megtartása az Ószövetségben, ahogyan azt a patriarkális házasságjog diktálta, nagyrészt az asszonynak szól, és csak igen ritkán szólítja meg a férfi felet.³⁹⁷ A Példabeszédek könyvében a házasságtörés egyenesen az Istennel való szövetség megtörését jelenti.³⁹⁸ Itt is kidomborodik a férfi nő feletti uralma, hiszen csupán a férfinak áll jogában elbocsátani feleségét, ám ebben az esetben válólevelet kell kiállítania az asszony számára, hogy törvényen kívül ne kerüljön.³⁹⁹ Krisztus szembe megy ezzel a felfogással, hiszen számára a házasság szigorú rendjéhez tartozik a hűség, mely feltétel nélküli, így alapvetően tiltja a partnertől ilyen módon történő elkülönülést. A cigányság kultúrájában is láthatjuk, hogy a házastársi hűséget igen szigorúan vették a nőket illetően, így a házasságtörés valóban ritka volt, hiszen nagyon kemény és szigorú ítéletekkel sújtotta a cigány törvénykezés a hűtlen asszonyt.⁴⁰⁰

³⁹⁴ Vö: ROSTÁS-FARKAS GY., *A cigányság hagyomány- és hiedelemvilága*, 42.

³⁹⁵ Vö: Uo. 47.

³⁹⁶ Vö: Ez 16; 23; Jer 2,2

³⁹⁷ Vö: Péld 2,16; 5,1-23; Mal 2,14-16

³⁹⁸ Vö: Péld 2,17

³⁹⁹ Vö: MTörv 24,1-3

⁴⁰⁰ Vö: ROSTÁS-FARKAS GY., *A cigányság hagyomány- és hiedelemvilága*, 42.

III. FEJEZET

HOSPITALITÁS A CIGÁNYPASZTORÁCIÓBAN

3.1 Egy idegen nép emberi méltósága

Az emberi méltóság fogalma olyan értékeket jelöl, amelyek csak az embereknek sajátjai, származásától, fejlettségi szintjétől, műveltségétől, tulajdonától függetlenül. Természetesen ez alól a cigánypasztoráció célközönsége sem lehet kivétel. Zlinszky János jogtudós, egyetemi tanár, az állam- és jogtudomány akadémiai doktora az *Emberi jogok és keresztény etika* című írásában arról ír, hogy minden emberi személy egyenlő méltóságú, és minden embert megillet, hogy szabadon alakítsa életét, hogy családot és otthont teremtsen, munkát végezzen.⁴⁰¹ Az emberi méltóság másik alapja a Szentírásban keresendő, melyek a biblikus hagyományokból vezethetők le, mely az istenarcúságot veszi kiindulópontnak. „Akkor ezt mondta Isten: Alkossunk embert a képmásunkra, hozzánk hasonlónak: uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a jószágokon, az összes vadállaton és az összes csúszómászon, ami a földön csúszik-mászik.”⁴⁰²

A teremtés összes alkotásához hasonlóan, az ember Isten teremő szavának köszönheti létét.⁴⁰³ Dr. Rózsa Huba biblikus professzor a *Kezdetkor teremtette Isten* című könyvében arról ír, hogy a teremtéstörténet azon része, mely az ember megalkotását írja le, tulajdonképpen az emberiség egységének eredetét kutatja. A professzor véleménye szerint az emberiség egyetlen nagy közösségnek számít, egy családnak, hiszen a népek egymásnak testvérei és egyenlők egymással önmaguk sajátosságában.⁴⁰⁴ A zsidó-keresztény értelmezés tükrében az istenképiséggel megáldott embernek elegendő oka van arra, hogy minden embert egyenlő módon megillető tisztelet kapjon. A teremtőtől adományozott istenképiség és a vele járó méltóság minden emberre kiterjed, kivétel nélkül. Isten választott népe Izrael, de gondoskodik a többi népről is, hiszen őket is el akarja vezetni az üdvösségre, mint ahogyan azt Izaiás könyvében is olvashatjuk: „Az utolsó időkben az Úr házának hegye szilárdan áll majd a hegyek tetején, és magasabb lesz a halmoknál. Odaözönlének mind a nemzetek, felé tart számos nép és így szól: „Rajta, menjünk fel az Úr hegyére, Jákob istenének házához, hogy tanítson meg minket útjaira, és így az ösvényein járassunk. Mert a Sionról jön a törvény és

⁴⁰¹ Vö: ZLINSZKY, J., *Emberi jogok és keresztény etika*, http://epa.niif.hu/02400/02445/00013/pdf/EPA02445_ias_2009_2_127-132.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.02.)

⁴⁰² Ter 1,26

⁴⁰³ Vö: Ter 1,1-31

⁴⁰⁴ Vö: RÓZSA, H., *Kezdetben teremtette Isten*, Jel, Budapest 1997, 170.

Jeruzsálemből az Úr tanítása.” Ő tart majd ítéletet a nemzetek között, és igazságot szolgáltat számtalan népnek.”⁴⁰⁵

A Szentírást kutatva láthatjuk, hogy a szent szövegek Isten transzcendens létét, a világ teremtett valóságát, valamint az emberi lények kiváltságát abban jelölik meg, hogy Isten a saját képmására alkotta az embert. Ebben a mozzanatban nyilvánvalóvá lesz, hogy a teremtő Isten, és a teremtett ember között egy áthághatatlan határ van, melyet nem lehet átlépni.

A Magyar Katolikus Lexikon az istenképiségről azt írja, hogy az egyfajta lényegi sajátosságként funkcionál, melynek jelei az emberben a szellemi lélek, teremtményi szabadság és az emberi méltóság.⁴⁰⁶ Dr. Rózsa Huba biblikus professzor *Üdvösségközvetítők az Ószövetségben* című könyvében arról ír, hogy Isten, mint minden nép királya ezeket a lényegi tulajdonságokat minden emberben benne látja. A 72. zsoltárban a védelemre szorulóknak között említi a népet és a szegényeket. A nép és a szegények nem ugyanazon kategóriát képviselnek, hiszen a szegények csupán egy része a népnek. Istennek, mint királynak minden marginalizálódott kisebb csoportra is gondja van.⁴⁰⁷ Egyházunk, mely Istennek kézzelfogható valósága ebben a világban, kapcsolatot teremt a szegényekkel és felkarolja őket. Az ember, mint Isten képmása közösségben él és teljesedik ki ebben a világban, ahová teremtője helyezte őt. Méltóságunk alapja, az, hogy Isten ajándékként ha minket érintenek, magát a teremtőt érintik, akivel közösségben vagyunk, *koinonia*-ban vagyunk.⁴⁰⁸

3.2 Az Evangélium hirdetése a cigányok között

Gustavo Gutierréz véleménye szerint aki a felszabadítás teológia ismert perui képviselője, a teológia hozzájárul ahhoz, hogy a hit közölhető legyen.⁴⁰⁹ Természetesen a hit közölhetősége elsősorban a keresztyényekre érvényes. Amikor cigánypasztorációról beszélünk, elsősorban a már keresztség szentségében részesült cigányok pasztorációjáról beszélünk. Ám a teológia azt is feladatként tűzi ki, hogy „azoknak, akik még nem ismerik Krisztust”, hihetővé és elfogadhatóvá kell tenni a hitet.⁴¹⁰ Így hát a cigányok közötti misszió másodlagos célcsoportjaként azokat az embereket jelölhetjük meg, akik még nem rendelkeznek kellő

⁴⁰⁵ Iz 2,2-4

⁴⁰⁶ Vö: art. istenképiség, in *Magyar Katolikus Lexikon*
<http://lexikon.katolikus.hu/I/istenk%C3%A9pis%C3%A9g.html>
(Utoljára ellenőrizve: 2019.08.03.)

⁴⁰⁷ Vö: RÓZSA, H., *Üdvösségközvetítők az Ószövetségben*, SZIT, Budapest 2005, 65.; Vö: Zsolt 72, 2-4

⁴⁰⁸ Vö: art. koinónia, in *Magyar Katolikus Lexikon*
<http://lexikon.katolikus.hu/K/koin%C3%B3nia.html> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.04.)

⁴⁰⁹ GUTIERRÉZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán. A felszabadítás teológia*, Új Ember Kiadó, Budapest 2016, 16.

⁴¹⁰ GUTIERRÉZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán. A felszabadítás teológia*, 16.

ismeretekkel Jézus Krisztusról. Ezeknek a cigány származású potenciális híveknek nem mindegy, hogy milyen első benyomást gyakorolnak rájuk. Fontos, hogy az evangéliumi üzenetet az ő kultúrájukra, tradícióikra, szokásrendszerükre szabjuk rá, hogy Krisztus saját világukon keresztül válhasson életük részévé, csorbítatlanul hagyva a cigány kultúra értékeit.

A latin-amerikai püspökök Santo Domingói konferenciáján az hangzik el, hogy az Egyház prófétai szolgálatához hozzátartozik a teológusok szolgálata, akik az emberi létezés minden dimenzióját magában foglaló szabadítást hirdetik. A teológusok igehirdetésének vállalniuk kell kortársaik nyelvezetét.⁴¹¹ A cigánypasztorációt végző teológusok kiemelkedő feladata, hogy a cigányok emberi méltóság adta szabadságát hirdessék és az adott közeg aktuális nyelvezetét magukévá tegyék. A cigánypasztoráció teológiájának döntő fontosságú feladata lehet a hallgatóság gondolkodásmódjával, értelmezési kereteivel és kultúrájával történő párbeszéd. Ebből kiindulva ki lehet fejleszteni egy olyan típusú lelkipásztori gyakorlatot, amely célközönségét bátorítja, hogy kövessék Krisztus tanúságát és tanítását.⁴¹² Egy tipikusan cigány közegben mozgó hittérítő számára a siker kulcsa lehet, ha azonosulni tud a cigányság gondolkodásmódjával, világszemléletével és kultúrájával, hiszen ez segíthet a kultúrák közötti falak ledöntésében, egymás kontextusainak mélyebb megismerésében, aminek keretében célzottabban lehet reagálni az aktuális hitbeli igényekre.

A cigánypasztorációt végző teológus feladata tulajdonképpen abban merül ki, hogy Istenről beszél a hit fényében cigány kontextusba helyezve azt. A praxisban ez annyit jelent a cigánymissziót végző személy számára, hogy a cigány ember és Krisztus között megjelenő misztériumról úgy beszél, mint valami másról, amit hétköznapi értelemben véve titoknak nevezünk. Ez mindenekfelett olyan titok, amely önmagát közölni akarja mindenképpen, hiszen a kinyilatkoztatottság a misztérium lényegi eleme, a keresztyény kinyilatkoztatás, mint Isten önközlése jelenik meg.⁴¹³ Szent Pál apostol a rómaiakhoz írt levelében szintén tesz utalást erre a misztériumra vonatkozóan: „Annak pedig, akinek hatalmában áll megerősíteni benneteket evangéliumomban, a Jézus Krisztusról szóló tanításban, annak a titoknak kinyilvánításában, amelyre ősidők óta csend borult.”⁴¹⁴

Összegezve elmondhatjuk hát, hogy minden cigánypasztorációval foglalkozó teológusnak tudatában kell lennie annak, hogy saját képességeivel soha sem tudja Krisztus minden szavának tökéletes üzenetét átadni. Ennek nem szabad kezdeti lendületünket

⁴¹¹ Vö: Uo. 17.

⁴¹² Vö: Uo.

⁴¹³ Vö: Uo. 18.

⁴¹⁴ Róm 16, 25

megtörnie, hiszen ezt az említett kifejezőképességet maga a Biblia, mint Isten írott szava hordozza és a Katolikus Egyház élő tradíciója közvetíti, amivel az egyházi tanítóhivatalnak egyedi szerepe van.⁴¹⁵ Az alábbi idézet talán pontosítani tudja az előzőleg leírtakat: „A Biblia mint Isten írott szava olyan értelmi gazdagsággal bír, amit lehetetlen egészen kimeríteni, és ami nem foglalható be tökéletesen egyetlen teológiai rendszerbe sem.”⁴¹⁶

Santo Domingóban a latin amerikai püspökök összejövetelén azt fogalmazták meg, hogy „a teológiai munkának ösztönzéssel kell szolgáljon a társadalmi igazságosság, az emberi jogok megvalósítása és a legszegényebbekkel vállalt szolidaritás terén.”⁴¹⁷ A cigánypasztorációs irányelvek arról az óhajról számolnak be, hogy rendkívül örvendetes lenne egy olyan központi iroda megalkotása, mely elősegítené „regionális, egyházmegyei/eparchiális csoportok létrehozását azzal a feladattal, hogy elemezzék a közös tapasztalatokat, a cigányok érdekében gyakorolt nagyobb igazságosság és a lelkipásztori segítségnyújtás, illetve a katekézis színvonalának és folyamatosságának növelése érdekében.”⁴¹⁸

A cigánypasztorációt célzó teológiai gondolkodás nyelvezetéről elmondható, hogy minden esetben van egyfajta megközelítő jellege, közelítő karaktere. Készen áll minden pillanatban arra, hogy új és váratlan távlatokat nyisson meg, pontosítsa fogalmait és akár azokat újra is fogalmazza amennyiben szükséges. A cigánypasztoráció során vélelmezhető, hogy Katolikus Egyházunk hozzáállását akképpen kell alakítanunk, hogy az elfogadható lehessen minden Istennel szövetségre lépni akaró cigány ember számára. Ezen misszió során készen kell állnunk arra, hogy új kihívásokkal találkozhatunk hittérítő tevékenységünk során, hiszen egy eltérő kulturális közegben ez szinte önmagától értetődő.

Gustavo Guitérrez azt állítja, hogy szerinte az egyházi életünk rendkívül értékes gazdagodásának tekinthetjük és az Egyház feladatainak gyakorlása terén kiemelkedő segítségnek a különböző féle teológiákat, bár gyorsan hozzá is kell tennünk, hogy semmilyen esetben sem lehet egyet kiemelve közülük abszolutizálni azt, vagy akár izoláltan kezelni a többiekkel szemben.⁴¹⁹

3.3 Marginalizálódott cigányok missziója

⁴¹⁵ Vö: GUTTIÉRREZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán, A felszabadítás teológia*, 18.

⁴¹⁶ Pápai Bibliikus Bizottság: *Szentírás-magyarázat az egyházban*, Szent Jeromos, Budapest 1997

⁴¹⁷ Vö: GUTTIÉRREZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán, A felszabadítás teológia*, 19.

⁴¹⁸ Vö: *Irányelvek*, 91.

⁴¹⁹ Vö: GUTTIÉRREZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán, A felszabadítás teológia*, 19.

A szegénység evangéliumi téma és olyan kihívás, amely az egyházunk történelme során gyakran üti fel a fejét. A Magyar Katolikus Lexikon a szegénységet úgy definiálja, mint az élet fenntartásához szükséges javakban való szűkölködés (élelem, ruházat, lakhely) állapotát. A szegénység, mint az anyagi javak szűkössége miatt korlátozott életlehetőség önmagában nem a vallás körébe tartozó téma. Mivel azonban a szegénységgel együtt jár a szabadság- és jogfosztottság s az elszigetelődés, a szegénység az Ószövetség fontos témája lett. Az Újszövetségben azt láthatjuk, hogy Krisztus szegény családba születik. Gyermekkorában a szegények áldozatát mutatták be érte szülei, és nyilvános működése során a szegény vándortanítók életét élte. Krisztus a szegények felé fordul, oltalmába veszi őket, az első boldogságot róluk mondta.⁴²⁰

Az alapkérdés mely az evangéliumi szegénység témakörével kapcsolatosan felmerül, ez: hogyan mondhatom el a szegény cigányoknak, vagyis közülük is azoknak, akik a társadalmi ranglétra legalsó fokán állnak, hogy Isten szereti őket? Talán erre a kérdésre maga Ferenc pápa adhatja meg a választ, aki a szegénység teológiájáról prédikált egyik alkalommal a Szent Márta házban bemutatott egyik miséjén 2015-ben. A pápa véleménye szerint a szegénység Szent Pál korához hasonlóan zavarba ejtő fogalom lehet számunkra. A szegénység mint olyan az Evangélium centrumában foglal helyet, és ha azt kivennénk belőle Krisztus üzenete értelmetlen lenne. Szent Pál apostol a korintusiakhoz írt második levelében a gazdagságot abban határozza meg, hogy valaki kitűnik hitben, szóban, buzgóságban és a keresztények iránt érzet szeretetben.⁴²¹

Ferenc pápa beszédében arra is kitért, hogy amikor a hit nem jut el az emberek zsebéig, az nem valódi hit. A gazdagság és a szegénység egymással szemben álló fogalmakként jelennek meg. A jeruzsálemi egyház szegény volt különböző gazdasági nehézségekkel kellett megküzdenie, de mindezek ellenére gazdagnak nevezhette magát, hiszen az evangéliumi örömhír kincsét birtokolta. Ez a szegény egyház gazdagította a korintusi egyházat az evangéliumi örömhírral, az evangélium gazdagságát adta oda neki. Ferenc pápa 2015-ben elmondott beszédében arra tanít bennünket, hogy mikor segítjük a szegényeket, akkor nem a keresztény jótékonyság cselekedeteit hajtjuk végre, hanem ez egy jó tett, egy emberi tett, de nem az a keresztény szegénység amelyről Szent Pál apostol prédikál.⁴²² A keresztény szegénység annyit jelent, hogy én a szegényeknek az enyémből adok, nem pedig a feleslegemből, hanem a szükségesből is, hiszen ő engem cserébe gazdaggá

⁴²⁰ Vö: art. szegénység, in *Magyar Katolikus Lexikon*

<http://lexikon.katolikus.hu/S/szeg%C3%A9nys%C3%A9g.html> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.05.)

⁴²¹ Vö: 2Kor 8,7

⁴²² Vö: Ferenc pápa szegénységről és gazdagságról tartott elmélkedése a Szent Márta Házban 2015.06.16.

tesz. A szegénység teológiájának magva amiről Ferenc pápa beszélt abban rejlik, hogy Krisztus aki gazdag volt, önmagát szegénnyé tette, kiüresítette önmagát. „Ő Isten formájában volt, és az Istennel való egyenlőséget nem tartotta olyan dolognak, amelyhez föltétlenül ragaszkodnia kell, hanem kiüresítette magát, szolgai alakot öltött, és hasonló lett az emberekhez.”⁴²³

Gustavo Gutiérrez véleménye szerint Isten országát a jelenkorban élő emberek ragadják magukhoz. Ennek következtében a szeretetben és igazságosságban létező Isten országának proklamálása egyértelműen vonatkozik a társadalmi együttélésre.⁴²⁴ Nyilvánvalóan az ezen dolgok iránti vágyakozás is végigkíséri a cigánypasztorációt hazánkban, melynek az a lokális célkitűzése, hogy magyarok és cigányok békében élhessenek együtt ebben a hazában. Ennek a cigánypasztoráció által elősegíteni vágyott országnak és annak társadalmának igazságosnak és valamilyen értelemben véve újnak kell lennie lényegét és eszközeit illetően, melyek segítségével az ember személyének méltóságát állítja a középpontba.⁴²⁵

Azok az ideiglenes konfliktushelyzetek, melyek a cigányság és magyarság között adódnak, nem feledtethetik el velünk, hogy bennünket keresztényként kötelez az egymás iránti egyetemes felebaráti szeretet, amely nem ismer el társadalmi osztály, rassz vagy nemek alapján történő korlátozást.⁴²⁶

3.4 A cigányság és a felszabadítás teológiája

A „felszabadítási teológia” mint fogalom egy előadás címére vezethető vissza, amelyet Gustavo Gutiérrez 1968-ban tartott Peru északi részén, Chimbotéban. Ez a kifejezés lett 1971-ben megjelenő könyvének címe is egyben: *Teologia de la liberación*. A szerző szerint a felszabadítás teológiája nem csak az iránt érdeklődik, hogy mit adhat a keresztények önértelmezése számára Isten, hanem sokkalta többet. A teológiai munka Gutiérrez számára

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/cotidie/2015/documents/papa-francesco-cotidie_20150616_ricchezza-e-poverta.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.05.)

⁴²³ Fil 2, 6-7

⁴²⁴ Vö: OBORJI, F. A., *Preghiera e guarigione nell'attuale contesto religioso*, Pontificia Università Urbaniana, Roma 2014, 12.

⁴²⁵ Vö: GUTTIÉRREZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán, A felszabadítás teológia*, 23.

⁴²⁶ Vö: Uo. 23.

annyit jelent, mint az Isten által megkezdett felszabadító cselekvésből gyakorlatban is kivenni a részünket.⁴²⁷

A felszabadítás teológia a zsinat utáni időkben fejlődött ki Latin-Amerikában. Ebben az időben számtalan nehéz helyzettel kellett szembenézni, valamint felelni a hit értelmezésére irányuló kihívásokra, azzal a meghatározott céllal, hogy szembe nézhessünk mindazokkal, akik nem akarták tudomásul venni az Evangélium jelentőségét a társadalmi és politikai élet realitásai terén.⁴²⁸ A teológiában készen kell állnunk Szent II. János Pál pápa szerint arra, hogy módosítsuk saját elgondolásainkat, hogy eleget tegyünk a hívek közössége szolgálatát célzó funkciójának.⁴²⁹ Tagadhatatlan, hogy a ma végzett cigánypasztorációnk során számtalan nehéz helyzettel kell szembe néznünk, hiszen hazánkban sem akarják sokan tudomásul venni az Isten evangéliumának erejét, mely formálhatja, és formálja jelen társadalmunk képét. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy Egyházunk bizonyos elvárásait módosítsuk a cigányokat illetően. „A cigányság egy önálló nép, sajátos adottságokkal, történelemmel. Csak a sajátos jegyek figyelembevételével vihetjük az evangéliumot körükbe.” - írja Dúl Géza a cigányság evangelizációjáról szóló munkájában.⁴³⁰

Szent II. János Pál pápa a braziliai püspökök ad limina látogatásán új evangelizációról beszélt, amely új lendületében, módszereiben és kifejezőmódjaiban. A pápa véleménye szerint ha ezt megtagadnánk az egyenlő lenne azzal a tettel, mintha becsapnánk a szegényeket és kiábrándítanánk őket az Evangéliumból.⁴³¹ A latin-amerikai kontextusban kidolgozott teológia az Evangélium hirdetésére irányuló egyházi küldetéssel való együttműködés gyümölcsöző terepe lett Gustavo Gutiérrez véleménye szerint. A felszabadítási teológia jeles alakja azt nyilatkozta, hogy „az elmúlt évek eredményeinek kiaknázásával és a tévedések elkerülésével a teológiai párbeszéd segítőkész nyújtást nyújthat abban, hogy megtaláljuk az utat és a nyelvet a földrész szegényeihez.”⁴³²

Magyar kontextusban meg kell találnunk a módját annak, hogy miként tudja Katolikus Egyházunknak megszólítani, vagy megszólíthatóvá tenni cigány testvéreinket új módszereket alkalmazva, új felfogásban kifejezve Egyházunk tanításait. Mindenképpen fontos tehát, hogy

⁴²⁷ Vö: GUTIERRÉZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán. A felszabadítás teológia*, 30.

⁴²⁸ Vö: Uo. 24.

⁴²⁹ Vö: Uo. 25.

⁴³⁰ Vö: DÚL, G., *A cigányság evangelizációja*,

<https://ceferino.hu/2018/12/13/dul-geza-a-ciganysag-evangelizacioja/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.05.)

⁴³¹ Vö: II. János Pál beszéde a brazil püspökök ad limina látogatásán

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1986/january/documents/hf_jp-ii_spe_19860117_brasile-ad-limina.html

(Utoljára ellenőrizve: 2019.08.05.)

⁴³² GUTIERRÉZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán, A felszabadítás teológia*, 27.

a cigánypasztoráció sikeres és kevésbé sikeres mozzanatait összegezzük, hogy annak végzéséhez realisabb képet kaphassunk. Ez lehet a kezdeti sikerek folytatása, melynek segítségével utat találhatunk országunk cigány lakosságához. Gyetvai Gellért és Rajki Zoltán úgy vélik, hogy kiemelt fontossággal bír a cigányság fiatal rétegének pasztorálása és a magyar társadalomba való integrálása. A fiatal generáció a Katolikus Egyház cigánypasztorációjával képes emelkedni. A két kutató véleménye szerint úgy tűnik, hogy az egyházak cigánypasztorációs törekvései lényegesen gyorsabb és radikálisabb változást tudnak előidézni a cigány közösségek életében.

A cigánypasztorációt végző Egyház által felhatalmazott személy számára sokkal jelentősebb lelkipásztori célkitűzés lehetne cigány testvéreink emberi fejlődésének segítése. Gustavo Gutiérrez állítja, hogy az egyházi tanítóhivatal számlálatlanul sok szövegben arról tesz tanúbizonyságot, hogy az emberek jogaiért való küzdelem kardinális része az evangelizációnak. Szent II. János Pál pápa vágya volt, hogy a Katolikus Egyház társadalmi tanítása megújuljon. Ez a megújulás a szent pápa szerint mérce lehetne a békés társadalmi együttélés számára, és segíthetne felépíteni egy olyan igazságosabb társadalmat, mely az emberi méltóság, valamint az élet tiszteletén alapszik, teológiai munkára sarkall.⁴³³

A szent pápa szavai országunk cigánypasztorációjára is igazak, hiszen a cigánypasztoráció egyik legfontosabb célja, hogy cigányok és nem cigányok számára evangéliumon nyugvó békés társadalmi együttélést hozzon létre, ahol cigányok és gazdok csorbíthatatlanul élhetik meg emberi jogaikat. Az újfajta evangelizáció másik elemeként az inkulturációt lehetne említeni, melynek célja, az inkulturált evangelizáció. Hazánkban a cigánypasztoráció során az inkulturáció új távlatokat nyit meg, mely bele nyúlik egy etnikai és kulturális közeg belső életébe. Gerhardt Ludvig Müller szerint Latin-Amerikában azt láthatjuk, hogy a bennszülött és afrikai lakosság kultúrái nagy gazdagsággal rendelkeznek, és ezt mindazoknak tiszteletben kell tartaniuk, akik hirdetik az Evangéliumot. Szerinte mindannyian hatalmas és sürgető feladat előtt állunk, amibe még épphogy csak belekezdünk, és ami óriási megfontolást és kihívást jelent majd a modernkori teológia számára.⁴³⁴

Szent II. János Pál pápa úgy nyilatkozik, hogy: „Az Egyház elismeri a cigányok saját identitáshoz való jogait, és azon fáradozik, hogy igazságosabb bánásmódot tudjon kivívni a számukra, tiszteletben tartva a kultúrát és az egészséges hagyományokat.”⁴³⁵ A cigányság ősi

⁴³³ Vö: Uo. 28.

⁴³⁴ Vö: GUTIÉRREZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán. A felszabadítás teológia*, 29.

⁴³⁵ Vö: II. János Pál pápa IV. cigánypasztorációs nemzetközi konferencián mondott beszéde 1995.06.07.

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1995/june/documents/hf_jp-ii_spe_19950607_4worldcongress-nomads.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.05.)

kultúrával rendelkezik, melyet minden hitoktatónak tiszteletben kell tartania, attól a pillanattól, amint cigánypasztorációval kezd el foglalkozni. A cigánypasztorációs irányelvek harmincötödik pontja arról ír, hogy „ahhoz, hogy az üdvösség az egész embert elérje, az evangelizáció nem tekinthet el azoktól a kulturális, nyelvi, hagyománybeli, művészeti és más vonatkozásoktól, melyek formálják az emberi identitást és a népeket a maguk teljességében.”⁴³⁶ A cigányok között végzett missziós munka sokszor nagy fejtörést okoz Egyházunknak, hiszen még a cigánypasztoráció gyermekcipőben jár, még keressük a megfelelő módszereket, amelyekkel meg tudnánk szólítani cigány testvéreinket.

A felszabadítás teológiájának közepében helyezkedik el a szegények mellett való elköteleződés. A cigánypasztorációnak ehhez hasonló elköteleződésre van szüksége a cigányok oldalán hazánkban. Ez az elköteleződés nem korlátozódhat csupán az effektív lelkipásztori módszerek alkalmazására és a teológiai gondolkodás elmélyítésére. Ennek a döntésnek a cigányokért végzett missziókat mélységében kell áthatnia a Krisztus követés értelmében, aki önmagát úgy határozza meg, mint „az Út, az Igazság és az Élet.”⁴³⁷ Gustavo Gutiérrez szerint a teológia és a keresztény létünk jelentése az, hogy minden alkalommal újra kell tanulnunk Krisztus követését. Ebből arra következtethetünk, hogy bármilyen történelmi kontextualizációban kell keresztényként cigánypasztorációt végeznünk, Krisztus követése mindig azt fogja jelenteni, hogy olyan életet kell élnünk, amely a mennyei Atya akaratának betöltésére irányul.⁴³⁸

A pápák társadalomra vonatkozó tanításában is felfedezhetjük, hogy a felszabadítás teológiája folytonosságban áll a katolikus teológia egészének fejlődésével. XIII. Leó pápa *Rerum novarum* kezdetű enciklikája arról beszél, hogy az Egyház Krisztus evangéliumából merített tanításával megszüntetheti, vagy tompíthatja a szegények helyzetét.⁴³⁹ A dokumentum elején rögvest utalást is tesz arra XIII. Leó pápa, hogy „e fontos ügy mások közreműködését és erőfeszítéseit is megköveteli, értve ezen az államfőket, a tulajdonosokat és a gazdagokat éppúgy, mint magukat a munkásokat, akiknek érdekében ez a küzdelem folyik, azt azonban habozás nélkül kimondjuk, hogy minden emberi kísérlet hiábavaló lesz, ha az Egyházat mellőzik.”⁴⁴⁰

Amennyiben a szegények alatt azokat a cigányokat értjük, akik potenciális célpontjai a cigánypasztorációnknak, akkor arra kell rádöbbenünk, hogy a cigánypasztorációt cigányok

⁴³⁶ *Irányelvek*, 35

⁴³⁷ Jn 14,6

⁴³⁸ Vö: Jn 4,34; Vö: GUTTIÉRREZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán, A felszabadítás teológia*, 30.

⁴³⁹ Vö: RN 13

⁴⁴⁰ Uo.

nélkül nem lehet művelni, hiszen minden kívülről jövő segítség ellenére a cigányoknak szükségük van egy belső vágyra az önmagukért végzett pasztoráció iránt, hiszen első fázisban mint passzív elfogadó alanyai lesznek a cigánypasztorációknak, majd pedig aktív résztvevői, munkatársaink.

Gustavo Gutiérrez szerint a felszabadítás teológiájának kivételes forrásaként szolgál számunkra a Zsinat *Gaudium et Spes* kezdetű konstitúciója, mely az Egyházzól értekezik mai világban, valamint a *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúció. Gerhard Ludvig Müller szerint az üdvösséget Isten Krisztuson keresztül egyszer és végérvényesen szolgáltatja ki az emberiségnek, és a Szentlélek az emberi történelem és az emberhez méltó társadalom megalkotása maradandó alapelvét tette.⁴⁴¹

A cigánypasztoráció motiválására szolgálhat számunkra az a tény, hogy Latin-Amerikát megragadta egy megújult zsinati gondolkodás, melynek háttérében egy megújult zsinati egyházfelfogás búvik meg. Dél Amerikában egészen a gyarmati időkre vezethető vissza az a megoszlás, amely még napjainkban is felfedezhető az ott lévő egyházközsegekben. Különböző csoportok jöttek létre a helyi egyházakban. Az egyik közösséget képviselik azon személyek, akik felelősséget viselnek, az ordó tagjai, vagyis a papok, szerzetesek, püspökök szűk köre, akik a fehér bőrszínű lakosság köréhez tartoznak, avagy külföldről érkezett misszionáriusok. A másik csoportot az őslakosság alkotja, akiket *indió*⁴⁴² névvel illetnek és a velük kötelékben élő meszticek, akik passzív szerepet töltenek be, csupán vallásilag kiszolgált, gyermekdedként kezelt emberek csoportja.⁴⁴³

A hazánkban zajló cigánypasztoráció kezdeti korszakában hasonlóságokat vélünk felfedezni, hiszen a cigányok csupán passzív, befogadó szerepet töltöttek be a Katolikus Egyház életében. Az Egyház cigányokat érintő attitűdje csupán egy kívülről befelé irányuló, patriarchális pasztoráció típusba volt besorolható. Ez a helyzet VI. Pál pápával változik meg 1965-ben a II. Vatikáni Zsinat idején, aki Pomesiában mondott beszédében az egybegyűlt cigányokat köszöntötte, és arról beszélt, hogy a cigányok felfedezhetik, hogy nem kívülállók, hanem egy társadalomnak a részesei, mely egyszerre emberi társadalom és vallásos társadalom, melyet együttesen Egyháznak hívnak.

Az *Ad gentes* kezdetű enciklika a II. Vatikáni Zsinaton megfogalmazottak szerint megújulásra szólít, hogy mindenki érezzen felelősséget az evangélium terjedéséért, s ezért

⁴⁴¹ Vö: GUTIERREZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán, A felszabadítás teológia*, 35.

⁴⁴² A dél-amerikai őslakosság megnevezése.

⁴⁴³ Vö: GUTIERREZ, G. - MÜLLER, G. L., *A szegények oldalán, A felszabadítás teológia*, 36.

vegye ki részét a nemzeteknél folyó missziós munkából.⁴⁴⁴ Hazánkban a cigányság sem várhatja el önmaga missziójának megszervezését teljesen másokra hagyatkozva anélkül, hogy sajátos erre vonatkozó igényeit megfogalmazná. Éppen ezért minden cigány származású hívőnek - mivel az élő Krisztus tagja, s a keresztség, a bérmálás és az Eukarisztia által Krisztusba épült és hozzá vált hasonlóvá - kötelessége együttműködni Krisztus testének gyarapításában és növelésében, hogy e test minél előbb elérje a maga teljességét.⁴⁴⁵ A *Lumen gentium* 28. pontja applikálható országunk cigánypasztorációjára tartalmilag, hiszen azt fogalmazza meg, hogy ahhoz, hogy a cigánypasztoráció sikeres legyen, elkötelezett papokra van szükség az elkötelezett katolikus cigány származású hívek mellett, akik Krisztus személyét képviselik és a püspökök munkatársai abban a hármasságban, mely természeténél fogva szolgálják az Egyház küldetését.⁴⁴⁶

Ad gentes kezdetű pápai konstitúció gondolatmenetéből arra következtethetünk, hogy a papoknak fel kell szítani és ébren kell tartani a cigány hívők körében a missziós buzgóságot, meg kell magyarázzák a közöttük való hitoktatásban és az igehirdetésben, hogy az Egyháznak kötelessége hirdetni Krisztust a különféle nemzetek között. Meg kell értessék a keresztyén cigány családokkal, milyen szükséges és milyen megtisztelő feladat ápolni fiaikban és leányaikban a missziós hivatást; ébresszék föl az iskolák és a katolikus társulatok fiataljaiban a missziós érdeklődést, hogy soraikból jöjjenek az evangélium hirdetésére. Buzdítsák cigány híveiket, hogy imádkozzanak a misszióért.⁴⁴⁷

Az *Ad gentes* enciklika dicséretre méltónak nevezi azokat a világiakat, akik egyetemeken és tudományos intézetekben történelmi és vallástudományi kutatásaikkal mozdítják elő a népek és vallások megismerését, segítik az evangélium hirdetőit, és előkészítik a nem keresztyénekkal való párbeszédet. Megfogalmazhatjuk ennek a logikának a mezsgyéjén, hogy azok a keresztyén cigányok, akik tudományos munkával segítik a cigány kultúra megismerését és befogadását, nagyban hozzájárulnak az Evangélium gyorsabb és egyszerűbb implantálásához.⁴⁴⁸

3.5 A Katolikus Egyház párbeszéde a cigány kultúrával

A cigányok vallásossága nomád életmódjukból fakadóan tartalmaz szinkretista módon bizonyos vallási elemeket, melyeket vándorlásuk során hoztak magukkal Észak-Indiából az

⁴⁴⁴ Vö: AG 35

⁴⁴⁵ Vö: CD 33; Vö: Ef 4,13

⁴⁴⁶ Vö: LG 28

⁴⁴⁷ Vö: AG 39

⁴⁴⁸ Vö: Uo. 41

európai kontinens felé közelítve. Ennek okán Egyházunknak mint más alapokkal rendelkező vallással vallási párbeszédet kell kezdeményeznie a cigányok kultúrájával, hogy azt megkeresztelhesse. A Krisztus által alapított Egyház amikor más vallási hagyományokkal találkozik, megpróbálja azokat helyesen értékelni. Ez az értékelés feltételezi a velük való szoros kapcsolatot, hiszen ez azt is jelenti, hogy gyakorlati tapasztalatokat szerzünk a párbeszéd alatt mindazokkal, akik más hagyományokat ápolnak. Fontos, hogy teológiai értelemben véve egzakt módon értékeljük a Katolikus Egyház hagyományaitól eltérő vallási felfogásokat, hiszen ez nélkülözhetetlen feltétele a vallásközi párbeszédnek. A vallásközi párbeszéd tanácsa véleménye szerint ezeket az eltérő hagyományokat nagyfokú érzékenységgel kell megközelítenünk, mert tekintettel kell lennünk a bennük lévő emberi értékek miatt, hiszen az emberi lét mélységes titkait kutatják.⁴⁴⁹

A II. Vatikáni Zsinat arra világít rá tanításában, hogy a Krisztusban adományozott üdvösség minden jó szándékú ember számára nyitva áll.⁴⁵⁰ Ilyen értelemben véve a cigánypasztoráció is nyitott minden cigány származású ember előtt, akik vágnak arra, hogy az Egyházhoz tartozzanak, annak életébe becsatlakozzanak közösségükkel együtt. A *Gaudium et spes* kezdetű konstitúció pontosan ezt a gondolatmenetet húzza alá számunkra. Hiszen Krisztus, mint aki új Ádámként jelenik meg, saját misztériumán keresztül minden emberi személyben azon fáradozik, hogy elvezessen a belső megújulásra. A *Gaudium et spes* frappánsan fogalmazza meg a következő gondolatsorokkal: „Mindez nemcsak a Krisztushívőkre érvényes, hanem minden jóakarátú emberre is, kiknek szívében láthatatlanul munkálkodik a kegyelem. Mivel ugyanis Krisztus mindenkiért meghalt,⁴⁵¹ s minden ember végső hivatása azonos, tudniillik isteni hivatás, vallanunk kell, hogy a Szentlélek mindenkinek föl kínálja a lehetőséget, hogy csak Isten előtt ismert módon csatlakozhassanak e húsvéti misztériumhoz.”⁴⁵²

A *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúció 16. pontja alkalmas arra, hogy következtetéseket vonjunk le témakörünkre vonatkozóan. Amennyiben a cigánypasztorációra értelmezzük, akkor azon cigányokat érthetjük alatta, melyek nem teljesen keresztény életet élnek, de valamilyen módon kapcsolatban állnak egyházunkkal. Olyan cigányok helyzetére kaphatunk rávilágítást ebben a részben, akik még nem teljesen fogadták el az Evangéliumot és

⁴⁴⁹ Vö: Római dokumentumok XLIII, Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsa Népek Evangelizációjának Kongregációja, *Párbeszéd és igehirdetés*, SZIT, Budapest 2015, 15. (Továbbiakban: *Párbeszéd és igehirdetés*)

⁴⁵⁰ *Párbeszéd és igehirdetés*, 15.

⁴⁵¹ Vö: Róm 8,32

⁴⁵² GS 22

különféle módon vannak hozzárendelve Krisztus egyházához.⁴⁵³ A konstitúció szerint elsőként az a nép, mely a szövetségeket és az ígéreteket személyesen Istentől kapta, és mely közösségnek maga Krisztus is test szerinti leszármazottja,⁴⁵⁴ az atyák miatt nagyon drága választott nép: Isten ajándékai és meghívása ugyanis megbánás nélkül valók.⁴⁵⁵ Isten azoktól sincs távol, akik árnyékokban és képekben keresik az ismeretlen Istent, mivel Ő ad mindennek életet, lélegzetet és mindent,⁴⁵⁶ és mint Üdvözítő azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön.⁴⁵⁷

A cigánypasztoráció során gyakorta találkozhatunk olyan cigányokkal, akiknek az életére valamilyen módon hatást gyakorolt Isten Evangéliuma, de teljes mértékben képtelenek alárendelni annak életfelfogásukat. Tagadhatatlan kapcsolat alakul ki a cigány hívek és Isten között, ám sajnos sok esetben a számukra merevnek érzett rítusokban nem képesek vallási nyugalmat találni, hiszen számukra sok nehezen emészthető szabállyal rendelkezik Katolikus Egyházunk, melyek rendszeresen magyarázatra szorulnak a nagyobb megértés és elfogadás érdekében. Sok alkalommal a cigánypasztoráció végzése közben figyelmesek lehetünk egyfajta vallási eklekticizmusra, mely abból adódik, hogy pusztán kényelmi okokból kifolyólag bizonyos szabályokat képesek megtartani és magukévá tenni, míg más szabályok betartása nehezebben megy néhány esetben. Konklúzióként említhetjük azt a tényt, melyet a *Lumen gentium* is aláhúz fontossága miatt, miszerint az üdvösség terve azon cigányokat is magába foglalja, akik Istent mint teremtőt elfogadják, imádják őt, és hisznek abban, hogy az utolsó napon tőle nyernek majd ítéletet, vagy pedig életük jutalmaként irgalmat gyakorol rajtuk.

Elképzelhető, hogy találkozunk olyan cigány testvérekkel akár hazánkban is, akik önhibájukon kívül nem ismerik Krisztus egyházát, sem pedig annak alapítóját Jézus Krisztust, de ennek ellenére őszinte szívvel keresik életükben az Istent, és a kegyelem hatására teljesítik a lelkiismeretük szavában felismert akaratát, elnyerhetik az örök életet.⁴⁵⁸ A *Lumen gentium* 16. pontjából arra következtethetünk, hogy az Isten gondviselő tevékenysége azoktól a cigányoktól sem tagadja meg az üdvösséghez szükséges segítséget, akik önhibájukon kívül nem jutottak el Isten kifejezett ismeretére, de igyekeznek a lehető legbecsületesebben élni. Mert ami jó és igaz van náluk, azt az evangéliumra való előkészületnek értékeli az Egyház és

⁴⁵³ Uo. 16

⁴⁵⁴ Vö: Róm 9,4-5

⁴⁵⁵ Vö: Róm 11,28-29

⁴⁵⁶ Vö: ApCsel 17,25-28

⁴⁵⁷ Vö: 1Tim 2,4

⁴⁵⁸ Vö: GS 16

Isten adományának tartja, aki megvilágosít minden Őt kereső cigány származású embert, hogy végül élete legyen.⁴⁵⁹

A *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus azt állítja, hogy az emberek azonban gyakran, mert a Gonosz rászedte őket, belevesztek okoskodásukba és Isten igazságát hazugsággal cserélték föl azáltal, hogy inkább szolgáltak a teremtménynek, mint a Teremtőnek,⁴⁶⁰ vagy Isten nélkül élve és meghalva ebben a világban a végső kétségbeesés fenyegeti őket. Ezért Isten dicsőségére és mindannyiuk üdvösségének előmozdítására az Egyház, emlékezve az Úr parancsára: "Hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek",⁴⁶¹ gondosan törekszik arra, hogy támogassa a missziókat.⁴⁶²

A szekták cigányok közötti tevékenységének káros hatása van a cigányok és a Katolikus Egyház közötti kapcsolatára, ugyanis gyakran megtévesztik, rászedik őket, vagy leginkább összezavarják őket tanításaikkal, igehirdetéseikkel és szenzációszerű, élményvadász rendezvényeikkel. Ez a jelenség akkor válik a legdrasztikusabbá, ha a Katolikus Egyház ember hiány okán már nem képes papot, vagy hitoktatót disponálni egy meghatározott területre. Ebben az esetben szinte kivétel nélkül a megfelelő tudással nem rendelkező már misszionált cigányok, vagy mindazok akik még nem kerültek kapcsolatba a Katolikus Egyház tanításával azon szekták karmái közé kerülnek, akik képesek helyben megjelenve közöttük igehirdetést végezni.

A cigánypasztoráció során természetesen nem csak a saját erőnkben, kreativitásunkban és lelkesedésünkben kell bízunk, hanem a Szentlélek tevékenységére is számíthatunk. A II. Vatikáni Zsinat elismeri a pozitív értékek jelenlétét minden vallási hagyományban,⁴⁶³ ebből arra következtethetünk, hogy a cigány vallási hagyományokban meglátja a pozitív értékeket.

A II. Vatikáni Zsinat *Nostra aetate* kezdetű nyilatkozata az *Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról* című dokumentumban szintén a vallási hagyományok értékét illetően nyilatkozik az Egyház. A II. Vatikáni Zsinat úgy gondolja, hogy „a népeknél a legősibb koroktól fogva napjainkig megtalálható annak a titokzatos erőnek bizonyos észlelése, mely jelen van a dolgok folyamatában és az emberi élet eseményeiben, sőt, olykor ismernek egy Legfőbb Lényt, s még Atyát is. Természetesen ez a cigányok vallási életében és bizonyos kulturális elemeiben is észlelhető. Ez az észlelés, illetve elismerés bensőséges vallási érzülettel hatja át a *Nostra aetate* dokumentum megfogalmazóit, akik szerint a kultúra

⁴⁵⁹ Vö: LG 16

⁴⁶⁰ Vö: Róm 1,21.25

⁴⁶¹ Vö: Mk 16,15

⁴⁶² Vö: LG 16

⁴⁶³ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 16.

haladásához kapcsolódó vallások egyre árnyaltabb fogalmakkal s mind kiműveltebb nyelvezettel igyekeznek válaszolni ugyanezekre a kérdésekre. Így a többi vallások is szerte a világon különféle módokon próbálnak megoldást adni az emberi szív nyugtalanságára azáltal, hogy utakat, tudniillik tanításokat és parancsolatokat, továbbá szent szertartásokat ajánlanak. A Katolikus Egyház semmit sem utasít el abból, ami ezekben a vallásokban igaz és szent. Őszinte tisztelettel szemléli ezeket az élet- és magatartásformákat, tanításokat és erkölcsi parancsolatokat, melyek sokban különböznek attól, amit ő maga hisz és tanít, mégis nem ritkán tükrözik annak az Igazságnak sugarát, aki megvilágosít minden embert.”⁴⁶⁴ De szüntelenül hirdeti és hirdetni is kell Krisztust, aki "az út, az igazság és az élet",⁴⁶⁵ akiben az emberek megtalálják a vallásos élet teljességét, s akiben Isten mindeneget kiengesztelt önmagával.⁴⁶⁶

Mindezen felsorolt dolgok arra ösztönözik Egyházunkat, hogy belépjen a cigányokkal való „párbeszéd és az együttműködés területére.”⁴⁶⁷ A keresztények „tanúskodjanak hitükről és életükről, és ismerjék meg, becsüljék és támogassák a nem keresztény gyökerűeknél található lelki, erkölcsi és társadalmi-kulturális értékeket.”⁴⁶⁸ Éppen ezért a Katolikus Egyház buzdítja minden egyes tagját, hogy okosan és szeretettel folytatván a párbeszédet és együttműködve más vallások követőivel, tanúskodjanak a keresztény hitről és életről mindazon cigányok számára, akik még Krisztust nem ismerik megfelelően. Ezen Egyházhoz tartozó megkeresztelt személyeknek, akik a missziót végzik meg kell ismerniük, meg kell becsülniük és támogatniuk kell a cigányoknál található lelki, erkölcsi és társadalmi-kulturális értékeket.

3.6 Isten országa és a cigánypasztoráció

A II. Vatikáni Zsinat tudomásul veszi a Krisztus által alapított Katolikus Egyház missziós tevékenységének szükségszerűségét. Tudatában van továbbá annak, hogy Krisztusban tökéletesítenie kell mindazon elemeket, amelyek más vallásokban felfedezhetőek.⁴⁶⁹ A II. Vatikáni Zsinat *Ad gentes* kezdetű dekrétuma az Egyház missziós tevékenységéről a misszió eszkatologikus jellegéről beszél. Itt a missziós tevékenység idejét az Úr első és második eljövetele közé datálják, amikor majd az Egyházat mint érett gabonát a

⁴⁶⁴ Vö: NA 2

⁴⁶⁵ Vö: Jn 14,6

⁴⁶⁶ Vö: 2 Kor 5,18-19

⁴⁶⁷ Vö: GS 92-93

⁴⁶⁸ Vö: NA 2

⁴⁶⁹ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 17.

szélrózsa minden irányából betakarítják Isten országába.⁴⁷⁰ Mielőtt ugyanis eljön az Úr, minden népnek hirdetni kell az evangéliumot minden nemzetnek.⁴⁷¹

Ennek értelmében a cigánypasztoráció időkerete adott számunkra, hiszen Krisztus második eljöveteleig minden cigánynak részesednie kell az Evangélium üzenetében. A II. Vatikáni Zsinat értelmében a cigány kultúra és a Katolikus Egyház találkozásakor a cigány kultúrának engednie kell megváltása érdekében, hogy az Egyház Krisztusban tökéletesítse azokat a bizonyos vallási elemeket, melyek éket vernének az inkulturáció és az Egyház által inkulturálásra váró cigány kultúra egésze közé. Ilyenek lehetnek: ártó szellemekben való hit, halottakhoz fűződő babonás elképzelések, eskütetelek. Érdekes megfigyelni, hogy az *Ad gentes* úgy nyilatkozik a missziós tevékenységről, mint ami „nem más, mint Isten tervének megnyilvánulása, azaz epifániája és megvalósulása a világban és ennek történelmében, melyben Isten a misszió révén nyilvánvalóan véghezviszi az üdvösség történetét. A misszió az igehirdetés és a szentségek által jelenvalóvá teszi Krisztust, az üdvösség szerzőjét; s bárhol, bármilyen igazság vagy kegyelem van jelen Isten titokzatos jelenléteként, megszabadítja a nemzeteket a rossztól s visszaadja őket alkotójuknak, Krisztusnak, aki lerontja a Sátán uralmát és megfékezi a sokféle bűn rosszását. Így tehát bárhol, bármi érték található magként elhintve az emberek szívében és elméjében, vagy a népek sajátos szertartásaiban és kultúrájában, az nemcsak nem vész el, hanem ellenkezőleg, meggyógyul, fölemelkedik és beteljesedik Isten dicsőítésére, a Sátán megszegyenyítésére és az ember boldogságára.”⁴⁷²

A cigányok közötti missziós tevékenység ennek a felfogásnak a tükrében Isten terve szerint való cselekvés, melyben ő maga válik nyilvánvalóvá. A cigányokat misszionálás útján segítjük hozzá, hogy elérjék üdvösségüket. Hinnünk kell azt, hogy az Egyház által felhatalmazott személy amikor dispozíciót kap egy adott területre ahol cigánypasztorációval kell foglalkozzon, akkor mint üdvszerző jelenik meg a cigányok közösségében, aki arra hivatott, hogy a cigányok népcsoportját megszabadítsa a rájuk nehezedeő rossz hatásai alól, és büntől megfékezve vissza vezesse őket Krisztushoz, mint a legfőbb vajdához. A legfőbb vajda képe jól használható arra, hogy Krisztust mint a cigányság közösségének legfőbb összetartóját vezessük be a cigányok gondolkodásába. A vajda egyik fő feladata a békesség megteremtése volt a feszültségben lévő felek között. A magyar és cigány társadalom kapcsolatában Krisztus mint legfőbb békítő jelenne meg.

⁴⁷⁰ Vö: Mt 24, 31

⁴⁷¹ Vö: Mk 13,10

⁴⁷² Vö: AG 9

Az Ószövetségben világosan látszik, hogy Isten a teremtés első pillanatától minden népre kiterjeszti szövetségét.⁴⁷³ Így hát a cigányokra is érvényes az, hogy Isten szövetségesei már a teremtés kezdete óta. Ez jelzi számunkra, hogy csupán egyetlen üdvösségtörténet létezik az egész emberiség számára.⁴⁷⁴ Isten szövetséget kötött Noéval, aki az Ő színe előtt járt.⁴⁷⁵ Ez annak a szimbóluma, hogy Isten bele avatkozik a nemzetek történetébe. Az Ószövetségben található nem izraelita származású alakokat úgy tekintik az Újszövetségben, mint akik az üdvösségtörténethez tartoznak.⁴⁷⁶ Szent Pál apostol zsidókhöz írt levele tanúságot tesz arról, hogy Ábel, Hénoch, Noé személyei úgy vannak figyelmünkbe ajánlva, mint akiket bátran a hit mintaképeinek nevezhetünk.⁴⁷⁷

A Katolikus Egyház szerencsére a cigánypasztorációt illetően is túllép a választott nép határain kívülre. Ezen aktusnak biblikusan megalapozott története van, hiszen ha jól megfigyeljük, akkor láthatjuk, hogy Izrael vallásos öntudatának az szolgál alapul, hogy ők alkotják Isten választott népét. Ez egy rendkívüli állapot, mely küldetést eredményez a választott nép minden tagjának. Az ószövetségben fellelhető próféták szinte kivétel nélkül folyamatosan hangsúlyozzák a monoteisztikus istenképhez való ragaszkodás eszményképét.⁴⁷⁸ Az említett próféták a fogság alatti időben egy egyetemes szemléletet alakítanak ki, melyben Istent úgy látatják, mint aki üdvösségét a választott népen túlmenően más népekre is képes kiterjeszteni. Ennek következtében Izajás próféta arról jövendöl, hogy az Isten házába özönlenek a népek az utolsó napokban és azt mondják: „Rajta, menjünk fel az Úr hegyére, Jákob istenének házához, hogy tanítson meg minket útjaira, és így az ösvényein járhatunk. Mert a Sionról jön a törvény és Jeruzsálemből az Úr tanítása.”⁴⁷⁹ A Szentírás bölcsességi irodalma is arról árulkodik, hogy Istennek az egész világra kiterjedő, nem csak választott népére vonatkozó tevékenységei vannak. Túllép a választott nép határain, hogy más népek történelmét és az egyének életét is megérinthesse.

Krisztus egyetemes küldetésére már az Újszövetségben is találunk utalásokat. Máté evangéliumában arról beszél, hogy a választott nép elveszett juhainak összegyűjtése miatt érkezett, majd idővel a pogányok felé kezd fordulni.⁴⁸⁰ Ez a kérdés nagyon összetett. Láthatóan nyitott viselkedést mutat mindazon férfiak és nők irányába, akik nem tartoznak

⁴⁷³ Vö: Ter 9, 11

⁴⁷⁴ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 17.

⁴⁷⁵ Vö: Ter 6,9

⁴⁷⁶ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 18.

⁴⁷⁷ Vö: Zsid 11,4-7

⁴⁷⁸ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 18.

⁴⁷⁹ Iz 2,3

⁴⁸⁰ Vö: Mt 15,24

szűkebb értelemben a választott nép tagjai közé, hiszen párbeszédbe elegyedik velük, és elismeri mindazt a jót amely bennük rejlik. Ezt láthatjuk a kafarnaumi százados történetében, ahol a katona készségén elcsodálkozva jelenti ki Krisztus, hogy nem találkozott hasonló hittel egész Izraelben. A választott néphez nem tartozó idegenek meggyógyításával csodákat tett, mint ahogyan azt láthatjuk Márk evangéliumában, amikor tisztátalan lélektől szabadít meg egy szírfőníciai görög lányt.⁴⁸¹ Hasonlóan Máté evangéliumában is találkozhatunk ugyanezzel az esettel, amikor Krisztus nem egy izraelitán hajt végre csodát.⁴⁸² Mindezen csodák Isten érkezett országának jelei. Krisztust láthatjuk társalogni Jákob kútjánál a samariai asszonnyal, ahol olyan időkről beszél a nőnek, amikor az Isten iránti imádás nem helyhez kötött mert „igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát.”⁴⁸³

Krisztus láthatóan új távlatokat tár fel, amely túlmutat azokon az értelmezéseken, melyek helyhez kötöttek. Olyan egyetemesség felé halad a választott népen kívüli interakcióival, melyek egyszerre tűnnek krisztológiai és pneumatológiai jellegűeknek.⁴⁸⁴ Az újonnan megjelölt szentély immár Krisztus teste, akit az Atya támasztott fel a Szentlélek erejében.⁴⁸⁵ Jézus egyetemes emberiséghez szóló küldetése a bibliai alapok nyomán világosan enged következtetnünk arra, hogy a cigányokhoz is szól, hiszen a választott népen kívüliségbe ők is beletartoznak. Így kimondhatjuk, hogy a Katolikus Egyház cigányok közötti missziója sikeres lehet abban az esetben, amennyiben a cigányok vállalják saját népükért való missziójukat. E nélkül a vágy nélkül nem lenne lehetséges az Egyház inkulturatív cigányok közötti evangelizációja, mert az csakis mindkét fél bejegyzésével, bármelyik fél csonkítása nélkül jöhet csupán létre. Az Isten Országát semmilyen népre nem lehet ráerőltetni külső erő segítségével, tagjai csak azok lehetnek, akik igazságból valók. Így Krisztusban érkezik el Isten országa,⁴⁸⁶ hiszen magát úgy határozza meg, mint aki „az Út, az Igazság és az Élet.”⁴⁸⁷ Jézus üzenetének lényege az, hogy benne Isten Országa belépett ebbe a világba, ezeket pedig minden csodajelével tanúsítja, melyekről olvashatunk a Szentírásban.⁴⁸⁸ Mondhatjuk ezt, hiszen azokat a csodajeleket cselekszi meg melyek a megváltóról vannak megjövendőlvé: vakok látnak, sánták járnak, halottak támadnak fel a szegényeknek pedig hirdetik az Evangéliumot.⁴⁸⁹ Amikor Krisztus elkezdi működését nyilvánosan a pogányok Galileájában

⁴⁸¹ Vö: Mk 7,24-30

⁴⁸² Vö: Mt 15,21-28

⁴⁸³ Vö: Jn 4,23

⁴⁸⁴ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 19.

⁴⁸⁵ Vö: Jn 2,21

⁴⁸⁶ Vö: GRONCHI, M., *Trattato su Gesù Cristo Figlio di Dio Salvatore*, Queriniana, Brescia 2008, 138-154.

⁴⁸⁷ Vö: Jn 14,6

⁴⁸⁸ Vö: GNILKA, J., *I primi cristiani. Origini e inizio della Chiesa*, Paideia, Brescia 2000, 176-185.

⁴⁸⁹ Vö: Mt 16, 13-20

akkor ő arról beszél, hogy az idő beteljesedett és közel van a mennyek országa, melynek belépési feltétele, hogy bűnbocsánatot kell tartani, és hinni kell az Evangéliumban.⁴⁹⁰ A *Párbeszéd és igehirdetés* című mű gondolatmenetéből arra következtethetünk, hogy a cigánypasztoráció alanyai nem mondhatják azt, hogy ez az üzenet csupán a választott néphez tartozókra vonatkozik, sőt Krisztus kifejezett módon beszél a pogányok belépéséről Isten országába.⁴⁹¹ A pogányok Isten Országába való belépése megjelenik a már előzőekben említett kafarnaumi százados történetében, akinek hitéhez hasonlóan Krisztus egész Izraelben nem talált. Hasonlóval találkozhatunk szintén Máté evangéliumában, ahol Krisztus a városok felé intéz feddő szavakat, amikor arról beszél, hogy azok a városok (Korozain és Betsaida) ahol a legtöbb csodát tette, nem tartottak bűnbánatot. Krisztus azért korholja őket, mert véleménye szerint ha azok a csodák melyeket ő vitt véghez Tíruszban vagy Szidonban történtek volna, akkor ők már régen szőrzsákot öltöttek volna magukra és hamuban ülnének. Ezért azt mondja Krisztus a korholó szövegben, hogy a pogány városok sorsa sokkal elviselhetőbb lesz a végítélet napján, mint a választott nép városainak. Ugyanez vonatkozik Kafarnaumra melyet Szodomával állít éles ellentétbe.⁴⁹² Krisztus egy olyan országba való belépésről beszél, amely egyszerre történelmi és eszkatologikus valóságként is fel lehet fogni, hiszen ebbe az országba várja a választott nép tagjait és a pogány népeket egyaránt.⁴⁹³ Máté evangéliumában az Isten Országa úgy jelenik meg, mint az Atya országa melynek megvalósulásáért imádkoznunk kell.⁴⁹⁴ Ugyanakkor a mennyek országa Krisztus országa is, hiszen János evangéliumában nyíltan beszél király voltáról, amikor Pilátus előtt állva válaszol a helytartó arra vonatkozó kérdésére, hogy ő-e a zsidók királya. Ebben a részben megvallja, hogy az Ő országa nem ebből a világból való.⁴⁹⁵

Az Újszövetségben fellelhető hivatkozások némileg ellentmondásosnak tűnhetnek a pogányok vallásos életére és hagyományaira nézve, de esetleg úgy is tekinthetünk ezekre, mint amelyek egymásnak kiegészítői. Szent Pál apostol rómaiakhoz írt levelében negatív véleményt fogalmaz meg azokkal az emberekkel kapcsolatban, akik elmulasztották Isten felismerését a teremtésben, így ennek köszönhetően bálványimádásba estek és romlásra jutottak. Az apostol véleménye szerint minden ember rászorul a megigazulásra. Az ő logikája szerint nincs mentsége a pogányoknak, akik nem ismerik fel az Istent a természetből, hiszen

⁴⁹⁰ Vö: Mk 1,15

⁴⁹¹ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 19.

⁴⁹² Vö: Mt 11, 20-24

⁴⁹³ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 19.

⁴⁹⁴ Vö: Mt 6,10

⁴⁹⁵ Vö: Jn 18, 33-37

az Ő láthatatlan erejére és isteni mivoltára már a világ teremtése óta következtetni lehet. Szent Pál szerint azért nincs mentségük a pogányoknak, mert tulajdonképpen felismerték az Istent, de nem adták meg a neki járó dicsőítést, sem hálát nem adtak neki, hanem beleveszték okoskodásaikba, bölcsességükkel kérkedtek, és elvakult lett a szívük. A központi probléma Szent Pál apostol szerint a pogányokat illetően az, hogy Isten helyett bálványokat állítottak maguknak, szenvedélyeik rabságába estek és homoszexualitást követtek el.⁴⁹⁶

Az Apostolok Cselekedetei arról tanúskodik, hogy Pál pozitív, a pogányok felé nyitott álláspontot képvisel. Erre remek példa Szent Pál likaóniaiakhoz szóló beszéde, ahol egy béna embert gyógyított meg, aki soha nem volt képes a járásra. Érdekesség, hogy a csoda után Barnabást Zeusznak, Szent Pált pedig Hermésznek gondolták a helybeli lakosok, mivel ő volt a szószóló.⁴⁹⁷ Hasonló beszédet intézett a pogányokhoz az Aeropagoszon Athénben elmondott szónoklatában, amelyben dicsérte a jelenlévők vallásos lelkületét, valamint arról beszélt nekik, akit ők az ismeretlen istenként tiszteltek.⁴⁹⁸ Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a bölcsességi hagyomány az Újszövetség során Krisztusra úgy tekint, mint Isten Bölcsességére, Isten Igéjére mutat, aki megvilágosít minden e világra jövő embert,⁴⁹⁹ és aki megtestesülése által közöttünk, emberek között állította fel sátrát.⁵⁰⁰

3.7 Vallásközi párbeszéd az Egyház cigánypasztorációs küldetésében

A *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúció előszavában megfogalmazottak szerint a Zsinat a Szentlélekben ült össze, hogy minden embernek hirdesse az Evangéliumot.⁵⁰¹ Krisztus missziós parancsában egyetemes parancs hangzik el. A Katolikus Egyház Krisztusban mint szentség jelenik meg a szemünk előtt, amely nem csupán jele, hanem eszköze is az emberek egyesülésének, a Teremtővel való egyesülésnek. A *Lumen gentium* az Egyház híveinek és az egész világnak deklarálni akarja saját, egyetemes természetét és küldetését, mely kiterjed minden emberi lényre.⁵⁰² A Krisztus által alapított Egyházunk Isten személyes akaratából született meg az idők teljességében,⁵⁰³ hogy egyszerre legyen jel és eszköz az isteni tervben,⁵⁰⁴ melynek centrumában maga Jézus Krisztus áll.

⁴⁹⁶ Vö: Róm 1,18-32

⁴⁹⁷ Vö: ApCsel 14,8-18

⁴⁹⁸ Vö: ApCsel 17,22-34

⁴⁹⁹ Vö: Jn 1,9; Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 20.

⁵⁰⁰ Vö: Jn 1,1-14

⁵⁰¹ Vö: Mk 16,15

⁵⁰² Vö: LG 1

⁵⁰³ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 24.

⁵⁰⁴ Vö: LG 1

Egyházunk cigánypasztorációja szempontjából ez egy rendkívül erős megerősítést tartalmaz mindazok számára, akik a cigánypasztoráció legitimitását vonják kérdőre, hiszen a zsinat világosan kifejezi, hogy kivétel nélkül minden embernek akarja hirdetni az Isten örömhírét. A templomainkba, parókiális közösségeinkbe bevonzott cigány testvérek előtt a Katolikus Egyház mint Krisztus által személyesen alapított szentség jelenik meg. Egyházunk kiváló eszköze lehet a magyar-cigány együttélés létrehozásában, hiszen ahogyan a *Lumen gentium* is írja az Egyház az emberek együttélésének eszköze is.⁵⁰⁵ Annak az Egyháznak, melyet Krisztus alapított személyesen, és az ő személyes akaratának köszönheti létét, a közepén annak a Jézusnak kell állnia, aki mindenkit meg akar váltani.⁵⁰⁶

A Krisztus által alapított Katolikus Egyház mint az üdvösség egyetemes szentsége jelenik meg,⁵⁰⁷ mely megkerülhetetlenül szükséges az üdvösséghez.⁵⁰⁸ A *Lumen gentium* kezdetű konstitúció arról ír, hogy az Egyház azért szükséges a személyes üdvösségünkhöz, mert Krisztusban hivatalosak vagyunk mindannyian amikor elérkezik a mindenség helyreállításának ideje, nemtől, kortól és származástól függetlenül, hiszen Isten kegyelméből tudunk eljutni a megszentelt élet kegyelmi állapotába, amely a mennyei dicsőségben teljesedik majd ki.⁵⁰⁹

Krisztus földről való felmagasztalásakor mindenkit magához vonzott János tanúsága szerint.⁵¹⁰ Föltámadva a halálból a *Lumen gentium* szerint „elküldte tanítványaira éltető Lelkét, és általa az üdvösség egyetemes szentségévé tette saját testét, ami maga a Katolikus Egyház; az Atya jobbán ül, de folytonosan munkálkodik a világban, hogy elvezesse az Egyházba az embereket, s általa szorosabban kapcsolja magához, és saját testével-vérével táplálva részesítse őket megdicsőült életében. A megígért és várt helyreállítás eszerint már el is kezdődött Krisztusban, útjára indult a Szentlélek elküldésével, és őáltala folytatódik az Egyházban, melyben a hit által megtanítanak minket mulandó életünk értelmére is, miközben az Atya ebben a világban ránk bízott művét az eljövendő javak reményében végrehajtjuk és üdvösségünkön munkálkodunk.”⁵¹¹ Krisztus azzal a mondatával indítja útnak Egyházunk misszióját, hogy azt a jó hírt hirdette, hogy elérkezett közénk a mennyek országa.⁵¹² A *Lumen gentium* 5. pontjában arról olvashatunk, hogy az Egyház misztikus jellege már az alapításkor

⁵⁰⁵ Vö: LG 1

⁵⁰⁶ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 24.

⁵⁰⁷ Vö: LG 48

⁵⁰⁸ Vö: Uo. 14

⁵⁰⁹ Vö: Uo. 48; Vö: ApCsel 3,21

⁵¹⁰ Vö: Jn 12, 32

⁵¹¹ LG 48; Vö: Fil 2,12

⁵¹² Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 24.

szembetűnik, hiszen Krisztus azzal indítja útjára az Egyházat, hogy az ősidők óta megígért ország eljövételét hirdette.⁵¹³ Ez az ország amelyről Krisztus beszél igéjében, tetteiben tündöklék előttünk.⁵¹⁴ Márk evangéliumában azt láthatjuk, hogy az Isten igéje a földbe vetett maghoz hasonló,⁵¹⁵ hiszen akik hittel hallgatják az Isten üzenetét, azok magát az Isten országot fogadták be; a mag azután saját erejéből csírázik ki és növekszik egészen az aratásig.⁵¹⁶ Jézus csodái is azt bizonyítják, hogy az Ország már elérkezett a földre: "Ha én Isten ujjával űzöm ki a gonoszlelkeket, akkor bizony eljött hozzátok az Isten országa".⁵¹⁷ Ez az Ország azonban mindenekelőtt magának Krisztusnak, az Isten Fiának és Emberfiának személyében nyilvánul meg, aki "azért jött, hogy szolgáljon és odaadja az életét váltságul sokakért".⁵¹⁸ Az Egyház, fölruházva alapítójának ajándékaival és hűségesen megtartva a szeretet, az alázatosság és az önmegtagadás parancsát, küldetést kapott Krisztus és Isten Országának hirdetésére és a népek közötti terjesztésére, s ennek az Orzágnak csírája és kezdete a földön. Miközben lassanként növekszik, maga is az Ország beteljesedésére áhítozik, és minden erejével reménykedik és vágyódik arra, hogy Királyával a dicsőségben egyesüljön.⁵¹⁹

Az Isten országának magja és csírája ezen a földön van, ugyanakkor a Krisztus által alapított Katolikus Egyház lassanként növekszik, és közben beteljesedésre áhítozik.⁵²⁰ „Ily módon „az Ország elválaszthatatlan az Egyháztól, mivel mindkettő elválaszthatatlan Jézus személyétől és művétől... Ezért nem lehet elválasztani az Egyházat az Orzágtól, mintha az egyik kizárólag a történelem birodalmához tartozna, míg a másik az üdvösség isteni tervének tökéletes eszkatológikus beteljesedése lenne” - mondja Szent II. János Pál pápa az indiai püspököknek 1989-ben az ad limina látogatásuk során.⁵²¹

A jelenések könyvében arról olvashatunk, hogy az Egyház maga küldetése által arra rendeltetett, hogy előmozdítsa Isten Országának megvalósulását.⁵²² Egyházunk feladatainak egy része abban áll, hogy fel kell ismernie azt, hogy ennek az említett orzágnak a kezdeti valósága meg van a saját határain túl, például más vallási hagyományok követőiben, abban az

⁵¹³ Vö: Mk 1,15; Vö: Mt 4,17

⁵¹⁴ Vö: LG 5

⁵¹⁵ Vö: Mk 4,14

⁵¹⁶ Vö: Mk 4,26-29

⁵¹⁷ Vö: Lk 11,20; Vö: Mt 12,28

⁵¹⁸ Vö: Mk 10,45

⁵¹⁹ Vö: LG 5

⁵²⁰ Vö: Uo.

⁵²¹ Vö: II. JÁNOS PÁL pápa, *Az indiai püspökökhöz, az ad limina látogatáson* 1989.04.13.

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1989/april/documents/hf_jp-ii_spe_19890413_india-ad-limina.html (Utóljára ellenőrizve: 2019.08.05.)

⁵²² Vö: Jel 14,15

esetben, ha evangéliumi értékek szerint élük életüket, és nyitott magatartással viseltetnek a Szentlélek működésére nézve.⁵²³

A cigány vallási hagyományokat illetően meg kell fogalmazzuk, hogy olyan értékekkel rendelkeznek bizonyos elemeikben, melyekben az evangéliumi élet iránti igény megjelenik, annak ellenére, hogy más vallási alapokkal rendelkeznek. A cigány vallási hagyományokat megélő emberek ilyen szempontból szintén a Katolikus Egyházhhoz vannak rendelve, amennyiben a cigány csoport tagjai válaszolnak lelkiismeretükben megismert isteni hívásukra. A cigánypasztorációnk feladata hát, hogy Egyházunk cigányok felé történő fordulása által elősegítse az Isten Országának eljöttét.

A *Lumen gentium* kezdetű konstitúció a Katolikus Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról értekezik 16. pontjában, ahol azt láthatjuk megfogalmazva, hogy „az üdvösség terve átöleli mindazokat, akik elismerik a Teremtőt.”⁵²⁴ Így a szupersztíciónális elemektől átszőtt legfőbb *Devla*⁵²⁵-ban hívó cigány hit méltán reménykedhet abban, hogy a cigányokra is kiterjed az üdvösség terve. A *Lumen gentium* 17. pontjában már a missziós jellegű egyházkép domborodik ki.⁵²⁶ Krisztusról azt nyilatkozza, hogy amint az Atya küldte őt, Ő is úgy küldte el apostolait:⁵²⁷ "Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok minden nap, a világ végéig."⁵²⁸ Krisztus missziós parancsában egyetemes küldetést fedezhetünk fel. Krisztus ezen ünnepélyes parancsát az apostoloktól az Egyház kapta meg, annak érdekében hogy teljesítse azt a Föld végső határáig.⁵²⁹ Ezért magáévá teszi az Apostol szavát: "Jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot!",⁵³⁰ és küldi is szüntelenül igehirdetőit Katolikus Egyházunk, amíg teljesen föl nem épülnek az új egyházak, és maguk folytathatják az evangélium hirdetését.⁵³¹

A cigánypasztoráció során is a „Föld végső határáig” mennek el azok a misszionáriusok, hithirdetők, akik vállalják azt, hogy egy eltérő kultúrájú népcsoport tagjai között szeretnének beszélni az Isten örömhíréről. Ennek háttérében az a vélekedés áll, miszerint a cigány kultúra ha befogadja az Evangéliumot, előbb-utóbb az Isten Országának

⁵²³ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 25.

⁵²⁴ LG 16

⁵²⁵ Devla, Del az Isten megnevezése lovári cigány nyelven

⁵²⁶ Vö: LG 17

⁵²⁷ Vö: Jn 20,21

⁵²⁸ Mt 28,18-20

⁵²⁹ Vö: ApCsel 1,8

⁵³⁰ Vö: 1Kor 9,16

⁵³¹ Vö: LG 17

munkása lesz. Az Egyházat a Szentlélek készíti az együttműködésre a cigánypasztoráció során, amikor kilép határain túlra annak érdekében, hogy valóra váljék Isten terve, aki Krisztust tette meg a megváltás legfőbb alapjává világunk számára. A *Lumen gentium* 17. pontja szerint a Krisztus által alapított Katolikus Egyház az Evangélium hirdetésével hitre és a hit megvallására szólítja föl hallgatóit, előkészíti őket a keresztségre, kiragadja a tévedés szolgátságából, beépíti őket Krisztus testébe, hogy a szeretet által felnőjenek Hozzá egészen a teljességig.⁵³²

Ennek értelmében a cigánypasztoráció végzése során a cigányok evangelizálásával a Katolikus Egyház buzdítani szeretne minden olyan cigányt, aki az Egyházhoz tartozik, hogy élje meg hitét, vallja azt meg, segítsenek felkészíteni testvéreiket a keresztség befogadására, ismertessék meg velük a hitet, hogy ne éljenek félreértések közepette és segítsenek beépíteni őket Krisztus élő testébe. „Az Egyház munkájának eredménye, hogy bárhol bármi érték található meg elhintve az emberek szívében és elméjében, vagy a népek sajátos szertartásaiban és kultúrájában, az nemcsak el nem vész, hanem rendezetté lesz, megnemesedik és tökéletesedik Isten dicsőítésére, a sátán megszegényítésére és az ember boldogságára. Krisztus minden tanítványa köteles vállalni a hitelesítés terhének reá eső részét.”⁵³³ A *Lumen gentium* ezen mondatai azt üzenik a cigánypasztorációban szolgálóknak, hogy a munkájuk nem hiábavaló, hiszen segítenek összerendezni azokat az értékeket, melyeket a cigány hívek szívében és kultúrájában találunk meg elhintve, ezzel hozzájárulva ahhoz, hogy ezek az emberek alkalmasak legyenek az emberi boldogság befogadására.

A *Párbeszéd és igehirdetés* című kötet Egyházunk zarándok jellegével kapcsolatban úgy fogalmaz, hogy a Katolikus Egyház egy folyamatos zarándokutat jár be. Igaz, hogy a Krisztus által alapítottága miatt szent, viszont tagjai közel sem tökéletes emberekből állnak. Ebből fakadóan szüntelenül megújulásra szorul rá. Mégis ezeket az alkalmatlan embereket Isten alkalmassá teszi arra, hogy részesei lehessenek az üdvösség közvetítésének. A *Dei verbum* kezdetű dogmatikus konstitúció azt fogalmazza meg, hogy az Istenről és az ember üdvösségéről kinyilatkoztatott igazságok Krisztusban ragyognak fel szemeink előtt.⁵³⁴ Hiszen ahogyan olvashatjuk Istennek a maga jóságában és bölcsességében úgy tetszett, hogy kinyilatkoztatja önmagát, és tudunkra adja akaratának szent titkát⁵³⁵ mely szerint az embereknek Jézus Krisztus, a megtestesült Ige által a Szentlélekben útjuk nyílik az Atyához,

⁵³² Vö: LG 17

⁵³³ Uo.

⁵³⁴ Vö: DV 2; Mt 11,27; Jn 1,14.17; 14,16; 17,1-3; 2Kor 3,16; Ef 1,3-14

⁵³⁵ Vö: Ef 1,9

és az isteni természet részesei lesznek.⁵³⁶ A *Dei verbum* úgy fogalmaz, hogy ezzel a kinyilatkoztatással a láthatatlan Isten⁵³⁷ szeretetének bőségéből úgy szól az emberekhez mint barátaihoz⁵³⁸ és társalog velük,⁵³⁹ hogy meghívja őket és befogadja a saját közösségébe. „Ezen kinyilatkoztatás rendje egymással bensőleg összefüggő tettekből és szavakból áll: Isten üdvtörténeti tettei kinyilvánítják és megerősítik a tanítás a szavakkal jelzett valóságokat; a szavak pedig hirdetik a tetteket, és megvilágítják a bennük rejlő misztériumot. Az Istenről és az ember üdvösségéről így kinyilatkoztatott mélységes igazság Krisztusban ragyog föl, aki az egész kinyilatkoztatás közvetítője és teljessége.”⁵⁴⁰

A cigánypasztoráció kapcsán érdekességképpen megfogalmazható, hogy mivel nomád gyökerekkel rendelkező népről beszélünk, alapvetően közeli élethelyzetből képes azonosulni a vándorlás és úton levés gondolatával, hiszen mint nomadisztikus gyökerekkel rendelkező népcsoport a cigányok népcsoportja, így azonosulni tud a Katolikus Egyház zarándok jellegével. Ezt a gondolati párhuzamot a pápai tanács is megfogalmazta mint azt előzőekben láthattuk.

VI. Pál pápa a jelenlétről, a tiszteletről és a mindenki irányába megnyilvánuló szeretet módjairól beszél az *Ecclesiam suam* kezdetű első körlevelében.⁵⁴¹ Szent II. János Pál pápa is aláhúzza annak a fontosságát, hogy hangsúlyt kell helyeznünk a vallások közötti párbeszédre.⁵⁴² 1984-ben a Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsa plenáris ülésén Szent II. János Pál pápa az *Ad gentes* 12. pontját ajánlja a jelenlévők figyelmébe, mely arról beszél, hogy embertársainkkal életük és tevékenységük során kapcsolatban vannak Krisztussal, ezért azt remélik, hogy még ott is jól tehetnek tanúságot Krisztusról és dolgozhatnak embertársaik üdvösségén, ahol nem tudják teljesen hirdetni Krisztust.⁵⁴³ Ennek értelmében megfogalmazhatjuk, hogy a cigánypasztorációban szolgáló Krisztus-hívők jelenlétét a cigányok alkotta közösségekben annak a szeretetnek kell éltetnie, amellyel Isten szeret minket, aki azt akarja, hogy mi is ugyanazzal a szeretettel szeressük egymást.⁵⁴⁴ Az *Ad gentes*

⁵³⁶ Vö: Ef 2,18; 2Pt 1,4

⁵³⁷ Vö: Kol 1,15; 1Tim 1,17

⁵³⁸ Vö: Kiv 33,11; Jn 15,14-15

⁵³⁹ Vö: Bár 3,38

⁵⁴⁰ DV 2

⁵⁴¹ Vö: VI. Pál pápa *Ecclesiam suam* kezdetű körlevele

http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_06081964_ecclesiam.html

(Utoljára ellenőrizve: 2019.08.05.)

⁵⁴² Vö: II. János Pál pápa más vallások vezetőivel való találkozón mondott beszéde

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1990/september/documents/hf_jp-ii_spe_19900902_msimbazi-centre.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.05.)

⁵⁴³ Vö: AG12

⁵⁴⁴ Vö: 1Jn 4,11

azt a véleményt fogalmazza meg, hogy a keresztény felebaráti szeretet tulajdonképpen mindenkire kiterjed, származásra, társadalmi helyzetre és vallásra, nemre való tekintet nélkül; semmi nyereségre vagyis hátlára nem számít.⁵⁴⁵ Mint ahogyan az Isten ingyenes szeretettel szeret minket, úgy cigány missziót ellátó személyeknek is ugyanazzal a szeretettel kell gondoskodniuk a cigánypasztoráció célzott emberekről, amellyel Isten kereste az embert. Amint tehát Krisztus bejárt minden várost és falut, s gyógyított minden betegséget és bajt, annak jeléül, hogy elközelgett Isten országa,⁵⁴⁶ úgy a Katolikus Egyház is ott van gyermekei által minden rendű és rangú ember, leginkább a szegények és elnyomottak mellett, és szívesen hoz áldozatot értük.⁵⁴⁷ „Részt vesz ugyanis örömeikben és fájdalmaikban, ismeri törekvéseiket és problémáikat, s együtt szenved velük a halál gyötrelmeit. A békét keresőknek az evangélium fényét és békéjét nyújtva, testvéri párbeszédben kíván felelni.”⁵⁴⁸

A *Párbeszéd és igehirdetés* című kötetének logikáját követve négy különböző típusú párbeszédet kezdeményezhet Katolikus Egyházunk:

- a) *„Az élet párbeszéde*, ahol az emberek igyeksenek nyitott és barátságos lelkülettel élni, megosztani örömeiket és fájdalmaikat, emberi problémáikat és gondjaikat.
- b) *A cselekvés párbeszéde*, amelyben keresztények és mások együttműködnek az egységes fejlődés és az emberek felszabadítása érdekében.
- c) *A teológiai eszmecsere párbeszéde*, ahol szakemberek kutatják, hogyan mélyedhetnének el az egyes vallási örökségek megértésében, és hogyan becsülhetik meg egymás lelki értékeit.
- d) *A vallási tapasztalatok párbeszéde*, ahol személyek saját vallási hagyományukból kiindulva megosztják lelki gazdagságukat, például olyan területeken, mint az imádság és az elmélkedés, a hit és Isten vagy az Abszolútum keresésének útjai.”⁵⁴⁹

A cigánypasztorációra alkalmazva megfogalmazhatjuk, hogy az első pontban szereplő párbeszéd típus a nyitottságra és az odafordulásra épül, ahol a cigányok között missziót végző személy szabadon beszél érzelmeiről, problémáiról, gondjairól a cigány közösség tagjaival.

A második pontban már a verbális szintet meghaladó módon a cigány emberek fejlődéséért és felszabadításáért tesz a misszionárius, készségesen együttműködve a cigány testvérekkel.

⁵⁴⁵ Vö: AG 12

⁵⁴⁶ Vö: Mt 9,35; ApCsel 10,38

⁵⁴⁷ Vö: 2Kor 12,15

⁵⁴⁸ AG 12

⁵⁴⁹ *Párbeszéd és igehirdetés*, 29.

A harmadik pontban a cigánypasztorációt kutató szakemberek mélyebben megvizsgálhatják a cigányok vallási örökségét, a jobb megértés és kölcsönös elfogadás érdekében.

A negyedik pontban vallási tapasztalatok cseréjéről beszélünk, ahol esetleges tanúságtételekre is sor kerülhet istenélményekkel kapcsolatosan.

Amennyiben adekvált választ akarunk adni arra a kérdésre, hogy miért fontos a Katolikus Egyház számára a cigány kultúrával történő párbeszéd, akkor azt kell válaszolnunk, hogy cigány kultúrával folytatott vallásközi párbeszéd oka maga a kapcsolat, hiszen a kultúra sokkal szélesebb fogalmi síkot takar le, mint maga a vallás. A *Párbeszéd és igehirdetés* című kötet determinációja szerint elmondható az, hogy a cigány vallás a cigány kultúrának egy vallásos dimenzióját teszi láthatóvá. Ilyen a halottak tisztelete, istenfélelem, megfogant élet védelme, betegek és idősek gondozása. E szerint a felfogás szerint számos vallási tradíció élet együtt szimbiózisban egy kulturális kereten belül is, amíg ugyanaz a vallás különböző kulturális közegben is kifejeződik, sőt a vallási különbségek kulturális elszakadáshoz, vagy kultúrák kialakulásához is vezethet.⁵⁵⁰

Az *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdításban VI. Pál pápa arról beszél, hogy magát az emberi kultúrát szükséges evangelizálni, illetve minden létező kultúrát, beleértve ebbe a cigány kultúrát is természetesen.⁵⁵¹ A *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúció megfogalmazza számunkra, hogy miként kell evangelizálniuk azoknak az embereknek, akik eltérő kultúra keretei között akarják kifejtetni misszionáló tevékenységüket: „nem felületesen, nem külsőségesen, nem díszletszerűen, de belülről, életet alakítva, gyökeresen. Ebben a teljes értelemben érti a szót a *Gaudium et Spes* konstitúció is, amikor mindig az emberi személyről beszél, és mindig az ember Istenhez fűződő személyes kapcsolatát hangsúlyozza.⁵⁵² A *Gaudium et spes* számára egyértelmű dolog, hogy az Evangélium és az evangelizáció nem azonosítható egyik kultúrával sem; független mindegyiktől.⁵⁵³ A cigánypasztoráció során is fontos, hogy figyeljünk arra a tényre, hogy az Isten örömhíre felette áll az evangelizáló kultúrája és a befogadó kultúrája fölött egyaránt. Semmi esetre sem fordulhat elő az, hogy saját hagyományainkat erőltetjük rá egy eltérő kultúrával bíró emberre. Az Isten Országát azonban, amelyet az evangélium hirdet, az emberek úgy váltják életre, hogy közben mélyen kapcsolódnak egy adott kultúrához, és az

⁵⁵⁰ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 31.

⁵⁵¹ Vö: EN 20

⁵⁵² Vö: GS 53

⁵⁵³ Vö: EN 20

Isten Országának építésében fel kell használniuk az emberi kultúra és kultúrák elemeit.⁵⁵⁴ A cigánypasztoráció során így szükséges, hogy tisztában legyünk a cigány kultúra vallási elemeivel, amennyiben fel akarjuk használni kulturális elemet az evangelizáló tevékenységünk során. Az *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdítás arra is kitér, hogy az evangélium és az evangelizáció nincsenek valamely meghatározott kultúrához kötve, de mindegyikkel összeegyeztethetők, mindegyiket bensőleg átalakíthatják, anélkül, hogy alárendelt helyzetbe kerülnének velük szemben.⁵⁵⁵

IV. FEJEZET

KRISZTUS ODAFORDULÁSA A VÁNDORLÓK ÉS ÚTONLÉVŐKHOZ

Bevezető

Tapasztalataim szerint a cigánypasztorációt nehezíti, hogy sokszor a templomi közösség tagjai közömbösek, vagy pedig bizalmatlanok az érdeklődő cigányokkal szemben. Az elutasítás jeleiként értelmezhetik cigány testvéreink, ha felállítják őket a padból, bár sok esetben ez annak tulajdonítható, hogy falusi családok fenntartott helyekkel rendelkeztek a templomba, melyért régen bérleti díjat fizettek. Erre azért volt szükség, hogy az adott családnak biztosan legyen ülőhelye a vasárnapi Liturgián. A cigány népcsoporttal szemben katolikus közösségeink a dokumentum szerint csupán fokozatosan kezdtek enyhülést, nyitást mutatni, majd lassacskán befogadóvá váltak az idő múlásával és egymás megismerésével. Kritikaként fogalmazza meg a cigánypasztorációs irányelvek gyűjteménye, hogy a cigányok még mindig kevesen képesek felfedezni Egyházunk anyai arcát. Az egymás kultúrája iránti elutasítás jelei nem csak hogy fennmaradnak a dokumentum szerint, hanem állandósultak, melyek ellen sok esetben a szemtanúk nem emelik fel hangjukat.⁵⁵⁶

Ez a népcsoport, mint ahogyan azt már előzőleg láthattuk egészen Észak-Indiából vándorolt európai kontinensünkre, ezért méltán illeti meg a nomád/félnomád jelző melyet előszeretettel használnak a cigányságot kutató szakemberek. A dolgozat ezen fejezete reagálni szeretne arra a felmerülő lelkipásztori igényekre, melyek egy nomád/félnomád gyökerekkel rendelkező, hazánkban megtelepedett vándorló népcsoportot érintenek. Ezzel a fejezettel szeretném ráébreszteni Katolikus Egyházunk cigánypasztorációjáért felelős személyeit arra, hogy fontos feladat számunkra az, hogy felhívjuk a cigánypasztoráció alanyainak figyelmét saját migrációjuk tapasztalatainak fontosságára, melyet mint a növekedés lehetőségét tudnak

⁵⁵⁴ Vö: FAVARO, G., *Il dialogo interreligioso, Queriniana*, Brescia 2002, 162- 164.

⁵⁵⁵ Vö: *Párbeszéd és igehirdetés*, 31.

⁵⁵⁶ Vö: *Irányelvek*, 20

megragadni, nem csupán keresztény életük során, hanem az újra evangelizálásban és a missziós küldetés során is.⁵⁵⁷

4.1 Migráció és cigánypasztoráció

Krisztus Jézus vándorlók iránti szeretete arra ösztönöz minket az Elvándorlók és Útonlévők Pápai Tanácsa véleménye szerint, hogy komolyan kezdjünk el foglalkozni egy olyan problémával, amely az egész keresztény világot érinti, hiszen a dokumentum véleményének megfelelően azt mondhatjuk, hogy a társadalmi, gazdasági, politikai és vallási élet területén, szinte minden egyes országról elmondható az, hogy szembesül a migrációs hatások térnyerésével. Az említett dokumentum úgy gondolja, hogy a migráció sok esetben az emberek szabad elhatározása révén alakul ki, de mozgató rugója lehet mind gazdasági, mind kulturális ok egyaránt.⁵⁵⁸ Krisztusnak az ilyen jellegű sürgetésével Szent Pál apostol második korintusiakhoz írt levelében találkozhatunk, ahol saját felelősségét fogalmazza meg azzal kapcsolatosan, hogy egy olyan Krisztussal dicsekedjen, aki mindenkiért az életét adta.⁵⁵⁹

A cigánypasztoráció során is felfedezhetjük azokat a közösséget meghatározó elvándorlási folyamatokat, melyek napjaink migrációját jellemzi. A cigányok pasztorációját nehezíti az, hogy egyre többen vándorolnak olyan külföldi országokba, ahol magasabb életszínvonalat és magasabb béreket remélnék az emberek. Kétségteljesen gazdasági okai vannak az ilyen jellegű kivándorlásnak. Létezik viszont a kivándorlásnak egy olyan típusa is mely politikai feszültségek következtében jön létre, mely napjainkban sajnos egyre inkább jellemző.⁵⁶⁰ Általában Strasbourg, Kanada, Hollandia és Anglia a célzott migrációs terület a szebb jövő érdekében. Ez nagyban megnehezíti Katolikus Egyházunk cigánypasztorációját, hiszen sok esetben egyházközségek széthullását jelentheti, ha egy oszlopos cigány tag hirtelen családjával elhagyva gyökereit külföldre vándorol el. Sok esetben megfigyelhető, hogy az elvándorolt cigányok kötődnek a külföldön élő magyar közösséghez, ennek oka lehet a nyelvtudás hiánya, helyismeret hiánya, valamint a magyar kultúra megtartására való igény.

Szent II. János Pál pápa véleménye szerint az elvándorlásnak pozitív elemei is léteznek, hiszen a migráció hozzá járulhat ahhoz, hogy kölcsönösen megismerje egymást két eltérő kulturális elemekkel rendelkező közösség, párbeszédre és közösség építésére szolgált

⁵⁵⁷ Vö: Római Dokumentumok XXXII. Elvándorlók és Útonlévők Pápai Tanácsa, *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, SZIT, Budapest 2005, 7. (Továbbiakban: Krisztus szeretete a vándorlók iránt)

⁵⁵⁸ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 11.

⁵⁵⁹ Vö: 2Kor 5,14

⁵⁶⁰ Vö: HIDVÉGI B., A., *A zámolyi cigányok élete megváltozott Strasbourghban*, http://www.romnet.hu/hirek/2007/11/27/a_zamolyi_ciganyok_megvaltozott_elete_strasbourghban (Utóljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

lehetőséget. A szent pápa 2001-ben a béke világnapjára írt egy üzenetet, amelyben azt fogalmazza meg, hogy „a bevándorlás által hozott javak révén sok civilizáció gazdagodott és fejlődött. Más esetekben, jóllehet nem integrálódott az őslakosok és bevándorlók kulturális különbözősége, de a személyek tiszteletben tartásának kölcsönös gyakorlata és a különböző szokások elfogadása, illetve tolerálása által mégis bizonyították az együttélés képességét.”⁵⁶¹

A cigánypasztorációt illetően biztosan megfogalmazhatjuk, hogy a cigányok Észak-Indiából Magyarországra történő vándorlása nagyon sok pozitív elem megszületését jelentette. A cigányok Indiában vándorzenéléssel és kézműparral foglalkoztak. Ezen tevékenységek leírását hazánkra vonatkozólag is részletesebben tárgyaltam a cigány törzsek leírásánál. Érdekes nyelvi emlékként jelenik meg az, hogy a görögországi tartózkodás alatt a cigányok magukra sok esetben már a *dom* kifejezést használják, melynek jelentése vándorzenész. Valószínűleg a görög temetkezési szokásokból is építkeztek, hiszen tapasztalataim szerint a görögökhöz hasonlóan pénzt tesznek az elhunyt szemére, vagy a koporsóba, sőt sokszor kedvenc tárgyaikat: kalapot, pipát, hegedőt, ostort, annak érdekében, hogy a túlvilágon használhassák. A cigányok nyelvében görög és örmény elemek is megtalálhatóak. A cigány nyelv szerkezeti felépítése alapján Szabóné Kármán Judit romológus arra következtet, hogy több évszázadot töltöttek a cigányok örmény és görög területeken, de a bizánci hódítás és az arab invázió miatt tovább vándoroltak a Keletrómai Birodalom, a Balkán, majd pedig Európa felé. A cigány zenében is felfedezhetőek olyan elemek, amelyek a vándorlás során épültek be hangzásvilágába. Az első magyarországi cigány nyelvű írásos emlék egy csíksomlyói orgonista, dallamgyűjtő ferences szerzetes gyűjteményében található.⁵⁶²

Láthatóan ez a migrációs folyamat hozzá járult ahhoz, hogy a különböző kulturális viszonyok között élő magyar és cigány nép interakcióba lépjenek, párbeszédet kezdeményezzenek, majd pedig a Katolikus Egyház cigányokra néző attitűdjét megváltoztatva cigánypasztoráció által vallási közösségeket hozzon létre.

A pápai tanács említett dokumentuma úgy gondolja, hogy a jelenkori migráció, mely meghatározza életünket, a maga gazdasági, társadalmi, politikai, egészségügyi és kulturális területeinek és a biztonság kérdésének összefüggései alapján nehéz kihívások elé állít

⁵⁶¹ Vö: II. János Pál pápa, Üzenet a Béke Világnapjára, 2001, *Párbeszéd a kultúrák között a szeretet és béke civilizációjának érdekében*, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/peace/documents/hf_jp-ii_mes_20001208_xxxiv-world-day-for-peace.html. (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.12.); Vö: II. János Pál pápa, *Novo millennio ineunte*, kezdetű apostoli levele, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/2001/documents/hf_jp-ii_apl_20010106_novo-milennio-ineunte.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.12.)

⁵⁶² Vö: SZABÓNÉ KÁRMÁN, J., *A magyarországi cigányság I.*, Semmelweis Kiadó, Budapest 2016, 64.

bennünket. Ezt a kihívást minden Egyházhoz tartozó megkeresztelt személynek el kell fogadnia a saját egyéni jó akaraton és egyesek személyes karizmáján túlmenően ezen dokumentum felfogása szerint.⁵⁶³ A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című dokumentum megszületésének célja az, hogy azokra a lelkipásztori szükségletekre adjon választ, melyek egy vándorló és úton lévő emberben születhet meg napjainkban.⁵⁶⁴ A cigányság, mint amely vándorló és úton lévőként van aposztrafálva egyértelműen ebbe a kategóriába sorolható be. A vándorlók között gyakran találhatunk olyan keresztényeket, akiknek nincs erős kapcsolatuk egyházukkal, vagy akár semmilyen kapcsolatban nem állnak azzal. A cigánypasztoráció során nem ritkán figyelhetünk fel olyan megkeresztelt emberekre, akik a keresztség vételén kívül semmilyen kapcsolatban nem állnak egyházukkal, vagy csak nagyon kevés találkozási pont adódik a kettőjük kapcsolatában. A dokumentum logikáját követve kiemelkedően fontosnak tűnik, hogy az idők jeleit vizsgálva megválaszoljuk azokat a kérdéseket, melyek a modern korunk cigány emberében születik meg saját életére vonatkozóan. Ilyen kérdés lehet a család, a mozaik családok kérdése, a női egyenjogúság, a házasság kérdése, a tudatos gyermekvállalás és a nagycsaládban való létezés kérdése. A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* úgy gondolja a Krisztus által alapított Katolikus Egyház fennállása folyamán mindig a krisztusi arcot látta meg a vándorló emberekben.⁵⁶⁵ Máté evangéliumában azt olvashatjuk, hogy Krisztus a szenvedő és kiszolgáltatott emberekkel azonosítja magát az irgalmasság testi cselekedetei kapcsán: „Éhes voltam, és adtatok ennem. Szomjas voltam, és adtatok innom. Idegen voltam, és befogadtatok. Nem volt ruhám, és felruháztatok. Beteg voltam, és meglátogattatok. Börtönben voltam, és fölkerestetek.”⁵⁶⁶ Ebben az idegen, más földről érkezett emberek befogadására ösztönzi hallgatóságát Krisztus. A Katolikus Egyház számára így a vándorlókkal való törődés mint fontos feladat jelenik meg. A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű ebben azt látja, hogy gyógyítanunk kell minden olyan rosszat melyek a migrációból, a vándorlásból magából származnak, valamint a vándorlási folyamatokban az isteni tervet kell meglátni, abban az esetben is, ha a vándorlás jogtalan módon lett előidézve.⁵⁶⁷

A Magyarországra vándorolt cigány emberekben kötelességünk meglátni az „idegen” Krisztus arcát, hiszen a cigánypasztoráció során minden cigánnyal szembeni testi jó

⁵⁶³ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 12.

⁵⁶⁴ Vö: Az Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa, *Chiesa e mobilità umana (Az egyház és az utazók)* körlevél a Püspöki Konferenciákhoz, <http://www.vatican.va/archive/aas/documents/AAS-70-1978-ocr.pdf> (Útoljára ellenőrizve: 2019.08.12.)

⁵⁶⁵ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 19.

⁵⁶⁶ Mt 25,36

⁵⁶⁷ Vö: Uo.

cselekedet magával Krisztussal történik, hiszen ő mondja Máté evangéliumában, hogy: „Aki pedig csak egyetlen pohár friss vizet ad inni egynek e kicsinyek közül, mert az tanítvány: bizony mondom nektek, semmiképpen sem fogja elveszteni jutalmát.”⁵⁶⁸ A cigány pasztoráció fontos feladata, hogy gyógyítsa azokat a sebeket melyek a cigányok és magyarok között keletkeztek az egymás között való viaskodás során. Ide lehet sorolni az olaszliszkai helyzetet, ahol cigányok lincseltek meg egy baleset során egy tanárembert, vagy pedig a cigány családok rasszista indokból módszeresen történő legyilkolása. Ilyen szempontból azt is megfogalmazhatjuk, hogy a cigánypasztorációnak medicinális jellege van a társadalmunkra nézve, melynek végső célja nem csupán az enyhülés állapota, hanem maga a békés együttélés.

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű szerint a migrációt tulajdonképpen olyan Szentírásban fellelhető eseményekhez lehet hasonlítani, melyek az egész emberiségnek mint népnek a diszkrimináción és határokon felül emelkedő születéséhez vezetnek, amely nyitott az ember örök hivatására.⁵⁶⁹ A dokumentum véleménye szerint a hit felismeri a migrációban az izraeliták és az ősatyák útját,⁵⁷⁰ akik az isteni ígéret következtében bátorsággal eltelve az új haza irányába indultak meg, átkeltek a Vörös-tengeren,⁵⁷¹ és megszabadultak az egyiptomi rabszolgaságból.⁵⁷² Érdekességképpen lehet megjegyezni, hogy ugyanezen dokumentum a próféták egész emberiségnek szóló egyetemes örömhíréről ír, mely nem ismeri a diszkriminációt, az elnyomást, a deportációt, a szétszórátást, valamint az üldöztetést sem, hiszen mindezek szembe mennek Isten akaratával. A próféták olyan alakok, akik képesek minden alkalmat kihasználva a minden emberre kiterjedő üdvösségről prédikálni, hiszen a jövendőlt messiásban látják előre a világmindenség helyreállításának lehetőségét.⁵⁷³

Katolikus Egyházunk cigánypasztorációja során prófétai szerepet tölt be, hiszen a cigánypasztorációnak is mentesnek kell legyen mindenféle diszkriminációtól, elnyomástól és üldöztetéstől, mert ez szembe megy a mindenkit üdvösségre hívó Isten akaratával. A hazánkban zajló cigánypasztorációnak hasonlónak kell válnia a próféták személyéhez, akik hirdették az Isten igéjét akár alkalmas volt, az akár alkalmatlan.⁵⁷⁴

Az Ószövetséget vizsgálva azt láthatjuk, hogy Ábrahám úgy jelenik meg előttünk az ószövetségi alakok között, mint a hit élő oszlopa, hiszen földjét elhagyva egy idegen országba

⁵⁶⁸ Vö: Mt 10,42

⁵⁶⁹ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 19.

⁵⁷⁰ Vö: 1Móz 12,1

⁵⁷¹ Vö: ApCsel 7,36

⁵⁷² Vö: Kiv 12, 1-18

⁵⁷³ Vö: Ef 1,10; Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 20.

⁵⁷⁴ Vö: 2Tim 4,2

költözött attól az isteni ígérettől vezéreltetve, hogy majd nagy nép atyja lesz.⁵⁷⁵ Ábrahám a másik nagy ősatya szintén hasonló kontextusban jelenik meg, hiszen róla úgy írnak, mint aki „vándorló arám volt, lement Egyiptomba, és ott idegenként élt...”⁵⁷⁶ A választott nép történetét alapvetően befolyásolja a deportáció és a migráció élménye. Hiszen Babilonban idegenekként kellett élniük, nem atyáik földjén. Ennek kiemelt fontosságát a babiloni fogságból való szabaduláskor láthatjuk Izajás prófétánál, aki Izrael saját földjére való visszatérítéséről ír. „És most ezt mondja az Úr, aki már anyám méhétől fogva szolgájává tett, hogy visszavezesselem hozzá Jákobot, és Izraelt köréje gyűjtsem: „Kevés az, hogy szolgám légy, s fölemeld Jákob törzseit, és visszatérítsd Izrael maradékát. Nézd, a nemzetek világosságává tettelek, hogy üdvösségem eljusson a föld határáig.”⁵⁷⁷ A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű szerint Izrael Isten népeként való ünnepélyes beiktatására az egyiptomi szolgaság utáni szabadulás, a negyvenéves pusztában történő vándorlás ideje alatt került sor.⁵⁷⁸ A zsoltárok könyvében szintén találkozhatunk azzal a gondolatsorral, amely a választott nép idegen földön való lakását emeli ki, ahol az idegenként való lét során az elnyomástól védelmezte népét Isten. „Amikor még kis számban és kevesen, jövevényként éltek azon a földön, az egyik törzstől a másikig, s az egyik országból a másik néphez vándoroltak, akkor sem engedte, hogy elnyomják őket, királyokat büntetett miattuk: „Fölkentjeimet ne érintsétek, prófétáimnak ne ártsatok!”⁵⁷⁹ Hasonló gondolat a 106. zsoltárban is megjelenik ahol, arról olvashatunk, hogy a szent maradékkal szemben az elhurcolók részvéte megjelenjen, majd szintén a hazatérés óhaja tűnik fel ebben a zsoltárban is. „Engedte, hogy részvéte találjanak azoknál, akik őket fogságba hurcolták. Ments meg minket, Urunk, mi Istenünk, és vezess haza a pogány népek közül! Hogy magasztaljuk szent nevedet, és téged dicsérve dicsekedhessünk.”⁵⁸⁰ A leviták könyvében az idegenek iránti szeretet, gondoskodás mint az embertárs iránti szeretet válik kézzelfoghatóvá egészen a fizikai szükségletek kielégítésének szintjén, vagyis a szegények élelmezése szintjén. „Amikor majd aratjátok földetek termését, ne vágjátok le a föld színéig. Ne szedd össze aratás után az ottmaradt kalászokat,¹⁰ ne böngészd át szőlőtőkéidet, és ne szedegesd föl a fűtről lehullott szemeket. Hagyd ott a szegényeknek és az idegeneknek.”⁵⁸¹ Ezzel az irgalmi cselekedettel

⁵⁷⁵ Vö: Ter 12, 1-2

⁵⁷⁶ Vö: MTörv 26,5

⁵⁷⁷ Iz 49,5

⁵⁷⁸ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 20.

⁵⁷⁹ Zsolt 105, 12-15

⁵⁸⁰ Zsolt 106, 47-48

⁵⁸¹ Vö: Lev 19,18.34

találkozhatunk a moabita Rút könyvében, ahol Boász a szolgálknak aratáskor meghagyja, hogy szándékosan hullajtsanak saját kalászaikból az asszonynak, hogy az összegyűjthesse.⁵⁸²

4.2 Szűz Mária és Krisztus a vándorlók és úton lévők egyházának középpontjában

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű felfogása szerint a keresztény ember sokkalta jobban képes meglátni Krisztus képmását egy idegen személyben, mint felebarátjában,⁵⁸³ hiszen Krisztus jászolban születve kezdte meg földi életét megtestesülése után,⁵⁸⁴ idegenként menekült Egyiptom földjére családjával. Krisztusról Máté evangéliumában azt olvashatjuk, hogy ő önmagában egyesítette népe legalapvetőbb tapasztalatát az üldöztetésre vonatkozóan. „Kelj föl, fogd a gyermeket és anyját, menekülj Egyiptomba, s maradj ott, amíg nem szólok, mert Heródes keresi a gyermeket, meg akarja ölni.”⁵⁸⁵ Fölkelt, s még akkor éjszaka fogta a gyermeket és anyját, és elmenekült Egyiptomba. Ott maradt Heródes haláláig. Így beteljesedett, amit a próféta szavával mondott az Úr: „Egyiptomból hívtam az én fiamat.”⁵⁸⁶ Lukács evangéliumában is kidomborodik Krisztusnak az idegenként való létformája, hiszen idegenben született és hazáján kívülről jelölik meg származási helyét az evangéliumok.⁵⁸⁷ Szent János evangéliumában azt olvashatjuk, hogy Krisztusnak el kellett szenvednie a kitzítottságot, hiszen „A világba jött, a világban volt, általa lett a világ, mégsem ismerte föl a világ. A tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be.”⁵⁸⁸ Nyilvános működése során Krisztus folyamatosan mozgásban van, vándorol bejárva a városokat és falvakat, annak érdekében, hogy gyógyítson és tanítson. „Jézus bejárt minden várost és falut, tanított a zsinagógákban, hirdette országa örömhírét, és gyógyított minden betegséget, minden gyengeséget.”⁵⁸⁹ Az emmauszi úton feltámadása után megjelenik Krisztus a tanítványoknak, de ők nem képesek felismerni, idegennek vélik, csupán a kenyértöréskor ismerik meg.⁵⁹⁰ Ezek tükrében elmondhatjuk, hogy mi keresztények egy olyan vándortanítónak vagyunk követői, akinek még a fejét sincs hová lehajtani helye.⁵⁹¹

Az Istenszülő Szűz Mária szemlélhető úgy, mint a vándorló és úton lévő asszonyok példaképe.⁵⁹² A cigány nép női tagjai, akik népükkel sok esetben üldöztetést szenvedtek

⁵⁸² Vö: Rút 2,1-23

⁵⁸³ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 20.

⁵⁸⁴ Vö: Lk 2,12

⁵⁸⁵ Mt 2,13

⁵⁸⁶ Mt 2,13-15

⁵⁸⁷ Vö: 2,4-7

⁵⁸⁸ Jn 1, 10-11

⁵⁸⁹ Vö: Lk 13,22; Vö: Mt 9,35

⁵⁹⁰ Vö: Lk 24,35

⁵⁹¹ Vö: Mt 8,20; Vö:Lk 9, 58

⁵⁹² Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 21.

önmagukra ismerhetnek a gyermekével Egyiptomba menekülő Máriában,⁵⁹³ aki gyermekét otthonától távol hozta világra.⁵⁹⁴ A népi jámborság Úti Boldogasszonynak is tekinti Szűz Máriát, ahogyan ez Szent II. János Pál pápa *Redemptoris Mater* kezdetű enciklikájában is megjelenik.⁵⁹⁵ A Krisztus által alapított Katolikus Egyház születése pünkösdhöz kötődik, ami Krisztus húsvéti misztériumának beteljesedése és a népek találkozásának jelképes eseménye is egyben.⁵⁹⁶ Szent Pál apostol a kolosszeiekhez írt levelében már azt hirdeti, hogy „itt már nincs többé görög vagy zsidó, körülmetélt, vagy körülmetéletlen, barbár vagy szittyá, szolga vagy szabad.”⁵⁹⁷ Szinte ennek a gondolatnak a magyarázatát láthatjuk meg az apostol efezusiakhoz írt levelében, ahol arról ír, hogy Krisztus Jézus a két népet „egygyé forrasztotta, és a közékük emelt válaszfalat ledöntötte.”⁵⁹⁸ A zsidókhöz írt levél arról tanúskodik, hogy Krisztus követése egyenlő azzal, hogy az ember átutazóként éli meg földi életének éveit, „hiszen nincsen itt maradandó hazánk.”⁵⁹⁹

Krisztus amikor az apostolokért imádkozik, akkor nyilvánvalóvá teszi számunkra, hogy aki az ő tanítványává válik az már többé nem a világ része, hanem kívülálló, mivel ők egy másik világnak lesznek részesei. „Átadtam nekik tanításodat, de a világ gyűlölte őket, mert nem a világból valók, amint én sem vagyok a világból való. Nem azt kérem tőled, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól. Hiszen nem a világból valók, amint én sem vagyok a világból való. Szenteld meg őket az igazságban, mert hiszen a tanításod igazság. Amint te a világba küldtél, úgy küldöm én is őket a világba. Értük szentelem magamat, hogy ők is szentek legyenek az igazságban.”⁶⁰⁰ Ebből fakadóan egy keresztény ember számára nem mérvadó az, hogy milyen földrajzi helyen tartózkodik, mert Krisztus tanítványai mindig idegenként, vendégként vannak jelen ebben a világban. Péter apostol katolikus levelének ajánlásában azokat a zarándokokat jelöli meg, akik Pontusz, Galácia, Kappadócía, Ázsia és Bitinia területén szórványokban élnek.⁶⁰¹

Az apostolok ragaszkodnak az előbb említett vándorló-átmeneti létforma hirdetéséhez munkájuk során. A római levél a szentek segítségét fogalmazza meg feladatként.⁶⁰² A héber

⁵⁹³ Vö: Mt 2,13-14

⁵⁹⁴ Vö: Lk 2, 1-7

⁵⁹⁵ Vö: II. János Pál pápa, *Redemptoris Mater* enciklika

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031987_redemptoris-mater.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.12.)

⁵⁹⁶ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 21.

⁵⁹⁷ Kol 3,11

⁵⁹⁸ Ef 2,14

⁵⁹⁹ Zsid 13,14

⁶⁰⁰ Jn 17,14-19

⁶⁰¹ Vö: 1Pt 1,1

⁶⁰² Vö: Róm 12,13

kados szó a világból kiszakított, Istennek szentelt, számára fenntartott dolgokat jelenti.⁶⁰³ Ebben megint csak a világban való idegen lét tükröződik vissza számunkra. A zsidókhöz írt levél arra int, hogy ne feledkezzünk el a szegényekről, a vendégszeretetről, mert némelyek angyalokat láttak vendégül tudtukon kívül, mint ahogyan azt Ábrahám Szentháromságos Istennel való találkozása is mutatja a mamrei terebinnél.⁶⁰⁴ Szent Pál apostol szerint gondolni kell a foglyokra, osztozni a sorsukban, és nem szabad elfelejteni az üldözötteket.⁶⁰⁵ Szent János harmadik levelében Gájuszt szólítja meg, akit dicsér az idegenekkel szemben tanúsított helyes magatartása végett, hiszen mindig útravalóval bocsájtja el őket, akik az Isten nevéért keltek útra. Az apostol szerint ezeket az embereket nekünk be kell fogadni.⁶⁰⁶

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű meglátása szerint a lelkipásztori levelekben is ezek a gondolatok köszönnek vissza, hiszen különös módon ajánlják az „*episkopos*”-nak az idegenekkel kapcsolatos vendégszeretetre irányuló gondolkodásmódot.⁶⁰⁷ A Timóteushoz írt első levél leírja, hogy a püspöknek milyennek kell lennie: „feddhetetlennek, egyszer nősültnek, józannak, megfontoltnak, mértéktartónak, vendégszeretőnek és a tanításra rátermettnek kell lennie.”⁶⁰⁸ A sok kritérium között itt is helyet kap a vendégszeretet, csakúgy mint Szent Pál apostol Tituszhoz írt levelében.⁶⁰⁹ Az ősegyház gyakorlatává teszi a vendégszerető gondoskodást, mellyel a vándormisszionáriusokat, szegényeket, valamint a vándor és száműzött egyházi vezetőket tüntették ki, írja Dr. Petró József teológia tanár *Az Ősegyház élete* című könyvében.⁶¹⁰

Izajás próféta arról jövendöl, hogy „az utolsó időkben az Úr házának hegye szilárdan áll majd a hegyek tetején, és magasabb lesz a halmoknál. Odaözönlének mind a nemzetek, felé tart számos nép, és így szól: „Rajta, menjünk fel az Úr hegyére, Jákob Istenének házához, hogy tanítson meg minket útjaira, és így az ösvényein járassunk. Mert a Sionról jön a törvény és Jeruzsálemből az Úr tanítása.”⁶¹¹ Krisztus maga mondja, Lukács evangéliumában, hogy „Jönnek majd napkeletről és napnyugatról, északról és délről, és helyet foglalnak az Isten országában.”⁶¹² A jelenések könyvében arról ír a szeretet tanítvány, hogy

⁶⁰³ Vö: KRAUS, N., *Zsidó fogalomtár 11.*, <http://judaizmus.blogspot.com/2010/12/zsido-fogalomtar-vagy-zsebrabbi-11.html> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06)

⁶⁰⁴ Vö: Ter 18, 1-15; Vö: 1Pt 4,9

⁶⁰⁵ Vö: Zsid 13,2-3

⁶⁰⁶ Vö:3, Jn 5-8

⁶⁰⁷ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 21.

⁶⁰⁸ 1Tim 3,2

⁶⁰⁹ Vö: Tit 1,8

⁶¹⁰ Vö: PETRÓ, J., *Az Ősegyház élete*, SZIT, Budapest 1929, 112.

⁶¹¹ Iz 2,2

⁶¹² Lk 13,29

szemlélni fogjuk a nagy sereget, „minden nemzetből, törzsből népből és nyelvből.”⁶¹³ Szent II. János Pál pápa a *Redemptoris missio* kezdetű pápai enciklikájában arról ír, hogy a Katolikus Egyház kínlódva halad kitűzött végső célja felé.⁶¹⁴

A kereszténység számára idegenek, vagyis nem megkereszteltek, avagy újra evangelizálásra szoruló emberek felé szóló missziós küldetés megvalósításában lévő különbözőségek az *Ad gentes* kezdetű dekrétum szerint a különböző körülményekben keresendők, melyekben a küldetés maga kibontakozik. „A körülmények a Katolikus Egyháztól, más népektől, közösségektől és az emberektől is függenek, akikhez a küldetés szól a dekrétum szerint. A Katolikus Egyház jóllehet az üdvösség minden eszközének birtokában van, nem mindig és nem egyszerre használja föl valamennyit, s ezt nem is teheti meg; hanem tevékenységében, mellyel megvalósítja Isten terveit, ismeri a kezdet nehézségeit és a fokozatosságot, a sikerek utáni visszaesést, vagy legalább a félbemaradást és a feladat megoldásához való elégtelenséget. Az emberekhez, közösségekhez és népekhez fokozatosan ér el, lassan hatja át és így fogadja be őket a katolikus teljességbe. S meg kell találnia a körülményeknek és állapotoknak megfelelő eszközöket és teendőket.”⁶¹⁵ A *Redemptoris missio* kezdetű enciklika azt is megfogalmazza, hogy létezik egy olyan közbülső helyzet is, amely elsősorban az ősi keresztény országokban fordulhat elő, vagy akár még a fiatalabb egyházakban is, ahol a megkereszteltek egész csoportja elvesztette hitét, vagy már nem is vallja magát az Egyház tagjának, mert életükben eltávolodtak Krisztustól és az Evangéliumtól. Ebben az esetben „új evangelizációra” vagy „ismételt evangelizációra” van szükség.⁶¹⁶

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű meglátása szerint az idegen személy a Katolikus Egyház alapelemét képező univerzalizmus látható jele és hatékony hirdetője.⁶¹⁷ Ugyanezen dokumentum azt állítja, hogy a vándorlók és úton lévők életútja az örök hivatásnak mintegy élő jeleivé válhatnak, amely a túlvilági jövőnkre mutatna rá eszkatologikus jelleggel. Olyan sajátosságokkal rendelkeznek melyek a püskösi testvériségre hívják fel a figyelmünket. A dokumentum hozzá teszi továbbá, hogy a Szentlélek mindenféle különbözőséget összehangolt minden emberben, és a befogadás gesztusával létrejön a szeretet. Az a sors, amelyben a migrációban lévő emberek osztoznak a *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű gondolata szerint, képes hirdetni Krisztus húsvéti misztériumát,

⁶¹³ Jel 7,9

⁶¹⁴ Vö: RM 20

⁶¹⁵ Vö: AG 6

⁶¹⁶ Vö: RM 35; Vö: AG 6,23,27

⁶¹⁷ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 21.

amely lehetőséget ad arra, hogy a halál és feltámadás által új emberiség megteremtése felé törekedjen,⁶¹⁸ és ahol nem léteznek rabszolgák, sem idegenek, ahogyan Szent Pál apostol írja a galatákhöz szóló levelében.⁶¹⁹

A teljesség igényére törekedve látnunk kell, hogy Katolikus Egyházunk attitűdjébe miképpen fér bele a vándorlókról és menekültekről való gondoskodás, mely napjainkban igen aktuális kérdéssé nőtte ki magát, a kontinensünket elárasztó migránsok létszáma miatt. A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azt mondja, hogy az elmúlt száz esztendő alatt folyamatosan erősödő migrációs jelenség óriási kihívás elé állítja mindazon plébániákat/parókiákat Egyházunk területén, ahol a hívekre irányuló lelkipásztori gondoskodás területi szinten van felosztva. Az említett dokumentum állítása szerint anélkül, hogy a témát kellően kimerítenénk, meg kell emlékeznünk a Szaléziek *Szent Don Bosco* Társaságának működéséről Argentínában, a *Szent Francesca Saverio Cabrini* vállalkozásairól legfőképpen Észak-Amerikában, a Giovanni Battista Scalabrini által megalapított kongregációk kezdeményezéseiről, az *Opera Bonomelliére* Olaszországban, a *St. Raphael Egyesülete* Németországban, az August Hlond bíboros által megalapított *Societá Christi pro Emigrantibus Polonisé-ről* Lengyelországban.⁶²⁰

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azt állítja, hogy a múlt évszázad során Katolikus Egyházunk kihívás elé kellett nézzen migrációs szempontból a lelkipásztorkodással kapcsolatban, hiszen állítása szerint a szilárd területi plébániákra/parókiákra felosztott Egyház nehezen tudott megfelelni az új idők új körülményeinek, melyeket a migráció hozott elő. A dokumentum állítása szerint a múltban az volt jellemző, hogy a klérus elkísérte a más országokban letelepült tagokat, csoportokat, annak érdekében, hogy a lelkipásztori munka zökkenőmentesen folytatódhasson új környezetben is, azonban az figyelhető meg, hogy a 19. század középső részétől leginkább a szerzetesrendek felelősek a vándorlók lelki gondozásáért.⁶²¹

Köztudottan megszületett 1914-ben egy olyan definíció az *Ethnografica studia* dekrétumban,⁶²² amely azt hangsúlyozza ki, hogy a helyi egyházak felelősek abban a tekintetben, hogy ki kell álljanak a bevándorlók mellett. Ugyanezen dokumentum indítványozta az őshonos klérus sajátos nyelvi, kulturális és lelkipásztori

⁶¹⁸ Vö: Uo. 22.

⁶¹⁹ Vö: Gal 3,28

⁶²⁰ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 22.

⁶²¹ Vö: Uo.

⁶²² Vö: Sacra Congregatio Consistorialis, Decretum de Sacerdotibus in certas quosdam regiones demigrantibus Ethnografica Studia: AAS VI (1914) 182-186.

felkészítését.⁶²³ Miután kihirdették az Egyházi Törvénykönyvet, a *Magni semper* dekrétum a Konzisztoriális Kongregációt bízta meg, hogy az ügyben eljárva a klérust felhatalmazza a vándorlók és úton lévők szolgálatára.⁶²⁴ A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű arról is beszél továbbá, hogy a II. világháborút követően a migráció valósága sokkal drámaibb módon változik meg. Ez nem csupán a háború okozta rombolásoknak köszönhető, hanem annak is, hogy a menekült jelenség kiéleződik, a menekültek közül, mint ahogyan azt kiemeli a dokumentum sokan tartoztak a különböző keleti katolikus egyházakhoz.⁶²⁵

Ferenc pápa ugyanezen téma kapcsán az elvándorlók és menekültek 104. világnapján beszédében azt emelte ki, hogy az Ószövetségi szentírási szövegek is tanúskodnak az idegenekkel való azonosulásról, mint ahogyan azt a leviták könyvében is láthatjuk. „A veletek lakó idegen olyan legyen számotokra, mint a közületek való, és szeresd úgy, mint saját magadat, hiszen ti is idegenek voltatok Egyiptom földjén. Én vagyok az Úr, a ti Istenetek.”⁶²⁶ A pápa arról beszélt a megjelenteknek 2018. január 14-én, hogy szeretné kifejezésre juttatni különleges aggodalmát a számos migráns és menekült ember szomorú helyzete miatt, akik sajnos kénytelenek menekülni a háborúk, üldözések, természeti katasztrófák és szegény életük elől. Ferenc pápa kétséget kizáróan az idők jeleit véli felfedezni a menekült áradatban, melyet a Katolikus Egyház olvasni próbál minden körülmények között, hogy híveinek az őket érintő kérdésekben adekvát választ tudjon adni.⁶²⁷ A pápa beszédében kiemelte, hogy az Átfogó Emberi Fejlődés díkaszteriumának alapításával egy különleges tagozatot akart létrehozni saját irányítása alatt, amely kifejezésre juttatja a Katolikus Egyház gondoskodását a migránsok, a kitelepítettek, a menekültek és az emberkereskedelem áldozatai iránt.⁶²⁸ A továbbiakban ezt a beszédet ismertetem.

Ferenc pápa szerint minden idegen, aki az ajtónkon kopogtat, alkalom a Jézus Krisztussal való találkozásra, aki azonosul minden kor befogadott vagy elutasított jövevényével.⁶²⁹ A Szentatya szerint Krisztus az Egyház anyai szeretetére bízta az összes emberi lényt, aki saját hazája elhagyására kényszerül egy jobb jövő kereséséért.⁶³⁰ Ennek a

⁶²³ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 22.

⁶²⁴ Vö: Sacra Congregatio Consistorialis, Decretum de Clericis in certas quosdam regiones demigrantibus Magni semper: AAS XI (1919) 39-43.

⁶²⁵ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 22.

⁶²⁶ Lev 19,34

⁶²⁷ Vö: GS 4

⁶²⁸ Vö: Ferenc pápa beszéde: *Üzenet az elvándorlók és menekültek 104. világnapjára, Befogadni, védelmezni, támogatni és integrálni a migránsokat és menekülteket* 2018. 01. 14.,

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/angelus/2018/documents/papa-francesco_angelus_20180114.html

(Utóljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁶²⁹ Vö: Mt 25,35.43

⁶³⁰ Vö: XII. Piusz, Exsul Familia apostoli konstitúció, Tit. I, I.

gondoskodásnak konkrétan a pápa gondolata szerint ki kell fejeződnie a migrációs tapasztalat minden állomásán: az indulástól az utazásig, a megérkezéstől a visszatérésig.⁶³¹ Beszédében azt fogalmazza meg a pápa, hogy ez nagy felelősség, amit az Egyház megoszt minden hívővel és minden jóakarató férfival és nővel, akik arra kaptak meghívást, hogy a jelenkor migrációi által teremtett számos kihívásra válaszoljanak nagylelkűen, serényen, bölcsen, előrelátóan, mindenki saját lehetőségei szerint. A pápa e tekintetben leszögezi, hogy „közös válaszunkat négy olyan ige körül lehet taglalni, melyek az Egyház tanításának alapelveire épülnek”.⁶³²

A Szentszék állandó ENSZ-megfigyelőjének felszólalása a Biztonsági Tanács ülésén, 2013. november 26-án arról számol be nekünk, hogy figyelembe véve a jelenlegi állapotokat, a befogadni ige mindenekelőtt azt jelenti számunkra, hogy a migránsoknak és menekülteknek a biztos és törvényes belépés legtágasabb lehetőségeit nyújtjuk a célországokban. Ebben az értelemben konkrét elköteleződés kívánatos humanitárius vízumok fokozottabb és egyszerűsített engedélyezésére és a családegyesítésre. Egyidejűleg azt a kívánságát fogalmazta meg az ENSZ megfigyelő, hogy mind több ország alkalmazzon magán és közösségi támogatói programokat és nyissanak meg humanitárius folyosókat a legsérülékenyebb menekültek számára. Hasznos lenne véleménye szerint ezen kívül különleges ideiglenes vízumok előirányozása olyan személyeknek, akik a konfliktusok elől a szomszédos országokba menekülnek. Szerinte nem megfelelő megoldás a migránsok és menekültek kollektív és önkényes kiutasítása, főként amikor azt olyan országok felé foganatosítják, melyek nem tudják biztosítani az emberi személy méltóságának és az alapvető jogoknak a tiszteletben tartását.⁶³³

A Szentszék állandó ENSZ-megfigyelőjének felszólalása a Biztonsági Tanács ülésén, újból aláhúzza a migránsoknak és menekülteknek nyújtandó segítség szempontjából az első megfelelő és tisztességes elhelyezés fontosságát. „A migránsok szétosztásának befogadási programjai, amelyeket néhány helyen már bevezettek, úgy tűnik ellenben, hogy megkönnyítik

http://w2.vatican.va/content/pius-xii/la/apost_constitutions/documents/hf_p-xii_apc_19520801_exsul-familia.html, Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁶³¹ Vö: Ferenc pápa beszéde: *Üzenet az elvándorlók és menekültek 104. világnapjára, Befogadni, védelmezni, támogatni és integrálni a migránsokat és menekülteket* 2018. 01. 14., http://w2.vatican.va/content/francesco/it/angelus/2018/documents/papa-francesco_angelus_20180114.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁶³² Vö: Ferenc pápa beszéde az „Elvándorlás és béke” Nemzetközi Fórum résztvevőikhez, 2017. 02. 21., http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/february/documents/papa-francesco_20170221_forum-migrazioni-pace.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁶³³ Vö: A Szentszék állandó ENSZ-megfigyelőjének felszólalása a Biztonsági Tanács ülésén, 2013. 11. 26., http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/november/documents/papa-francesco_20151126_kenya-unon.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

a személyes találkozást, jobb szolgálatokat tesznek lehetővé és jobban garantálják a sikert”.⁶³⁴ Az emberi személy központi szerepének alapelve, melyet Ferenc pápa elődje, XVI. Benedek szilárdan leszögezett,⁶³⁵ arra kötelez bennünket, hogy a személyi biztonságot mindig a nemzeti biztonság elé helyezzük. Ebből következik annak a szükségessége, hogy a határellenőrzések kinevezett személyzetét megfelelően kell kiképezni. A migránsok, a menedékkérelmezők és a menekültek körülményei feltételezik, hogy garantálják személyes biztonságukat és az alapellátáshoz való hozzájutást. Minden személy alapvető méltósága jegyében az őrizetbe vétellel szemben szükséges erőfeszítéseket tenni alternatív megoldások előnyben részesítésével azok számára, akik engedély nélkül lépnek be egy ország területére.⁶³⁶

Ferenc pápa azt mondja az elvándorlók és menekültek 104. világnapjára mondott beszédében, hogy az előmozdítani ige lényegileg törekvést jelent arra, hogy az összes migráns és menekült, miként az őket befogadó közösségek számára olyan körülményeket teremtsenek, hogy olyan emberként tudják megvalósítani magukat minden szempontból, mint akik a Teremtőtől akart emberiséget alkotni.⁶³⁷ Ezen dimenziók között el kell ismerni a vallásos mivolt igaz értékét, biztosítva minden külföldi számára az adott ország területén a vallás szabad megvallását és gyakorlását.⁶³⁸

A Szentatya számára az integrálni szó a kultúrák közötti gazdagodás kedvező lehetőségeinek a szintjén helyezkedik el, melyeket a migránsok és menekültek jelenléte teremt. Az integráció nem „beolvasztás, mely elnyomásra és a kulturális azonosság elfelejtésére indít. Ferenc pápa szerint a másikkal való kapcsolat inkább rávezet felfedezni az ő titkát, segít megnyílni feléje, hogy befogadjuk az értékes vonásait és hozzájáruljunk egymás nagyobb kölcsönös megismeréséhez. Hosszan tartó folyamat ez, mely a társadalmak és a kultúrák alakítására irányul, hogy azok mindinkább Isten sokféle, az embereknek adott ajándékai visszfényei legyenek”.⁶³⁹

⁶³⁴ Vö: Ferenc pápa beszéde az „Elvándorlás és béke” Nemzetközi Fórum résztvevőikhez, 2017. február 21. (Link lásd előzőekben)

⁶³⁵ Vö: XVI. Benedek, *Caritas in veritate* enciklika 47. pontja, http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/hu/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁶³⁶ Vö: Ferenc pápa üzenete a migránsok és menekültek 2018-as világnapjára http://w2.vatican.va/content/francesco/it/messages/migration/documents/papa-francesco_20170815_world-migrants-day-2018.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁶³⁷ Vö: PP 14

⁶³⁸ Vö: II. János Pál, *Centesimus annus* enciklika 27. pontja, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_01051991_centesimus-annus.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁶³⁹ Vö: II. János Pál, Üzenet a migránsok és menekültek 2005-ös világnapjára, 2004.11.24., http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/migration/documents/hf_jp-ii_mes_20041124_world-migration-day-2005.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azt állítja, hogy a közelmúltban már érezhető volt az igény egy olyan dokumentum megszületésére, mely összefoglalja a már előzőleg megszületett rendelkezéseket, intézkedéseket és irányt tud mutatni egy esetleges szerves lelkipásztorkodáshoz. Erre mintegy válasz születik meg a dokumentum szerint XII. Piusz *Exsul familia* kezdetű apostoli konstitúciója, melyre a vándorlók és úton lévők pasztorációja kapcsán a Katolikus Egyház *Magna Chartá*-jaként tekint. Tulajdonképpen a *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű állítása szerint ez a Szentszék első hivatalos dokumentuma, mely a vándorlók és úton lévők lelkipásztorkodását szisztematikusan fejti ki történelmi és egyházi szempontból.⁶⁴⁰

A vándorlók és úton lévők lelkipásztori ellátása érdekében a II. Vatikáni Zsinat meghatározott irányelveket dolgozott ki. A *Gaudium et spes* 65. és 66. pontja felhívja minden keresztény ember figyelmét a migrációra, mint olyan dologra, amelyet feltétlenül figyelembe kell venni. A *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúcióban a II. Vatikáni Zsinat arra is emlékeztet bennünket, hogy el kell gondolkodnunk azon, hogy a migrációnak milyen hatásai lesznek mindannyiunk életére.⁶⁴¹

4.3 Cigányokra irányuló befogadó lelkipásztorkodás

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű véleménye szerint Katolikus Egyházunk képes meghaladni az ideológiai vagy faji határokat és az ebből fakadó emberi megosztottságot, hiszen hirdeti azt, hogy a kölcsönös befogadás, a dialógus és tisztességes vita látóhatárán minden egyes népnek és vele minden kultúrának az igazság megismerésére és elérésére kell törekednie. A dokumentum megállapítja, hogy ebből fakadóan a különböző kulturális identitással rendelkező népek legyenek egymás iránt nyitottak, valamint az egyetemes gondolkodás iránt. Ez semmi esetre sem jelenti azt, hogy meg kell tagadják saját rájuk jellemző pozitív jellegzetességeiket, meghatározottságaikat, sőt azokat az egész emberi nem szolgálatára kell bocsátaniuk.⁶⁴²

A cigánypasztoráció során ebből a gondolatmenetből kifolyólag megfogalmazhatjuk azt, hogy Katolikus Egyházunk egyetemes természete miatt nem ismer faji, vagy ideológiai határokat, melyek határt szabhatnának az Evangélium cigányok között történő hirdetésének. Sőt abban hisz Egyházunk, hogy a keresztény magyar és megkeresztelt cigány kultúra közötti folyamatos párbeszéd során mindkettő valóság eljut az igazság megismerésére és a tökéletes

⁶⁴⁰ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 23.

⁶⁴¹ Vö: GS 65

⁶⁴² Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 32.

befogadás állapotára. Ez azonban megköveteli, hogy a cigány kultúra egyetemesen gondolkodjon, az emberiség szolgálatára bocsássa pozitív értékeit és ebben bátor legyen.

Szent II. János Pál pápa az *Ecclesia in Europa* kezdetű apostoli buzdításában azt mondja ki, hogy a mai kulturális helyzet a maga globálisan átfogó dinamikájában, egy olyan jellegű kihívás elé állít bennünket, amellyel még nem találkoztunk ezelőtt, ha a kultúra evangelizálásáról és az evangélium beágyazásáról beszélünk egy meghatározott kultúrába.⁶⁴³ Cigánypasztorációs szempontból a globalizált világ a maga felgyorsult információcserére épülő közegével, eddig nem tapasztalt hatásokat fejt ki a cigány kultúrára is, mely minden más kultúrához hasonlóan meglehetősen intenzív tempóban kap külső, magát a kultúrát formáló impulzusokat. Ezek a külső hatások a kultúra minden területén lenyomatot képeznek, ezzel sokszor árnyaltabbá, nehezen felismerhetővé téve a misszionáriusok munkáját. A médiában sokat hangsúlyozott globalizáció a cigánypasztorációban is szignifikánsan van jelen. Nagyon sokat lehet hallani arról, hogy milyen előnyökkel bír globalizált világunk, és ezek között többnyire azt hangsúlyozzák ki, hogy ez a típusú világ biztonságos és kiszámítható, mondván, hogy az egyik területen keletkezett hiányt egy másik oldalon keletkezett többlet pótolni tudja. Bóka szerint az információ a mai világban hatalmat jelent, mely kellőképpen formálható különböző média eszközökön keresztül, így az emberek részgazságokat, vagy akár téves információkat is kaphatnak.⁶⁴⁴ Előfordulhat sajnós, hogy a cigánypasztorációtól az veszi el a lehetséges misszionáriusok kedvét, amit televízióban, vagy interneten láttak, hallottak a cigánysággal kapcsolatosan. Fontos, hogy saját tapasztalataink után alkossunk véleményt, az amúgy sem könnyű cigányokkal kapcsolatos evangelizáció alatt.

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azt állítja, hogy olyan vallási és kulturális sokféleség előtt állunk, amilyennel eddig még nem találkozhattunk. A dokumentum úgy gondolja, hogy a technológiának és a tömegmédiának köszönhetően nagy léptekkel halad előre egy világméretű nyitás, ami elvezethet bennünket arra, hogy olyan kulturális és vallási világok lépjenek egymással kapcsolatba, amelyek valójában hagyományos módon eddig meg voltak különböztetve egymástól, valamint a helyi identitásnak olyan kívánságai kapnak teret, amelyek egyesek kulturális különlegességeiben látják meg önmegvalósítás eszközét.⁶⁴⁵

⁶⁴³ II. János Pál pápa *Ecclesia in Europa* 58. pontja,

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20030628_ecclesia-in-europa.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.) Továbbiakban: EiE

⁶⁴⁴ Vö: BÓKA, J., *A globalizáció hátránya*, <http://globalizacioo.blogspot.com/2010/08/globalizacio-hatranya.html> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁶⁴⁵ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 32.

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azt is állítja továbbá, hogy a kulturális folyamatok sokkal nehezebben elengedhetővé teszik magát az inkulturációt, mivel az inkulturáció dialógus nélkül nem működik. Azt vallja ugyanezen dokumentum, hogy a különböző eredetű népekkel együtt más értékek és életformák is beléphetnek életünkbe. Ahogyan szövegünk megfogalmazza minden kultúra arra törekszik, hogy saját életkörülményei között képzelje az Evangélium tartalmát.⁶⁴⁶ A hazánkban zajló cigánypasztorációról elmondható, a cigányok sikeres evangelizációja nem lehetséges anélkül, hogy ne folytatnánk elmélyült dialógust a cigány és a befogadó magyar kultúra között. A cigányság és a magyarság más kulturális eredettel rendelkezik, éppen ezért szükséges lenne a sikeres evangelizáció érdekében nyitottságot mutatni egymás lehetséges értékeire, amelyek potenciálisan életünk részévé válhatnak egymás mélyebb megismerése során. A cigány kultúra más kultúrákhoz hasonlóan saját életkörülményei keretében szűri meg az Evangélium üzenetét, ezért szükséges, hogy a cigányok számára érthető módon, az ő életük kontextusában próbáljunk meg beszélni az Isten örömhíréről.

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azt sugallja számunkra, hogy az inkulturációs folyamat a hallással, érzékeléssel veszi kezdetét, hiszen meg kell ismernünk mindazokat, akiknek az Evangéliumot kell hirdetnünk. Úgy gondolja ez az írás, hogy az odafigyelés és ismerkedés elvezethet ahhoz, hogy helyesen meg tudjunk ítélni egy adott kultúrát. Ez a dokumentum szerint azért fontos, mert nem elegendő csupán ha a két fél között tolerancia és jóindulat van, hanem szükséges a másik fél kulturális identitása iránti maximális tisztelet kimutatása is.⁶⁴⁷

A cigány és magyar kultúra elmélyült dialógusának megvalósulásához szükséges az, hogy a két fél kölcsönösen elismerje és értékelje egymás pozitív szempontjait, mert ezek teszik lehetővé Krisztus evangéliumának befogadását, valamint a szükséges igehirdetés feltételeit. A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azt is szövé teszi, hogy az emberek saját integritásának támogatása azt kívánja meg, hogy az egymás felé irányuló testvériség, szolidaritás, szolgálatkészség és igazságosság egyaránt legyen jelen a kultúrák találkozásakor.⁶⁴⁸

Ezen pont alatt érdemes megjegyezni, hogy a kultúrák evangelizálásának szükségessége iránti igényre már VI. Pál pápánál is felfigyelhetünk az *Evangelií nuntiandi* kezdetű apostoli buzdításban, ahol azt fogalmazza meg, hogy „evangelizálni kell magát az

⁶⁴⁶ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 32.

⁶⁴⁷ Vö: Uo. 33.

⁶⁴⁸ Vö: Uo.

emberi kultúrát, illetve kultúrákat. Evangelizálni: nem felületesen, nem külsőségesen, nem díszlatszerűen, de belülről, életet alakítva, gyökeresen.⁶⁴⁹ Ebben a teljes értelemben érti a szót a *Gaudium et Spes* konstitúció is,⁶⁵⁰ amikor mindig az emberi személyről beszél, és mindig az ember Istenhez fűződő személyes kapcsolatát hangsúlyozza.

Az *Evangelii nuntiandi* magától értetődőnek gondolja, hogy az Evangélium és az evangelizáció nem azonosítható egyik kultúrával sem; független mindegyiktől. Az Isten Országát azonban, amelyet az evangélium hirdet, az apostoli buzdítás véleménye szerint az emberek úgy váltják életre, hogy közben mélyen kapcsolódnak egy adott kultúrához, és az Isten Országának építésében fel kell használniuk az emberi kultúra és kultúrák elemeit. Az *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdításban az Evangélium és az evangelizáció eszerint nincsenek valamely meghatározott kultúrához kötve, de mindegyikkel összeegyeztethetők, mindegyiket bensőleg átalakíthatják, anélkül, hogy alárendelt helyzetbe kerülnének velük szemben. Korunk sajátos drámája, hogy törés állt be az evangélium és a kultúra között az apostoli buzdítás szerint, mint ahogyan ez már a múltban is megesett. Mindent meg kell tehát tenni, hogy evangelizáljuk az emberi kultúrát, helyesebben: a kultúrákat. A kultúráknak is újjá kell születniük az evangéliummal való találkozásukból. De ennek a találkozásnak feltétele, hogy hirdessük az evangéliumot, nyilatkozza az *Evangelii nuntiandi*.⁶⁵¹

Amennyiben az *Evangelii nuntiandi* előbbi gondolatmenetét szeretnénk értelmezni a Magyar Katolikus Egyház cigánypasztorációjára, akkor arra a következtetésre juthatunk, hogy az Isten örömhíre és a missziós tevékenység nem azonosítható csupán a cigányok kultúrájával, sem más kultúrával, mivel az mindegyik fölött álló valóság, sokkal komplexebb annál, mintsem hogy egy kultúra magába tudná foglalni. A cigánypasztoráció során az Isten országát úgy tudják az emberek valósággá tenni, hogy a cigány kultúrához mélyen kapcsolódva felhasználják a cigány kultúra bizonyos elemeit. A missziós/evangelizációs tevékenység nem egy bizonyos kultúrához kötött valóság, hanem bármely kultúrával összefér, bármely kulturális közeggel tud azonosulni, így a cigány kultúra is képes az Evangélium befogadására. Az Evangélium képes átformálni a cigányság kultúráját belülről, miután azt behelyeztük, anélkül, hogy a cigány kultúra mint olyan csorbulna, vagy alárendelt helyzetbe kerülne a Katolikus Egyházzal szemben.

⁶⁴⁹ EN 20

⁶⁵⁰ Vö: GS 53

⁶⁵¹ Vö: EN 20

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azt állítja, hogy az evangelizációt nem külsőleg, nem felszínesen, hanem belülről, életet átalakítva kell végezni.⁶⁵² A II. Vatikáni Zsinat a *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúcióban arról beszél, hogy az emberi személynek mondhatni egyfajta jellegzetes vonása az, hogy kizárólag kultúra által, azaz a természet javainak és értékeinek továbbfejlesztése által juthat el az igazi és teljes emberség megismerésére. A *Gaudium et spes* úgy gondolja tehát, hogy ahol a Katolikus Egyház emberi étellel találkozik, ott a természet és a kultúra a legszorosabb szimbiózisban él együtt. A kultúra szó a zsinat értelmezése szerint általános értelemben véve mindazt jelenti, amivel a maga sokirányú szellemi és testi képességét kiműveli és kibontakoztatja az ember.⁶⁵³ A II. Vatikáni Zsinat szerint az ember ismeretszerzés és munka által meghódítani igyekszik az egész világot, az erkölcsök és az intézmények tökéletesítésével pedig emberibbé próbálja tenni a közösségi életet a családban és az egész társadalomban ahol élnie kell. A *Gaudium et spes* szerint az idők folyamán műveiben fejezi ki az ember élete során, és közli másokkal és örökíti meg lelkének nagy élményeit, hogy azok sokaknak a fölemelkedését szolgálják.⁶⁵⁴ A *Gaudium et spes* úgy gondolja, hogy ebből következően az emberi kultúrának szükségszerűen történeti és társadalmi arculata van, s hogy a kultúra szó gyakran szociológiai és néprajzi értelmet is nyerhet. „Ebben az értelemben beszélhetünk a kultúráról többesszámban. A dolgok fölhasználása, a munkavégzés, a kifejezőmód, a vallásgyakorlat, az erkölcs, a törvényhozás és jogintézmények, a tudomány, a mesterségek és művészetek különböző módjaiból más és más közösségi életformák és értékrangsorok származnak a lelkipásztori konstitúció véleménye szerint. Ezen logika szerint az áthagyományozott formákból képződik egy-egy emberi közösség saját öröksége. És így jön létre egy körülhatárolt történeti környezet, melybe minden nemzet és kor embere beilleszkedik és belőle meríti az emberi és polgári kultúra fejlődéséhez szükséges javakat.”⁶⁵⁵

A *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúció alkalmasnak tűnik arra, hogy a cigány kultúrára vonatkoztassuk az Evangélium implantálása előtt. A Magyar Katolikus Egyház cigánypasztorációjára is hatványozottan igaz az a tétel, hogy nem végezhető felszínesen, csupán látszattmegoldásokkal nem érhetjük be, hanem a cigány kultúrába belépve hagyni kell az Evangéliumot hatni az őt befogadni kívánó cigány emberek életterében. A cigányság minden más kultúrához hasonlóan rendelkezik egy olyan vonással, amely arra

⁶⁵² Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 33.

⁶⁵³ Vö: GS 53

⁶⁵⁴ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 33.

⁶⁵⁵ GS 53

vágyik, hogy saját kultúrájával együtt legyen megváltva. A cigány kultúra a II. Vatikáni Zsinat gondolatmenete szerint az a közeg, ahol a cigány hívő szellemi és testi képességeit ki tudja fejleszteni, bővíteni.

4.3 A cigánypasztorációt inspiráló II. Vatikáni Zsinat

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű megfogalmazása értelmében a II. Vatikáni Zsinat felfogása szerint a Krisztus által alapított Katolikus Egyház három módon valósítja meg lelkipásztori szolgálatát:

1.

A dokumentum szerint, ha az Egyházat mint közösséget fogjuk fel, akkor az megadja a katolikus közösségek úgynevezett legitim értékeit és az egyetemességgel köti őket össze. Ez a dokumentum arról is beszámol, hogy a püünkösi egység nem gátja a nyelveknek és a kultúráknak, hanem igenis elismeri ezek szuverén identitását és nyitottá teszi őket a bennük működő szereteten keresztül más nyelvek és más kultúrák felé. A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű úgy gondolja, hogy amint Krisztus Egyháza részegyházakból épül fel, úgy épülnek fel a részegyházak az egyetemes Egyházban és az egyetemes Egyházból.⁶⁵⁶ Ugyanezen pont alatt beszélhetünk a *Lumen gentium* 13. pontjáról is, amely azt fogalmazza meg, hogy miben is rejlik Isten egyetlen népének katolicitása. A *Lumen gentium* szerint minden ember meghívást kap arra, hogy Isten új népének tagja legyen. Ezt az új népet, noha mindig egy és egyetlen, ki kell terjeszteni az egész világra és minden történeti korszakra, hogy megvalósuljon Isten terve, aki kezdetben egy emberi természetet alkotott és elhatározta, hogy szétszóródott gyermekeit egybegyűjti.⁶⁵⁷ Isten a Szentírás tanúsága szerint ugyanis azért küldte el Egyszülött Fiát, akit a mindenség örökösévé tett,⁶⁵⁸ „hogy mindenki Tanítója, Királya és Papja, Isten fiai új és egyetemes népének a feje legyen a *Lumen gentium* szerint. Végezetül Isten ezért küldte el Fiának Lelkét, az Urat és Éltetőt, aki az egész Egyház és minden egyes hívő számára a közösség és az egység princípiuma az apostolok tanításában, a közösségben, a kenyértörésben és az imádságban.”⁶⁵⁹

A *Lumen gentium* 13. pontja arról tesz tanúbizonyságot, hogy a világ összes nemzetében jelen van Isten egyetlen népe, mivel valamennyi nemzetből valók a polgárai, akik nem egy földi, hanem egy mennyei országhoz tartoznak. Mert a földön szerte élő hívők az

⁶⁵⁶ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 34.

⁶⁵⁷ Vö: Jn 11,52

⁶⁵⁸ Vö: Zsid 1,2

⁶⁵⁹ LG 13

összes többivel közösséget alkotnak a Szentlélekben.⁶⁶⁰ Krisztus országáról elmondhatjuk azt, hogy nem ebből a világból való,⁶⁶¹ azért az Egyház, vagyis Isten népe miközben ezt az Országot meghonosítja valahol, egy-egy nép mulandó javaiból semmit sem vesz el, sőt ellenkezőleg a népek képességeit és erkölceit, amennyiben jók, elfogadja és támogatja, s elfogadván megtisztítja, erősíti és nemesíti azokat.⁶⁶² A Zsoltárok könyve szerint ugyanis nem felejtí, hogy neki azzal a Királlyal kell gyűjtenie, aki örökségül kapta a nemzeteket,⁶⁶³ és akinek városába ezek ajándékokat és kincseket hoznak.⁶⁶⁴ Ez az Isten népét ékesítő egyetemesség a *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű véleménye értelmében magának az Úrnak a személyes ajándéka, s ennek révén a katolikus Egyház hathatósan és szünet nélkül arra törekszik, hogy az egész emberiséget összes javaival a fő, Krisztus alatt, az ő Lelkének egységében foglalja újra össze.⁶⁶⁵

A *Lumen gentium* szerint ennek az említett katolicitásnak az erejével minden egyes rész átadja sajátos ajándékait a többi résznek és az egész Egyháznak, úgy, hogy az egész és minden egyes rész gyarapodjon a tagok kölcsönös önközlése által, egységben törekedve a teljességre. A dogmatikus konstitúció arra a következtetésre jut, Isten népe nemcsak különböző népekből gyűlik össze a világ minden részéről, hanem önmagában is különféle rendekből áll. Különbség van ugyanis a dokumentum elképzelése szerint a tagok között akár tisztségük alapján, amikor egyesek szent szolgálatot teljesítenek, akár állapotuk és életútjuk szerint, vagy amikor egyesek szerzetesként a szűkebb ösvényen törekszenek az életszentségre, és így példájukkal ösztönzik testvéreiket. A *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúció arra is kitér, hogy Isten népének e katolikus egységébe mely előre jelzi és előmozdítja az egyetemes békét, minden ember meg van hívva, valamint különféle módon hozzá tartoznak, vagy hozzá vannak rendelve mind a katolikus hívők, mind a többi Krisztusban hívő, mind pedig általában az emberek, akiket Isten kegyelme meghívott az üdvösségre.⁶⁶⁶

Ha megvizsgáljuk a lelkipásztori szolgálat megvalósítását a hazánkban zajló cigánypasztorációra vetítve, akkor érdekes dolgokra lehet következtetni. Az első nagyon fontos következtetés, hogy a megkeresztelt cigányok, akik a Katolikus Egyház részei lesznek cigányok között végzett misszióink hatására, osztozhatnak a Katolikus Egyház

⁶⁶⁰ VÖ: LG 13

⁶⁶¹ Vö: Jn 18,36

⁶⁶² Vö: MEIER, J., *Un ebreo marginale. Ripensare il Gesù storico. Volume 2. Mentore, messaggi e miracoli*, 285-344.

⁶⁶³ Vö: Zsolt 2,8

⁶⁶⁴ Vö: Zsolt 71,10; Iz 60,4-7; Jel 21,24

⁶⁶⁵ Vö: LG 13

⁶⁶⁶ Vö: Uo. 13

egyetemességében, mely közösségbe kapcsolva próbálja védelmezni tagjait. A másik gondolat amely érdekes lehet számunkra, az, hogy a pünkösdi egységnek köszönhetően Egyházunk érdeklődést mutat mások nyelve és kultúrája felé. Így Katolikus Egyházunk elismeri a cigány kultúra szuverén identitását. A cigány misszió minden potenciális alanyának helye van Isten országában, hiszen Isten minden egyes népet hív, hogy része legyen új népének, ebbe értelemszerűen bele kell értenünk a cigányok népét is.⁶⁶⁷ A cigányok között miközben próbáljuk meghonosítani Isten Országát, sérülés nélkül kell hagynunk minden kulturális múlandó javakat, és a cigány nép képességeit, erkölceit el kell fogadnunk, támogatnunk és bizonyos esetekben megtisztítanunk és nemesítenünk kell azokat. A sikeres cigánypasztoráció érdekében szükség van egy kölcsönös önközlésen alapuló kommunikációra a cigány kultúra és a Katolikus Egyház között. Ez mindkét fél kölcsönös gyarapodását szolgálja, mely pozitív irányú fejlődést idéz elő a kommunikáció során. A *Lumen gentium* legikája szerint különbség van ugyanis a cigánypasztorációt végző cigány tagok között akár tisztségük alapján, amikor egyesek szent szolgálatot teljesítenek, akár állapotuk és életútjuk szerint, vagy amikor egyesek szerzetesként a szűkebb ösvényen törekszenek az életszentségre, és így példájukkal ösztönzik testvéreiket.

2.

A második módja a lelkipásztori szolgálat megvalósításának a *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű szerint az a modell, amikor a Katolikus Egyház missziós tevékenysége során másfelé fordul, annak érdekében, hogy saját kincseit közölje, valamint önmaga új adományokkal és értékekkel bővüljön. A dokumentum szerint a missziós tevékenységeknek a részegyházon belül is ki kell bontakozniuk, mivel a misszió Isten dicsőségének közlése a világ felé. A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű úgy gondolja, hogy a Katolikus Egyháznak szükséges, hogy „mindig újra meghallja Istennek a magasztos tetteit, melyek egykor az Úrhoz fordították, és amelyek révén most is mindig meghallja az Úr hívását és egyesüljön benne.”⁶⁶⁸

Az *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdításban VI. Pál pápa azt mondja, hogy ha figyelmesen megnézzük az Egyház korai szakaszát, történelmének első pillanatait, azt ahogyan élt az Egyház, ahogyan cselekedett, akkor észrevesszük, hogy nagyon szoros kapcsolat van az evangelizáció és maga az Egyház között. VI. Pál pápa véleménye szerint a

⁶⁶⁷ Vö: Jn 11,52

⁶⁶⁸ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 34.; Vö: Hittani Kongregáció, *Levél a Katolikus Egyház püspökeihez az Egyház néhány aspektusáról, mint communio*, <http://www.vatican.va/archive/aas/documents/AAS-85-1993-ocr.pdf> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.12.)

Krisztus által alapított Egyház Krisztus és a tizenkét apostol ígéhirdetésével veszi kezdetét. Ő, az egyház ennek az evangelizációnak természetszerű, közvetlen, kézzelfogható gyümölcse a pápa szerint– úgy, ahogyan Jézus mondta: „menjete és tanítsatok minden nemzetet.”⁶⁶⁹ Az Egyház, amely az evangelizáció gyümölcseként született, maga is az evangelizáció feladatát kapja Jézustól a pápa gondolatai szerint, hiszen Krisztus visszatér az Atyához, de egyházát hagyja itt saját követeként. „A világban marad mint Jézus új jelenlétének homályba burkolt és mégis tündöklő jele: a mennybe távozott és mégis köztünk maradó Jézusé. Őbenne Krisztus élete folytatódik.”⁶⁷⁰ Elsősorban az a hivatása, hogy az ő küldetését, az ő evangelizáló művét folytassa.⁶⁷¹ Az evangelizáció az *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdítás szerint így válik az egész egyház közös művévé, amelyhez mindenki a saját munkájával járul hozzá a többiek javára.⁶⁷² VI. Pál pápa szerint a Katolikus Egyház evangelizál, de az evangelizálást önmagán kezdi. A Katolikus Egyház ugyanis olyan emberek közössége, akiknek közös a hitük, közös a reményük. A hit és remény ébrentartásához szüksége van arra: hogy mindezt együtt vallják meg, együtt éljék, a szerető testvéri közösségben gyakorolják.⁶⁷³ Az egyháznak szüntelenül hallania kell, hogy mi is az, amit hisz, miért remél, mit jelent a szeretet főparancsa. Erről szólt a II. Vatikáni Zsinat is, az 1974. évi püspöki szinódus pedig újból felidézte az egyházzal szóló tanításnak azt a gondolatát, hogy az egyháznak mindig meg kell térnie, meg kell újulnia, önmagát kell evangelizálnia ahhoz, hogy szavahihetően evangelizálhassa a világot is.

Az *Ad gentes* kezdetű dekrétum 5. pontjában olvashatunk, hogy a Krisztus küldi az Egyházat. Márk evangéliumában azt láthatjuk, hogy Krisztus kezdettől fogva "magához hívta, akiket kiválasztott..., hogy társai legyenek, és elküldje őket prédikálni."⁶⁷⁴ A II. Vatikáni Zsinat által kibocsátott dekrétum azt állítja, hogy az apostolok így lettek az új Izrael csírái, kezdőpontjai és egyben a szent hierarchia kiindulópontjai. Azután az Úr halálával és föltámadásával egyszer s mindenkorra beteljesítette üdvösségünk és a mindenség megújításának misztériumait, s megkapott minden hatalmat a mennyben és a földön Máté evangéliumának tanúsága szerint,⁶⁷⁵ mielőtt fölvéte a mennybe, mint ahogyan azt látjuk az apostolok cselekedeteiben.⁶⁷⁶ Az üdvösség szakramentumaként megalapította Katolikus

⁶⁶⁹ Vö: Mt 28,19

⁶⁷⁰ EN 15

⁶⁷¹ Vö: LG 8; AG 5

⁶⁷² Vö: EN 15

⁶⁷³ Vö: Uo.

⁶⁷⁴ Vö: Mk 3,13

⁶⁷⁵ Vö: Mt 28,18

⁶⁷⁶ Vö: ApCsel 1,11

Egyházát, és úgy küldte az apostolokat a világba, amint őt küldte az Atya, Szent János megfogalmazásában⁶⁷⁷ megparancsolva nekik: "Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok meg őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek."⁶⁷⁸ "Menjetek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni fog, aki nem hisz, az elkárhozik."⁶⁷⁹ Ezért a krisztusi hit és üdvösség terjesztése a Katolikus Egyháznak kötelessége a II. Vatikáni Zsinat *Ad gentes* kezdetű dekrétuma szerint.⁶⁸⁰ Köszönhető ez részben a kifejezett parancs miatt, melyet az apostoloktól örökölt Péter utódjával, az Egyház legfőbb pásztorával együtt a püspökök testülete, melynek munkatársai a papok; részben az életerő miatt, melyet testének tagjaiba áraszt Krisztus, "aki az egész testet egybefogja és összetartja a különféle izületek segítségével, hogy a tagok betöltsék az erejükhez szabott feladatkört. Így növekszik a test és építi föl saját magát a szeretetben."⁶⁸¹ Az *Ad gentes* véleménye szerint „a Katolikus Egyház küldetése azzal válik valóra, hogy megjelenik minden ember, még a nemzetek körében is, hogy élete példájával és az ígéhirdetéssel, a szentségekkel és a kegyelem többi eszközével mindenkit elvezessen Krisztus hitére, szabadságára és békéjére, hogy így nyitva álljon mindenki számára a szabad és biztos út a krisztusi misztériumban való teljes részesedéshez.”⁶⁸² Amennyiben le akarjuk vonni következtetéseinket a hazánkban zajló cigánypasztorációra, akkor arra az eredményre jutunk, hogy a lelkipásztori szolgálat megvalósításának második módja szerint modellszerű, amikor a Katolikus Egyház cigány missziós tevékenysége során a cigányok felé fordul, annak érdekében, hogy saját kincseit közölje velük, valamint önmaga új adományokkal és értékekkel bővüljön maga a cigány kultúra által. Ezt a folyamatot bizonyos értelemben úgy is fel lehet fogni, mint Isten önközlését, létének kinyilatkoztatását a cigányok felé, hiszen az Evangélium által a misszió során maga Isten indul meg, hogy a cigányok között lakjon, akiket hív, hogy Isten új népének tagjai legyenek a keresztség által. A Katolikus Egyháznak szükséges, hogy mindig újra meghallja Istennek a magasztos tetteit, akár a cigány kultúra berkeiből érkezőket is, mert azok a tettek egykor az Úrhoz fordították, és amelyek révén most is mindig meghallja az Úr hívását és egyesül benne.⁶⁸³ Említettük már az előzőek során, hogy a Katolikus Egyház,

⁶⁷⁷ Vö: Jn 20, 21

⁶⁷⁸ Vö: Mt 28,19-20

⁶⁷⁹ Vö: Mk 16,15

⁶⁸⁰ Vö: AG 5

⁶⁸¹ Vö: Ef 4,16

⁶⁸² AG 5

⁶⁸³ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 34.; Vö: Hittani Kongregáció, *Levél a Katolikus Egyház püspökeihez az Egyház néhány aspektusáról, mint communio*, 8-9: AAS LXXXV (1993) 842-844.

amely az evangelizáció gyümölcseként született, maga is az evangelizáció feladatát kapja Jézustól.

VI. Pál pápa gondolatai szerint, Krisztus visszatér az Atyához, de egyházát saját követeként hagyja itt. Ebből érezhető az, hogy cigánypasztoráció gyökereiben azonosítható az Egyház születésével, hiszen az evangelizációs tevékenység során újra átélheti eredetét, születésének körülményeit. Ezért a cigánypasztoráció mondhatni Krisztus legitim örökségének folytatása minden ember üdvéért. Elsősorban az a hivatása, hogy az ő küldetését, az ő evangelizáló művét folytassa, melyet természetesen a cigányok között is meg kell élnie.⁶⁸⁴

Mint látható volt a II. Vatikáni Zsinat is, az 1974. évi püspöki szinódus pedig újból felidézte az egyházzal szülő tanításnak azt a gondolatát, hogy az egyháznak mindig meg kell térnie, meg kell újulnia, önmagát kell evangelizálnia ahhoz, hogy szavahihetően evangelizálhassa a világot is. Ezek szerint a cigánypasztorációnak két iránya létezik egy időben a misszió során: az egyik az Egyházon kívülre hat, míg a másik az Egyházon belül lévőkre hat. Egyfajta reflexív jelenségként is fel lehet fogni a Katolikus Egyház önmaga felé zajló misszióját a cigányok közötti küldetése során. Ahhoz, hogy hitelesen jelenhessünk meg a cigánypasztorációs zónákban, tudatában kell legyünk annak, hogy a személyes ismeretek nem mindig pozitívak, de keresztényként felül kell emelkedni ezeken a sérelmeken. A hitelességünknek belülről kell fakadnia, hiszen ellenkező esetben ez érezhető lenne a kisugárzásunkon, és az emocionálisan kihegyezett cigányok ezt hamar megérezhetnék.

3.

A harmadik módja a lelkipásztori szolgálat megvalósításának a *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű szerint az modell, amikor a Katolikus Egyház történelmileg egy olyan féle zarándok néppé válik, amely Krisztus legmélyebb misztériumából, az egyes emberek életkörülményeiből kiindulva arra van hivatva, hogy új történelmet építsen fel, amely Isten személyes adományaként jelenik meg, valamint az emberi szabadság eredményeként jön létre.⁶⁸⁵ Szent II. János Pál pápa szerint a *Redemptoris missio* kezdetű pápai enciklikában is az fejeződik ki, hogy az Egyházban a vándorlók is arra vannak hivatva, hogy Isten földön zarándokló egész népével együtt élenjárók legyenek.⁶⁸⁶

A cigánypasztorációnk tekintetében el kell mondanunk azt, hogy minden megkeresztelt cigánynak felelőssége van abban, hogy a népükért végzett misszió sikeres

⁶⁸⁴ Vö: LG 8; AG 5

⁶⁸⁵ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 34.

⁶⁸⁶ Vö: RM 32,49

legyen. Ez abból is fakad, hogy az utóbbi időkben a pápák kifejezetten kiemelték a laikusok szerepét a misszió tekintetében.⁶⁸⁷ A *Christifideles laici* kezdetű apostoli buzdításában Szent II. János Pál pápa kiemeli, hogy az Egyház nem mondhat le az örök feladról, vagyis arról, hogy az Evangéliumot mindazokhoz eljuttassa, akik Krisztust, az emberek megváltóját még nem ismerik, ami a világi hívők feladata.⁶⁸⁸ Az említett apostoli buzdításban az fejeződik ki, hogy Isten egész népének küldetése, noha egy új cigány vallási közösség alapítása megköveteli az eukarisztiát, következőleg a papságot, maga a misszió, amely különböző formákban valósul meg, minden hívő feladata.⁶⁸⁹ A *Redemptoris missio* véleménye szerint a kereszténység kezdete óta bőségesen dokumentálható a laikusok részvétele a hit terjesztésében, akár az egyes híveket, családokat, akár az egész közösséget tekintjük. Már XII. Pius emlékeztet erre, amikor felhívta a figyelmet a laikus misszió mozgalmas történetére.⁶⁹⁰ A legutóbbi időben sem hiányzott a laikus misszionáriusok – férfiak és nők – közreműködése a *Redemptoris missio* szerint.⁶⁹¹

A *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúció szerint Egyházunknak missziós jellege van, mely minden tagjára kiterjedő hatással van. Erről szóló mondanivalóját Krisztus missziós parancsával vezeti be: "Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok minden nap, a világ végéig."⁶⁹² A dokumentum úgy értelmezi a missziós parancsot, melyet az üdvös igazság hirdetésére az apostoloktól az Egyház kapta meg, hogy teljesítse azt a Föld végső határáig.⁶⁹³

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű szerint a vándorlók befogadására különleges lelkipásztori sajátosságokat több módon tudjuk vázolni.⁶⁹⁴

Az egyik modell az, amely a *Lumen gentium*-ban van megfogalmazva elvszerűen. A dokumentum szerint egy meghatározott etnikai csoport lelkipásztorkodásának szükséges elősegítenie a katolikus lelkületet.⁶⁹⁵ Említi még a *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű továbbá azt is, hogy az egyetemességet és az egységet védelmezni kell, amely nem állhat szemben a különleges lelkipásztorkodással, amelyben a vándorlókat és úton lévőket saját

⁶⁸⁷ Vö: Uo. 71

⁶⁸⁸ Vö: CL 35

⁶⁸⁹ Vö: CL 35

⁶⁹⁰ Vö: XII. Pius pápa Fidei donum enciklikája http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_21041957_fidei-donum.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁶⁹¹ Vö: RM 71

⁶⁹² Mt 28,18-20

⁶⁹³ Vö: ApCsel 1,8

⁶⁹⁴ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 34.

⁶⁹⁵ Vö: LG 13

nyelvű papjaikra bízzák rá, vagy a nyelvi-kulturális szempontból hozzájuk közel álló papokra.⁶⁹⁶ Az említett *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű arról is beszámol, hogy nagy jelentőséget kell tulajdonítsunk a vándorlók és úton lévők anyanyelvének, amelyen keresztül kifejeződik mentalitásuk, kultúrájuk és gondolkodásviláguk.⁶⁹⁷ A *Gaudium et spes* és az *Ad gentes* egyértelműen arra utalnak, hogy véleményük szerint a különleges lelkipásztorkodás abba a migrációs jelenség összefüggésébe tartozik bele, amely azzal, hogy kapcsolatot teremt a nemzetiségek, etnikumok és különböző vallások emberei között, ahhoz járul hozzá, hogy mindenki megláthassa az Egyház igazi arcát.⁶⁹⁸

A *Gaudium et spes* véleménye szerint az Egyház küldetése folytán - tudniillik, hogy az egész földkerekségre eljuttassa az evangélium fényét, s egy Lélekben egyesítsen minden embert, bármely nemzethez, fajhoz vagy kultúrához tartozzék is -jelévé válik annak a testvériségnek, mely lehetővé teszi és erősíti az őszinte párbeszédet.⁶⁹⁹ A Katolikus Egyház ennek értelmében mint fényes jel tűnik fel a cigány közösségekben akkor, amikor gyakorolja a cigánypasztorációt. A *Gaudium et spes* azt gondolja, hogy a Katolikus Egyház azért kezdeményez dialógust más, nem keresztény közegekkel, mert a benne zajló „dialógus vágya, melyet egyedül az igazság iránti szeretet s a kellő okosság vezérel, a magunk részéről senkit sem rekeszt ki: azokat sem, akik az emberi szellem csodálatos értékeit megbecsülik ugyan, de Szerzőjüket még nem ismerik el. Azokat sem, akik ellenfelei az Egyháznak, és különféle módokon üldözik. Mivel az Atyaisten mindenkinek kezdete és célja, valamennyien a testvériségre vagyunk hivatva. Így tehát ugyanazon emberi és isteni meghívás birtokában erőszak és hamisság nélkül, igaz békében működhetünk együtt, és kell együttműködnünk a világ építésében.”⁷⁰⁰

A II. Vatikáni Zsinat *Christus dominus* kezdetű dekrétuma arról beszél, hogy szükséges gondoskodnunk a vándorló és úton lévő keresztényekről, életük növekedéséről, és az érettségig elvezetni őket az evangelizáció és a kateketikai apostolkodás által.⁷⁰¹ A *Christus dominus* dekrétum gondolataiból arra következtethetünk, hogy a cigányok közötti tanításunknak mely elhangzik a cigánypasztoráció során, korszerűnek kell lennie, tanításunknak hordoznia kell azokat a válaszokat, melyek azokra a nehézségekre és kérdésekre reflektálnak, amelyek egy cigány származású embert nyugtalanítanak.⁷⁰² A

⁶⁹⁶ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 34.

⁶⁹⁷ Vö: Uo.

⁶⁹⁸ Vö: GS 92; AG 11

⁶⁹⁹ Vö: GS 92

⁷⁰⁰ Vö: Uo.

⁷⁰¹ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 35.

⁷⁰² Vö: CD 13

Katolikus Egyház hitét meg kell védeni és az Egyházzal találkozó cigányokat is meg kell tanítani arra, miként védhetik meg és terjeszthetik hitüket a *Christus dominus* logikája szerint. Az említett dekrétum gondolatából arra következtethetünk, hogy a cigánypasztorációt végző személyek tanítói munkája maga kell legyen a bizonyosság, hogy az Egyház anyaként gondoskodik minden emberről, hívőkről és nem-hívőkről egyaránt. Különös gondjuk legyen a szegényekre és a gyengébbekre, akiknek evangelizálására az Úr küldte őket.⁷⁰³

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű szerint a párbeszédés-missziós feladat Krisztus titokzatos testének minden tagjának, így esetünkben a vándorlóknak és úton lévőknek is belső ügye kell legyen, amelyet Krisztus hármasság funkciójához híven mint király, pap és próféta, nekik is meg kell valósítaniuk.⁷⁰⁴ A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű gondolatai alapján szükséges, hogy a cigányokban is, valamint velük együtt épüljön fel és fejlődjön a Katolikus Egyház, amely hozzá segíti a cigány és nem cigány híveket, hogy felfedezzék, és egyben kinyilatkoztassák a keresztény értékeket, kialakítsuk a kultusz, a hit és a szeretet és a remény szakramentális közösségét.⁷⁰⁵

A cigánypasztorációt végző személyek tekintetében kulcsfontosságú megjegyeznünk azt, hogy azok a klerikusok/misszionáriusok, valamint világi lelképásztori munkatársak sajátos helyzetéből adódóan a hierarchia és a klérus viszonylatában szükséges azt tudatosítanunk, hogy a püspökkel szoros kapcsolatot ápolva kell ellátniuk szolgálatukat.⁷⁰⁶

4.4 A cigányok befogadása a Katolikus Egyházba és a velük való szolidaritás kérdése

A cigánypasztoráció tekintetében rendkívül meghatározó tud lenni az a hozzáállása Katolikus Egyházunknak, ahogyan a cigányokhoz viszonyul pasztorációs tevékenysége során, mint vándorló, kívülről érkező kulturális elemekkel bíró néphez. A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azon a véleményen van, hogy a migrációra olyan valóságként kell tekintenünk, mint amely az ember vallási dimenzióját is érintheti és felkínálja a vándorlók és úton lévőknek, hogy éljenek a kedvező alkalommal, és mindenféle egyénieskedést meghaladva jussanak el az egyetemes Egyházhoz való tartozás érzéséhez.⁷⁰⁷ Ugyanezen

⁷⁰³ Vö: Uo.

⁷⁰⁴ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 35.

⁷⁰⁵ Vö: SC 47; GS 66

⁷⁰⁶ Vö: CD 28-29

⁷⁰⁷ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 35.

dokumentum azt is megfogalmazza számunkra, hogy létfontosságúnak számít az, hogy vallási közösségeink ne érezzék azt, hogy cigánypasztorációs kötelességük csupán a testvéri segítség gesztusában merül ki, vagy olyan különleges törvénytervezetek támogatásával, amelyek elősegítik az ő integrációjukat egy olyan keresztény társadalomba, ahol tisztelik az idegenek önazonosságát.⁷⁰⁸ Szent II. János Pál pápa az *Ecclesia in Europa* kezdetű apostoli buzdításában azt fogalmazza meg, hogy nekünk keresztényeknek szükséges, hogy kezdeményezőiként jelenjünk meg az igazi és valóságosan befogadó kultúrának,⁷⁰⁹ amely képes arra, hogy értékelje mások emberi értékeit, minden nehézségen keresztül, amelyet magával hoz az együttélés azzal a másikkal, aki tőlünk különbözik.⁷¹⁰

A cigánypasztorációban igazán megfontolandó dolog, hogy úgy végezzük evangelizációs tevékenységünket a cigányok között, hogy a célközönség eljusson az egyetemes Egyházhoz való tartozás érzéséhez, és ne csupán mint megtúrt, vagy befogadott tekintsen önmagára az Egyházon belül, hanem annak mint eleven, valóságos része lehessen.⁷¹¹ Katolikus keresztény közösségeinknek a cigányok Egyházba történő bevezetését őszinte testvéri befogadással kell megtenniük Szent Pál apostol utasítása szerint, melyet a rómaiakhoz írt levelében olvashatunk: „Karoljátok fel tehát egymást, amint Krisztus is felkarolt benneteket Isten dicsőségére.”⁷¹²

Szent II. János Pál pápa az *Ecclesia in Europa* kezdetű apostoli buzdításában arról is ír, hogy az egyszerűnek tűnő felhívás még nem képes arra, hogy konkrét válaszokat adjon azokra a kérdésekre amelyek szorongatják az embereket, hiszen nem képes megszüntetni a Szentatya véleménye szerint az emberek között széles körben elterjedt félelmet és bizonytalanságot, nem tudja biztosítani azt a tisztességet, amely a törvényességnek kijár, valamint nem tudja biztosítani a befogadó közösség védelmét.⁷¹³

Katolikus Egyházunk cigánypasztorációja nem képes arra, hogy minden társadalmi kérdésre azonnali válaszokat adjon mindazoknak, akik félelemben és bizonytalanságban élik életüket, viszont a befogadó közösség felemelő erejét és védelmét tudja éreztetni azokkal a cigányokkal, akik Isten újonnan választott népének akarnak tagjai lenni.⁷¹⁴ Ebből fakadóan „hogy a *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű azon a véleményen van, a befogadó ország teljes Egyháza felelősséget kell érezzen és elkötelezettséget a vándorlók és úton lévők

⁷⁰⁸ Vö: Uo. 36.

⁷⁰⁹ Vö: EiE 101, 103

⁷¹⁰ Vö: Uo. 85, 112

⁷¹¹ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 36.

⁷¹² Róm 15,7

⁷¹³ Vö: EiE 85, 111

⁷¹⁴ Vö: Uo.

íránt. Feladatként jelenik meg a dokumentum véleménye szerint az is továbbá, hogy az Egyháznak gondosan meg kell terveznie és átgondolnia lelkipásztori tevékenységét, hogy ezzel elősegítse híveinek élettanúságát hitükről a jelenlegi multikulturális és több vallással színezett környezetben.⁷¹⁵ Egyértelmű feladat számunkra, hogy mint befogadó egyháziak felelősségteljesen kell végezzük cigánypasztorációs munkánkat, amely csak úgy lehetséges, hogy előre gondosan megtervezzük az előttünk álló pasztorációs évet, amelyben konkrétan meghatározzuk az elérendő célokat. Érdemes minden év végén gyűjteni a jó gyakorlatokat, a bevált módszereket, melyeket a következő cigánypasztorációs évben újra fel tudunk használni. Jó példa erre, hogy Máriapócon a cigánybúcsút követően évről-évre a szervezők megosztják tapasztalataikat egymással. Legutóbbi hasonló jó gyakorlatként bevezetett változás a sztárvendégek mellőzése a búcsún, melyek helyett a cigány közösségek bemutatkozó táncos-zenés programja található.

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű a hitoktatás és katekézis témakörében arról nyilatkozik, hogy megfelelő módot kell találni arra, hogy felkeltsük a keresztény tudat érzékét, kifejezetten a szegények és társadalmilag kirekesztett személyek befogadása érdekében, akik közé gyakran a vándorlók és úton lévők is tartoznak.⁷¹⁶ A cigánypasztorációra is igaz az elhangzott tétel, ugyanis szükséges, hogy a cigányok között végzett misszióknak során a keresztény érzéket felkeltsük cigány testvéreink között, hiszen hazánkban a szegénység és társadalmilag kirekesztettség keresztmetszetében többnyire ők találhatóak.

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű arról is értekezik, hogy a vándorlók és úton lévők pasztorációja olyan egyháztani alapokkal rendelkezik, amely képes arra, hogy segítsen a migráció történelmi és antropológiai dimenziójára fokozottabban figyelő liturgiára való törekvésünkben is, a liturgia végzése során kifejező eszköze legyen az üdvösség útjain zarándokló hívők közösségének.⁷¹⁷ Az Észak-Indiából hazánkba vándorolt cigányoknak fel kell hívnunk a Liturgia azon részeire a figyelmüket, amelyek kifejezőek lehetnek az ő befogadásukra és Egyházban való új hazára találásuknak, ezzel könnyítve az ő Katolikus Egyházzal történő azonosulásukat.

Kérdésként merülhet fel bennünk, hogy miképpen lehetne a Liturgiánk szépségével és tartalmával hatni a cigány emberekre, hogy minél inkább magukénak érezhessék szertartásainkat. A válasz talán a sokszínűségben, ékességben és gazdagságban rejlik, hiszen mint azt előzőleg már megfogalmaztuk a cigány ember sokkal inkább emocionális téren

⁷¹⁵ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 36.

⁷¹⁶ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 37.

⁷¹⁷ Vö: Uo. 38.

szólítható meg. Az európai ember racionális gondolkodásmódja nem minden esetben járható út a cigánypasztoráció során, hiszen folyamatos érzelmi impulzusokra van szükség, mint amilyen a díszes papi öltözet, egy gazdagon díszített templom, avagy a karizmatikus énekek melyek gitárral hangszerelve közelebb vihetőbbek kultúrájukhoz.

Az előzőekből arra következtethetünk, hogy a Katolikus Egyház papjainak értékelniük kell azokat a civil, nem klérushoz tartozó embereket, akik saját akaratukból segíteni szeretnék a cigánypasztorációt.⁷¹⁸ Ennek praktikus oka lehet az is, hogy a papság ereje létszámából fakadóan szűkösre van szabva. Ennek köszönhetően adott a lehetőség, hogy olyan helyeken, ahová Egyházunk nem képes papokat disponálni létszám hiányában, a cigány közösségekben, úgynevezett pap nélküli vasárnapi összejöveteleket tartsanak,⁷¹⁹ amelyekben egy diakónus vezetésével, vagy egy erre törvényes keretek között kijelölt laikus vezetésével imádkozzanak, hirdessék Isten igéjét és áldoztassanak.⁷²⁰ Római katolikus testvéreknél ez akolitusokkal könnyedén megoldható, görögkatolikusoknál nem bevett szokás akolitusokat alkalmazni, bár megfontolandó lenne a szekták térnyerése végett, hiszen a folyamatos szentség vételével a pap nélküli területeken meg tudnánk tartani híveinket.

Sajnos nem sok natív, azaz cigány származású pappal rendelkezik Katolikus Egyházunk, talán annak is köszönhetően, hogy a cigánypasztoráció még gyermekcipőben jár, bár ennek ellenére nagyon szép sikereket tudtunk elérni. A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű úgy véli, hogy a vándorlók és úton lévők közül kikerült papok hiányát azzal lehet pótolni, hogy a plébánián/parókián egyes szolgálatokat, az arra különös képen felkészített laikusokra bízunk.⁷²¹ II. Szent János Pál pápa *Dies Domini* apostoli levelében, mely a vasárnap megszenteléséről szól azt mondja, hogy „amikor a szentmisére nincs mód, az Egyház ajánlja a pap nélküli vasárnapi összejövetelt, a Szentszék által kiadott és a püspöki karok által alkalmazandó szabályok szerint.”⁷²² Kiváló módszer volt melyet Dr. Keresztes Szilárd püspök atya alkalmazott cigánypasztorációja során, amikor a klérus tagjainak fenntartott ekténiák éneklését énekelni szerető cigány lányokra bízta rá, egyfajta pasztorációs fogásként.⁷²³

⁷¹⁸ Vö: Uo.

⁷¹⁹ Vö: CIC 1248.k.2.§

⁷²⁰ SC 23

⁷²¹ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 38.; Vö: 228.k.1. ,§230.k.3. ,§;517.k.2. §

⁷²² Vö: II. János Pál, *Dies Domini* apostoli levele a vasárnap megszenteléséről, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/1998/documents/hf_jp-ii_apl_05071998_dies-domini.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.12.); Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 39.

⁷²³ Vö: BALOGH, Gy. J., *The pastoral activities of the Hungarian Greek Catholic Church among The Gypsies*, Urbana, Roma 2015, 2. (Licencia dolgozat)

Szent II. János Pál pápa az Egyház és az Eukarisztia kapcsolatáról írt enciklikájában vagyis *Ecclesia de Eucharistia*-ban azt mondja, hogy a papoknak arra kell törekedniük, hogy minél behatóbban tudatosítsák az emberekben, a minden részegyház életében fennálló kötelezettséget az igazi papi hivatások ébresztésére, valamint a vándorlók és úton lévők körében is elő kell mozdítaniuk a hatékony hivatásgondozást a klérusi szolgálat érdekében.⁷²⁴ A szent pápa szerint amennyiben igaz az, hogy az Eukarisztia az Egyház életének központja és csúcsa, akkor ugyanúgy központja és csúcsa a papi szolgálatnak is. Ezért a pápa megerősíti, hogy az Eukarisztia „a papság szentségének legfőbb és központi indoka, a papság ugyanis az Eukarisztia alapításának pillanatában és vele együtt született”.⁷²⁵

A cigánypasztorációval kapcsolatosan nagyon fontos megjegyeznünk, hogy szükséges a natív klérustagok kinevelése, hogy saját népük szószólói lehessenek a cigányok. Erre már VI. Pál pápa is jelezte igényét a Pomesia-ban mondott beszédében, mint ahogyan azt már az előzőekben láthattuk.

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű úgy gondolja, hogy különleges figyelmet kell szentelnünk a nép jámborságnak, mivel ez sok vándorló és úton lévő közösségre jellemző vonásként jelenik meg.⁷²⁶ A cigányok vallási kultúrájában is sok olyan elem fedezhető fel, amelyek sok értéket rejtenek magukba.⁷²⁷ Sok esetben tapasztaltam papi életem során, hogy például a keresztelesek alkalmával szóba jön az ártó szellemek témaköre, vagy a gonosz erejétől való rettegés, mely miatt minél hamarabb hozzák keresztelteni a gyermeket, hiszen a keresztségben a gonosztól való védelmet látják biztosítani az újszülött számára. Ezt a jelenséget pozitív elemként értékelem.

Mint azt az előzőekben már említettük, görögkatolikus szertartásban nagyon szépen jelen van a keresztelekben a gonosztól való védelem és az őrangyal keresztelendő mellé való állítása, aki végig kíséri életében és védelmezi a rossztól. A görögkatolikus rítus keresztelek szövegében kifejezetten az ártó szellemek elleni védelemről olvashatunk: „Seregek ura, Izrael Istene, minden betegség és fájdalom orvoslója, tekints kegyesen N. szolgádra, méltasd őt atyai látogatásodra s minden sátáni cselvetést távoztass el tőle. Fedd meg, űzd ki belőle a tisztátalan

⁷²⁴ Vö: II. János Pál pápa enciklikája az Eukarisztia és az Egyház kapcsolatáról 31-32. pontok, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_20030417_eccl-de-euch.html
Továbbiakban: EE

⁷²⁵ Vö: II. János Pál pápa Dominicae Cenae apostoli levele 1980.02. 24., http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/es/letters/1980/documents/hf_jp-ii_let_19800224_dominicae-cenae.html
(Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁷²⁶ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 39.

⁷²⁷ Vö: BALOGH, Gy. J., *The pastoral activities of the Hungarian Greek Catholic Church among The Gypsies*, 26-31.; Vö: MEDDI L., *Proporre e far crescere la fede il contributo della catechesi alla missione*, in *Bilancio e prospettiva*, EMI, 2011 Bologna, 49-69.

lelket. Tisztítsd meg kezed művét s ellenállhatatlan hatalmaddal vedd gyorsan lábaid alá ellenségeidet. Adj N. szolgáltnak győzelmet a sátán s a tisztátalan szellemek fölött...”⁷²⁸ A keresztelés folyamán nagyon sokszor találkozhatunk azzal a mozzanattal, amikor az ártó szellemekkel veszi fel Isten nevében a harcot a szentséget kiszolgáltató pap, de e mellett konkrétan az őrangyal is említve van, akinek szerepe, hogy megmentse a gonosz cselvetésétől, bántalmaktól, déli gonosz támadásától⁷²⁹ s a tisztátalan gondolatoktól.⁷³⁰

Az *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdításban VI. Pál pápa szintén kifejti véleményét a népi jámborsággal kapcsolatban. A pápa szerint „mindenütt: akár a régi keresztény földeken, akár azokon, ahol az egyház még csak a meggyökerezés útján van, megtaláljuk az emberek közt az istenkeresés és a hit sajátos kifejeződéseit.”⁷³¹ VI. Pál véleménye szerint ezeket a megnyilatkozásokat hosszú időn keresztül hitbelileg kevésbé tisztának tartották, olykor megvetették, ma azonban újra fölfedezik őket. Az *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdításban az merül fel, hogy a népi jámborságnak megvannak a maga határai. VI. Pál pápa ugyanebben a dokumentumban arról ír, hogy sok esetben vallási torzulások, sőt babonák is helyet kaptak benne, máskor nem egyebek üres népszokásnál, anélkül, hogy a hit őszinte elfogadását jelentenék. Az *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdítás szerint fals vallási közösségek képződéséhez is vezethetnek és veszélyeztethetik az egyházi közösséget, ám mégis, ha okosan, jó evangelizációs pedagógiával irányítják, sok értéket rejthetnek magukban. VI. Pál úgy gondolja, hogy ezek kifejezhetik az Isten utáni szomjúságot, ahogyan azt csak az egyszerű emberek és a szegények tudják átélni.”⁷³²

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű úgy gondolja, hogy érdemes figyelembe venni azt, hogy sok vándorló számára a kapcsolat lényegi elemét jelenti a szülőföld egyházával és a hit felfogásának és gyakorlatba történő átültetésének pontos módozataival.⁷³³ Véltetően a *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű arra gondol itt, hogy nagyon elhivatott evangelizációt kell végezni, és a katolikus helyi egyházakkal szükséges megismertetnünk a vándorló népek bizonyos jámborsági formáit, melyek értékeinek elismerésére meg kell őket tanítani a könnyebb elfogadás és megértés érdekében, hiszen a dokumentum szerint ez ahhoz vezethet, hogy a lelki egyesülést követően megszülethet a liturgia, amelyet az aktív részvétel fémjelez.⁷³⁴

⁷²⁸ *Euchologion*, 6.

⁷²⁹ Zsolt. 90,6

⁷³⁰ *Euchologion*, 7.

⁷³¹ EN 48

⁷³² Vö: EN 48

⁷³³ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 39.

⁷³⁴ Vö: Uo.

A cigánypasztoráció esetében nem mutatkozik hazánkban igény arra, hogy a hazánkba vándorlással érkezett cigány testvérek kapcsolatot tartsanak fenn szülőföldjük vallási közösségeivel, mivel szinte már teljesen az európai vallási normákhoz igazodtak a hosszú évek során. Ennek ellenére mégis megfogalmazhatjuk azt, hogy az evangelizációs/missziós tevékenységünket olyan elhivatott módon kell végeznünk, hogy a cigány nép bizonyos népi jámborsági formáit meg kell tanítanunk a közjük misszióra készülő katekétáknak, missziót végző személyeknek abból a célból, hogy azok könnyebben megértsék és elfogadják a cigányság bizonyos megkeresztelhető elemeit. Ilyenek lehetnek a csuklóra rögzített vörös szalag, virrasztolás, ártó szellemekkel szemben való védelemre igény, különböző temetési szokások.

Szent II. János Pál pápa az *Ecclesia in Europa* címet viselő írásában arra hívja fel figyelmünket, hogy a vándorlók és úton lévők különleges élethelyzete, valamint különleges életkörülményeik miatt a lelkipásztorkodásnak széles teret kell biztosítania a családnak, mint családgyháznak, a különféle imádságoknak, a családi körben megtartott bibliacsoportoknak, a liturgikus év visszhangjának a családban.⁷³⁵

A szent pápa szavai igazak a cigánypasztoráció tevékenységi körének leírása tekintetében is, hiszen a cigányság létének centrumában maga a család áll, melynek szüksége van pasztorációra, melyet hasznos, mint lényeges, számukra meghatározó egységet kezelni, és esetenként hittanórát végezni családi körben, szentségeket kiszolgáltatni, egyházi ünnepeket megülni, hogy ezáltal is lehetővé tegyünk a házanépével történő megtérést, mint ahogyan ezt Sztefanász tette Szent Pál apostol korintusiakhoz írt levelének tanúsága szerint.⁷³⁶

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű szerint ma megfigyelhető az a buzgalom amely, arra törekszik, hogy mindinkább bevonja a családokat a szentségpasztorációba, hiszen ez a dokumentum szerint képes arra, hogy új életerővel ruházza fel a keresztény közösségeket. Az említett dokumentum úgy látja, hogy sok fiatal és felnőtt ilyen módon képes felfedezni azon utak jelentőségét, fontosságát és értékét, amelyek hozzásegíthetik őket ahhoz, hogy hitüket és keresztény életüket új erő töltse be.⁷³⁷ Görögkatolikus papként végzett cigánypasztorációm során arra lettem figyelmes, hogy a közösségben kiszolgáltatott szentségeknek nagyobb ereje van. Sok esetben éles, jó irányba történő változást jelentet egy a közösség jelenlétében kiszolgáltatott betegek kenete, első áldozás, temetés, avagy esküvő. Ez egy valós visszaigazolása annak a tézisnek, miszerint a

⁷³⁵ Vö: EiE 62

⁷³⁶ Vö: 1Kor 1,16; 1Kor 16,15

⁷³⁷ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 40.

cigány közösségek tagjait képes revitalizálni egy-egy istenélmény, melyet családként, közösen élhetnek meg a Katolikus Egyházhhoz tartozó cigány közösség tagjai.

A *Krisztus szeretete a vándorlók iránt* című mű úgy érzi, hogy a hitünk számára kiemelkedően nagy veszéllyel bír a napjainkban uralkodó vallási pluralizmus, ebből fakadóan a veszély elhárítása érdekében olyan új típusú lelkipásztori kezdeményezésekre buzdít, amelyek azt teszik lehetővé a dokumentum szerint, hogy szembe menjünk azzal a jelenséggel, amely a szekták mellett talán az egyik legsúlyosabb pasztorációs problémaként jelenik meg.⁷³⁸ A vallási pluralizmus a cigány vallásban is megfigyelhető, hiszen az Észak-Indiából Magyarországra történő vándorlás során különböző népekkel léptek kapcsolatba, akiknek vallási elemeit beépítették vallási felfogásuk világába.⁷³⁹ Ilyenek például az előzőekben már említett temetési szertartásban előforduló pénzérme halott szemére való helyezése, a sírnak mint lakásnak való berendezése az elhunyt kedvenc tárgyaival, italból az első korty földre való öntése, tenyérjósítás, tarokk kártyával jóvendőmondás (napjainkban már nem nagyon jellemző).

A hazánkba érkezett cigányság nagy létszámú és homogén csoportjainak jelenléte esetén érdemes őket arra buzdítani, hogy tartsák meg sajátos különleges hagyományaikat, és meg kell próbálni szervezett formában gondoskodni az ő nyelvükhöz, kultúrájukhoz közel álló papokkal gondoskodni vallási ellátásukról.⁷⁴⁰

Szent II. János Pál pápa az *Ecclesia in Europa* című írásában azt mondja, hogy nem lehet kellő mértékben hangsúlyozni a nyelvi missziók közösségei és a területiális plébániák/parókiák közötti egység szükségességét, mivel fontos azon dolgozni szorgalmasan, hogy kölcsönösen megismerjük egymást, és megragadva a lelkipásztorkodás minden alkalmát bevonjuk a kívülről érkezetteket a plébániák/parókiák életébe.⁷⁴¹ Ugyanígy elmondható az, hogy fontos a cigányok és a parókiák/plébániák közötti együttműködés, mely segíthet bennünket abban, hogy a különböző szervezett programok, egyházi alkalmak adta lehetőségein keresztül a hazánkba vándorolt cigányokat Katolikus Egyházunk tagjaivá tegyük.

⁷³⁸ Uo.

⁷³⁹ Vö: ROSTÁS-FARKAS GY., *A cigányság hagyomány- és hiedelemvilága*, Cigány Tudományos és Művészeti társaság, Budapest 2000, 11-101.

⁷⁴⁰ Vö: *Krisztus szeretete a vándorlók iránt*, 41.

⁷⁴¹ Vö: EiE 28

V. FEJEZET

A MAGYAR GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZ CIGÁNYPASZTORÁCIÓJA AZ OKTATÁSI SZFÉRÁBAN

Bevezetés

Dolgozatom ezen fejezetében arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy bár a cigánypasztoráció gyermekcipőben jár, mégis ennek ellenére jelentős eredményekkel büszkélkedhet. Ezek a sikerek nem csupán a missziós/evangelizációs területét érintik Egyházunknak, hanem jelentős lépéseket mutatnak a cigányok és nem cigányok békés együttélésének javítása érdekében. Mindez köszönhető a célzott cigánypasztorációs tevékenységeknek, valamint a cigányság felzárkóztatását célzó több társadalmi programnak egyaránt. Számos figyelemre méltó cigánypasztorációt folytató hazai kezdeményezés működik jelenleg is a Magyar Görögkatolikus Egyházban, melyekről dolgozatom ezen fejezetében szeretnék beszámolni. A Görögkatolikus Cigány Szakkollégium Lehetőség című kiadványában azt olvashatjuk, hogy a hátrányos megkülönböztetés, avagy közismertebb néven diszkrimináció tilalmának, az ahhoz kapcsolódó egyenlő bánásmód követelményének biztosítása az állam kiemelkedő feladatai közé tartoznak.⁷⁴²

Szajkó Cintia a *Látom magam előtt az utat* című írásában azt fogalmazza meg, hogy a mai Európában a kisebbségek között létszámban legkiemelkedőbbek a cigányok, akik megközelítőleg 7-9 milliós létszámmal rendelkeznek, és a Közép-Kelet Európában élő cigányság ennek az értéknek megközelítőleg 80%-át képezi. Szajkó Cintia úgy véli, hogy ez az etnikum nagy létszámú és a szegénység által igencsak veszélyeztetett, mivel a hazánkban élő cigányság rendkívül rossz mutatókkal rendelkezik, ha európai viszonylatba helyezzük őket iskolai végzettség, foglalkoztatottság és egészségügy tekintetében.⁷⁴³

A Magyar Görögkatolikus Egyház célja az, hogy az oktatás területén a pasztorációval karöltve segítse a cigányok integrációját és hitüknek kibontakozását, mivel a cigányok alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek és nehezebben jutnak munkához, valamint magas a munkanélküliek aránya ezen etnikum körében. Ahhoz, hogy a cigány fiatalok iskolai problémáit megértsük, ismernünk kell családi hátterüket és azokat a körülményeket, amelyek hátráltatják őket tanulmányaik során. A felsoroltak közül kiemelkedően fontos a cigány gyermekek családi szocializációja. Kutatásokkal bizonyítható, hogy a családi háttér és az

⁷⁴² Vö: VINNAI E., *A diszkrimináció tilalmának szabályozása és a jogérvényesítés lehetőségei a magyar jogrendszerben*, in *Lehetőség* 2017/1, 5.

⁷⁴³ Vö: SZAJKÓ C., *Látom magam előtt az utat*, in *Lehetőség* 2018/1, 66.

iskolai siker között erős kapcsolat van.⁷⁴⁴ Fejes József Balázs és Józsa Krisztián *A tanulási motiváció jellegzetességei hátrányos helyzetű tanulók körében* címmel adtak közre egy rendkívül értékes írást a Magyar Pedagógia folyóiratban.⁷⁴⁵ Ebben az írásban a tanulási motiváció és a családi háttér kapcsolatát vizsgálták. Jelentős hatásként kell megemlíteni még itt a nyelvi hátrány problémáját, sok esetben a szülők munkanélküliségét, a területi elhelyezkedést, a pedagógiai gyakorlat hiányát és az iskolaszervezeti kérdéseket, melyek hatást gyakorolnak a cigány fiatalok szocializációjára.⁷⁴⁶ A negatív tényezők ráhatással vannak a cigányok szocializációjára, mely kihat a gyermekek nevelésének területére is. A gyermekek érdekében rendkívül fontos ezért az iskolai oktatásban jelenlévő cigánypasztoráció, mely a vallásos életre való nevelés során igyekszik megakadályozni azt, hogy lemorzsolódjanak azok a cigány gyermekek, akik a megszokottól eltérő családi érték- és normarendszert sajátítva el otthon, bekerülnek az iskolába, ahol másságukat nem veszik figyelembe.⁷⁴⁷

5.1 Paradigmaváltás a cigánypasztoráció segítségével az oktatásban

A magyar és cigány kultúra találkozása során, a cigány magyar gyermekek iskolai helyzetére vonatkozó leíró szakirodalom született meg, amely részletesen elemzi az úgynevezett inkluzív iskolai nevelést, és javasolja a paradigmaváltást az eddigi iskolai stratégiákkal szemben.⁷⁴⁸ A cigánypasztoráció segítségével létrejövő paradigmaváltás az oktatás területén egy új szemléleti megközelítés, amely a cigány gyermekeket nem másságuk, vagy hiányosságaik alapján kategorizálja, hanem minden cigány gyermeket egyénként kezelve javasol bizonyos pedagógiai módszereket.⁷⁴⁹ A Görögkatolikus Egyház abban lehet segítségére az oktatási rendszerbe bekerült gyermekeknek és családjaiknak, hogy egy olyan modell közvetítésére, amelyben a gyermekeket nem azon dolgok alapján kategorizálják

⁷⁴⁴ Vö: Szerző: Ismeretlen, *Family background and its influence on the child academic performance in school*, <https://www.grossarchive.com/upload/1416825756.htm> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.); Vö: NAGY, M., *Cigány tanulók az iskolában*, http://www.magyarpedagogia.hu/archive/mp102_3/maria_nagy-gypsy_pupils_in_schools.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.); Vö: KERTESI, G., *Oktatási reformterv tanulási problémákkal küzdő, hátrányos háttérű gyermekek megsegítésére az alapfokú oktatásban*, <http://econ.core.hu/kiadvany/szirak/7.pdf> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.); Vö: FORRAY, R. K.,-BECK, Z., *Gypsy languages in school education*, in *Gypsy Studies-Cigány Tanulmányok 23.*, http://www.forraykatalin.hu/doski/PTE_gypsystudies_23_beliv.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁷⁴⁵ Vö: FEJES, J. B.,-JÓZSA, K., *A tanulási motiváció jellegzetességei hátrányos helyzetű tanulók körében* http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/1086/1/Fejes-Jozsa_2005_Hatranyos.motiv.MP.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁷⁴⁶ Vö: FEJES, J. B., *Roma tanulók motivációját befolyásoló tényezők*, http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/1085/1/Fejes_2005_Roma.isk.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁷⁴⁷ Vö: SZAJKÓ C., *Látom magam előtt az utat*, 66.

⁷⁴⁸ Vö: RÉTHY E., (2004): *Inkluzív pedagógia*, in NAHALKA, I.-TORGYIK, J.(szerk.): *Megközelítések*, Eötvös Könyvkiadó, Budapest 2004, 231-245.

⁷⁴⁹ Vö: VARGA, A. (2006): *Multikulturalizmus* in FORRAI, R. K. (SZERK.): *Alapismeretek a romológia alapképzés szakhoz*, Pécsi Tudományegyetem, 2006 Pécs, 153. Továbbiakban: *Multikulturalizmus*

oktatás módszertanilag, hogy milyen nehézségekkel kell szembenéznük a pedagógusoknak a velük való foglalkozás során, hanem minden gyermeket, mint önálló, Isten képére és hasonlatosságára teremtett entitást kezelnek, hiszen ahogyan azt a cigánypasztoráció számos alkalommal igazolta már, minden embernek más útja van a hithez.⁷⁵⁰ Az oktatás során a tananyagba kellően felkészülve bele lehet szőni a módot, ahogyan formálhatjuk a cigányok Istenről és Katolikus Egyházzal alkotott képét, véleményét, melyet egyénekre lebontva magyarázunk, saját élethelyzetükhöz igazítva a fiataloknak, a jobb megértés érdekében.

A Forrai Katalin szerkesztésében kiadott kötet, mely a romológiai alapképzés szakhoz készült el, azt írja, hogy az inkluzív iskolai szolgáltatások oktatásszervezési kerete a heterogenitás alapelveire van kidolgozva, amely vélhetően nem veszi figyelembe minden esetben az egyes emberek szuverén entitását, hanem mindenkit egyformán kezelnek, mintha mindenki ugyanolyan táalentumokkal rendelkezne.⁷⁵¹ A heterogén alapelveire kidolgozott iskolai rendszerek azért nem megfelelőek például az iskolai hitoktatás során, mert minden gyermek más területen tehetséges, ezt figyelembe véve érdemes a kommunikációt irányítva felhívni a gyermekek szeméit Egyházunk értékeire, a cigányok helyére az Egyházban, valamint az Isten cigányok iránti szeretetére.

Az inkluzív nevelés tartalmi jellemzői között Forrai Katalin szerint gyakorta felfigyelhetünk olyan jellemzőkre, mint amilyen a kirekesztés elleni küzdelem, a befogadó légkör, a különböző együttműködési formák diákok és társaik, diákok és tanáraik között, valamint tanárok és szülők között.⁷⁵² Nyilvánvalóan az iskolai hitoktatás akkor lesz a lehető leghatékonyabb a Görögkatolikus Egyház számára, ha minél több szinten jön létre visszacsatolás a hitoktatást végző személy, a gyermek, a szülők és a tanárok között. Csak ezzel lehetséges megteremteni a gyermek számára a bizalmas befogadó légkört, ebben tudjuk segíteni a kirekesztés elleni küzdelemük során azokat a cigány gyermekeket, akik a cigánypasztorációnk potenciális jelöltjei oktatási területünkön. Forrai és csapata azt állítja, hogy a kialakuló új fajta szemlélet és a gyakorlat amely érvényre emeli, újabb keretet jelent bizonyos kategóriák felállításánál a cigány gyermekek igényei és iskolai sikere érdekében. Forrai Katalinék szerint az ilyen jellegű szemlélet minden diákot önálló személyként kezel a maga komplexitásában, aki pontosan azért nem kategorizálható, mivel az egyén egyedisége végtelen variációk mentén alakul ki.⁷⁵³

⁷⁵⁰ Ter 1,27

⁷⁵¹ Vö: *Multikulturalizmus*, 153.

⁷⁵² Vö: Uo.

⁷⁵³ Vö: *Multikulturalizmus*, 154.

5.2 Iskolai cigánypasztoráció mint együttműködő tanulási forma

A Forrai Katalin szerkesztői tevékenysége nyomán keletkezett kötet, mely a romológiai alapképzési szakhoz készült 2006-ban Pécsen, az áll, hogy ha úgy tekintünk a multikulturális oktatásra, mint minőségi oktatási környezet megteremtő eszközére, akkor rá kell kérdeznünk, hogy a multikulturális pedagógia nem a pedagógiának egy újabb formája?⁷⁵⁴ A kérdés azért merülhet fel, mivel a multikulturális pedagógia történetisége során az iskolai társadalmi kontextusának középpontba állításával, valamint az iskola mint társadalmi szervezet demokratizálásával nyújt lehetőséget az inkluzív pedagógia térnyerésének.⁷⁵⁵

Az a pap, vagy más cigánypasztorációs területen hitoktatást végző személy, aki multikulturális nevelést folytat, kulcsszerepet tölt be, hiszen a legfontosabb események a tanárok és diákok közötti interakciók során alakulnak ki. „A multikulturális nevelés céljai között oktatáspolitikai szinten szerepel a kisebbségi kultúra megőrzése, az asszimiláció elkerülése és a társadalmi integráció elősegítése, vagyis ez azt feltételezi, hogy a kisebbségi kultúra és a társadalmi integráció egyaránt értékek a multikulturális nevelést folytató pedagógus számára. Azonban közvetlen pedagógiai célja egyrészt a több kultúrára épülő személyiségfejlesztés lehet, mellyel a diákok előnyként élhetik meg az eltérő kulturális hátteret.”⁷⁵⁶ A Görögkatolikus Egyház cigánypasztorációja során azt az elvet követi, melyet a cigánypasztorációs irányelvekben meghatározott 2005-ben a Vándorlók és Úton Lévők Pápai Tanácsa, vagyis a Katolikus Egyház és cigány kultúra találkozása során a cigány kultúra csonkíthatatlanul kell, hogy pozitív elemeivel együtt megkeresztelődve új valóságot hozzon létre.⁷⁵⁷ Egyházunk a cigánypasztoráció során multikulturális nevelést folytat, hiszen eltérő kulturális elemekkel bíró embereket hitoktat, misszionál, evangelizál, és ezen tevékenységei során több kulturális szinten zajló személyiségfejlesztést visz véghez, melynek során a cigánypasztoráció alanyai örömmel élik meg eltérő helyzetüket, és nyitottabbá válhatnak az Evangélium befogadására.

Dr. Torgyik Judit azt fogalmazza meg, hogy alapvető jellemző, hogy a multikulturális nevelést folytató pedagógus nem rasszista, továbbá képes legyőzni előítéleteit, előfeltételezéseit a különböző más és saját (etnikai, kulturális, szociális, vallási, nyelvi, nemi

⁷⁵⁴ Vö: CZACHESZ, E., *A multikulturális neveléstől az interkulturális pedagógiáig*, http://real.mtak.hu/56947/1/EPA00011_iskolakultura_2007_08_10_003-011.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁷⁵⁵ Vö:

⁷⁵⁶ Vö: Szerző: Ismeretlen, *Multikulturális nevelést folytató pedagógus*, http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/15_iskola_a_tarsadalomban/1226_multikulturlis_nevelst_folytat_pedaggus.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁷⁵⁷ Vö: *Irányelvek*, 53.

stb.) csoportokból érkező emberekkel, gyerekekkel szemben. Dr. Torgyik Judit véleménye szerint az ilyen pedagógus képes önnevelésre, tudja irányítani kapcsolatait és saját viselkedését a multikulturális nevelési céloknak megfelelően. Kritikus saját tevékenységével szemben, és elkötelezett a gyermekcentrikus pedagógia megteremtése iránt.⁷⁵⁸

A Magyar Katolikus Egyház alapvető jellemzője kell legyen a cigányok közötti missziós tevékenysége során, hogy tartózkodnia kell minden jellegű rasszista nézetektől és kirekesztő folyamatoktól, hiszen sok esetben már egy-egy kisebb vétség miatt képesek egyházunkat azonosítani a hibát elkövető személlyel. Tapasztalataim szerint fontos, hogy ne beskatulyázó viselkedéssel forduljunk az emberekhez. Mindenképpen szükséges, hogy amikor egy nem cigány származású ember cigányok közé megy missziót végezni, akkor saját benyomásai alapján alakítson ki az adott közösségről véleményt, nem pedig másodlagos források által összeállított képpel dolgozzon, hiszen ez nagy segítségére lehet az esetleges benne rejlő előítéletek legyőzésére. Ezen a területen szükséges egyfajta önnevelő tevékenység, a jó gyakorlat kialakítása, melyet görög nyelvben *metánoia*-ként definiálnak. Ennek fogalmát a keresztény szellemiség lexikonában ekképpen olvashatjuk: „A görög alapfogalom, ami később az Újszövetség központi fogalma lett: metanoein, metánoia, eredeti jelentése: utólag elismerni, az értelmet megváltoztatni, megbánni. A Szentírásban e szó a magatartás és az érzület megváltoztatása a szövetség Istenével és parancsaival kapcsolatban.”⁷⁵⁹

Lesznyák Márta és Czachek Erzsébet 1995-ben kiadott *Multikulturális oktatáspolitikai koncepciók* című írásában további olyan támpontokat is kaphatunk, melyeket a cigánypasztorációnk során érdemes szem előtt tartanunk evangelizációs tevékenységünk alatt. Lesznyák és Czachek gondolatmenetét a cigánypasztorációra applikálva arra a következtetésre juthatunk, hogy egy jó cigánypasztorációs munkát végző személy jellemzői közé tartozik az, hogy tanítási módszereit és értékelési tevékenységét nem jellemzi a „beskatulyázás”, de más módon sem diszkriminál. Ebbe a sokszor nem tudatos diszkrimináció kivédése is beletartozik. Sokszor fordul elő, hogy diszpozíció által kerül valaki kapcsolatba a cigánypasztoráció valóságával és a másoktól szerzett másodlagos információk, avagy a negatív személyes tapasztalatok hatására képes fenntartással kezelni ezt a pasztorációs területi

⁷⁵⁸ Vö: TORGYIK J., *Multikultrális elemek a pedagógiában*, http://www.kallaierno.hu/data/files/torgyik_judit_multikulturalis_tartalmak_pedagogiaban_hXHVPy.pdf (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁷⁵⁹ Vö: KNOCH, B. O., *Megtérés és bűnbánat*, <http://mek.oszk.hu/adatbazis/lexikon/phplex/lexikon/d/katlex/s296.html> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

ágot, és ennek ellenére hajlamos sémákban gondolkozni, „skatulyázni”, ahogyan ezt Lesznyák Márta és Czachek Erzsébet is írja 1995-ben kiadott művükben.

Amennyiben a Lesznyák Márta és Czachek Erzsébet által képviselt pedagógiai gondolkodást át akarjuk ültetni a parókiális hitoktatás cigánypasztorációjára, akkor elmondhatjuk azt, hogy a hitoktatóknak vegyes kulturális közegből érkező gyermekek esetén a kisebbségi csoportokból származó gyerekekre is ugyanannyi figyelmet kell fordítaniuk, velük is ugyanannyit kell kommunikáljanak, nem büntethetik többször és nem dicsérhetik kevesebbszer őket. Lesznyák Márta és Czachek Erzsébet szerint mindezt úgy érhetik el, hogy tudatosan reflektálnak, azaz folyamatosan reagálnak és észrevételeket tesznek saját viselkedésükre, ami egyben a tanári reflektivitás (tudatos odafigyelés, elemzés, fejlesztés a szakmai személyiségre) lényege. Lesznyák Márta és Czachek Erzsébet 1995-ben kiadott *Multikulturális oktatáspolitikai koncepciók* című írásában jellemzően jól ismert és alkalmazott tanítási módszerként jelenik meg a kooperatív tanulás, ami eredendően a multikulturális nevelés kihívásaira adott módszertani válaszként jelentkezett, majd a szociális kompetenciafejlesztés széles körben elterjedt stratégiájává vált. Ugyanakkor a multikulturális nevelésben máig megmaradt az etnikai előítéletek csökkentésének fontos eszközének.⁷⁶⁰

Ennek nyomán megállapíthatjuk a cigánypasztorációra vonatkozóan, hogy azoknak a személyeknek, aki az Egyház nevében végzik cigánypasztorációs tevékenységüket folyamatosan reflektálniuk kell saját viselkedésükre, tudatos megfigyelést kell végezzenek a cigányok irányába mutatott magatartásukról, elemezniük kell a hozzájuk történő viszonyulási módjaikat, szakmai képességeiket el kell mélyíteniük.

5.3 Az iskolai cigánypasztoráció lehetséges nevelés dimenziói

James A. Banks egy farmon nőtt fel Arkansasban. Társadalomtudományokból szerezte diplomáját, majd 1969-ben PhD fokozatot szerzett a Michigan Állami Egyetemen, majd tanított a Washington Egyetemen. Különösen a multikulturális oktatás területén szerzett magának hírnevet. Nagyon sok állami és tanulmányi kitüntetést kapott. A késő '60-as évektől tartó mintegy negyedszázados kutatás, megfigyelés és terepmunka után alkotta meg azokat a dimenziókat, melyek relatíve önállóan vizsgálhatók a multikulturális nevelés területén - olvashatjuk Dr. Torgyik Judit a *Multikulturális tartalmak a pedagógiában* című könyvében.⁷⁶¹ James A. Banks a multikulturális nevelés dimenzióinak leírása során érezhetően kiemeli a

⁷⁶⁰ Vö: LESZNYÁK, M.- CZACHESZ, E. (1995) *Multikulturális oktatáspolitikai koncepciók*, in: Valóság, 1995/11. 96-106.

⁷⁶¹ Vö: TORGYIK, J., *Multikulturális tartalmak a pedagógiában*, 111.

kisebbségi és az etnikai csoporttényezők vizsgálatának szempontját a rendelkezésre álló rengeteg kutatási adat és elemzés miatt, ám bár hangsúlyozza, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni a nemi, a társadalmi osztály és a speciális nevelési igényű csoportok tényezőit sem.⁷⁶² Valóban igaz, hogy az általános iskolai hitoktatás/cigánypasztoráció során sem lehet figyelmen kívül hagyni a korán kidomborodó nemiségi öntudat jelenlétét, a különböző anyagi helyzetet és életkörülményeket, melyek mind-mind befolyásolják a hitoktatás körülményeit.

A James A. Banks 5 féle dimenziója a következő módon applikálhatóak az iskolában végzett cigánypasztorációkra:⁷⁶³

1. Tartalmi integráció
2. Tudáskonstrukció
3. Előítéletek csökkentése
4. Esélyegyenlőség pedagógiája
5. Iskola kultúrája és szervezete

1. Tartalmi integráció

A tartalmi integráció számunkra azt jeleníti meg, ahogyan a hitoktató adatokat, ismereteket, példákat közvetít a cigány társadalomról, hogy a hitoktatás elméleteit, törvényszerűségeit és a meghatározó összefüggéseket eltérő szempontok szerinti megvilágításban is alátámasztja. Ezen összefüggéseknek saját kulturális elemeken keresztül történő megvilágítása minden esetben pozitív végkimenetelűnek kell legyenek. Fontos kérdés, hogy az etnikai csoportokról, vallásokról, rasszokról, nemekről, kisebbségekről és társadalmi csoportokról mi kerül be a tananyagba, ezek hogyan integrálódnak a tantervbe – mondja James A. Banks. Lényeges, hogy a tanterv és a tananyag multikulturális szempontú átalakítása az ország össznépességét reprezentálja. Éppen ezért a hitoktatási anyagban a cigányoknak is meg kell találni saját helyüket.

2. Tudáskonstrukció

A hitoktatás ezen dimenziója a tudásterületeken azonosítható kulturális előfeltevések vizsgálatával kapcsolatos kutatási eredményeket veszi számba James A. Banks logikája nyomán. Ezek alapján megállapítható, illetve megismerhető, hogy a földrajzi, etnikai, kulturális és társadalmi háttérhelyzet hogyan befolyásolja a tudásalkotás – pontosabb

⁷⁶² Vö: Szerző: Ismeretlen, *A multikulturális nevelés dimenziói*,

http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/15_iskola_a_tarsadalomban/1223_a_multikulturlis_nevels_dimenzii.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁷⁶³ BANKS, J. A., *Multiculturalism's five dimensions*,

<https://www.learner.org/workshops/socialstudies/pdf/session3/3.Multiculturalism.pdf> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

szakkifejezéssel a tudáskonstruálás, folyamatát a cigány hitoktatás alanyaiban, amennyiben Banks gondolatait a hazai cigánypasztorációra vetítjük ki. Osztálytermi viszonylatban az lesz a lényeges, hogy a hitoktatást végző személy hogyan segíti a cigány gyermekek megértési, feldolgozási tevékenységeit, azaz tudáskonstrukciós folyamataikat. Mindez azért szükséges, mert az iskolai hitoktatás során a cigány gyermekek különböző etnikai és kulturális háttérrel rendelkeznek.

3. Előítéletek csökkentése

Ebben a dimenzióban Banks úgy gondolja, hogy a leglényegesebb kérdés az, hogy miként lehet mérsékelni vagy pedig megszüntetni a tanulók és a tanárok előítéleteit, esetünkben a cigány csoporttársakra, vonatkozóan. Pozitív megfogalmazásban a cél a demokratikus értékek és attitűdök kifejlesztése a szereplőkben James A. Banks véleménye szerint. A multikulturális nevelési tapasztalatok azt igazolják, hogy kiváltképp két fő tanítási – tanulási stratégia alkalmas erre, a kooperatív tanulás és a projekt módszer.

4. Esélyegyenlőség pedagógiája

Ez a dimenzió James A. Banks szerint tulajdonképpen a méltányos pedagógia megjelenése. Itt esetünkben semmi egyébről nincs szó, csupán arról, hogy miként lehet növelni a többségi teljesítményektől elmaradó cigány gyermekek eredményességét. A multikulturális nevelés hangsúlyozza a kisebbségi csoportok oktatási esélyegyenlőségét és az ezekből érkező diákok tanulmányi teljesítményének javítását.⁷⁶⁴

5. Iskola kultúrája és szervezete

Az iskola kultúrája és szervezete dimenzió Banks véleménye szerint kiemeli az iskolai kultúra és szervezet újragondolásának és újraépítésének fontosságát.⁷⁶⁵

Konklúzióként megfogalmazhatjuk, hogy mindezen dimenziók abban képesek segítségünkre lenni iskolai cigánypasztorációnk során, hogy felhívják figyelmünket a tudatosságra, miszerint oda kell figyeljünk arra, hogy ismereteket, pozitív példákat közvetítsünk a cigány társadalomról, és hogy a hitoktatás elméleteit, törvényszerűségeit és a meghatározó összefüggéseket eltérő szempontok szerinti megvilágításban is alátámasszuk, a cigányok hagyománybeli és kulturális elemein keresztül. Fontosnak mutatkozik továbbá az, hogy megtaláljuk hittankönyveinkben, hitoktatási módszereinkben a helyét annak a

⁷⁶⁴ Vö: TORGYIK J., *Multikultrális elemek a pedagógiában*, 111-140.

⁷⁶⁵ Vö: Szerző: Ismeretlen, *A Multikulturális nevelés dimenziói*, http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/15_iskola_a_tarsadalomban/1223_a_multikulturlis_nevels_dimenzii.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

tantervnek, tanmenetnek, amely jobban figyelembe veszi a cigányok jelenlétét az egyes tantermi hittanórák során, azért, hogy a cigányok is megtalálják helyüket az Egyház életében. A hitoktatónak elvülhetetlen szerepe van abban, hogy miként képesek segíteni a más kulturális közegekből érkező cigány gyermekek tananyag feldolgozását, melyre egyébként James A. Banks szerint legalkalmasabb módszer a kooperatív tanulás.⁷⁶⁶ A vegyes kulturális közegekből érkező gyermekek hitoktatása során, fontos a hitoktatónak figyelmet szentelnie a tudatos előítélet csökkentésre a felekben, hiszen barátságos, otthonos közegben könnyebben és gyorsabban működhetnek a hittan anyagra vonatkozó tanulási folyamatok.

5.4 Nevelési és oktatási szükségletek az iskolai cigánypasztoráció során

Már az úgynevezett *Delors – jelentés* is, mely az oktatás helyzetéről és az előtte álló kihívásokról szól és mintegy 10 évnyi kutatás után látott napvilágot 1997-ben az UNESCO megbízásából, lényegében megerősíti a multikulturális nevelést, mint lehetséges oktatási választ a társadalmi-gazdasági problémákra, a kirekesztésre és a szegénységre.⁷⁶⁷ Az iskolában amikor a hitoktató olyan osztállyal találkozik, melyben magas létszámmal, vagy akár teljes létszámmal cigány gyermekek vannak, az oktatásba szükségszerű bele vonni azokat az elemeket, amelyek arra irányulnak, hogy a cigányok helyét megmutassa az Egyházban, Isten közelségében, és megpróbáljon válaszokat adni az őket érintő kérdésekre, melyek sok esetben társadalmi-gazdasági problémákból származnak, avagy a szegény ember kirekesztettségéből.

Halász Gábor pedagógiakutató szerint az oktatást világszerte és hazánkban is olyan változások jellemzik, amik a jövőben is elkerülhetetlenül jelen lévő társadalmi – gazdasági kihívásokkal függenek össze.⁷⁶⁸ A Halász Gábor által említett demográfiai változásokhoz történő alkalmazkodás egybe cseng a II. Vatikáni Zsinat gondolatával, miszerint az Egyháznak feladata, hogy az idők jeleit vizsgálva adjon érdemleges választ a kor emberének, és azokra a dolgokra reflektáljon, amelyek az életét érintik.⁷⁶⁹ A demográfiai adatok vizsgálata az oktatási módszerek kiválasztásakor cigánypasztorációs területen azért erősen javasolt, mert a módszer sikerességét nagyban befolyásolja a befogadó közeg kulturális heterogenitása vagy kulturális homogenitása. Halász Gábor azt is megfogalmazza, hogy hazánkban az

⁷⁶⁶ Vö: TORGYIK J., *Multikultrális elemek a pedagógiában*, 111-140.

⁷⁶⁷ Vö: HARANGI, L., *Két stratégiai dokumentum a felnőttkori tanulásról*,

<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00043/2000-11-ta-Harangi-Ket.html> (Utolsó ellenőrzve: 2019.08.06.)

⁷⁶⁸ Vö: HALÁSZ, G., *Oktatási rendszer*

http://halaszg.ofi.hu/download/Oktatasi%20rendszer%20-%20HTML.htm#_Toc117493043

(Utolsó ellenőrzve: 2019.08.06.)

⁷⁶⁹ Vö: GS 4

oktatás területén jelentkező kihívások közül az egyik legkiemelkedőbbben nehézséget jelentő feladat a cigány származású tanulók integrációja, ami feltételezi az iskolák nevelési-oktatási munkájának megváltozását, megújulását. Halász Gábor véleménye szerint léteznek olyan intézmények, melyek sikeresek a cigány tanulók oktatásában, annak köszönhetően, hogy pedagógiai módszereiket a nagyfokú heterogenitással jellemezhető tanulócsoporthoz igazították. Halász úr véleménye szerint az ilyen jellegű intézmények innovatívnak számítanak, és a bennük dolgozó pedagógusok szakmai feladatuknak tekintik a tanulási nehézségek vagy a magatartási problémák megértését és megoldását.⁷⁷⁰ Valóban megállapítható, hogy a hazánkban működő cigánypasztoráció igyekszik azokra a területekre reflektálni amelyre a pedagógiának is óhatatlanul szükséges, miután az oktatási közeg heterogénné változott a cigányok népességrobbanása következtében. Habclicsek László statikus kísérleti számításokat végzett a cigány lakosság területi jellemzőinek alakulása kapcsán, melyben 2021-ig megbecsülte annak számát.⁷⁷¹ Véleménye szerint 2021-re reálisan körülbelül 900.000 és 1 millió cigány származású lakosa lesz hazánkban. Amennyiben az iskolai hitoktatás során cigánypasztorációt is végzünk, fel kell térképeznünk a cigány gyermekek bizonyos tanulási nehézségeinek hátterét, és segíteni kell őket abban, hogy minél önállóan, egyre kevesebb segítség kérése mellett legyenek alkalmasak arra, hogy egy adott tananyagot sikeresen feldolgozzanak.

Az iskolai cigánypasztoráció során különös hangsúlyt érdemes fektetni az értékek és a pozitív viselkedési minták átadására, ha Halász Péter logikáját követjük. Ez néha nem válik külön a tudás elsajátításától, gyakran azonban önálló, elkülönült funkcióként is megjelenik, mivel az oktatási rendszerek között nemegyszer éppen abból adódik az egyik legnagyobb eltérés, hogy inkább a tudás átadására, azaz ismeretek megtanítására vagy megtanulására, vagy pedig az értékek, a viselkedési minták közvetítésére, azaz a nevelésre, a szocializációra helyezik a hangsúlyt.⁷⁷²

Az előzőekben már bemutatott *Delors* jelentéséből azt a konklúziót vonhatjuk le, hogy az oktatás a magyar társadalom és a cigány társadalom kapcsolati válságának ellenszerévé válhat, ha tudomásul vesszük hitoktatásunk során az egyének és a csoportok sokféleségét. Ennek érdekében száműznie kell a szabványosított oktatás minden formáját hitoktatásunkból,

⁷⁷⁰ Vö: Szerző: Ismeretlen, *A multikulturális nevelés és oktatási szükségletek*, http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/15_iskola_a_tarsadalomban/1224_multikulturilis_nevels_s_oktatsi_szksgletek.html (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.06.)

⁷⁷¹ HABCICSEK, L., *Kísérleti számítások a roma lakosság területi jellemzőinek alakulására és 2021-ig történő előrebecslésére*, demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/download/540/483 (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.07.)

⁷⁷² Vö: Uo.

mert az Egyház nem kényszeríthet be minden cigány gyermeket ugyanabba a kulturális és intellektuális darálóba, figyelmen kívül hagyva a személyes adottságokat.

5.5 Gyermekvédelem, nevelőszülői hálózat a Magyar Görögkatolikus Egyházban a cigánypasztoráció során

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium által közölt statisztikai adatok szerint 2005-ben 17 457 tizenhét éven aluli gyermek volt a gyermekvédelmi szakellátásban egy, az állam által kijelölt gyám felügyelete alatt. Ezek közül a gyermekek közül 14 907-en éltek átmeneti nevelésben, 1 764-en tartós nevelésben és 785 gyermek várt átmeneti otthonban elhelyezésre.⁷⁷³ Az ENSZ Gyermek Jogainak Bizottsága, amely a Gyermek jogairól szóló egyezmény végrehajtásáért felelős, Magyarországra vonatkozó legfrissebb záró észrevételeiben kijelentette, hogy “különösen aggasztja a roma gyermekek arányának túlsúlya az intézményekben.”⁷⁷⁴ Tolcsván 2013-ban a keresztény nevelőszülők képzése zajlott, melynek végeztével Dr. Orosz Atanáz püspök atya tanúsítványokat adott át mindazoknak, akik a követelményeknek sikeresen megfeleltek.⁷⁷⁵ A nevelőszülői szerepre jelentkezők egy 60 órás képzésen, döntést előkészítő programban és nevelőszülői tanfolyamon estek át a jogszabályoknak megfelelően. Pszichológiai szűrésen estek át a jelentkezők és 30 főt találtak alkalmasnak. A pszichológiai szűrést a Miskolci Apostoli Exarchátus az Árpád-házi Szent Piroska Szakképző Iskolára bízta rá, melynek szakemberei olyan módszereket és gyakorlatokat állítottak össze, melyeknek elsajátításával a nevelőszülők nagyobb rálátást kaphatnak a gyermekvédelmi programban lévő gyermekek gondolkodásmódjára, élethelyzetére, lelki- és érzelmi világukra, akik többségében cigány családok soraiból kerülnek ki.⁷⁷⁶ Inántsý-Pap Ágnes igazgató asszony arról beszélt, hogy a nevelőszülők nem csak gondozói feladatot látnak el, hanem nevelői feladatokban is közreműködnek, valamint modell szerepet töltenek be a gyermekek számára. Páll Miklós tolcsvai parókus fogta össze a helyben végzett képzést. A parókus szerint a képesítést átvétele fontos mozzanat, azonban ez csak egy hosszú út kezdete. Dr. Orosz Atanáz püspök atya az állami hatóságokkal párbeszédet kezdeményezett annak érdekében, hogy karöltve tudják működtetni a gyermekvédelmi rendszert.⁷⁷⁷

⁷⁷³ Vö: European Roma Rights Centre, *Fenntartott érdektelenség, Roma gyermekek a magyar gyermekvédelmi rendszerben*, <http://www.errc.org/reports-and-submissions/fenntartott-erdektelenseg-roma-gyermekek-a-magyar-gyermekvedelmi-rendszerben> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.10.)

⁷⁷⁴ Vö: Uo.

⁷⁷⁵ Vö: *Válogatott cikkek és beszámolók a Miskolci Apostoli Exarchátus cigánymissziós tevékenységéről 2012-2014 között*, Görögkatolikus Egyetemi és Főiskolai Kollégium, Miskolc 2014, 23.

⁷⁷⁶ Vö: Uo. 23.

⁷⁷⁷ Vö: ZUTI, M., *Nevelőcsaládok találkozója*, <https://www.migorkat.hu/hirek/nevelocsaladok-talalkozoja>

A görögkatolikus gyermekvédelmi intézmények közül kiemelkedő a Szent Zotikosz Gyermeknevelő Intézmény, amelyről azt érdemes tudni, hogy a tolcsvai központtal rendelkező intézmény keretein belül kétszáz nevelőszülő tevékenykedik elsősorban a zempléni és abaúji térségben, emellett lakásotthonok működnek Abaújkéren, Abaújszántón, Garadnán, Hernádvécsén, Novajidrányban és Megyaszón.⁷⁷⁸ Ma hazánkban megközelítőleg mintegy 24 ezer gyermek él nevelőszülőknél, lakásotthonokban vagy gyermekotthonokban, távol saját szüleitől. Lónárt Csaba Attila szerint a gyermekek védelméhez sok esetben szakemberek segítségére van szüksége egyes családoknak. Az intézményvezető szerint ennek okait kereshetjük a szülő hibájában, esetleg önhibáján kívül, vagy a gyermek eltévelyedésében, amelyet leginkább rossz körülményeinek negatív hatásai befolyásolnak. A gyermekekkel dolgozók arra következtetnek, hogy a hatósági beavatkozás után a szakellátások rendszerszinten óvják tovább a gyermekeket a szegénységtől, a bántalmazástól, önmaguktól és egyes esetekben a szüleiktől. A tolcsvai székhelyű Szent Zotikosz Gyermekvédelmi Intézmény keresztény lelkülettel igyekszik megvalósítani Krisztus befogadó, gyermekszerető szemléletét: „Engedjétek hozzám jönni a kisgyermekeket.”⁷⁷⁹ A Magyar Görögkatolikus Egyház a gyermekvédelemben is szerette volna kiszélesíteni társadalmi szerepvállalását, így 2013-ban átvette az addig állami fenntartású intézményrészt minden dolgozójával és gondozottjával együtt. Az akkori átvétel először csak Abaúj és Zemplén területére korlátozódott, mára azonban kinőtte magát a rendszer: az ország egész területéről fogadhatnak gyermekeket.⁷⁸⁰

A Szent Zotikosz Gyermekvédelmi Intézmény munkamódszeréről elmondható, hogy folyamatosan dolgoznak a módszereik javításán, hiszen három dologhoz igazítják működésüket: feltétel nélküli elfogadás, példamutatás és végtelen szeretet. Az intézmény igyekszik elsősorban lelki többletet adni a hozzájuk kerülő gyermekek számára. A célok elérése érdekében első lépésként minden szakmai létszámot maximálisan feltöltöttek. A pszichológus foglalkoztatása nagyon költséges az intézményvezető bevallása szerint, ezért sok helyen – spórolva a kiadásokon, vagy azért mert úgy gondolják, hogy ez nem olyan fontos – nem alkalmaznak elég pszichológust, még ha jogszabály írja is elő. Az említett intézmény a siker érdekében rögtön hat pszichológussal indította meg tevékenységét. A pszichológusok

(Utoljára ellenőrizve: 2019.08.07.)

⁷⁷⁸ Vö: VARGA, B., *Szent Zotikosz emléknep Tolcsván*, <https://www.migorkat.hu/hirek/szent-zotikosz-emleknep-tolcspan> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.07.)

⁷⁷⁹ Lk 18,16–17

⁷⁸⁰ Vö: ZEMPLÉN TELEVÍZIÓ, *Szent Zotikosz Gyermekvédelmi Intézmény átadása Tolcsván*, <https://www.youtube.com/watch?v=QDTJ7Ppk-Q0> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.07.)

mellett hét lelkipásztor is dolgozik az intézményben, akik a lakásotthonokba hetenként, de szükség esetén többször is ellátogatnak, ugyanígy a befogadó nevelőszülőkhöz is.

5.6 Tanodaprogramok a Görögkatolikus Egyházban

Tanoda-típusú programok több mint tíz éve működnek Magyarországon. A kezdetben civil szervezetek által életre hívott kezdeményezések a magyar közoktatás által elhanyagolt tanulói réteg, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, támogatására jöttek létre. A 2005-ben kiadott, a tanodák szervezését szolgáló módszertani segédanyag meghatározása értelmében a tanoda „olyan intézmény, amely iskolán kívüli foglalkozás keretében a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, közülük is főként a hátrányos megkülönböztetés miatt még nehezebb helyzetben lévő romák iskolai sikerességét, továbbtanulását kívánja elősegíteni, ezáltal javítva későbbi esélyeiket a munkaerőpiacon való érvényesülésre és a társadalmi integrációra.”⁷⁸¹

A Görögkatolikus Egyház jelenléte során a tanodákban, tanoda-pályázatok által olyan intézmények életre hívása, támogatása a cél, amelyek amellyel, hogy megpróbálnak hozzájárulni tanulók iskolai sikerességéhez, csökkentik a tanulók szociális hátrányokból fakadó nehézségeit, valamint segítik megőrizni az otthoni kultúra értékeit, azaz erősítik a gyermekek kulturális identitását.⁷⁸² A tanoda remek lehetőség a cigánypasztorációra, hiszen a cigány identitás megőrzése mellett egyházi keretek között próbálhatjuk megtanítani a gyermekeknek a krisztusi életformát, valamint a magyar-cigány együttélés békés létformáját. A tanodaprogramok során a Görögkatolikus Egyház igyekszik segíteni azokat a tanulókat, akik számára sem a család, sem az iskola nem adja meg a megfelelő háttérrel ahhoz, hogy sikeresen teljesítsenek az iskolában. Ennek hiányában a továbbtanulás szinte elérhetetlen cigány fiataljaink számára.⁷⁸³ Az anyagilag tehetősebb cigány szülők külön szolgáltatást vásárolnak gyermekeiknek, melynek többnyire jó eredményei vannak, de a szűkösebb anyagi kerettel rendelkező családok ezt sajnos nem engedhetik meg maguknak, sikertelenek lesznek az iskolában és elkerülhetetlenül bekövetkezik esetükben a lemorzsolódás. A tanodás gyermekek jelentős része szerény anyagi háttérrel rendelkezik, elsősorban számukra jelent segítséget a tanoda. Mivel az iskolai követelményekhez való alkalmazkodást az anyagi helyzet meghatározza, ezért azok a cigány gyermekek, akik hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű családból érkeznek az iskolába, sok esetben nagyon nehezen képesek alkalmazkodni

⁷⁸¹ Vö: KERÉNYI GY., *Tanodakönyv*, Sulinova Kht., 2005 Budapest, 15.

⁷⁸² Vö: NÉMETH SZ., *A tanoda-típusú intézmények működésének, tevékenységének elemzése*, TÁRKI-TUDOK, Budapest 2008, 15.

⁷⁸³ Vö: *Válogatott cikkek és beszámolók a Miskolci Apostoli Exarchátus cigánymissziós tevékenységéről 2012-2014 között*, 53.

az iskola elvárásaihoz, és gyakorta az iskola sem alkalmazkodik hozzájuk. A cigánypasztorációs tapasztalatok azt mutatják, hogy a nehézségek jelentős részét megfelelő pedagógiai, szociális támogatással, a hátrányok kompenzálását célzó fejlesztésekkel ki lehet küszöbölni.

Az egyházközségeken otthonra találó tanodákban dolgozó felnőttek célja, hogy hiteles keresztény életmintát kínáljanak fel a tanulók számára, melyet azok követni tudnak. Az egyéni és csoportos foglalkozások alkalmával megtanulják a fiatalok a közösségben való alkalmazkodó magatartás kialakítását és fejlesztését. A görögkatolikus tanodák minden gyermek számára igyekeznek kielégíteni az egyéni szükségleteket. A tanodáknak nem az a feladata, hogy felülírják a családból hozott értékeket, hanem sokkal inkább az, hogy továbbfejlesszék azokat. A mindennapi tanodai munka egyéni és csoportos foglalkozásokban történik. A fő feladat nem az, hogy a diákok másnapra felkészüljenek az iskolai tanórákra, hanem az iskolai tanulást sikeresen megalapozó kompetenciák fejlesztése a legfontosabb.

A tanodák szerződést kötnek meghatározott ideig a gyermekekkel és szüleikkel, melyben a vállalt kötelezettségek le vannak fektetve. „A társadalmi jobb beilleszkedés érdekében fogadják el a tanulók a tanoda működési szabályait, házi rendjét, munkarendjét és törekedjenek annak minél pontosabb betartására. Ugyanakkor érezzék otthon magukat, érezzék sajátjuknak a tanodát. Szeressék meg a tanodai tanulmányi munkát, s tegyék magukévá a keresztény értékrendet.”⁷⁸⁴ Annak érdekében, hogy a tanodák megelőzhessék a gyermekek lemorzsolódását, nagy hangsúlyt fektetnek az iskolával és a családdal történő együttműködésre, a velük való kapcsolattartásra. A tanoda nyitott programokat szervez a szerződő családok számára annak érdekében, hogy ezzel is elősegítse a lemorzsolódás csökkenését.

Minden tanodában a kezdetkor a gyermekek választanak egy mentort, meghatározzák az elvárásokat és az együttműködés szabályait. A pedagógusok alapfeladata az egyéni fejlesztés, ezért igyekeznek minden tanulónál a számára legalkalmasabb módszert megtalálni a kompetenciák növelése érdekében. Az önálló tanulást teszik lehetővé a szövegértési-szövegalkotási gyakorlatok, bővítik a gyermekek számítógépes ismereteit, megtanulnak internetet használni a házi feladatok elvégzéséhez. A tanodai tanulás során lehetőség szerint a csoportfoglalkozások alkalmával a drámapedagógiai technikákat és azok teljes eszköztárát sajátítják el, a művészeti és kézműves foglalkozásokon pedig fejlesztik a manuális

⁷⁸⁴ Vö: *Válogatott cikkek és beszámolók a Miskolci Apostoli Exarchátus cigánymissziós tevékenységéről 2012-2014 között*, 54.

készséget.⁷⁸⁵ Hangsúlyos rész a tanodai foglalkozások során az önismereti rész, a saját képességek, készségek, hajlandóságok ismerete, beszélgetés és önismeret projekt megvalósítása során.

A görögkatolikus tanodák természetesen együtt működnek mindhárom egyházmegye intézményeivel is, melyeket az alábbiakban egyházmegyére lebontva közlök:⁷⁸⁶

A Hajdúdorogi Főegyházmegye intézményei:

Hajdúdorogi Főegyházmegye Érseki Hivatala

Budapesti Görögkatolikus Helynökség

Hajdúdorogi Főegyházmegyei Gazdasági Hivatal

Metropolitai Bíróság

Görögkatolikus Püspöki Levéltár

Görögkatolikus Egyházművészeti Gyűjtemény

Hajdúdorogi Főegyházmegyei Hitoktatási Iroda

Hajdúdorogi Főegyházmegyei Oktatási Iroda

Hajdúdorogi Főegyházmegyei Sajtóiroda

Hajdúdorogi Főegyházmegyei Építésügyi Iroda

Hajdúdorogi Főegyházmegyei Pályázati Iroda

Dienes László Görögkatolikus Gimnázium és Egészségügyi Szakgimnázium és Szakközépiskola

Szent Bazil Görögkatolikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium

Szent Bazil Görögkatolikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium Általános Iskolája

Szent Bazil Görögkatolikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium Óvodája

Szent Efrém Görögkatolikus Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény

⁷⁸⁵ Vö: *Válogatott cikkek és beszámolók a Miskolci Apostoli Exarchátus cigánymissziós tevékenységéről 2012-2014 között*, 54.

⁷⁸⁶ *Görögkatolikus név – és címtár*, Görögkatolikus Metropólia, Debrecen 2016, 29-187.

Szent Efrém Görögkatolikus Óvoda
Szent Mihály Görögkatolikus Általános Iskola
Szent Piroska Görögkatolikus Általános Iskola
Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola
Szolnoki Görögkatolikus Óvod – Árnyas Óvoda
Hajdúdorogi Főegyházmegyei Karitás
Szent Lukács Görögkatolikus Szeretetszolgálat
II. János Pál pápa Idősek Otthona
Debreceni és Nyírségi Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ
Hajdúsági Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ
Sója Miklós Szociális Intézmény és Családok Átmeneti Otthona
Szent Anna Idősek Otthona
Szent Lukács Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ
Szent Lukács Görögkatolikus Integrált Szolgáltató Központ
Szent Pantaleimon Szeretetotthon
Szent Lukács Görögkatolikus Szociális Szolgáltató Központ
Szent Simeon és Anna Szeretetotthon
Szent Damján Házi Segítségnyújtó Szolgálat
Szent Miklós Szociális Szolgálat
Szent Erzsébet Házi Segítségnyújtó Szolgálat
Szívvel – Lélekkel Szolgálat
Szent Szerafim Szociális Szolgálat
Szent Miklós Házi Segítségnyújtó Szolgálat
Szent Piroska Házi Segítségnyújtó Szolgálat
Szent Rozália Házi Segítségnyújtó Szolgálat
Budapesti Görögkatolikus Egyetemi Lelkészség
Debreceni Görögkatolikus Egyetemi Lelkészség

Debreceni Katolikus Kórházlelkészség (Kenézy Gyula Kórház)

Debreceni Klinikai Katolikus Kórházlelkészség

Katolikus Tábori Püspökség

Pécsi Görögkatolikus Egyetemi Lelkészség

Panagia Központ

Romzsa Tódor Kollégium

Szent János Görögkatolikus Diákotthon

Szent Miklós Görögkatolikus Diákotthon

Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium

Szinaxis Görögkatolikus Diákotthon

Teológus Szent János Kápolna

Kelet Magyarországi Fiatalokért Alapítvány

Szent Panteleimon Alapítvány

A Miskolci Egyházmegye intézményei:

Miskolci Egyházmegye Püspöki Hivatala

Miskolci Egyházmegyei Bíróság

Miskolci Egyházmegye Gazdasági Irodája

Miskolci Egyházmegye Oktatás – és Nevelésügyi Osztálya

Szociális Szaktanácsadás

Miskolci Egyházmegye Levéltára

Egyházművészeti Gyűjtemény

Miskolc Egyházmegye Fejlesztési Irodája

Görögkatolikus Cigánymissziós és Koordinációs Iroda

Angyalkert Görögkatolikus Óvoda

Fáy András Görögkatolikus Közgazdasági Szakgimnázium

Georgikon Görögkatolikus Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakgimnázium és Kollégium

Görögkatolikus Egyetemi és Főiskolai Kollégium

Görögkatolikus Egyetemi és Főiskolai Kollégium Cigány Szakkollégium

Homroldi Görögkatolikus Általános Iskola és Óvoda (Kossuth u. 150.)

Homroldi Görögkatolikus Általános Iskola és Óvoda Tagóvodája

Homroldi Görögkatolikus Általános Iskola és Óvoda (Kossuth u. 18.)

Miskolci Görögkatolikus Általános Iskola

Örömhírvétel Görögkatolikus Óvoda

Szent János Görögkatolikus Gimnázium és Szakgimnázium

Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészeti Iskola

Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészeti Iskola

Oltalom Tagóvodája

Szent Miklós Görögkatolikus Óvoda és Bölcsőde

Szent Miklós Görögkatolikus Óvoda és Bölcsőde Felsőzsolcai Tagóvodája

Szent Miklós Görögkatolikus Óvoda és Bölcsőde Belvárosi Telephelye

Miskolci Egyházmegyei Karitás

Szent Zotikosz Gyermekvédelmi Intézmény

Szent Anna Szeretetotthon

Borsod – Abaúj – Zemplén Megyei Büntetés – Végrehajtási Intézet

Borsod – Abaúj – Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórház

Miskolci Semmelweis Ignác Egészségügyi Központ és Egyetemi Oktató Kórház

Miskolci Egyetemi Lelkészség

A Kenethozókról Elnevezett Női Monostor

Emberszerető Alapítvány

Monostorért Alapítvány

A Nyíregyházi Egyházmegye intézményei:

Nyíregyházi Egyházmegye Püspöki Hivatala

Nyíregyházi Egyházmegye Gazdasági Hivatala

Nyíregyházi Egyházmegye Oktatási Iroda

Nyíregyházi Egyházmegye Építésügyi Iroda

Nyíregyházi Egyházmegyei Pasztorális Iroda

Nyíregyházi Egyházmegye Hitoktatási Iroda

Nyíregyházi Egyházmegyei Bíróság

Nyíregyházi Egyházmegyei Sajtóiroda

Nyíregyházi Egyházmegyei Szociális Iroda

Angyalok Kertje Görögkatolikus Óvoda

Árpád – Házi Szent Piroska Szakközépiskola és Szakgimnázium

Dudás Miklós Görögkatolikus Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola

Ékes Virágszál Görögkatolikus Óvoda

Istenszülő Oltalmáról Elnevezett Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola

Istenszülő Oltalmáról Elnevezett Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola Oltalom Óvoda Intézményegység

Sója Miklós Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola

Sója Miklós Görögkatolikus Óvoda

Szent György Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola

Angyalkert Görögkatolikus Óvoda

Szent Jácint Görögkatolikus Óvoda

Szent Jácint Görögkatolikus Óvoda - Abapuszta

Szent Jácint Görögkatolikus Óvoda - Cibakpuszta

Szent Miklós Görögkatolikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium

Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola

Szent Miklós Görögkatolikus Gimnázium

Egyházmegyei Karitás

Karitás Pont

Istenszülő Oltalmáról Elnevezett Görögkatolikus Bölcsőde

Szent György Görögkatolikus Bölcsőde

Bökönyi Görögkatolikus Egyházközség Szociális Szolgáltató Intézmény –
Szenvedélybetegek Nappali Ellátása

Mária Oltalma Szeretetotthon

Szent Miklós Szeretetotthon

Szent Miklós Szeretetotthon és Menedékház

Szent Miklós Udvara Szenvedélybetegek Nappali Intézménye

Diakónia Szolgálat

Gondviselés Háza Szolgálat

Görögtűz Szeretetszolgálat

II. János Pál Szolgálat

Nagy Szent Bazil Diakónia Szolgálat

Oltalom Diakóniai Szolgálat

Szent Angyalok Házi Segítségnyújtó Szolgálat

Szent Anna Házi Segítségnyújtó Szolgálat

Szent Demeter Szeretetszolgálat

Szent Erzsébet Házi Segítségnyújtó Szolgálat

Szent Ferenc Házi Gondozói Szolgálat

Szent György Házi Segítségnyújtó Szolgálat

Szent Illés Szeretetszolgálat

Szent Jobb Házi Segítségnyújtó Szolgálat

Szent Kozma és Damján Diakóniai Szolgálat (Érpatak)

Szent Kozma és Damján Diakóniai Szolgálat (Kántorjánosi)

Szent László Házi Segítségnyújtó Szolgálat

Szent Mihály Szociális Szolgálat
Szent Miklós Hálója Szolgálat
Szent Miklós Házi Segítségnyújtó Szolgálat (Nyíregyháza – Jósaváros)
Szent Miklós Házi Segítségnyújtó Szolgálat (Nyírparasznya)
Szent Miklós Házi Segítségnyújtó Szolgálat (Tiszavasvári)
Szent Miklós Udvara Szociális Alapszolgáltató
Szent Pantaleimon Házi Segítségnyújtó Szolgálat
Szociális Szolgáltató Intézmény
II. János Pál Pápa Idősek Otthona
Szent Lukács Görögkatolikus Szeretetszolgálat
Sója Miklós Szociális Intézmény és Családok Átmeneti Otthona
Szent Anna Idősek Otthona
Szent Lukács Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ
Szent Lukács Görögkatolikus Integrált Szolgáltató Központ
Szent Pantaleimon Szeretetotthon
Szent Lukács Görögkatolikus Szociális Szolgáltató Központ
Szent Siemon és Anna Szeretetotthon
Felső – Szabolcsi Kórház
Nyíregyházi Görögkatolikus Egyetemi Lelkészség
Nyíregyházi Görögkatolikus Kórházlelkészség
Szabolcs – Szatmár – Bereg Megyei Büntetés – Végrehajtási Intézet
Görög Menta Ház
Hagyományok Háza
Művészetek Háza
Nemzetiségek Háza
Sója Miklós Ház
Tudás Háza

Nagy Szent Bazil Rendi Atyák
 Nagy Szent Bazil Rendi Nővérek
 Szent Anna Szeretetotthon (Sátoraljaújhely)
 Szent Makrina Szociális Otthon
 Jótevő Alapítvány

5.7 A Görögkatolikus Cigány Szakkollégium

A Miskolci Görögkatolikus Cigány Szakkollégium 2011 óta folyamatosan azon munkálkodik, hogy lehetőséget adjon és biztosítson hallgatóinak, hogy a tudományos életben rejlő potenciálokat jól kihasználva, minél szélesebb körben legyenek képesek kamatoztatni már meglévő tudásukat- mondja a kollégium igazgatója Makkai László görögkatolikus atya. Fennállásuk óta három diák nyert Esélyért-díjat TDK dolgozatával, és több hallgatójuk is rangos helyet szerzett hasonló versenyeken helyi és országos szinten egyaránt.⁷⁸⁷ Makkai igazgató úr arra is felhívja figyelmünket, hogy nem szabad elfelejteni, hogy a Miskolci Görögkatolikus Cigány Szakkollégium egyik specialitása, hogy hallgatói mentorai kizárólag egyetemi oktatók lehetnek. A 2017-es tanévben is huszonnégy mentor segíti a Szakkollégium oktató, nevelő tevékenységét, akik rendszeres kapcsolatban vannak hallgatóikkal és munkatársaikkal. Évente több alkalommal szervez a kollégium mentori találkozókat, ahol az aktuális feladatok átbeszélése mellett értékelik a közös munkát is.⁷⁸⁸

A Miskolci Görögkatolikus Cigány Szakkollégium tagja a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózatnak, mely küldetésnyilatkozatban határozta meg célkitűzéseit. A keresztény roma szakkollégium egyedülálló próbálkozás Európában. Különböző egyházak fenntartásában működve hálózatot alkotnak (Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat, a továbbiakban KRSZH), és szoros együttműködésben dolgoznak céljaik megvalósításáért. A KRSZH felfogása szerint a roma szakkollégiumok küldetése a társadalmi felzárkózásban részt vevő roma értelmiség képzése, továbbképzése és közösségbe tömörítése, akik képesek széleskörű, felelős társadalmi párbeszédre, önmaguk és környezetük formálására, kibontakoztatják képességeiket és felismerik küldetésüket. Ezért olyan közösség létrejöttét

⁷⁸⁷ Vö: VINNAI E., *A diszkrimináció tilalmának szabályozása és a jogérvényesítés lehetőségei a magyar jogrendszerben*, in *Lehetőség* 2017/1, Görögkatolikus Egyetemi és Főiskolai Kollégium Cigány Szakkollégium, Miskolc 2017, 3.

⁷⁸⁸ Vö: VINNAI E., *A diszkrimináció tilalmának szabályozása és a jogérvényesítés lehetőségei a magyar jogrendszerben*, in *Lehetőség* 2017/1, 3.

támogatják, amely sikeres együttélési modellként példát mutathat társadalmunkban. Ezáltal támogatják egy fiatal értelmiségi réteg felnevelését, akik a szakmai kiválóságot ötvözik a társadalmi és szociális kérdések iránti érzékenységgel. Így segítik a cigányság felemelkedését és a cigány-magyar együttélést.⁷⁸⁹

A cigánypasztoráció szemszögéből azért kiemelkedően fontos a KRSZH küldetésnyilatkozata, mert pontosan azokat az elemeket tűzi ki mint megvalósítandó célokat, melyek a cigánypasztoráció céljainak is teljesen megfelelnek. A cigány értelmiség képzése, missziós tudattal való felruházása, valamint ezen képzett cigányok széles társadalmi párbeszédre bocsátása nagyon fontos, hiszen ezáltal saját népük szószólói lehetnek. Számos alkalommal utaltunk már arra, hogy mennyire életbevágó a cigánymisszió szemszögéből a natív klérustagok kinevelése, de legalább hasonló mértékben tűnik fontosnak az olyan értelmiségi keresztény-cigány réteg kinevelése, mely képes medicinális jelleggel jelen lenni a magyar és a cigány társadalom találkozásakor. A kollégium a magyar és cigány kultúra közös együttélését modellezi le társadalmunk számára, hiszen ez a kollégium nem azért cigány szakkollégium, mert tagjai csak cigányok lehetnek, hanem sokkal inkább azért, mert itt kiemelten biztosítanak lehetőséget arra, hogy egymás kultúráját behatóan megismerjék a diákok, keresztény neveltetés mellett.

A szakkollégiumok célját a KRSZH meghatározása szerint abban látja, hogy saját szakmai program kidolgozásával magas szintű, minőségi szakmai képzést nyújtson, segítve a kiemelkedő képességű szakkollégisták tehetséggondozását, közéleti szerepvállalását, az értelmiségi feladatokra történő felkészülés tárgyi és személyi feltételeinek megteremtését, a társadalmi problémákra érzékeny, szakmailag igényes értelmiség nevelését.⁷⁹⁰ A szakkollégium alapvető célkitűzése, hogy hozzájáruljon a közéleti feladatvállalás iránt elkötelezett, aktív társadalmi párbeszédet folytató cigány és nem cigány értelmiségiek formálódásához, akik a szakmai kiválóságot ötvözik a társadalmi és szociális kérdések iránti érzékenységgel. Arra törekszik, hogy tagjai ne csak elméletben, hanem a gyakorlatban is kipróbálják magukat segítő szerepben, ezzel gyakorolják az aktív felelősségvállalást. Ebből fakadóan a szakkollégium lakói vállalják, hogy a továbbtanulás küszöbén álló hátrányos helyzetű gyermekek iskoláiban előadásokat tartanak, korrepetálnak, mentorálnak bizonyos gyermekeket, börtönökbe látogatnak el, gyermekvédelmi intézeteket keresnek fel, és

⁷⁸⁹ Vö: Roma Szakkollégiumi Charta melyet a KRSZH elnöksége elfogadott Budapesten, 2013.05.21-én, <http://krszh.hu/dokumentumok/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.07.)

⁷⁹⁰ Vö: FORRAI T. G., Keresztény Roma Szakkollégiumok Szakmai Standard Közösség – Szakmaiság – Társadalmi felelősségvállalás, <http://krszh.hu/dokumentumok/> (Utoljára ellenőrizve: 2019.08.07.)

különböző szinteken modulokat teljesítenek. A szakkollégiumok segítik a hallgatók cigány kötődésének megerősítését, a társadalom cigánysággal kapcsolatos különböző problémáinak és lehetőségeinek elemzését, értelmezését. Erre lehetőséget különféle tréningek szolgáltatnak, melyek a megfelelő kommunikáció, tolerancia és egymás értékei iránti tiszteletet próbálják elmélyíteni.

A szakkollégiumok közösségeiben meg kell jelenjenek a keresztény értékek a küldetésnyilatkozat szerint: a szolidaritás, az igazságosság, a kölcsönösség, a megbocsátás, a türelem, az alázat, a másik emberért való önzetlen élet, melyek élhetővé teszik az emberi közösségeket, megtermékenyítik a társadalmi párbeszédet. A szakkollégiumnak a tehetségfejlesztés mellett célja, hogy a hallgatóinak társadalmi háttéréből fakadó hátrányait a lehetőségeihez mérten kompenzálja, segítséget nyújtson számukra az egyetemi közegben történő eligazodáshoz, tanulási módszerek adaptációjához, egyéni célok, célrendszerek megvalósításához. A Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat – elnevezéséből fakadóan is – négy alapvető területre fókuszálva kívánja segíteni hallgatói előrejutását, személyes fejlődését: spiritualitás/keresztény értékrend, roma/magyar identitás, szakmai kiválóság, közösségi lét és közösségi tudat.⁷⁹¹

A szakkollégium célcsoportja elsősorban a cigány értelmiségi fiatalok, akik felsőoktatási tanulmányaik mellett aktívan közreműködnek a szakkollégium céljainak megvalósításában. Az ilyen kvalitással rendelkező fiatalokat mentorként egy-egy senior szakkollégista is segíti iránymutatásával, avagy mentorként. Felelős értelmiségiként remélhetőleg ezek a fiatalok, szakmájukban kimagasló eredményt nyújtva felvállalják majd azt a társadalmi küldetést is, ami a cigányság felemelkedésének és a cigány-magyar együttélésnek a segítségét jelenti keresztény emberként. A közös együttélés, kulturális ismeretek szerzése ezeket a célokat szolgálja a kollégiumban. Elsősorban cigány származású, felsőoktatásban, nappali tagozaton tanuló hallgatók nyerhetnek felvételt a szakkollégiumba. A szakkollégium integrált tanulóközösségként működik. A fenti célért felnőtt értelmiségiként is együtt dolgoznak majd magyar és cigány származásúak, így a szakkollégiumnak tagjai lehetnek nem roma származású hallgatók is. A szakkollégiumok törekszenek arra, hogy tevékenységükkel elősegítsék minél több cigány fiatal felsőoktatásban való továbbtanulását.⁷⁹²

Ezen a ponton érdemes felsorolni, hogy a szakkollégium mit nyújt a tehetséges felsőoktatásban lévő –elsősorban cigány származású- hallgatóknak, akik a tanulmányok

⁷⁹¹ Vö: Uo.

⁷⁹² Vö: *Válogatott cikkek és beszámolók a Miskolci Apostoli Exarchátus cigánymissziós tevékenységéről 2012-2014 között*, 62.

mellett vállalják a cigány és magyar identitásra egyként építő tanulmányi, kulturális és közösségi programokat. Jelentkezhetnek ebbe a programba olyan magyar vagy más nemzetiségű diákok is, akik vállalják a szakkollégium keresztény értékrendjét, programját.

A szakkollégium biztosítja diákjainak:⁷⁹³

- gazdag és színes tanulmányi programot, mely az egyéni és közösségi kompetenciák fejlesztését szolgálja
- ösztöndíjat, melynek nagysága a szakkollégiumi teljesítménytől függ (átlag 50 ezer forint)
- a nyári hónapokra kutatási ösztöndíjat
- tanulmányokat és egyéni előrehaladást segítő mentori rendszert
- felzárkóztatást és hátránykompenzálást
- nyelvtanulási lehetőséget
- aktív és öntevékeny szakmai és emberi közösséget
- személyes odafigyelést és gondoskodást
- közösségi programokat
- kellemes és kulturált egyetemi kollégiumi férőhelyet Miskolctapolcán

Mint azt már említettük a szakkollégiumok működése során különféle modulokkal találkozhatunk. Három kardinális modul létezik melyek meghatározzák a kollégium életét: kulturális modul, spirituális modul és közismereti modul. A roma szakkollégiumok működésének egyik alapeleme a modulárisan építkező tanulmányi rendszer, melyet az egyes szakkollégiumok szemeszterenként saját szakmai tartalmakkal töltenek meg, egyéni munkaformákban megszervezve:⁷⁹⁴

- a) **Kulturális modul:** A modulba olyan tanulmányi egységek (tantárgyak, foglalkozások) tartoznak, amelyek hangsúlyt fektetnek a kettős roma és magyar identitás építésére, hozzásegítenek a nem mítoszokra és ellenségképekre, hanem a történelem és a jelen kritikus és önkritikus szemléletére épülő egészséges öntudat megerősödéséhez.
- b) **Spirituális modul:** A szakkollégium a képzés tartalmában valamint kulturális-közösségi életében a felsőoktatás keresztény szellemiségű műhelye. A spirituális modul célja egy komplex ismeretközvetítési modellen keresztül a hallgatók tudásának, s ezen túlmenően – a keresztény hit integrálása által – személyiségének teljesebbé tétele.
- c) **Közismereti modul:** A közismereti modul célja az, hogy a szakkollégisták biztos

⁷⁹³ Vö: Uo. 63.

⁷⁹⁴ Vö: *Válogatott cikkek és beszámolók a Miskolci Apostoli Exarchátus cigánymissziós tevékenységéről 2012-2014 között*, 67.; Vö: FORRAI T. G., *Keresztény Roma Szakkollégiumok Szakmai Standard Közösség – Szakmaiság – Társadalmi felelősségvállalás*, 6.

alapokkal rendelkezzenek leendő értelmiségiként, képesek legyenek összetett problémák meglátására és megoldására, minőségi munka végzésére és gondolataik szabatos kifejezésére idegen nyelven is.

Hangácsi Zsuzsanna a szakkollégium alumni tagja a kollégiumot bemutató cikkében úgy véli, hogy a kollégium, mint mikrotársadalom magában foglalja mindazt, amiről máshol talán még csak álmodni sem mernek, hiszen katolikusok, reformátusok, gépészek, bölcsészek, elsőévesek és végzősök, cigányok és nem cigányok élnek itt együtt.⁷⁹⁵ Ahol az együttélés nem csupán egymás mellett való létezést jelent, hanem közös örömeket és gondokat jelent. Hangácsi Zsuzsanna szerint itt is, mint ahogyan minden működő közösségben akadhatnak ellentétek, félreértések, de ezek minden esetben megoldódnak.

⁷⁹⁵ HANGÁCSI ZS., *Miért görögkatolikus, miért cigány és miért szakkollégium?* in *Válogatott cikkek és beszámolók a Miskolci Apostoli Exarchátus cigánymissziós tevékenységéről 2012-2014 között*, 68.

Záró következtetések

Be kell vallanom, hogy e doktori kutatás során a személyes érdeklődés és a tudományos kihívások mellett didaktikai szándék is vezérelt. Szándékom volt megsejtenni a ma embere számára, milyen egzisztenciális és/vagy spirituális mélységek rejlenek a napjainkban egyik legközpontibb evangelizációs tevékenységünk, a cigánypasztoráció valóságában.

A cigánypasztoráció véleményem szerint megkerülhetetlen fontosságú szerepet tölthet be jelen korunk Katolikus Egyházának magyarországi életében. Ez a rendkívül dinamikus ütemben fejlődő és gyarapodó etnikum, már csupán létszámát figyelembe véve érdemes arra, hogy Egyházunk az idők jeleit vizsgálva megtalálja az alkalmas evangelizációs csatornákat megközelítésükre, melyeken keresztül jobban érthetőbbé, felfoghatóbbá és szerethetőbbé tudjuk tenni cigány testvéreink számára Krisztus egyházát.

Meglátásom szerint a helyes cigánypasztorációs módszer kialakításához minden körülmények között figyelembe kell venni a helyi szokások, tradicionális elemek, nyelvi és kulturális keretek adta lehetőségeket, melybe egy missziót végző személynek bele kell helyezkednie a cigánymisszió során.

Kutatásom során érdekes volt találkozni olyan missziós tapasztalatokkal, melyek Ázsiából, Afrikából, Latin Amerikából származnak, ahol a Katolikus Egyháznak sajátos kulturális viszonyok között kell folytatnia evangelizációs tevékenységét. Minden esetben láthattuk azt, hogy miként olvadhat össze a sajátos kulturális elképzelésekkel Krisztus jobb elfogadása. Az Afrikából származó Krisztuskép, mely a legfőbb gyógyító képében jelenik meg például, alkalmas modellt szolgáltat számunkra, hogy a cigánypasztorációban Krisztusról, mint legfőbb vajdáról beszéljünk, aki képes köteléket alkotni magyar és cigány kultúra között.

Dolgozatommal a cigány és a magyar kultúra vallásközi párbeszédét próbálom előmozdítani, hiszen a cigány vallási hagyományokban felfedezhetőek az indiai gyökerek, valamint a vándorlás során szerzett nem keresztény vallási elemek.

A disszertáció során a cigányok önmagukért folytatott misszióját fontosnak tartottam kardinálisan kiemelni, hiszen a cigánypasztoráció és az Isten Országának megvalósulása összefügg abban a mértékben, hogy a cigánypasztoráció időkerete adott számunkra, mivel Krisztus második eljöveteleig minden cigánynak részesednie kell az Evangélium üzenetében vagy hirdetőként, vagy pedig mint az Evangélium befogadjaként.

A dolgozat rámutat a cigánypasztorációs munka gyengeségeire és erősségeire egyaránt a Görögkatolikus Egyházon belül. Hiányként jelennek meg számomra az írásos szakirodalom, a célzott katechetikai anyagok és a hitoktatási segédanyagok, melyek hatékonyabbá tehetnék ennek a területnek a fejlődését. Pozitívnak mondható azonban a tény, hogy rendszeresen

tartanak továbbképzéseket, tréningeket, rekollektciókat, szimpózionokat ezzel a témával kapcsolatosan. A jövő munkáira való tekintettel érdemes lenne vizsgálat alá helyezni a cigány-görögkatolikus identitás vizsgálatát, hogy miként hat az egyén társadalmi integrációjára a hittel való találkozás.

A dolgozat előrehaladtával láthattuk, hogy a Magyar Görögkatolikus Egyház célja az, hogy az oktatás területén a pasztorációval karöltve segítse a cigányok integrációját és hitüknek kibontakozását, mivel a cigányok általában alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek és nehezebben jutnak munkához, valamint magas a munkanélküliek aránya ezen etnikum körében. Mindezek a negatív tényezők ráhatással vannak a cigányok szocializációjára, és mint láthattuk, kihatnak a gyermekek nevelésének területére is. A gyermekek érdekében rendkívül fontos ezért az iskolai oktatásban jelenlévő cigánypasztoráció, mely a vallásos életre való nevelés során igyekszik megakadályozni azt, hogy lemorzsolódjanak azok a cigány gyermekek, akik a megszokottól eltérő családi érték- és normarendszert sajátítva el otthon, bekerülnek az iskolába, ahol máságukat nem veszik figyelembe. Emellett rögtön meg kell jegyeznünk, hogy a dolgozat kidomborítja a közöttük való létezés fontosságát, a személyes példa adta nevelési módszerek előnyeit, a példakép állításának fontosságát saját közösségen belülről érkező tagokkal, így nem csupán az iskolai oktatás az egyedüli üdvözítője a cigánypasztorációnknak.

SUMMARY

The status quo of this dissertation is very personal. The birth of this work was inspired by my wish to serve efficiently the Church as a priest. I wanted to help the Church in its missionary activities among The Gipsies. I have a personal bond to this topic because of my origin. The point of my view the missionary activities among The Gipsies in Hungary are more important and more urgent for the Catholic Church than ever before. It can be seen clearly in the statistics details that in Hungary the biggest ethnical minority is the gipsy one. Just the fact of their number is a proof for us that we must have to looking for the contact with them through the instruments of the Catholic Church, because this nation need for the gospel.

I have spent many years with learning pastoral teology and cathecesis. I have collected many articles, books concern of this topic, and I have participated a lot of simposions where the professors were talking about the pastoral care of an alian culture. I tried to find the possible good practices what would be applicale for me as a priest in our country during the gipsy pastorational activities. During my work I felt very important to demonstrate the gipsiy traditional religious imaginations, because this group has a very special contact with the super natural existence, which can be seen in their religion and in their tradition as well.

In the first chapter of my dissertation Miklós Sója had a highlited role, because he was the first greek catholic priest of the Catholic Church who devoted his life to the gipsy pastorational activities. His priest attitude, his inculturational viewpoint founded the activity which called to gipsypastoration today.

Through the religious superstitions I tried to find way to join this community into the life of the Catholic Church. There are many possibilities with this integration for us to develop the richness of our Catholic Church if web less the tradition of The Gipsies. With my work I try to make easier the activities of the missionaries, who live their vocation among gipsies and who want to get know better Jesus Christ through the own culture of The Gipsies.

This work wants to raise attention to the importance of missionary-activities.⁷⁹⁶ A very good example of this the book which was write by Bruno Mondadori. The title of this book is *Dal tribale al globale*, and this book has a chapter about tradition and inculturation, which is described the events of the inculturation like it would be a social-process. Concern of Bruno Mondadorli we must to amalgamate the special culture with Gospel.

⁷⁹⁶ Vö: MONDADORI, B., *Dal tribale al globale, Introduzione all'antropologia*, Pearson Italia, Milano- Torino 2012, 37-40.

The aim of this dissertation is to make more effective the work of the missionaries, who have to enter into a special and different culture. During my work I tried to describe the most important institutions which are work by the Hungarian Greek Catholic Church and which are bounded to the gipsy-pastoration.

I try to represent the gipsy-pastoral activities of the Hungarian Greek Catholic Church in five chapters. In the first chapter I write about the first steps of this kind of mission through the working class of Miklós Sója, who was a greek catholic priest. I felt very important to determinate the meaning of the word gipsy, because without this we could meet another confusions during our pastoral activities, because today exactly we can not determinate who is gipsy or is not.⁷⁹⁷

In the dissertation touch on the story of The Gipsies and their migration process which are lead from Nord-India to Hungary. It is very important because this helps to us to understand what does it mean in practis to predicate the Gospel to a nation which lived nomadistic life style for a long time.⁷⁹⁸ The first chapter of the dissertation mention the tradition of the hungarian gipsies, their activities and to the birth of the first hungarian-gipsy catholic community, which was a milestone in the life of gipsypastoration. I felt important to describe the religious life of The Gipsies in Hungary because for a person who wants to make gipsypastoration should see clearly the difficulties and It is important to know better the religious fundaments. As the next level of this I discourse about the missiology and the gipsypastoration. This wy I try to fond a new understanding of the missiology. In this process I was thinking about the self pastoration of The Gipsies on the basis of encyclic *Redemptoris missio*. In the first chapter I report ont he result of the gipsypastoration, and the needing of the constant invitation of this and the importace of the mission which aims The Gipsies. I write about the cross-section of the gipsypastoration and inculturation, and discuss more longer the directive of the apostolic guidance which was published in 2005.

In the second chapter my aim was to demonstrate those difficulties which could be problematic for a cleric person who wants to make mission among The Gipsies. There are numerous barrier what we have to overcome to make a succesfull gipsypastoral work. In this dissertation I try to list these difficulties and I try to find solution for them. I tried to find solution in the treasury of the Hungarian Catholic Church, especially in the Hungarian Greek Catholic Church, drawing from the ceremonies, delivering of sacraments. In these answers I

⁷⁹⁷ BINDER M., Magyarországi roma történelem- kutatók, források és szövegek, in Gypsy studies/ Cigány tanulmányok 36., 17.

⁷⁹⁸ Vö: CROCIATA, M., *Teologia delle religioni, la questione del metodo*, Città Nuova, Roma 2006, 219.

try to react to religious formulas of The Gypsies which is often rich in superstitions and comfortably eclectic. I try to find solution and possibilities which could be capable baptise their religion concern of the christian religion. I tried to find a way to baptise their religion which is rich in superstitions and far away not clear. In the third phase of my work I analyzed those tensions which came from the differences of the culture of gaje and gipsy. These tensions could cause problems for the new gipsy members in the church who step at the first time in the house of God. I tried to show the weakness of the traditional religion and pietista religion and their need for renovation, because these are the elements which can hinder the missionar/evangelizer activity of a priest.

I invoked the Holy Scripture to try demonstrate the exercise of the missionary who arrives into a culture which is strange for him. I examined the situation of those gypsies who are aliens in the hungarian society with their nomadistic past. I shortly analysed the text of Old Testament, which are try to react for the hospitality and the treatment of the aliens. Certainly I try to take sides about the role of Catholic Church in the integration of The Gypsies in Hungary, because thanks for the evangelization somekind of integration is anyway come true. In this chapter I try to expound the dialog of the Catholic Church and The Gypsies. In this chapter I write about the gipsypastoration as the fulfillment of the advent of Kingdom of God.

In the fourth chapter I discoursed about the migration and gipsypastoration, because The Gypsies are mentioned by the Catholic Church like emigratories and being on the move. For this was made up a papal council as well. The presence of the Holy Virgin and Christ in the case of The Gypsies was examined by me in this chapter in their religious acceptance. This was interesting to see how they thinking about the Holy Virgin and Jesus Christ because their nomadistic cultural fundaments are different from ours.

I try to demonstrate acceptance desk and the aspect of the Second Vatican Council, which give us optimal inspiration to do gipsypastoration. I present the relation of Pope Francis and The Gypsies and the topic of the solidarity in the Catholic Church, which turn toward The Gypsies through the gipsypastoration.

In chapter fifth I try to explore the gipsypastorational presence of the Greek Catholic Church in the educational sphere. In these days the Church get more and more role in the area of education, therefore I examine the social factors in this chapter, because these factors could expedite the education in the catholic institutions.

These institutions are very important to us, because the presence of the priest or other missionary person in the education make natural the presence of the Church among them. It is a great result, because there are many people who do not want to be in the nearness of a priest because they have superstitious fear. In my dissertation from these disease I discourse bravely. In my essay I write specifically about the missionary work of the Hungarian Greek Catholic Church. For me who is a greek catholic priest was very important to work out methods, which are fastly and efficiently could be use for those who work in the gipsypastoration on the ground of their vocation. Under this point I summarize the result of the gipsypastoration, and after I compare to the international missionary activities and I am searching for good practice and good methods which could be applicable to our gipsypastoration. This examination could be a good weapon against the scismatics in our apologetic fight. The apologetic gipsypastoration could be good instrument tower those people who already get know the Church and we could endear our church with those who want to conserve their tradition with their catholic faith.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Mélységes köszönetemet szeretném kifejezni mindazok irányába, akik disszertációm megírásában közreműködtek segítőkészségükkel, tanácsaikkal, tapasztalataik megosztásával:

Dr. Kuminetz Géza atyának doktori témavezetőmnek, aki elvállalta, hogy nyomon kíséri munkámat.

Dr. Laurinyecz Mihály atyának paptestvéri törődéséért, emberségéért, módszertani útmutatásaiért, áldozatos munkájáért, bátorításáért, idejéért, alázatos és segítőkész papi lelkületéért, és mindazon szakmai tanácsáért, amivel arra sarkallt, hogy önmagam felülmúljam.

Paul B. Steffen SVD atyának római licencia-témavezetőmnek, aki mindig segítőkészen buzdított a cigánypasztoráció kutatására és alaposságra nevelt a tudományos kutatás terén.

Dr. Orosz Atanáz szentelő püspökömnek, aki gyermekkorom óta nyomon kíséri életemet, támogatott tanulmányaimban, buzdított és imádkozott értem.

Aradi László paptestvéremnek hűséges barátságáért, segítőkészségéért, buzdításáért és lelki közösségéért.

Feleségemnek Hildának és kislányomnak Saroltának, akik mindenben támogattak, időt és energiát nem kímélve, rengeteg feladatot átvállalva, hogy ez az álmom valóra válhasson. Hálát adok Istennek azért, hogy velük együtt lehetünk az első görögkatolikus rítusú cigány papcsalád.

Horváthné Kelemen Rózsának mindig készséges segítségnyújtásáért, bátorító támogatásáért.

NYILATKOZAT

Alulírott Balogh Győző János, felelősségem tudatában kinyilvánítom, hogy *A Magyar Görögkatolikus Egyház cigányok között végzett missziója 1937-2016 között* című doktori disszertációmot önálló kutatásaim alapján, önállóan írtam a feltüntetett források és irodalom alapján, amelyeket az érvényben levő szabályok szerint idézek.

Budapest, 2019. augusztus. 12.

Balogh Győző János

Ezen nyilatkozat valótlan volta az összes felsőoktatási intézményből való kizárást vonja maga után.